

First Project to Map Genomes in Indian Ocean

હિંદ મહાસાગરમાં જીનોમ મેપિંગ

Ude Desh ka Aam Naagrik

ઉડાન 4.1

GLOBAL HUNGER INDEX

welt
hunger
hilfe

worldwide

INTERNATIONAL
FOOD POLICY
RESEARCH
INSTITUTE
IFPRI

ગ્લોબલ હંગર ઇન્ડેક્સની કાર્યપ્રણાલી
અને ડેટા ચોકસાઈ પર સરકારનું પ્રશ્નાર્થ ચિહ્ન

CLICK TO JOIN WHATSAPP
joinicerajkot.com

FOLLOW US ON INSTAGRAM
icerajkot

FOLLOW US ON YOUTUBE
icerajkot

JOIN TELEGRAM
t.me/icerajkotofficial

1. બંધારણ અને રાજ્યવ્યવસ્થા...1

- ભારતમાં અયોગ્ય કાર્યવાહી.....01
- પૂજા સ્થાનો (વિશેષ જોગવાઈઓ) અધિનિયમ, 1991.....01
- રાજ્ય ચૂંટણી પંચની નિમણૂકનો વિવાદ....02
- ઝારખંડમાં સ્થાનિક લોકો માટે 75% ખાનગી નોકરીઓ અનામત માટે મંજૂરી.....03
- મરીન એઇડ્સ ટૂ નેવિગેશન બિલ 2021 રજૂ કર્યું.....04
- નામાંકિત સાંસદો માટે દલબદલ વિરોધી કાયદાની પ્રયોજ્યતા.....04
- MMDR સુધારણા બિલ, 2021.....05
- NOTA (ઉપરોક્તમાંથી કોઈ નહીં).....05
- રાષ્ટ્રીય વસ્તી રજિસ્ટર.....06
- રાષ્ટ્રીય રાજધાની પ્રદેશ દિલ્હી (સુધારો) બિલ, 2021.....06
- વિનિયોગ બિલ.....07
- સંપત્તિ નુકસાન રિકવરી બિલ : હરિયાણા....08
- ગર્ભાવસ્થાની ચિકિત્સા સમાપ્તિ (સુધારા) બિલ, 2020.....09
- વીમા સુધારણા બિલ, 2021 રાજ્યસભામાં પસાર થયું.....10
- પ્રશ્નોત્તરી.....10

2. અર્થતંત્ર.....12

- બેંક લોન અને થાપણોમાં વધારો : RBI....12
- ફુગાવો ડેટા: ફેબ્રુઆરી 2021.....13
- રાષ્ટ્રીય ઇ-કોમર્સ નીતિ મુસદ્દો.....14
- LICનું ખાનગીકરણ કરવામાં નહીં આવે: કેન્દ્ર સરકાર.....14
- NPCIએ 'UPI-Help" લોન્ચ કર્યું.14
- કેબિનેટે રૂ. 20,000 કરોડની મૂડીવાળી DFIને મંજૂરી આપી....15
- કોરોના બેંક-ડોર પ્રવેશ પર પ્રતિબંધો....15
- RBIએ SBI પર 2 કરોડનો દંડ ફટકાર્યો.....16

- દેશને સર્ક્યુલર અર્થતંત્ર તરફ લઈ જવા માટે 11 સમિતિઓની રચના કરવામાં આવી....17
- પ્રશ્નોત્તરી.....17

3. આંતરરાષ્ટ્રીય ઘટનાઓ....19

- કેન્યા-સોમાલિયા વિવાદ.....19
- મ્યાનમારથી ગેરકાયદેસર સ્થળાંતર.....19
- અમેરિકા ભારતનો બીજો સૌથી મોટો તેલ સપ્લાયર બન્યો.....20
- ક્વાડ સમિતિ.....20
- LGBTIQ ફ્રીડમ ઝોન.....22
- 'સિનાત્રા સિદ્ધાંત'.....23
- ઘટાલી આંતરરાષ્ટ્રીય સોલર એલાયન્સમાં જોડાયું.....24
- ભારત "Parliamentary Friendship Groups" નું ગઠન કરશે.....24
- આંતરરાષ્ટ્રીય નવીનીકરણીય ઊર્જા એજન્સી (IRENA).....25
- ભારત-બ્રાઝિલ-દક્ષિણ આફ્રિકા (IBSA) મહિલા મંચની બેઠક.....25
- સિંગાપોરમાં વિશ્વનું સૌથી મોટું તરતું સોલર ફાર્મ બનાવવામાં આવી રહ્યું છે.....26
- યુરોપિયન યુનિયન ભારતના CDRIમાં જોડાયું.....27
- સ્પેને ઈસ્ખામૃત્યુને કાયદેસર કરવા કાયદો પસાર કર્યો.....27
- પ્રશ્નોત્તરી.....27

4. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી....29

- લઘુગ્રહ 2001 FO32.....29
- પાવર ટ્રાન્સમિશન કેબલ્સને મોનિટર કરવા માટેની નવી તકનીક.....30
- ઇસરોએ ધ્વનિ રોકેટ RH-560 લોન્ચ કર્યું.....31
- આર્મી મોબાઇલ ઇન્ટિગ્રેટેડ નેટવર્ક ટર્મિનલ (MINT) સિસ્ટમ ખરીદશે.....31

- INS જલાશ્વ અંબુઆન બંદરે પહોંચ્યું...31
- KRAS અને MRSAM મિસાઇલોની પ્રથમ બેચ રજૂ કરી...32
- રશિયાએ બૈકાલ સરોવરમાં વિશાળ ટેલીસ્કોપ તૈનાત કરી...32
- ભારત-યુ.એસ.એ US India Artificial Intelligence Initiative લોન્ચ કર્યું...33
- ગતિશીલ બ્લેકહોલ...33
- BDL ભારતીય સેનાને એન્ટી ટેન્ક ગાઇડ મિસાઇલો સપ્લાય કરશે...34
- પ્રશ્નોત્તરી...35

5. યોજના/પોર્ટલ/રિપોર્ટ...36

- પ્રોજેક્ટ 'RE-HAB'...36
- ઉર્જા કાર્યક્ષમતા એન્ટરપ્રાઇઝ (E3) પ્રમાણપત્ર કાર્યક્રમ...36
- હુરન ઇન્ડિયા વેલ્થ રિપોર્ટ, 2020...37
- આત્મનિર્ભર રોકાણકાર મિત્ર પોર્ટલ...38
- ઓરુનુદોઈ યોજના...38
- ઉડાન 4.1...38
- MPLADS પ્રોગ્રામ...39
- 'ગ્રામ ઉજાલા યોજના' શરૂ કરાઈ...40
- 2025 સુધીમાં ભારતનો ફિન્ટેક ઉદ્યોગ 150-160 અબજ ડોલર સુધી પહોંચશે: FICCI-BCG રિપોર્ટ...40
- પર્યટન વાહન સંચાલકો માટે સરકારે નવી યોજનાની જાહેરાત કરી...41
- પ્રશ્નોત્તરી...41

6. પર્યાવરણ અને ભૌગોલિક ઘટનાઓ...43

- ભાદર ડેમ: ગુજરાત...43
- શેત્રુંજય હિલ્સ રિઝર્વ ફોરેસ્ટ એરિયામાં આગ...43
- સંગે જવાબામુખી...43
- હિંદ મહાસાગરમાં જુનોમ મેપિંગ...43
- મુલ્લાપેરિયાર ડેમ...46

- સીબકથોર્ન પ્લાન્ટેશન...47
- પ્રશ્નોત્તરી...48

7. ઇતિહાસ અને સંસ્કૃતિ...49

- કથકલી ઉસ્તાદ ગુરૂચેમનચેરી કુન્હીરમન નાયર...49
- સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી...49
- પ્રશ્નોત્તરી...50

8. અન્ય સંક્ષિપ્ત વર્તમાન પ્રવાહો...51

- એન્જિનિયરિંગ ઉમેદવારો માટે ગણિત અને ભૌતિકશાસ્ત્ર ફરજિયાત નથી: AICTE...51
- ક્વાડ દેશો એશિયામાં 1 અબજ રસી મોકલશે...51
- પીએમ મોદી ચોથા વૈશ્વિક આયુર્વેદ મહોત્સવને સંબોધન કરશે...51
- ભારત ક્રિપ્ટોકરન્સી પર પ્રતિબંધ લગાવી શકે છે...52
- 2021 ના ગ્રેમી એવોર્ડ વિજેતાઓની જાહેરાત કરવામાં આવી...52
- જમ્મુ-કાશ્મીર PMAY-U અંતર્ગત 2 લાખ રૂપિયાની વ્યાજ મુક્ત લોન આપશે...53
- બાળપણમાં ઓટીઝમને ઓળખવા માટે રેટિના સ્કેન તકનીક વિકસાવી...53
- ભવાની દેવી ઓલિમ્પિક્સમાં ક્વોલિફાય થનારી પ્રથમ ભારતીય તલવારબાજ બની...53
- ભારતીય રેલ્વેએ ચિનાબ બ્રિજની કમાન પૂર્ણ કરી...54
- NGT દ્વારા મેઘાલયમાં ગેરકાયદેસર ખાણકામ અટકાવવા સમિતિની રચના...54
- બોરિસ જહોનસન ભારતની મુલાકાતે આવશે...54
- ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટર્ડને બચાવવા અંગે સુપ્રીમ કોર્ટના સૂચન...55
- નોકિયા નવા 5G રેડિયો સોલ્યુશન્સનો વિકાસ કરશે...55

- ભારતની હથિયારોની આયાત ઘટી: SIPRI..55
- કેન્દ્રીય મોટર વાહન (પાંચમો સુધારો) નિયમ, 2021.....56
- રેલ્વેનું ખાનગીકરણ થવું જોઈએ નહીં: વિરોધ...57
- 'વર્લ્ડ એર ફ્વોલિટી રિપોર્ટ 2020.....57
- ભારતની 'એક્ટ ઇસ્ટ પોલિસી'.....58
- Mobile Seva Appstore – ભારતનો પહેલો સ્વદેશી વિકસિત એપ સ્ટોર.....59
- ડો. હર્ષ વર્ધનને 'Stop TB Partnership Board' ના અધ્યક્ષ તરીકે નિયુક્ત કરાયા....60
- 'યોગ્ય દિશા' અભિયાન.....60
- 'એલ્યુમિનિયમ-એર બેટરી'.....61
- 'ગ્લોબલ હંગર ઇન્ડેક્સ'ની કાર્યપ્રણાલી અને ડેટા ચોકસાઈ પર સરકારનું પ્રશ્નાર્થ ચિહ્ન....61
- પૂર્વ રાજસ્થાન કેનાલ પ્રોજેક્ટ.....62
- ભારતીય કંપનીઓ ફિનલેન્ડ સાથે 5G અને 6G તકનીકીઓ વિકસાવવા સહયોગ કરશે.....62
- પોષણ પખવાડિયું 16 થી 31 માર્ચ સુધી ઉજવવામાં આવી રહ્યું છે....63
- નવી વાહન સ્કેપિંગ નીતિ.....63
- કૃત્રિમ પ્રકાશસંશ્લેષણ કાર્બન કેપ્ચર માટે ઉકેલો પ્રદાન કરશે.....64
- ભારત સરકાર વિદેશમાં મહિલા હેલ્પલાઇન કેન્દ્રો સ્થાપશે....64
- યુનેસ્કો જળ સંરક્ષણ કાર્યક્રમમાં USO India સાથે જોડાયું....65
- IIT બોમ્બેની ઉર્જા સ્વરાજ યાત્રા બસ.....65
- શ્રમ મંત્રાલય અને BECILએ સર્વે કરવા માટે કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા...66
- આંતરરાષ્ટ્રીય સુખાકારી દિવસ 20 માર્ચ 2021 ના રોજ ઉજવવામાં આવ્યો....66
- આયુષ નિકાસ પ્રમોશન કાઉન્સિલની સ્થાપના કરવામાં આવશે....66
- પ્રશ્નોત્તરી.....67

NOW AVAILABLE

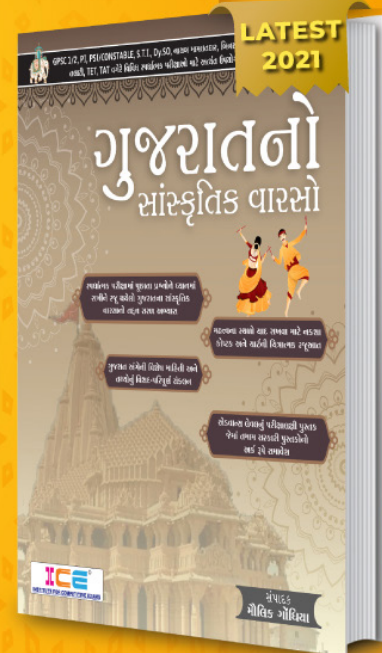
GPSC 1/2, PI, PSI/CONSTABLE, S.T.I., Dy.SO, નાચબ મામલતદાર, બિનસચિવાલય ક્લાર્ક, તલાટી, TET, TAT વગેરે વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે અત્યંત ઉપયોગી પુસ્તક

ગુજરાતનો સાંસ્કૃતિક વારસો

એડવાન્સ લેવલનું પરીક્ષાલક્ષી પુસ્તક જેમાં તમામ સરકારી પુસ્તકોનો અર્ક રૂપે સમાવેશ

ગુજરાત અંગેની વિશેષ માહિતી અને તથ્યોનું વિશદ-પરિપૂર્ણ સંકલન

સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષામાં પૂજાતા પ્રશ્નોને ધ્યાનમાં રાખીને રજૂ થયેલો ગુજરાતના સાંસ્કૃતિક વારસાનો તદ્દન સરળ અભ્યાસ

ICE
INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

ભારતમાં અયોગ્ય કાર્યવાહી

- તાજેતરમાં જ સુપ્રીમ કોર્ટમાં અયોગ્ય કાર્યવાહી (Wrongful Prosecution) કેસોના સંદર્ભમાં એક અરજી કરવામાં આવી છે, આ અરજીમાં, પોલીસ અથવા વહીવટી અધિકારીઓની અયોગ્ય કાર્યવાહીને લીધે અસરગ્રસ્ત પીડિતોને વળતર માટેની માર્ગદર્શિકા લાગુ કરવા સરકારની જરૂરિયાતને ધોરવામાં આવી છે.
- આ અરજીમાં જણાવાયું છે કે વર્ષ 2018માં ‘ન્યાયની હત્યા’ / ધોર અન્યાય અંગે ભારતના કાયદા પંચના 277મા અહેવાલમાં કરવામાં આવેલી ભલામણોનો અમલ કરવાનો સરકાર દ્વારા કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો નથી.

Back to Basics : અયોગ્ય કાર્યવાહી

- તે એવા કેસોનો સંદર્ભ આપે છે જ્યાં આરોપી ગુનામાં દોષિત નથી, પરંતુ પોલીસ અને / અથવા ફરિયાદી વ્યક્તિની તપાસ અને / અથવા કાયદાકીય કાર્યવાહી દરમિયાન ગેરવર્તન કરવામાં સામેલ થાય છે.
- નોંધપાત્ર વાત એ છે કે ભારતે ‘આંતરરાષ્ટ્રીય નિયમો પર નાગરિક અને રાજકીય અધિકાર’ (ICCPR) ને મંજૂરી / બહાલી આપી છે. ICCPR સભ્ય દેશો માટે આવા સર્વસામાન્ય અન્યાયના કેસમાં પીડિતોને વળતર આપવા કાયદા ઘડવાની ફરજ પાડે છે.

ભારતમાં અયોગ્ય કાર્યવાહી

- પોલીસ અને કાયદેસરની કાર્યવાહીના ગેરવર્તનને કારણે નોંધાયેલા ખોટા મુકદ્દમા માટે ભારતમાં કોઈ અસરકારક કાનૂની મિકેનિઝમ નથી, જેના પરિણામે દેશમાં ખોટા કેસોની સંખ્યા ઘણી વધી ગઈ છે.
- અદાલતો દ્વારા કાર્યવાહી ચલાવવાનો ડર અને પરોક્ષ હેતુસર નિર્દોષ લોકો પર કાયદેસરની કાર્યવાહી કરવાના વધતા વલણથી, ખોટા કેસ દાખલ કરવામાં અભૂતપૂર્વ ઉછાળો થઈ રહ્યો છે.
- અરજીમાં જણાવાયું છે કે નિર્દોષ લોકો અધિકારીઓની નફરતનો શિકાર બન્યા છે જેમણે તેમના હિતોની સેવા માટે ગુનાહિત ન્યાય પ્રણાલીનો દુરુપયોગ કર્યો છે.
- તેનાથી માત્ર દેશની સામાજિક વ્યવસ્થાનો નાશ થયો નથી, પરંતુ ન્યાયતંત્રને પણ અસર થઈ છે, જે 40 કરોડથી વધુ કેસના ભારે દબાણનો સામનો કરી રહી છે.

અયોગ્ય કાર્યવાહી સામે ન્યાયિક ચુકાદા

- મે 2017ની શરૂઆતમાં, ‘બબલુ ચૌહાણ વિ રાષ્ટ્રીય રાજધાની પ્રદેશ, દિલ્હી રાજ્ય સરકાર’ ના કેસમાં દિલ્હી હાઈકોર્ટે નિર્દોષ વ્યક્તિઓ પર અયોગ્ય કાર્યવાહી કરવાના કેસો અંગે ચિંતા વ્યક્ત કરી હતી.

- દિલ્હી હાઈકોર્ટે કાયદા પંચને આ મુદ્દે વિસ્તૃત તપાસ કરવા અને સરકારને આ સંદર્ભમાં ભલામણો કરવા જણાવ્યું હતું.

ભારતના કાયદા પંચના 277 મા અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ

ભલામણો

- કાયદા પંચે ન્યાયની હત્યાના કેસમાં પીડિતોને વળતર આપવા માટે ‘ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, 1973’ (CRPC) માં સુધારો કરવાની ભલામણ કરી હતી (જેના કારણે લોકો પર અયોગ્ય કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી).
- ન્યાયની હત્યા એ અયોગ્ય અથવા દૂષિત કાર્યવાહીનો ઉલ્લેખ કરે છે જેમાં આરોપીને દોષી ઠેરવવામાં આવે છે અથવા આવી કાર્યવાહીના પરિણામ રૂપે કેદની સજા આપવામાં આવે છે.
- અયોગ્ય કાર્યવાહીના કેસોમાં વળતર માટેના દાવાની સુનાવણી માટે દરેક જિલ્લામાં વિશેષ અદાલતોની સ્થાપના કરવી જોઈએ.
- વળતરનો દાવો કોઈ આરોપી વ્યક્તિ દ્વારા કરી શકાય છે જે આવી કાર્યવાહી દ્વારા પ્રભાવિત છે; અથવા આરોપી વ્યક્તિ દ્વારા અધિકૃત કોઈપણ એજન્ટ દ્વારા; અથવા એવા કેસોમાં કે જ્યાં આરોપીનું મૃત્યુ થયું હોય જે અયોગ્ય કાર્યવાહીની સમાપ્તિ પછી થયું હોય, તે તમામ અથવા કોઈપણ વારસા દ્વારા અથવા મૃતકના કાનૂની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા.
- આવા કેસોમાં વળતરની રકમ નક્કી કરતી વખતે, કોર્ટ દ્વારા કેટલાક માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવું જોઈએ. આમાં ગુનાની તીવ્રતા, સજાની તીવ્રતા, અટકાયતનો સમયગાળો, આરોગ્યને નુકસાન, પ્રતિષ્ઠાને નુકસાન અને તકોનું નુકસાન શામેલ છે.
- આ માળખા હેઠળના વળતરમાં નાણાકીય અને બિન-નાણાકીય સહાય (પરામર્શ, માનસિક આરોગ્ય સેવાઓ, વ્યવસાયિક / રોજગાર સંબંધિત કૌશલ્ય વિકાસ અને અન્ય સમાન સેવાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવશે.

પૂજા સ્થાનો (વિશેષ જોગવાઈઓ) અધિનિયમ, 1991

- તાજેતરમાં સુપ્રીમ કોર્ટે કેન્દ્ર સરકારને ‘પૂજા સ્થળ (વિશેષ જોગવાઈઓ) અધિનિયમ, 1991’ ને પડકારતી અરજીનો જવાબ આપવા કહ્યું છે.
- નોંધપાત્ર વાત એ છે કે આ કૃત્ય કોઈપણ પૂજાસ્થાન / પૂજા સ્થિતિની સ્થિતિને તે જ સ્થિતિમાં રોકે છે / જાળવે છે, જેની સ્થિતિ 15 ઓગસ્ટ, 1947 ના રોજ હતી.
- આ કાયદાની તપાસ માટે સંમતિ આપતા, કોર્ટે મથુરા અને વારાણસી સહિત દેશભરમાં વિવિધ પૂજા સ્થાનોના સંદર્ભમાં કેસ દાખલ કરવાના દરવાજા ખોલ્યા છે.

Back to Basics : પૂજા સ્થાનો (વિશેષ જોગવાઈઓ)**અધિનિયમ, 1991**

- તે વર્ષ 1947 માં પૂજા સ્થળો (રામ જન્મભૂમિ-બાબરી મસ્જિદ વિવાદના કેસ સિવાય, જેનો કેસ પહેલાથી કોર્ટમાં હતો) જાળવવાનો પ્રયાસ કરે છે.
- ઉદ્દેશ:
 - આ અધિનિયમની કલમ 3, કોઈ પણ ધાર્મિક સંપ્રદાય અથવા તે જ ધાર્મિક સંપ્રદાયના જુદા જુદા વર્ગની ઉપાસનાના સ્થળે અથવા તો તેના વિભાગને રૂપાંતરિત કરવા પર પ્રતિબંધ છે.
 - આ અધિનિયમની કલમ 4(2) જણાવે છે કે પૂજા સ્થળની પ્રકૃતિના ફેરફારને લગતા તમામ મુકદ્દમો, અપીલ્સ અથવા અન્ય કાર્યવાહી (જે 15 ઓગસ્ટ, 1947 ના રોજ બાકી હતી) આ અધિનિયમ લાગુ થયા પછી બંધ થશે અને કોઈ નવી કાર્યવાહી થશે નહીં.
 - જો કે, જો 15 ઓગસ્ટ, 1947 ના અધિનિયમ (અધિનિયમ લાગુ થયા પછી) પછી પૂજા સ્થાનનું સ્વરૂપ બદલાઈ જાય, તો પછી કાનૂની કાર્યવાહી શરૂ કરી શકાય છે.
 - આ અધિનિયમ, સરકાર માટે સ્વતંત્રતા સમયેની જેમ દરેક પૂજાસ્થળના ધાર્મિક પાત્ર / પ્રકૃતિને જાળવવાની હકારાત્મક જવાબદારી પણ નક્કી કરે છે.
 - સરકાર દ્વારા તમામ ધર્મોની સમાનતાના રક્ષણ અને જાળવણી માટેની આ કાયદાકીય જવાબદારી એ એક બિનસાંપ્રદાયિક ગુણવત્તા છે અને તે ભારતીય બંધારણની મુખ્ય લાક્ષણિકતાઓમાંની એક છે.

અપવાદ

- અયોધ્યાના વિવાદિત સ્થળ (રામ જન્મભૂમિ-બાબરી મસ્જિદ) ને આ અધિનિયમમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હતી. આ છૂટને કારણે, આ કાયદો લાગુ થયા પછી પણ, અયોધ્યાનો કેસ આગળ વધી શકે છે.
- આ અધ્યયનમાં અયોધ્યા વિવાદ ઉપરાંત અન્ય કેટલીક બાબતોને પણ મુક્તિ આપવામાં આવી હતી.
- કોઈ પણ પૂજા સ્થળ કે જે પ્રાચીન અને ઐતિહાસિક સ્મારક છે અથવા 'પ્રાચીન સ્મારકો અને પુરાતત્વીય સાઈટ્સ અવશેષ અધિનિયમ, 1958' હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલ પુરાતત્વીય સ્થળ છે.
- એવા મુકદ્દમા જેનું સમાપન થયેલ છે અથવા જેના પર અંતિમ ચુકાદો આપવામાં આવ્યો છે.
- આ ધારા લાગુ થયા પહેલા સંબંધિત પક્ષો દ્વારા અથવા સમાધિ સ્થાનો કે જે મૌન સ્વીકૃતિ દ્વારા રૂપાંતરિત થયા છે તેના દ્વારા સમાધાન કરાયેલ કોઈપણ વિવાદ.

સખ

- આ કાયદાની કલમ માં કાયદાની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરવા બદલ વધુમાં વધુ ત્રણ વર્ષની કેદની સજાની જોગવાઈ છે.

સુપ્રીમ કોર્ટનો અભિપ્રાય

- વર્ષ 2019 માં અયોધ્યા કેસના ચુકાદામાં સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય ખંડપીઠે આ કાયદાનો ઉલ્લેખ કરતા કહ્યું કે તે બંધારણના બિનસાંપ્રદાયિક મૂલ્યોને પ્રગટ કરે છે અને તેના ગૌરવને સખત પ્રતિબંધિત કરે છે.

અરજીમાં દલીલો

- પિટિશનમાં આ અધિનિયમને આ આધારને પડકારવામાં આવ્યો છે કે આ અધિનિયમ બિનસાંપ્રદાયિકતાનું ઉલ્લંઘન કરે છે.
- આ અરજીમાં દલીલ કરવામાં આવી છે કે 15 ઓગસ્ટ, 1947 ની કટ-ઓફ તારીખ 'મનસ્વી, અતાર્કિક અને પૂર્વવતવાદી' છે અને હિન્દુઓ, જેનો, બૌદ્ધ અને શીખ તેમના 'પૂજા સ્થાનો' પર ફરીથી દાવો કરવા કોર્ટમાં જતા પ્રતિબંધો જેણે 'કટ્ટરવાદી બાર્બરિક આક્રમણકારો' દ્વારા 'આક્રમણ કર્યું હતું અને 'અતિક્રમણ કર્યું હતું'.
- પિટિશનમાં દલીલ કરવામાં આવી છે કે કેન્દ્રની પાસે 'ધર્મસ્થાનો' અથવા 'કબ્રસ્તાનો' પર કાયદો બનાવવાની સત્તા નથી, જે રાજ્યની સૂચિ હેઠળ આવે છે.
- જો કે, સરકાર અનુસાર, આ કાયદો લાગુ કરવા માટે તે સમવર્તી યાદીની એન્ટ્રી 97 હેઠળ તેની અવશિષ્ટ શક્તિનો ઉપયોગ કરી શકે છે.
- સમવર્તી યાદીની એન્ટ્રી 97, કેન્દ્રોને એવા વિષયો પર કાયદો બનાવવાની અવશિષ્ટ શક્તિ આપે છે કે જે વિષયો આ ત્રણ સૂચિમાં શામેલ નથી.

રાજ્ય ચૂંટણી પંચની નિમણૂકનો વિવાદ

- સુપ્રીમ કોર્ટે તાજેતરમાં જ પોતાના એક નિર્ણયમાં કહ્યું છે કે ચૂંટણી કમિશનર તરીકે અમલદારોની નિમણૂક ન થવી જોઈએ, જેથી ચૂંટણી કમિશનરની કચેરીની સ્વતંત્રતા સુનિશ્ચિત થાય.

Back to Basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- સુપ્રીમ કોર્ટની ખંડપીઠ દ્વારા બોમ્બે હાઈકોર્ટના આદેશ સામે ગોવા સરકારે કરેલી અપીલની સુનાવણી ચાલી રહી છે.
- બોમ્બે હાઈકોર્ટે ચુકાદા જાહેર કરતા પહેલા બંધારણમાં નક્કી કરેલા આદેશનું પાલન ન કરવા બદલ રાજ્ય ચૂંટણી પંચને તેના આદેશમાં ઠપકો આપ્યો હતો.
- આ ઉપરાંત, હાઈકોર્ટે ગોવા રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી કેટલીક મ્યુનિસિપલ ચૂંટણી સૂચનો પર પણ રોક લગાવી હતી.
- બોમ્બે હાઈકોર્ટનું અધિકારક્ષેત્ર મહારાષ્ટ્ર, ગોવા, દાદરા અને નગર હવેલી અને દમણ અને દીવ સુધી વિસ્તરિત છે.
- કાર્યવાહી દરમ્યાન, કોર્ટના ધ્યાને આવ્યું કે ગોવા રાજ્યના કાયદા સચિવને રાજ્ય ચૂંટણી પંચનો 'વધારાનો હવાલો' સોંપવામાં આવ્યો છે.

સુપ્રીમ કોર્ટનો નિર્ણય

- રાજ્ય સરકારના કર્મચારીની નહીં પણ માત્ર એક સ્વતંત્ર વ્યક્તિને ચૂંટણી કમિશનર તરીકે નિયુક્ત કરી શકાય છે.
- ચૂંટણી કમિશનરો તરીકે સરકારી સેવકોને વધારાનો હવાલો આપવો એ બંધારણની મજાક ઉડાવવા જેવું છે.
- સુપ્રીમ કોર્ટે રાજ્ય સરકારને નિર્દેશ આપ્યો કે રાજ્ય ચૂંટણી પંચની સ્વતંત્ર અને નિષ્પક્ષ કામગીરીની બંધારણીય યોજનાનું પાલન કરો.
- જો રાજ્ય સરકારના કર્મચારીઓ આવી નિષ્પક્ષ કચેરી (રાજ્ય સરકાર હેઠળ) રાખે છે, તો તેઓએ ચૂંટણી કમિશનરનું પદ સંભાળતાં પહેલાં તેમના પદ પરથી રાજીનામું આપવું પડશે.
- કોર્ટે તમામ રાજ્ય સરકારોને સંપૂર્ણ સમયના ચૂંટણી કમિશનરોની નિમણૂક કરવાનો આદેશ આપ્યો છે, જે સ્વતંત્ર અને નિષ્પક્ષતાથી કાર્ય કરશે.

રાજ્ય ચૂંટણી પંચ (SEC)

- રાજ્ય ચૂંટણી પંચને રાજ્યની સ્થાનિક સંસ્થાઓ માટે સ્વતંત્ર અને નિષ્પક્ષ ચૂંટણી યોજવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું છે.
- કલમ 243 (K) (1):
- બંધારણના આ અનુચ્છેદ મુજબ, ચૂંટણીનું નામકરણ અને ચૂંટણીઓ યોજવા માટે સુપરિન્ટેન્ડન્સ, નિર્દેશન અને નિયંત્રણને લગતી તમામ સત્તા રાજ્ય ચૂંટણી પંચમાં સોંપવામાં આવશે, રાજ્યપાલ દ્વારા નિયુક્ત રાજ્ય ચૂંટણી કમિશનરોનો પણ સમાવેશ થાય છે.
- પાલિકાઓને લગતી જોગવાઈઓ અનુચ્છેદ 243 (Z) (A) માં શામેલ છે.
- કલમ 243 (K) (2):
- આ અનુચ્છેદમાં જણાવાયું છે કે રાજ્ય ચૂંટણી કમિશનરની સત્તા અને કાર્યકાળ રાજ્ય વિધાનસભા દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કાયદા અનુસાર નિર્દેશિત કરવામાં આવશે. અનુચ્છેદ મુજબ રાજ્યના ચૂંટણી કમિશનરને ફક્ત હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશને હટાવવાની કાર્યવાહી જેવી કાર્યવાહી બાદ જ હટાવી શકાય છે.

બીજા વહીવટી સુધારણા આયોગની ભલામણ

- રાજ્ય ચૂંટણી પંચની રચના:
- બીજા વહીવટી સુધારણા આયોગ (ARC) ની ભલામણો અનુસાર રાજ્ય ચૂંટણી કમિશનર (SEC) ની નિમણૂક રાજ્યપાલ દ્વારા કોલેજિયમની ભલામણ પર કરવામાં આવે, જેમાં રાજ્યના મુખ્યમંત્રી, વિધાનસભામાં રાજ્ય વિધાનસભાના અધ્યક્ષ અને વિપક્ષ વિપક્ષી નેતા જોડાશે.
- ભારતના ચૂંટણી પંચ (ECI) અને રાજ્ય ચૂંટણી પંચ (SEC) ને એક મંચ પર લાવવા માટે એક સંસ્થાકીય પદ્ધતિ મૂકવી જોઈએ, જેથી બંને સંસ્થાઓ વચ્ચે સંકલન સ્થાપિત થઈ શકે, બંને એકબીજાના અનુભવો પાસેથી શીખી શકે અને સંસાધનો વહેંચી શકે છે.

ચૂંટણી સુધારામાં કાયદા પંચનો 255 મો અહેવાલ

- ચૂંટણી પંચમાં 255 મા અહેવાલમાં કાયદા પંચે અનુચ્છેદ 324 માં નવી પેટા વિભાજન ઉમેરવાની વાત કરી હતી, જેથી લોકસભા / રાજ્યસભા સચિવાલય (અનુચ્છેદ 98)ની તકે ભારતીય ચૂંટણી પંચ (ECI) ને નવું સચિવાલય પણ પ્રદાન કરવામાં આવે.
- રાજ્ય ચૂંટણી પંચની સ્વાયતતાની ખાતરી કરવા અને મફત અને નિષ્પક્ષ સ્થાનિક સંસ્થાઓની ચૂંટણીઓ માટે સમાન જોગવાઈઓ કરી શકાય છે.

ઝારખંડમાં સ્થાનિક લોકો માટે 75% ખાનગી નોકરીઓ અનામત માટે મંજૂરી

- ઝારખંડ કેબિનેટ દ્વારા દર મહિને 30,000 રૂપિયાના પગારવાળી સ્થાનિક લોકો માટે 75 ટકા નોકરીઓ અનામત રાખવા રોજગાર નીતિને મંજૂરી આપવામાં આવી છે. ઝારખંડ પહેલા હરિયાણા સરકારે પણ આવી જ નીતિને મંજૂરી આપી હતી.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ નવી નીતિ, 75% અનામત આપવાનો આદેશ આપે છે, તેની જાહેરાત મુખ્યમંત્રી હેમંત સોરેન દ્વારા વિધાનસભા સત્રમાં 17 માર્ચે થશે. ઝારખંડ ઔદ્યોગિક અને રોકાણ પ્રમોશન નીતિ, 2021 ના મુસદ્દાની ચર્ચા કરવા મુખ્યમંત્રીએ દિલ્હીની મુલાકાત લીધા બાદ આ નિર્ણય લીધો હતો. 12 માર્ચના રોજ યોજાયેલી કેબિનેટની બેઠક દરમિયાન વિવિધ દરખાસ્તોને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

ઝારખંડમાં બેકારી

- જાન્યુઆરી 2021 ના મહિનામાં, ઝારખંડમાં બેરોજગારીનો દર ધીરે ધીરે 11.3 ટકા થઈ ગયો હતો. આર્થિક સર્વે અહેવાલમાં પણ નોંધ્યું છે કે, કોવિડ -19 રોગચાળાના કેસો દરમિયાન, મે 2020 ના મહિનામાં બેકારીનો દર વધીને 59.2% થયો છે. જાન્યુઆરી 2020 માં બેકારીનો દર 10.6% હતો.
- સરકારે જણાવ્યું હતું કે સ્થાનિક અનામત નીતિના અમલીકરણમાં મોટી સમસ્યા એ લાભાર્થીઓની ઓળખ છે.

નિવાસસ્થાન નીતિ

- ઝારખંડ રાજ્યએ વર્ષ 2016 માં રિલેક્સડ ડોમિસાઈલ પોલિસીને જાહેર કરી હતી. નવી નીતિમાં છ પદ્ધતિઓ સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવી હતી, જેને ઝારખંડના વતનના રૂપમાં માનવામાં આવે છે. પરંતુ નીતિની ટીકા કરવામાં આવી હતી કારણ કે તે આદિવાસીઓને પ્રાધાન્ય નથી આપી રહી.

ઝારખંડમાં આદિવાસીઓ

- ઝારખંડ રાજ્યમાં 32 આદિજાતિઓ વસે છે. આ જાતિઓ મૂળ તેમના સાંસ્કૃતિક પ્રકારોને આધારે વર્ગીકૃત કરવામાં આવી હતી.
- શિકારી એકત્રિત કરવાનો પ્રકાર— જેમાં કોરવા, બિરહોર, હિલ ખારીયા શામેલ છે.
- સ્થાનાંતરિત કૃષિ – સૈરીયા પહાડિયા.
- સરળ કારીગરો – લોહરા, માહલી, કર્મલી, ચિક બારીક.
- ખેડુતો – મુંડા, સંથાલ, હો, ઓરાઓન, ભૂમિજ.

ઝારખંડની અનુસૂચિત જનજાતિ (ST) વસ્તી

- રાજ્યની 2002 ની વસ્તી ગણતરી પ્રમાણે 7,087,068 ST વસ્તી છે જે કુલ વસ્તીના 26.3 ટકા છે. તેઓ મુખ્યત્વે ગ્રામીણ છે, જેમાંથી 91.7 ટકા ગામડાઓમાં વસવાટ કરે છે. રાજ્યમાં હાલના ઝારખંડમાં 32 આદિવાસી જૂથો છે જેમ કે મુંડા, ઓરાઓન, સંથાલ, ગોંડ, કોલ, અસૂરા, બંજારા, ચેરો, હો, કોરા, ભૂમિજ વગેરે.

મરીન એઈડ્સ ટૂ નેવિગેશન બિલ 2021 રજૂ કર્યું

- 15 માર્ચ 2021 ના રોજ, લોકસભામાં ‘મરીન એઈડ્સ ટૂ નેવિગેશન બિલ 2021’ રજૂ કરવામાં આવ્યું. બિલ, શિપિંગ અને જળમાર્ગ મંત્રી મનસુખ માંડવીયા દ્વારા બિલ રજૂ કરાયું હતું.

Back to Basics : મરીન એઈડ્સ ટૂ નેવિગેશન બિલ 2021

- આ બિલમાં શિપ ટ્રાફિક સેવાઓ સ્થાપિત કરવા અને તેનું સંચાલન કરવા માટે એક નવું માળખું પ્રદાન કરવામાં આવ્યું છે.
- આ અંતર્ગત, નેવિગેશનમાં આધુનિક સ્વરૂપોનો ઉપયોગ સક્ષમ કરવા માટે ‘લાઈટહાઉસ’ ને બદલે ‘મરીન એઈડ્સ ટૂ નેવિગેશન’ શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે. આ બિલમાં નવ દાયકા જુના કાયદાને બદલવાની માંગ કરવામાં આવી છે જે લાઈટહાઉસને સંચાલિત કરે છે.
- આ બિલ દરિયાઈ નેવિગેશનમાં ઝડપી ગતિએ થઈ રહેલા તકનીકી ફેરફારોને અનુરૂપ રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. આ બિલમાં તકનીકી વિકાસને શામેલ કરવાની પણ દરખાસ્ત છે. બિલ હેરિટેજ લાઈટહાઉસની ઓળખ અને વિકાસ કરવાનો પણ પ્રયાસ કરે છે.

બિલનો હેતુ

- કોલોનિયલ લાઈટહાઉસ એક્ટ, 1927 રદ કરવાના ઉદ્દેશ્યથી આ ખરડો લોકસભામાં રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. અતિરિક્ત શક્તિ અને કાર્યો પૂરા પાડીને લાઈટહાઉસ અને લાઈટશીપ્સ (DGLL) ના ડાયરેક્ટોરેટ જનરલને સશક્ત બનાવવાનો હેતુ છે.

નામાંકિત સાંસદો માટે દલબદલ વિરોધી કાયદાની પ્રયોજ્યતા

- તાજેતરમાં, નામાંકિત સાંસદો સ્વપન દાસગુપ્તાએ પોતાનો કાર્યકાળ પૂરો થતાંના એક વર્ષ પહેલા જ રાજ્યસભામાંથી રાજીનામું આપ્યું હતું.

Back to Basics : સંબંધિત પ્રકરણ

- ભાજપ દ્વારા સ્વપ્ના દાસગુપ્તાને પશ્ચિમ બંગાળ વિધાનસભાની ચૂંટણીઓમાં તારકેશ્વર મત વિસ્તારના ઉમેદવાર તરીકે મેદાનમાં ઉતાર્યા છે, જેના પર વિપક્ષોએ દલબદલ કાયદા હેઠળ તેમને રાજ્યસભામાંથી ગેરલાયક જાહેર કરાવવાનો મુદ્દો ઉઠાવ્યો છે.

‘નામાંકિત અથવા નામી સભ્યો’ કોણ છે ?

- રાજ્યસભામાં જીવનના વિવિધ ક્ષેત્રમાંથી 12 સભ્યોની નિમણૂક કરવામાં આવે છે .
- રાજ્યસભામાં નામાંકન માટેનું વ્યાપક માપદંડ એ છે કે સભ્યોને સાહિત્ય, વિજ્ઞાન, કલા અને સમાજ સેવા જેવા ક્ષેત્રોમાં વિશેષ જ્ઞાન અથવા વ્યવહારુ અનુભવ અને વિશિષ્ટ માન્યતા હોવી જોઈએ.
- આ સભ્યોને કેન્દ્ર સરકારની ભલામણ પર રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા નિયુક્ત કરવામાં આવે છે .
- નામાંકિત સભ્યો માટે, સિવાય એક નોંધપાત્ર તફાવત માટે, ચૂંટાયેલા સભ્યોને સમાન અધિકાર અને સગવડ પ્રાપ્ત હોય છે – તેઓ રાષ્ટ્રપતિની ચૂંટણીમાં મત આપી શકતા નથી.

‘દલબદલ વિરોધી કાયદો’ એટલે શું ?

- બંધારણમાં, 52માં બંધારણીય સુધારા અધિનિયમ, 1985 દ્વારા એક નવું શેડ્યૂલ (દસમી અનુસૂચિ) ઉમેરવામાં આવ્યું હતું.
- આ સુધારાનો હેતુ સંસદસભ્યો અને ધારાસભ્યોને, તેમના મૂળ રાજકીય પક્ષો કે જેની ટિકિટ પર તેઓ લડ્યા હતા તેનાં સિવાયના અન્ય પક્ષોમાં જોડાવા પર પ્રતિબંધ લગાવીને સરકારોમાં સ્થિરતા લાવવાનો હતો.
- આ અંતર્ગત રાજકીય નિષ્ઠા બદલતા સભ્યોને સંસદીય સભ્યપદથી વંચિત કરવા તથા મંત્રી બનવા પર પ્રતિબંધ મૂકવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
- આ કાયદાને એવા સંજોગોને નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે કે, જે હેઠળ ધારાસભ્યો દ્વારા રાજકીય પક્ષ બદલાય તો કાયદાકીય પગલાં લેવામાં આવી શકે છે. આ કાયદો પક્ષ બદલતા સાંસદોના સંદર્ભમાં ત્રણ પ્રકારની પરિસ્થિતિઓ નિર્ધારિત કરે છે.
- જ્યારે કોઈ સભ્ય, જેની ટિકિટ પર ચૂંટાયેલ હોય, સ્વેચ્છાએ તે પક્ષનું સભ્યપદ છોડી દે છે, અથવા ગૃહમાં તે પક્ષની વિરુદ્ધ મત આપે છે.

- > જ્યારે કોઈ સભ્ય સ્વતંત્ર ઉમેદવાર તરીકે ચૂંટાય છે, અને ચૂંટણી પછી રાજકીય પક્ષમાં જોડાય છે.
- > નામાંકિત સાંસદોના સંદર્ભમાં, આ કાયદો સ્પષ્ટ કરે છે કે કોઈ સભ્ય ગૃહમાં નામાંકન થયાના છ મહિનાની અંદર, કોઈપણ રાજકીય પક્ષમાં જોડાવાનું પસંદ કરી શકે છે. પરંતુ, જો તેઓ આ સમયગાળા પછી કોઈપણ પક્ષમાં જોડાશે, તો તેમનું સભ્યપદ રદ કરવામાં આવશે.

MMDR સુધારણા બિલ, 2021

- > તાજેતરમાં, ખાણ અને ખનિજો (વિકાસ અને નિયમન) સુધારણા બિલ, 2021 (Mines and Minerals (Development and Regulation) Amendment Bill), 2021 લોકસભામાં રજૂ કરવામાં આવ્યું. આ બિલમાં માર્શન અને મિનરલ્સ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) એક્ટ, 1957 માં સુધારો કરવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

Back to Basics : બિલની મુખ્ય લક્ષણિકતાઓ

- > ખનિજોના અંતિમ વપરાશ પર પ્રતિબંધ દૂર કરવા: બિલમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કોઈ પણ ખાણને કોઈ ચોક્કસ અંતિમ વપરાશ (end-use) માટે અનામત રાખવામાં નહીં આવે.
- > સ્વ-સહાયક ખાનગી ખાણો દ્વારા ખનિજોનું વેચાણ: બિલમાં પ્રાવધાન છે કે કેપ્ટિવ માર્શન પરમાણુ દ્વારા પરમાણુ ખનિજો ઉપરાંત, પોતાની જરૂરિયાતોને પુરી કર્યા પછી ખુલ્લા બજારમાં તેમના વાર્ષિક ખનિજ ઉત્પાદનના 50% જેટલું વેચાણ કરી શકે છે. કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા આ મર્યાદા માટે એક જાહેરનામાં દ્વારા પણ વધારી શકાય છે.
- > કેટલાક કિસ્સાઓમાં કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા હરાજ: આ બિલ કેન્દ્ર સરકારને, રાજ્ય સરકારની સલાહથી, હરાજની પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવા માટે એક સમયગાળો નક્કી કરવાની સત્તા આપે છે. જો રાજ્ય સરકાર આ સમયગાળાની અંતર્ગત હરાજની પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવામાં અસમર્થ છે, તો હરાજ કેન્દ્ર સરકાર કરી શકે છે.
- > વૈધાનિક મંજૂરી સ્થાનાંતરણ : બિલમાં એ પ્રાવધાન કરવામાં આવ્યું છે કે સ્થાનાંતરીત વૈધાનિક મંજૂરી, નવા ભાડૂત માટે લીઝ ફાળવણી સમયગાળા દરમિયાન માન્ય રહેશે.
- > લીઝ એક્સપાયર્ડ માર્શનની ફાળવણી : બિલ મુજબ, ખાણો (લિગનાઈટ અને પરમાણુ ખનિજ સિવાય), જેની લીઝની અવધિ સમાપ્ત થઈ ગઈ છે, તેને કેટલાક કિસ્સાઓમાં સરકારી કંપનીને ફાળવી શકાય છે. રાજ્ય સરકાર આવી ખાણો માટે સરકારી કંપનીને 10 વર્ષ માટે અથવા નવા ભાડૂતની પસંદગી થાય ત્યાં સુધી, બંનેમાંથી જે પહેલાં હોય, લીઝ પર આપી શકે છે.

મહત્વ

- > આ સુધારાઓથી પ્રોજેક્ટ્સની અમલીકરણ પ્રક્રિયા ઝડપી થશે, ધંધો કરવામાં સરળતા થશે, પ્રક્રિયા સરળ થશે અને ખનિજ સ્થળો પર તમામ પક્ષોને ફાયદો થશે.
- > તેનાથી એક કાર્યક્રમ ઉર્જા બજારનું નિર્માણ થશે અને પ્રતિસ્પર્ધામાં વધારો થશે તેમજ કોલસાની આયાતમાં ઘટાડો થશે. ભારતમાં ગયા વર્ષે 235 મિલિયન ટન કોલસાની આયાત થઈ હતી, જેમાંથી 135 મિલિયન ટન કોલસો ઘરેલુ અનામતમાંથી પૂરા પાડવામાં આવી શકતી હતી.
- > આનાથી સંભવતઃ કોલસા ક્ષેત્રમાં 'કોલ ઈન્ડિયા લિમિટેડ' નો ઈજારો પણ સમાપ્ત થઈ શકે છે.
- > આનાથી ભારતને વિશ્વભરના ખાણ માલિકો દ્વારા ભૂગર્ભ માર્શનિંગ માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવતી અત્યાધુનિક ટેકનોલોજી એક્સેસ કરવામાં પણ મદદ મળશે.

NOTA (ઉપરોક્તમાંથી કોઈ નહીં)

- > તાજેતરમાં સુપ્રીમ કોર્ટે કેન્દ્ર સરકાર અને ભારતના ચૂંટણી પંચ પાસેથી કોર્ટમાં દાખલ કરેલી અરજીનો જવાબ આપવા કહ્યું છે. પિટિશનમાં, નોટા (ઉપરોક્તમાંથી કોઈ નહીં) / NOTA (None of the above) ની તરફેણમાં સૌથી વધુ મતદાનવાળા મતક્ષેત્રોમાં ફરીથી ચૂંટણીની માંગ કરવામાં આવી છે.

Back to Basics : અરજદારની માંગણીઓ

- > મતદારો દ્વારા 'ઉમેદવારોને ફરીથી નવી ચૂંટણીમાં ઉતારવામાં ન આવે'.
- > મતદારોને 'અસ્વીકૃત કરવાનો અધિકાર' પ્રદાન કરવો જોઈએ. આ જોગવાઈ મતદારોને ઉમેદવારો પસંદ કરવા માટે વધુ સારો વિકલ્પ પ્રદાન કરશે.

પડકારો

- > જો મતદારો, ઉમેદવારોને નકારતા રહે છે, તો સંસદ / વિધાનસભાની બેઠકો ખાલી રહેશે, જેથી ધારાસભ્યની કામગીરીને અસર થશે.
- > રાજકીય પક્ષો પણ મતદારો માટે કોઈ પણ વિશેષ મતદાર ક્ષેત્રમાં મત ન આપવા માટે પ્રભાવિત કરી શકે છે.

ચૂંટણીમાં NOTAનો ઉપયોગ

- > સુપ્રીમ કોર્ટે વર્ષ 2013 માં લોકસભા અને વિધાનસભાની ચૂંટણીઓ માટે NOTA વિકલ્પ નિર્ધારિત કર્યો હતો. આમ, ભારત નકારાત્મક મતદાન કરનારો 14 મો દેશ બન્યો.

NOTAનું ચૂંટણીલક્ષી મહત્વ

- > ચૂંટણી ઉમેદવારો પ્રત્યે અસંતોષ હોય ત્યારે, NOTA સામાન્ય લોકોને તેમની નારાજગી વ્યક્ત કરવાની તક આપે છે.

- > આનાથી વધુ લોકો વધુ મત આપવાની સંભાવના વધે છે. ભલે તેઓ કોઈ ઉમેદવારને ટેકો ન આપતા હોય અને તેનાથી બનાવટી મતોની સંખ્યા પણ ઓછી થાય છે.
- > વળી, સુપ્રીમ કોર્ટ માને છે કે નકારાત્મક મતદાન 'ચૂંટણીઓમાં સંસ્થાકીય પરિવર્તન લાવી શકે છે અને તેનાથી રાજકીય પક્ષોને સ્વચ્છ છબી વાળા ઉમેદવારોને રજૂ કરવા માટે દબાણ કરશે'.

રાજ્યસભામાં NOTA

- > સુપ્રીમ કોર્ટે વર્ષ 2018 માં જણાવ્યું હતું કે, NOTAનો વિકલ્પ ફક્ત સાર્વત્રિક પુખ્ત મતાધિકાર તથા પ્રત્યક્ષ ચૂંટણીઓ માટે ઉપલબ્ધ છે, ન કે એકલ હસ્તાંતરણીય મત દ્વારા પ્રમાણસર પ્રતિનિધિત્વ સિસ્ટમ માટે. આથી રાજ્યસભાની ચૂંટણી માટે NOTAનો વિકલ્પ નથી.
- > કોર્ટના જણાવ્યા મુજબ, રાજ્યસભા ચૂંટણીમાં NOTAનો અમલ બંધારણની કલમ 80 (4) અને ભારતના PUCI વિ. ભારત સંઘ (2013)ના કેસમાં આપેલ ચુકાદાની વિરુદ્ધ છે.
- > કારણ કે NOTA પરોક્ષ ચૂંટણીમાં 'ન્યાયીતા' ના ઉદ્દેશ્યને નિષ્ફળ કરે છે, તથા તે આવી ચૂંટણીઓમાં મતદારોની ભૂમિકાની અવગણના કરે છે અને દલબદલ અને ભ્રષ્ટાચાર જેવા કુપ્રથાઓને પ્રોત્સાહન આપે છે.

રાષ્ટ્રીય વસ્તી રજિસ્ટર

- > કેન્દ્ર સરકાર, વસ્તી ગણતરી અધિકારીઓ દ્વારા ઘરે-ઘરે ગણતરી શરૂ કરવાના એક મહિના પહેલાં, રહેવાસીઓને પોતાની રીતે, ઓનલાઈન માધ્યમથી રાષ્ટ્રીય જનગણના રજિસ્ટર (National Population Register- NPR) ફોર્મ ભરવાની અનુમતિ દેવા સંબંધી યોજના બનાવવામાં આવી રહી છે.

Back to Basics : યોજના

- > રાષ્ટ્રીય જનસંખ્યા રજિસ્ટર ફોર્મ ઓનલાઈન ભર્યા પછી, રહેવાસીઓને એક સંદર્ભ કોડ પ્રાપ્ત થશે, જેનો તેઓ, વસ્તી ગણતરી કરવા આવતા કર્મચારીઓને જણાવી શકશે.
- > જવાબ આપનાર (Respondent) ની વિગતો, વસ્તી ગણતરી કરવા માટે વિકસિત કરાયેલ મોબાઈલ એપ્લિકેશન પ્રદર્શિત કરવામાં આવશે, તેમ છતાં, કોઈ 'બાયોમેટ્રિક્સ અથવા દસ્તાવેજો' એકત્રિત કરવામાં આવશે નહીં. આ વિગતો પછીથી સિસ્ટમમાં સંગ્રહિત કરવામાં આવશે.

રાષ્ટ્રીય જનસંખ્યા રજિસ્ટર (NPR)

- > તે 'દેશના સામાન્ય રહેવાસીઓ' ની સૂચિ છે.
- > રાષ્ટ્રીય જનસંખ્યા રજિસ્ટર (National Population Register- NPR)ને નાગરિકત્વ અધિનિયમ, 1955 અને નાગરિકત્વ (નાગરિકોની નોંધણી અને રાષ્ટ્રીય ઓળખ કાર્ડ ઇશ્યુ) ના નિયમ, 2003 ની જોગવાઈઓ અનુસાર સ્થાનિક,

પેટા-જિલ્લા, જિલ્લા, રાજ્ય અને રાષ્ટ્રીય સ્તરે તૈયાર કરવામાં આવે છે.

- > રાષ્ટ્રીય વસ્તી રજિસ્ટર (NPR) માં નોંધણી કરવી ભારતના દરેક 'સામાન્ય રહેવાસી' માટે ફરજિયાત છે.
- ઉદ્દેશ્ય:
- > દેશના દરેક સામાન્ય નાગરિકની વિગતવાર ઓળખનો ડેટાબેઝ બનાવવો.
- > રાષ્ટ્રીય જનસંખ્યા નોંધણી પ્રથમ વખત વર્ષ 2010 માં તૈયાર કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ 2015 માં તેને અપડેટ કરવામાં આવી હતી.

'સામાન્ય રહેવાસી' કોણ છે ?

- > ગૃહ મંત્રાલય અનુસાર, 'દેશના સામાન્ય રહેવાસી' વ્યાખ્યા - એક વ્યક્તિ કે જેણે ઓછામાં ઓછા છેલ્લા છ મહિનાથી અથવા આગામી છ મહિના કે તેથી વધુ સમય માટે કોઈ સ્થાનિક વિસ્તારમાં રહેવાનો ઈરાદો રાખતો હોય.

રાષ્ટ્રીય રાજધાની પ્રદેશ દિલ્હી (સુધારો) બિલ, 2021

- > તાજેતરમાં, રાષ્ટ્રીય રાજધાની પ્રદેશ દિલ્હી (સુધારો) બિલ, 2021 લોકસભામાં રજૂ કરવામાં આવ્યું.

Back to Basics : બિલના મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > બિલમાં વર્ષ 1991ના અધિનિયમની ધારા 21, 24, 33 અને 44 માં સુધારાની દરખાસ્ત કરે છે.
- > આ બિલ મુજબ, રાષ્ટ્રીય રાજધાની પ્રદેશ દિલ્હીમાં સરકારનો અર્થ 'ઉપરાજ્યપાલ' રહેશે.
- > બિલમાં, એવા કેસમાં વિધાનસભાને કાનૂન બનાવવાની સત્તા આપવામાં આવી છે કે જેમાં 'લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર' ને વિવેકાધિન સત્તા પ્રાપ્ત છે.
- > આ અંતર્ગત, મંત્રી પરિષદ (અથવા દિલ્હી કેબિનેટ) દ્વારા લેવામાં આવેલા કોઈપણ નિર્ણય લાગુ થાય તે પહેલાં 'લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર' ને ફરજિયાત રીતે 'પોતાનો અભિપ્રાય આપવાની' તક આપવામાં આવે છે.
- > સરકાર દ્વારા અથવા કોઈપણ મંત્રી દ્વારા લીધેલા નિર્ણયોના આધારે, સરકાર કોઈ વહીવટી કાર્યવાહી કરી શકે તે પહેલાં 'લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર' ની પરવાનગી લેવી પડશે.
- > બિલમાં, દૈનિક વહીવટને લગતી બાબતોના સંદર્ભમાં વિધાનસભા અથવા તેની કોઈ પણ સમિતિને નિયમો બનાવવા અથવા વહીવટી નિર્ણયો વિશે પૂછપરછ કરવા માટે પ્રતિબંધિત કરવામાં આવી છે.

દિલ્હીનું વર્તમાન વહીવટી તંત્ર

- > વર્ષ 1991માં બંધારણ (79મો સુધારો) અધિનિયમ, 1991 દ્વારા બંધારણમાં અનુચ્છેદ 239AAને ઉમેરવામાં આવી હતી, જે અંતર્ગત વિધાનસભાની સહીત કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ દિલ્હીની રચના કરવામાં આવી હતી.

- > હાલના કાયદા મુજબ, દિલ્હી વિધાનસભામાં લોક વ્યવસ્થા, પોલીસ અને જમીન સિવાય તમામ બાબતોમાં કાયદા બનાવવાની સત્તા છે.

વર્તમાન વિવાદ

- > બિલ દ્વારા સત્તાની વહેંચણીને લઈને ચૂંટાયેલી સરકાર અને લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર (L-G) વચ્ચેના વિવાદોને પુનઃજીવિત કર્યાં.
- > સુપ્રીમ કોર્ટે પણ આ કેસમાં દખલ કરી છે અને સુપ્રીમ કોર્ટે વર્ષ 2018 માં ચુકાદો આપ્યો હતો.

સુપ્રીમ કોર્ટનો નિર્ણય

- > પોલીસ, જાહેર વ્યવસ્થા અને જમીન સિવાયના અન્ય મુદ્દાઓ પર લેફ્ટનન્ટ રાજ્યપાલની સંમતિ જરૂરી નથી.
- > જો કે મંત્રી પરિષદ દ્વારા લેવાયેલા નિર્ણય અંગે લેફ્ટનન્ટ ગવર્નરને જાણ કરવી જરૂરી રહેશે.
- > ઉપરાજ્યપાલ મંત્રી પરિષદની 'સહાય અને સલાહ' આપવા માટે બંધાયેલા છે.
- > દિલ્હીના લેફ્ટનન્ટ ગવર્નરનો દરજ્જો, કોઈ સંપૂર્ણ રાજ્યના રાજ્યપાલની જેમ હોતો નથી, પરંતુ તે મર્યાદિત અર્થમાં એડમિનિસ્ટ્રેટર છે, જે લેફ્ટનન્ટ ગવર્નરના હોદ્દા સાથે કામ કરે છે.

શિંતારો

- > આ સુધારા દ્વારા, ચૂંટાયેલી સરકારને તેની બધી ફાઈલો પર લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર (એલ-જી) ની ઓફિસની પરવાનગી મેળવવી ફરજિયાત બનાવવી, મુખ્યત્વે સરકારની સ્વાયતતા તથા સંપૂર્ણ દિલ્હીના પૂર્ણ રાજ્યનું સ્વપ્ન પણ સમાપ્ત કરશે.

વિનિયોગ બિલ

- > તાજેતરમાં, લોકસભાએ વિનિયોગ બિલને મંજૂરી આપી છે, જે કેન્દ્ર સરકારને ભારતના કોન્સોલિડેટેડ ફંડમાંથી ભંડોળ પાછું ખેંચવાની મંજૂરી આપશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > વિનિયોગ બિલ સરકારને નાણાકીય વર્ષ દરમિયાન ખર્ચને પહોંચી વળવા ભારતના કોન્સોલિડેટેડ ફંડમાંથી ભંડોળ પાછું ખેંચવાની સત્તા આપે છે.
- > સંવિધાનના અનુચ્છેદ 114 મુજબ સંસદની મંજૂરી લીધા પછી જ સરકાર કોન્સોલિડેટેડ ફંડમાંથી ભંડોળ પાછું ખેંચી શકે છે.
- > પાછી ખેંચેલી રકમ નાણાકીય વર્ષ દરમિયાન ખર્ચ પૂરા કરવા માટે વપરાય છે.

અનુસરેલી કાર્યવાહી

- > બજેટ દરખાસ્તો અને અનુદાન માટેની માંગણીઓ અંગે ચર્ચા કર્યા પછી લોકસભામાં વિનિયોગ બિલ રજૂ કરવામાં આવ્યું છે.

- > સંસદીય મતદાનમાં ફાળવણી બિલ પસાર થતાં, સરકારે રાજ્યનામું આપવું પડશે અને સામાન્ય ચૂંટણી યોજાવી પડશે.
- > એકવાર તે લોકસભા દ્વારા પસાર થઈ જાય, પછી તે રાજ્યસભામાં મોકલવામાં આવે છે.

રાજ્યસભાની સત્તાઓ

- > રાજ્યસભામાં આ બિલમાં સુધારાની ભલામણ કરવાની સત્તા છે. જો કે, રાજ્યસભાની ભલામણોને સ્વીકારવી કે નકારવી તે લોકસભા પર છે.
- > એકવાર રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા બિલને મંજૂરી મળ્યા પછી, તે એક વિનિયોગ એક્ટ બની જાય છે.
- > વિનિયોગ બિલની વિશિષ્ટ સુવિધા એ તેનું સ્વચાલિત રદ છે, જે તેના કાયદેસરના હેતુને પૂર્ણ કર્યા પછી આપમેળે એક્ટને રદ કરે છે.
- > વિનિયોગ બિલ લાગુ ન થાય ત્યાં સુધી સરકાર ભારતના કન્સોલિડેટેડ ફંડમાંથી ભંડોળ પાછું ખેંચી શકશે નહીં. જો કે આમાં સમય લાગે છે અને સરકારને તેની સામાન્ય પ્રવૃત્તિઓ કરવા માટે પૈસાની જરૂર હોય છે. તેથી, તેના તાત્કાલિક ખર્ચને પહોંચી વળવા, બંધારણે લોકસભાને નાણાકીય વર્ષના કેટલાક ભાગ માટે અગાઉથી અનુદાન આપવાનો અધિકાર આપ્યો છે. આ જોગવાઈને 'લેખાનુદાન' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

લેખાનુદાન

- > ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ 116 મુજબ લેખાનુદાન કેન્દ્ર સરકારને અગાઉથી ગ્રાન્ટના રૂપમાં આપવામાં આવે છે, તે ભારતના કોન્સોલિડેટેડ ફંડમાંથી ટૂંકા ગાળાના ખર્ચની જરૂરિયાત પૂરી કરવા માટે પ્રદાન કરવામાં આવે છે અને સામાન્ય રીતે કેટલાક પ્રારંભિક મહિનાઓ માટે નવા નાણાકીય વર્ષ માટે.

જરૂરિયાત

- > ચૂંટણી વર્ષ દરમિયાન સરકાર કાં તો વચગાળાનું બજેટ 'અથવા' લેખાનુદાન જારી કરે છે કારણ કે નવી સરકાર ચૂંટણી પછી જૂની સરકારની નીતિઓને બદલી શકે છે.

સંશોધન

- > વિનિયોગ બિલની રકમ બદલવા અથવા અનુદાનના લક્ષ્યાંકને બદલવા અથવા ભારતના કોન્સોલિડેટેડ ફંડ પરના ખર્ચની રકમ બદલવાની અસરવાળા કોઈપણ સુધારણાને સંસદ ગૃહમાં રજૂ કરી શકાતું નથી અને આવા સુધારાની સ્વીકૃતિનો નિર્ણય લોકસભા અધ્યક્ષનો અંતિમ નિર્ણય હોય છે.

વિનિયોગ બિલ વિરુદ્ધ નાણાં બિલ

- > નાણાં બિલમાં સરકારના ખર્ચને નાણાં પૂરા પાડવાની જોગવાઈઓ શામેલ છે, જ્યારે એક વિનિયોગ બિલ ભંડોળ ના ઉપાડની રકમ અને હેતુને સ્પષ્ટ કરે છે.

- > વિનિયોગ અને નાણાકીય બિલ બંનેને નાણા બીલ્સ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે, જેને રાજ્યસભાની સ્પષ્ટ સંમતિની જરૂર હોતી નથી. રાજ્યસભા ફક્ત તેની ચર્ચા કરે છે અને તેને પાછું આપે છે.

નાણા બિલ

- > કોઈ ખરડા નાણા બિલ કહેવામાં આવે છે, જો તેમાં ફક્ત કરવેરા, સરકાર દ્વારા પૈસા ઉધાર લેવા, ભારતના કોન્સોલિડેટેડ ફંડમાંથી ભંડોળ મેળવવાની જોગવાઈઓ હોય.
- > ઉપરોક્ત બાબતોને લગતી માત્ર એવી જોગવાઈઓ ધરાવતા બીલોને નાણા બીલ્સ તરીકે ગણવામાં આવશે.

ભારતનું કન્સોલિડેટેડ ફંડ

- > તેની સ્થાપના ભારતના બંધારણની કલમ 266 (1) હેઠળ કરવામાં આવી હતી.
- > ટેક્સ (આવકવેરા, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, કસ્ટમ્સ અને અન્ય આવક) અને તમામ કર સિવાયની આવક દ્વારા કેન્દ્ર દ્વારા પ્રાપ્ત તમામ આવક.
- > જાહેર સૂચના, ટ્રેઝરી બિલ (આંતરિક લોન) અને વિદેશી સરકારો અને આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ (બાહ્ય લોન) દ્વારા કેન્દ્ર દ્વારા લેવામાં આવતી તમામ લોન.
- > તમામ સરકારી ખર્ચ આ ભંડોળમાંથી પૂરા થાય છે (અસાધારણ વસ્તુઓ સિવાય કે જે જાહેર ખાતાના ભંડોળ અથવા જાહેર ભંડોળથી સંબંધિત છે) અને સંસદના સત્તાધિકાર વિના ભંડોળમાંથી કોઈ રકમ ઉપાડી શકાશે નહીં.
- > કમ્પ્ટ્રોલર અને ઓડિટર જનરલ ઓફ ઈન્ડિયા (CAG) આ ભંડોળનું ઓડિટ કરે છે.

સંસદમાં બજેટના વિવિધ તબક્કાઓ

- > બજેટ રજૂઆત.
- > સામાન્ય ચર્ચા.
- > વિભાગીય સમિતિઓ દ્વારા તપાસ.
- > અનુદાનની માંગ પર મતદાન
- > ફાળવણી બિલ પસાર કરવું.
- > નાણાં બિલ પસાર

સંપત્તિ નુકસાન રિકવરી બિલ : હરિયાણા

- > તાજેતરમાં, હરિયાણા સરકારે 'હરિયાણા લોક વ્યવસ્થાના ભંગાણ દરમિયાન સંપત્તિ નુકસાન રિકવરી બિલ, 2021' પસાર કર્યું છે.
- > આ જ બિલ ઉત્તરપ્રદેશ સરકાર દ્વારા ઉત્તરપ્રદેશ જાહેર અને ખાનગી સંપત્તિ નુકસાનની રિકવરી અધિનિયમ, 2020ના નામે પણ પસાર કરવામાં આવ્યું હતું.

Back to Basics : બિલ વિશે

- નુકસાનની રિકવરી:
 - > બિલમાં જૂથ અને હિંસક પ્રવૃત્તિઓ સહિતના કાયદાકીય કે ગેરકાયદેસર હોવા છતાં, સમૂહ જૂથ દ્વારા થતાં જાહેર હુકમમાં વિક્ષેપ દરમિયાન કોઈ ચોક્કસ વ્યક્તિ દ્વારા થતી સંપત્તિના નુકસાનની રિકવરીની જોગવાઈ છે.
- પીડિતોને વળતર:
 - > તે પીડિતોને વળતરની ખાતરી પણ કરે છે.
- વ્યાપક અવકાશ:
 - > આ નુકસાન ફક્ત તે લોકો પાસેથી જ વસૂલ કરવામાં આવશે નહીં કે જેઓ હિંસામાં સામેલ હતા, પણ જે લોકો વિરોધ પ્રદર્શન કરે છે અથવા આયોજન કરે છે, યોજનામાં જોડાશે અને બળવાખોરોને પ્રોત્સાહિત કરે છે તેની પાસેથી પણ વસૂલવામાં આવશે.
- દાવાઓ ટ્રિબ્યુનલની સ્થાપના:
 - > આ ખરડો જવાબદારી અથવા વળતર નક્કી કરવા, આકારણી કરવા અને દાવા કરવા માટે દાવાઓ ટ્રિબ્યુનલની રચનાની જોગવાઈ કરે છે.
- સંપત્તિની જપ્તી:
 - > કોઈપણ વ્યક્તિ કે જેની સામે અપીલ ટ્રિબ્યુનલને વળતરની રકમ ચૂકવવા અપીલ કરવામાં આવી છે, તેને તેની મિલકત અથવા બેંક ખાતાને સીલ કરવાની સત્તા આપવામાં આવી છે.
- ટ્રિબ્યુનલ વિરુદ્ધ અપીલ:
 - > આક્રમિત વ્યક્તિ અપીલ ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયો વિરુદ્ધ પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી શકે છે.
 - > વળતરના દાવાને લગતા કોઈપણ પ્રશ્ન સિવિલ કોર્ટના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ આવરી લેવામાં આવશે નહીં.

સરકારનું વલણ

- સરકારની જવાબદારી:
 - > મિલકત ખાનગી હોય કે સરકારની, રાજ્યની સંપત્તિનું રક્ષણ કરવાની જવાબદારી રાજ્ય સરકારની છે.
- અધિકારો અને જવાબદારી વચ્ચે સંતુલન:
 - > લોકશાહીમાં દરેકને શાંતિપૂર્ણ રીતે બોલવાનો અને વિરોધ કરવાનો અધિકાર છે, પરંતુ કોઈને સંપત્તિને નુકસાન પહોંચાડવાનો અધિકાર નથી.
- નિવારણ:
 - > હિંસક પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવા અને આયોજીત કરવા અથવા આવી પ્રવૃત્તિઓને રોકવા માટે સરકાર પાસે કાનૂની માળખું હોવું જોઈએ.

ટીકા

- સુપ્રીમ કોર્ટના દિશાનિર્દેશોની વિરુદ્ધ:
 - > અપીલ ટ્રિબ્યુનલની રચના સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયોનું ઉલ્લંઘન કરે છે.
 - > 2019 માં, સુપ્રીમ કોર્ટે નાણાં અધિનિયમ, 2017 રદ કર્યા, 19 મોટા ન્યાયિક અદાલતોની નિમણૂકોમાં ફેરફાર કર્યા,

કારણ કે તે સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતો સાથે સુસંગત નથી.

- મૂળભૂત અધિકારોની વિરૂદ્ધ:
 - આ ખરડો બંધારણના અનુચ્છેદ 19 અને અનુચ્છેદ 21 માં સમાવિષ્ટ મૂળભૂત અધિકારોનો ભંગ કરે છે.
- અનિશ્ચિત અને અસ્પષ્ટ:
 - સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા વ્યાપક માર્ગદર્શિકા જારી કરવામાં આવી છે પરંતુ ગુનેગારોને ઓળખવા, નુકસાનની વસૂલાત માટેની યોજના અમલમાં મૂકવા અને માર્ગદર્શિકાનું પાલન ન કરવા બદલ દંડની જોગવાઈ સ્પષ્ટ કરવામાં આવી નથી જેવા ઘણા પાસાં.

ભારતમાં કાનૂની જોગવાઈઓ

- ભારતમાં નુકસાનની વસૂલાત માટે કોઈ કેન્દ્રિય કાયદો નથી. હાલમાં, જાહેર મિલકત અધિનિયમ અધિનિયમ 1984 માં મર્યાદિત જોગવાઈ છે, જેમાં ગુનેગારોને કેદ અને દંડની જોગવાઈ છે, પરંતુ નુકસાનની વસૂલાત માટેની કોઈ જોગવાઈ કરવામાં આવી નથી.
- સંપત્તિના નુકસાનની ભરપાઈ માટે કાયદો હોવા છતાં, દેશમાં વિરોધ પ્રદર્શન દરમિયાન હુમલો, તોડફોડની ઘટનાઓ સામાન્ય છે.
- વર્ષ 2007 માં સુપ્રીમ કોર્ટે (એસસી) આ મુદ્દા પર ધ્યાન આપ્યું હતું અને જસ્ટિસ કે.ટી. થોમસ અને સિનિયર એડવોકેટ નરીમનની અધ્યક્ષતામાં બે સમિતિઓની રચના કરવામાં આવી હતી.
- વર્ષ 2009 માં સુપ્રીમ કોર્ટે બંને નિષ્ણાંત સમિતિઓની ભલામણોને આધારે માર્ગદર્શિકા બહાર પાડી હતી.
- કાયદાની જેમ, માર્ગદર્શિકા પણ મર્યાદિત અસર ધરાવે છે. કોશી જેકબ વિ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા 2017 ના કેસમાં કોર્ટે પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો કે કાયદાને અપડેટ કરવાની જરૂર છે.

મૂળભૂત અધિકારો વિ. આદેશો

- જ્યારે આંદોલનકારીઓ વિરોધ કરવાના તેમના મૂળભૂત અધિકાર માટે દલીલ કરે છે, ત્યારે આંદોલનથી પ્રભાવિત લોકોની દુર્દશા અને સામાન્ય પ્રવૃત્તિ ચાલુ રાખવાના તેમના અધિકારની અવગણના કરવામાં આવે છે.

ભારતીય દૃશ્ય

- ભારતના જાહેર વિરોધનો ઈતિહાસ મહાત્મા ગાંધીના સવિનય કાનૂનભંગ અને અહિંસક વિરોધથી કાયદેસર છે, જે આપણી સ્વતંત્રતા લડતમાં અભિન્ન હતા.
- ઘણા પ્રતિબંધો હોવા છતાં, વિરોધનો આ વારસો વર્ષો સુધી ચાલુ રહ્યો અને દેશના ઘણા વિસ્તારોમાં લોકોના જીવનનો ભાગ બની ગયો.
- હકીકતમાં, ચળવળ અને વિરોધ આપણી સંસ્કૃતિમાં એટલા જ જોડાયેલા છે કે આપણે ઘણી વાર તેમને એક સમાન માનીએ છીએ.

થોમસ સમિતિ

- કે.ટી. થોમસ સમિતિએ જાહેર સંપત્તિના નુકસાનના કેસોમાં આરોપ સાબિત કરવા માટે જવાબદારીની સ્થિતિમાં ફેરફાર કરવાની ભલામણ કરી હતી. કાયદામાં સુધારો થવો જોઈએ કે કોર્ટને આ અનુમાન કરવાનો અધિકાર આપવામાં આવે કે આરોપી જાહેર સંપત્તિને નષ્ટ કરવા માટે દોષી છે.
- જવાબદારીની સ્થિતિમાં પરિવર્તન સંબંધિત આ સિદ્ધાંત જાતીય અપરાધો અને અન્ય સમાન ગુનાઓને લાગુ પડે છે.
- કાયદો સામાન્ય રીતે ધારે છે કે આરોપીઓ નિર્દોષ છે જ્યાં સુધી કાર્યવાહી કાર્યવાહી સાબિત નહીં કરે.

નરીમન સમિતિ

- આ સમિતિની ભલામણો જાહેર સંપત્તિના નુકસાનની ભરપાઈ કરવાની હતી.
- ભલામણોને સ્વીકારતા કોર્ટે કહ્યું કે જાહેર સંપત્તિને નુકસાન પહોંચાડવાના આરોપોને ઠીક કરતી વખતે વિરોધીઓને મિલકતની વિકૃતિ સુધારવા માટે વળતર ફી વસૂલવામાં આવશે.
- સુપ્રીમ કોર્ટે આવા કેસોમાં સુઓ મોટો જ્ઞાન લેવા અને જાહેર સંપત્તિના વિનાશના કારણો જાણવા અને વળતરની તપાસ કરવા માટે એક મિકેનિઝમ સ્થાપિત કરવા ઉચ્ચ અદાલતોને માર્ગદર્શિકા પણ જારી કરી હતી.

ગર્ભાવસ્થાની ચિકિત્સા સમાપ્તિ (સુધારા) બિલ, 2020

- સંસદે ગર્ભાવસ્થાની ચિકિત્સા સમાપ્તિ (સુધારા) બિલ, 2020 (મેડિકલ ટર્મિનેશન ઓફ પ્રેગ્નન્સી (સુધારો) બિલ)ને મંજૂરી આપી દીધી છે. રાજ્યસભામાં 16 માર્ચ, 2021 ના રોજ બિલને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. 17 માર્ચ 2020 ના રોજ લોકસભામાં આ ખરડો પસાર થઈ ચૂક્યો હતો.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દો

- ગર્ભાવસ્થાની ચિકિત્સા સમાપ્તિ અધિનિયમ, 1971 ના સુધારણાના હેતુસર આ ખરડો પસાર કરાયો છે. તે મહિલાઓની વિશેષ કેટેગરીમાં કાનૂની ગર્ભપાતની ઉપલા મર્યાદાને 24 અઠવાડિયા સુધી વધારવાનો પ્રયાસ કરે છે. ગર્ભપાતની ઉપલા મર્યાદામાં આ વધારો તબીબી તકનીકોની પ્રગતિ સાથે કરવામાં આવ્યો છે.

બિલની મુખ્ય લક્ષણિકતાઓ

- ગર્ભાવસ્થાની ચિકિત્સા સમાપ્તિ (સુધારા) બિલ, 2020માં ગર્ભાવસ્થાના 20 અઠવાડિયા સુધીના ગર્ભાવસ્થાના સમાપ્તિ માટે પ્રદાતાની સલાહ લેવાની દરખાસ્ત છે.
- આનાથી 20-24 અઠવાડિયામાં ગર્ભાવસ્થા સમાપ્ત કરવા માટે બે પ્રદાતાઓના અભિપ્રાયની જરૂરિયાત ઊભી થઈ છે. બિલ બળાત્કાર પીડિત મહિલાઓ, અપંગ મહિલાઓ, સગીર

બાળકો જેવી ખાસ કેટેગરીમાં 20 સપ્તાહથી 24 અઠવાડિયા સુધીની ઉચ્ચ ગર્ભાવસ્થાની મર્યાદામાં પણ વધારો કરે છે.

વીમા સુધારણા બિલ, 2021 રાજ્યસભામાં પસાર થયું

- રાજ્યસભાએ વીમા (સુધારો) બિલ, 2021 પસાર કર્યું છે. તે વીમા કાયદા, 1938 માં સુધારો કરશે, જે ભારતીય વીમા કંપનીઓમાં વિદેશી રોકાણોની મર્યાદામાં વધારો કરશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ ખરડામાં વિદેશી રોકાણની મર્યાદા હાલની 49 ટકાથી વધારીને 74 ટકા કરવાની જોગવાઈ છે. તેમાં વીમા કંપનીઓના માલિકી અને નિયંત્રણ પરના નિયંત્રણો હટાવવાની જોગવાઈ છે.
- નાણાં પ્રધાન નિર્મલા સીતારામને કહ્યું હતું કે 74 ટકાની ઊંચી FDI મર્યાદા દરેક વીમા કંપની માટે કોઈ મજબૂરી નથી, કારણ કે તે ફક્ત ઉચ્ચ મર્યાદા નક્કી કરે છે. તેમણે સ્પષ્ટતા કરી કે મર્યાદા વધારવાનો અર્થ એ નથી કે તે સ્તરે બધી કંપનીઓ માટે સ્વચાલિત વિદેશી રોકાણો, દરેક કંપની રોકાણની મર્યાદા નક્કી કરશે.

વિદેશી સીધું રોકાણ (FDI)

- વિદેશી સીધું રોકાણ એ કોઈ દેશ દ્વારા બીજા દેશમાં વ્યવસાયની માલિકીને નિયંત્રિત કરવા તરીકે કરવામાં આવતું રોકાણ છે. આમ, તે સીધા નિયંત્રણના સંદર્ભમાં વિદેશી પોર્ટફોલિયોના રોકાણથી અલગ છે.

વિદેશી પોર્ટફોલિયો રોકાણ

- તે સંપત્તિઓનું જૂથ છે જેમ કે સ્ટોક્સ, બોન્ડ્સ અને રોકડ સમકક્ષ. આવા રોકાણો કોઈ રોકાણકાર દ્વારા કરવામાં આવે છે અથવા તેનું સંચાલન નાણાકીય વ્યાવસાયિકો દ્વારા કરવામાં આવે છે.

પ્રશ્નોત્તરી

- નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 - વીમા (સુધારો) બિલ, 2021 તે વીમા કાયદા, 1938 માં સુધારો કરશે
 - વીમા (સુધારો) બિલ, 2021 ખરડામાં વિદેશી રોકાણની મર્યાદા હાલની 49 ટકાથી વધારીને 74 ટકા કરવાની જોગવાઈ છે.
 - વીમા (સુધારો) બિલ, 2021માં વીમા કંપનીઓના માલિકી અને નિયંત્રણ પરના નિયંત્રણો હટાવવાની જોગવાઈ છે.
 ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1 અને 2	(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3	(D) 1, 2 અને 3

- ‘ધર્મસ્થાનો’ અથવા ‘કબ્રસ્તાનો’ ભારતીય બંધારણની કઈ યાદી અંતર્ગત આવે છે?

(A) કેન્દ્ર યાદી	(B) રાજ્ય યાદી
(C) સમવર્તી યાદી	(D) એક પણ નહિ

- રાજ્ય ચૂંટણી પંચ (SEC)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 - રાજ્ય ચૂંટણી પંચને રાજ્યની સ્થાનિક સંસ્થાઓ માટે સ્વતંત્ર અને નિષ્પક્ષ ચૂંટણી યોજવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું છે.
 - કલમ 243 (K) (2)માં જણાવાયું છે કે રાજ્ય ચૂંટણી કમિશનરની સત્તા અને કાર્યકાળ રાજ્ય વિધાનસભા દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કાયદા અનુસાર નિર્દેશિત કરવામાં આવશે.
 - રાજ્યના ચૂંટણી કમિશનરને ફક્ત હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશને હટાવવાની કાર્યવાહી જેવી કાર્યવાહી બાદ જ હટાવી શકાય છે. ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1 અને 2	(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3	(D) 1, 2 અને 3

- તાજેતરમાં કયાં રાજ્યમાં સ્થાનિક લોકો માટે 75% ખાનગી નોકરીઓ અનામત માટે મંજૂરી આપવામાં આવી છે?

(A) ઝારખંડ	(B) છત્તીસગઢ
(C) આસામ	(D) પશ્ચિમ બંગાળ

- નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 - રાજ્યસભામાં નામાંકન માટેનું વ્યાપક માપદંડ એ છે કે સભ્યોને સાહિત્ય, વિજ્ઞાન, કલા અને સમાજ સેવા જેવા ક્ષેત્રોમાં વિશેષ જ્ઞાન અથવા વ્યવહારુ અનુભવ અને વિશિષ્ટ માન્યતા હોવી જોઈએ.
 - બંધારણમાં, 52માં બંધારણીય સુધારા અધિનિયમ, 1985 દ્વારા એક નવું શેડ્યુલ (દસમી અનુસૂચિ) ઉમેરવામાં આવ્યું હતું.
 - નામાંકિત સભ્યો માટે, સિવાય એક નોંધપાત્ર તફાવત માટે, ચૂંટાયેલા સભ્યોને સમાન અધિકાર અને સગવડ પ્રાપ્ત હોય છે—તેઓ રાષ્ટ્રપતિની ચૂંટણીમાં મત આપી શકતા નથી. ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1 અને 2	(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3	(D) 1, 2 અને 3

6. રાષ્ટ્રીય જનસંખ્યા રજીસ્ટર (NPR)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તે 'દેશના સામાન્ય રહેવાસીઓ' ની સૂચિ છે.
2. રાષ્ટ્રીય જનસંખ્યા નોંધણી પ્રથમ વખત વર્ષ 2010 માં તૈયાર કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ 2015 માં તેને અપડેટ કરવામાં આવી હતી.
3. 'દેશના સામાન્ય રહેવાસી' વ્યાખ્યા – એક વ્યક્તિ કે જેણે ઓછામાં ઓછા છેલ્લા છ મહિનાથી અથવા આગામી છ મહિના કે તેથી વધુ સમય માટે કોઈ સ્થાનિક વિસ્તારમાં રહેવાનો ઈરાદો રાખતો હોય.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2, અને 3

7. બંધારણમાં અનુચ્છેદ 239AAને કયાં સુધારા દ્વારા ઉમેરવામાં આવ્યો હતો?

- (A) 44મો બંધારણીય સુધારો, 1976
(B) 79મો બંધારણીય સુધારો, 1991
(C) 81મો બંધારણીય સુધારો, 1993
(D) 69મો બંધારણીય સુધારો, 1986

8. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. સંવિધાનના અનુચ્છેદ 114 મુજબ સંસદની મંજૂરી લીધા પછી જ સરકાર કોન્સોલિડેટેડ ફંડમાંથી ભંડોળ પાછું ખેંચી શકે છે.
2. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ 116 મુજબ લેખાનુદાન કેન્દ્ર સરકારને અગાઉથી ગ્રાન્ટના રૂપમાં આપવામાં આવે છે
3. ભારતનું કન્સોલિડેટેડ ફંડની સ્થાપના ભારતના બંધારણની કલમ 266 (1) હેઠળ કરવામાં આવી હતી.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

9. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતમાં નુકસાનની વસૂલાત માટે કોઈ કેન્દ્રિય કાયદો નથી.
2. કે.ટી. થોમસ સમિતિએ જાહેર સંપત્તિના નુકસાનના કેસોમાં આરોપ સાબિત કરવા માટે જવાબદારીની સ્થિતિમાં ફેરફાર કરવાની ભલામણ કરી હતી.
3. નરીમન સમિતિની ભલામણો જાહેર સંપત્તિના નુકસાનની ભરપાઈ કરવાની હતી.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

10. ગર્ભાવસ્થાની ચિકિત્સા સમાપ્તિ (સુધારા) બિલ, 2020ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. ગર્ભાવસ્થાની ચિકિત્સા સમાપ્તિ અધિનિયમ, 1971 ના સુધારણાના હેતુસર આ ખરડો પસાર કરાયો છે.
2. તે મહિલાઓની વિશેષ કેટેગરીમાં કાનૂની ગર્ભપાતની ઉપલા મર્યાદાને 24 અઠવાડિયા સુધી વધારવાનો પ્રયાસ કરે છે.
3. બિલ બળાત્કાર પીડિત મહિલાઓ, અપંગ મહિલાઓ, સગીર બાળકો જેવી ખાસ કેટેગરીમાં 20 સપ્તાહથી 24 અઠવાડિયા સુધીની ઉચ્ચ ગર્ભાવસ્થાની મર્યાદામાં પણ વધારો કરે છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

GPSC 1/2, PI, PSI/CONSTABLE, S.T.I., Dy.SO, નાગભ મામલતદાર, બિનસચિવાલય ક્લાર્ક, તલાટી, TET, TAT વગેરે વિવિધ સ્વાર્થિક પરીક્ષાઓ માટે અત્યંત ઉપયોગી પુસ્તક

ભારતનો સાંસ્કૃતિક વારસો

GPSCની નવી પરીક્ષા પદ્ધતિને અનુરૂપ સંપૂર્ણ પરીક્ષાલક્ષી પુસ્તક

સાંસ્કૃતિક વારસા સંબંધિત મહત્વની વર્તમાન ઘટનાઓનો સમાવેશ

નૃત્ય, સંગીત, નાટ્ય, શિલ્પ, ચિત્ર, સ્થાપત્ય વગેરે કલાઓની પરીક્ષાલક્ષી અભ્યાસ

સંબંધિત પ્રશ્નોને ધ્યાનમાં રાખીને તૈયાર થયેલું કન્ટેન્ટ

ICE
INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

વધુ માહિતી માટે
CALL
93753-01110

આ પુસ્તક તમામ અગ્રગણ્ય બુક સ્ટોર પર ઉપલબ્ધ

બેંક લોન અને થાપણોમાં વધારો : RBI

- રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા તાજેતરમાં જારી કરવામાં આવેલા આંકડા દર્શાવે છે કે જાન્યુઆરી 2021 ની તુલનામાં ફેબ્રુઆરી 2021 માં બેંક ક્રેડિટ અને થાપણમાં વધારો થયો છે.
- ફેબ્રુઆરી 2021 માટેનું દેવું અને થાપણ ડેટા ફેબ્રુઆરી 2020 (કોવિડ રોગચાળા પહેલા) ના ડેટા કરતા વધારે હતો.

Back to Basics : RBI સંબંધિત ડેટા

- 2021 ફેબ્રુઆરીના અંતે:
 - બેંક લોન ફેબ્રુઆરી 2020 માં રૂ. 101.05 લાખ કરોડની સરખામણીએ 6.63% વધી 107.75 લાખ કરોડ રૂપિયા થઈ ગઈ છે.
 - બેન્ક ડિપોઝિટ ફેબ્રુઆરી 2020 માં 133.26 લાખ કરોડ રૂપિયાની સરખામણીએ 12.06% વધીને 149.34 લાખ કરોડ રૂપિયા થઈ ગઈ છે.
- શાખ વધારવાનું કારણ:
 - બેંક ધિરાણમાં વધારો રિટેલ ધિરાણમાં વધારો દ્વારા ચલાવાય છે.
 - છૂટક લોનમાં વિવિધ લોનની વિશાળ શ્રેણી શામેલ છે. વ્યક્તિગત લોન જેમ કે કાર લોન, મોર્ટગેજેસ, ક્રેડિટ કાર્ડ વગેરે બધી છૂટક લોનની શ્રેણીમાં આવે છે, પરંતુ વ્યાપારી લોન પણ રિટેલ લોનની શ્રેણીમાં આવી શકે છે.
 - મોર્ટગેજ (રિટેલ લોન્સના 51% ફાળો), અસુરક્ષિત (કાર્ડ / પર્સનલ લોન) અને ઓટો લોનને લીધે એકંદરે રિટેલ ક્રેડિટ ગ્રોથ, જે હાલમાં 9% છે, તેમાં વેગ આવશે.

બેંક લોન

- બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ તેમના ગ્રાહકોને દેવામાં આવેલા નાણાંથી નફો કરે છે.
- આ પ્રકારના પૈસા ગ્રાહકના ખાતામાં પૈસા જમા કરીને અથવા અમુક રોકાણ વાહનોમાં જેમ કે ડિપોઝિટનું પ્રમાણપત્ર જેવા રોકાણમાં આપવામાં આવે છે.
- થાપણનું પ્રમાણપત્ર એ બેંકો અને ક્રેડિટ યુનિયનો દ્વારા પ્રસ્તુત પ્રોડક્ટ છે, જે ગ્રાહકને ડિપોઝિટને નિર્ધારિત સમયગાળા માટે છોડી દેવા પર રસ આપે છે.
- બેંક લોન વ્યક્તિઓ અથવા વ્યવસાયોને નાણાકીય સંસ્થાઓ દ્વારા આપવામાં આવતી કુલ રકમને આવરી લે છે. તે બેંકો અને રૂણ લેનારાઓ વચ્ચેનો કરાર છે જ્યાં બેંક રૂણદાતાઓને ધિરાણ આપે છે.

ભારતમાં બેંક લોન

- ભારતમાં બેંક ક્રેડિટ અર્થતંત્રના વિવિધ ક્ષેત્રોમાં અનુસૂચિત વાણિજ્યિક બેંક દ્વારા આપવામાં આવતી લોનનો સંદર્ભ આપે છે.

- બેંક લોનને ફૂડ ક્રેડિટ અને નોન ફૂડ ક્રેડિટમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવી છે.
- આ લોન મુખ્યત્વે ખાદ્ય અનાજની ખરીદી માટે ભારતના ફૂડ કોર્પોરેશનને બેંકો દ્વારા અપાયેલી લોનનો સંદર્ભ આપે છે. તે કુલ બેંક લોનનો એક નાનો ભાગ છે.
- બેંક ક્રેડિટનો મુખ્ય ભાગ બિન-ફૂડ લોન છે, જેમાં અર્થતંત્રના વિવિધ ક્ષેત્રો (કૃષિ, ઉદ્યોગ અને સેવા) ની લોન અને વ્યક્તિગત લોન શામેલ છે.
- આરબીઆઈ દ્વારા માસિક ધોરણે બેંક લોનના ડેટા એકત્રિત કરવામાં આવે છે.

બેંક થાપણ

- બેંક થાપણો સલામતી માટે બેંકિંગ સંસ્થાઓમાં રાખવામાં આવતી નાણાંનો સંદર્ભ આપે છે. આ થાપણો બચત ખાતા, કરન્ટ એકાઉન્ટ્સ અને મની માર્કેટ જેવા ખાતામાં કરવામાં આવે છે.
- એકાઉન્ટ ધારકને, જો જરૂરી હોય તો, એકાઉન્ટ કરારને સંચાલિત કરતી નિયમો અને શરતો અનુસાર ભંડોળ પાછું ખેંચવાનો અધિકાર છે.

ભારતમાં બેંક થાપણો

- ભારતમાં બેન્ક થાપણોનાં ચાર પ્રકાર છે.
- ચાલુ ખાતું:
 - કરન્ટ એકાઉન્ટ એ એક વિશિષ્ટ પ્રકારનું ખાતું છે જેમાં બચત ખાતા કરતાં ઉપાડ અને વ્યવહાર પર ઓછા પ્રતિબંધો છે.
 - તે ડિમાન્ડ ડિપોઝિટ એકાઉન્ટ તરીકે પણ ઓળખાય છે જે ઉદ્યોગપતિઓ માટે વ્યવસાયિક વ્યવહારો સરળતાથી કરવા માટે છે.
 - આ ખાતાઓ પર બેંકો ઓવરડ્રાફ્ટ સુવિધા પણ પૂરી પાડે છે.
- બચત ખાતું:
 - આ એકાઉન્ટ ઉચ્ચ પ્રવાહિતાનું છે જે સામાન્ય લોકોમાં ખૂબ પ્રખ્યાત છે. જો કે, તેણે ડિજિટલ યુકવણીને પ્રોત્સાહન આપવા રોકડ ઉપાડ અને વ્યવહાર મર્યાદા સૂચવી છે.
 - બેંકો વ્યાજ દર ઓફર કરે છે જે ફુગાવો કરતા થોડો વધારે હોય છે, તેથી બચત ખાતું રોકાણ માટે ખૂબ શ્રેષ્ઠ નથી.
- રિઝર્વિંગ ડિપોઝિટ:
 - તે એક ખાસ પ્રકારની ફિક્સડ ડિપોઝિટ છે જ્યાં સંપૂર્ણ બચત કરવાની જરૂર નથી, તેના બદલે વ્યક્તિએ દર મહિને એક ચોક્કસ રકમ જમા કરવાની હોય છે.
 - આ ખાતામાં અકાળ ઉપાડની મંજૂરી નથી, પરંતુ દંડ સાથે થાપણની મેચ્યોરિટી તારીખ પહેલાં જ એકાઉન્ટ બંધ કરી શકાય છે.

■ સ્થિર થાપણ:

- > તે બેંકો, નાણાકીય સંસ્થાઓ અને નોન-બેંકિંગ ફાઇનાન્સિયલ કંપનીઓ દ્વારા આપવામાં આવતી ડિપોઝિટ સ્કીમ છે, જેમાં નિયત સમયગાળા દરમિયાન જમા કરવામાં આવતી રકમ પર વ્યાજ ચૂકવવામાં આવે છે.
- > આ પ્રકારની થાપણો બચત ખાતા કરતા વધારે વ્યાજ મળે છે, જેમાં ડિપોઝિટનો સમયગાળો 7 દિવસથી 10 વર્ષ સુધીનો હોઈ શકે છે.

કુગાવો ડેટા: ફેબ્રુઆરી 2021

- > તાજેતરમાં, ઉદ્યોગ પ્રમોશન અને આંતરિક વેપાર વિભાગ (DPIIT) ના આર્થિક સલાહકારની કચેરીએ ફેબ્રુઆરી 2021 માટે જથ્થાબંધ ભાવ સૂચકાંક (WPI) બહાર પાડ્યો.

Back to Basics : જથ્થાબંધ ભાવ સૂચકાંક (WPI)

- > તે સતત બીજા મહિનામાં વધીને 4.17 ટકા રહ્યો છે.
- > નવેમ્બર 2018 પછી તે તેના ઉચ્ચતમ સ્તરે છે, જ્યારે જથ્થાબંધ કુગાવો 4.47 ટકા હતો.
- > જથ્થાબંધ ભાવ સૂચકાંક (WPI) જાન્યુઆરી 2021 માં 2.03 ટકા અને ફેબ્રુઆરી 2020 માં 2.26 ટકા હતો.

કારણ

- > ખાદ્ય પેદાશો, બળતણ અને વીજળી વગેરેના ભાવમાં થયેલા વધારાએ જથ્થાબંધ ભાવો કુગાવાને વધારવામાં નોંધપાત્ર યોગદાન આપ્યું છે.

■ ખાદ્ય કુગાવા:

- > ફેબ્રુઆરી મહિનામાં, ખાદ્ય પેદાશોના કિસ્સામાં 1.36 ટકા કુગાવો જોવા મળ્યો હતો, જે જાન્યુઆરી મહિનામાં (-) 2.80 ટકા હતો.

■ છૂટક કુગાવો:

- > ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક (CPI) ના આધારે ફેબ્રુઆરીમાં તે 5.03 ટકા હતો.

જથ્થાબંધ ભાવો (WPI)

- > તે વેપારીઓ દ્વારા બલ્ક/જથ્થામાં વેચવામાં આવતા માલના ભાવમાં ફેરફારને માપે છે.
- > તે વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલયના આર્થિક સલાહકારની કચેરી દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવી છે.
- > તે ભારતમાં કુગાવાના માપન માટે સૌથી વધુ ઉપયોગમાં લેવાય છે.
- > જોકે ઘણા વિવેચકોની દલીલ છે કે સામાન્ય લોકો જથ્થાબંધ ભાવે ઉત્પાદનો ખરીદતા નથી, તેથી આ સૂચકાંક સામાન્ય ભારતીય નાગરિકનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી નથી.
- > વર્ષ 2017 માં, જથ્થાબંધ ભાવ સૂચકાંક (WPI) ના આધાર વર્ષમાં વર્ષ 2004-05 થી વર્ષ 2011-12માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.

ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક (CPI)

- > આ સૂચકાંક છૂટક ખરીદદારના પરિપ્રેક્ષ્યથી ભાવના ફેરફારોને માપે છે. તે નેશનલ સ્ટેટિસ્ટિક્સ ઓફિસ (NSO) દ્વારા જારી કરવામાં આવે છે.
- > ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક (CPI) ભારતીય ગ્રાહકો દ્વારા ખાદ્ય પદાર્થો, તબીબી સંભાળ, શિક્ષણ, ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ઉત્પાદનો, વગેરે જેવા ખરીદેલ માલ અને સેવાઓના ભાવમાં ફેરફારની ગણતરી કરે છે.
- > ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક (CPI) માં ખોરાક અને પીણા, બળતણ અને લાઈટ, આવાસ અને કપડાં, પથારી અને પગરખાં સહિત ઘણા બધા પેટા જૂથોનો સમાવેશ થાય છે.
- CPIના ચાર પ્રકાર છે:
 - > ઔદ્યોગિક કામદારો માટે CPI (IW)
 - > કૃષિ મજૂરો (AL) માટે CPI
 - > ગ્રામીણ મજૂરો માટે CPI (RL)
 - > CPI (ગ્રામીણ / શહેરી / સંયુક્ત)
 - > આમાંના પ્રથમ ત્રણ શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલયમાં 'લેબર બ્યુરો' દ્વારા સંકલિત કરવામાં આવ્યા છે, જ્યારે ચોથા પ્રકારનું CPI સ્ટેટિસ્ટિક્સ અને પ્રોગ્રામ અમલીકરણ મંત્રાલય હેઠળ નેશનલ સ્ટેટિસ્ટિક્સ ઓફિસ (NSO) દ્વારા સંકલિત કરવામાં આવ્યું છે.
 - > વર્ષ 2012નો ઉપયોગ ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક (CPI) ના આધાર વર્ષ તરીકે થાય છે.
 - > મોનેટરી પોલિસી કમિટી (MPC) કુગાવાને અંકુશમાં રાખવા માટે ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક ડેટાનો ઉપયોગ કરે છે. રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા (RBI) એપ્રિલ 2014 માં કુગાવાના મોટા પગલા તરીકે CPIને અપનાવ્યું હતું.

જથ્થાબંધ ભાવો સૂચકાંક (WPI) વિ. ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક (CPI)

- > WPI ઉત્પાદક સ્તરે કુગાવાને નજર રાખે છે, જ્યારે CPI ગ્રાહક સ્તરે ભાવ ફેરફારોને માપે છે.
- > WPI સેવાઓનાં ભાવમાં થયેલા ફેરફારને માપી શકતી નથી, જ્યારે CPIમાં સેવાઓ પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે.

કુગાવો

- > કુગાવો દૈનિક અથવા સામાન્ય ચીજવસ્તુઓ અને સેવાઓ જેવી કે ખોરાક, કપડાં, આવાસ, મનોરંજન અને પરિવહનના ભાવમાં વધારો સૂચવે છે.
- > કુગાવાને સમય જતાં માલ અને સેવાઓના સરેરાશ મૂલ્યમાં ફેરફાર તરીકે માપવામાં આવે છે.
- > કુગાવો એ દેશના ચલણના એકમની ખરીદ શક્તિમાં ઘટાડો થવાના સંકેત છે.
- > આખરે આર્થિક વિકાસમાં ઘટાડો થઈ શકે છે.
- > જો કે, અર્થતંત્રમાં ઉત્પાદનને વેગ આપવા માટે કુગાવાના જરૂરી સ્તરને જાળવવું જરૂરી છે.

- ભારતમાં કુળાવો મુખ્યત્વે બે મુખ્ય સૂચકાંકો દ્વારા માપવામાં આવે છે – જથ્થાબંધ ભાવાંક સૂચકાંક અને ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક – જે ક્રમશઃ જથ્થાબંધ અને છૂટક સ્તરના ફેરફારોને માપે છે.

રાષ્ટ્રીય ઇ-કોમર્સ નીતિ મુસદ્દો

- સરકાર રાષ્ટ્રીય ઇ-કોમર્સ નીતિ દ્વારા વ્યક્તિગત અને બિન-વ્યક્તિગત ડેટા માટેના નિયમો વિકસાવવાની ચર્ચા કરી રહી છે. આ નીતિ હાઈલાઈટ કરે છે કે સરકારે એવા ઉદ્યોગોના વિકાસ માટે ડેટાના ઉપયોગ અંગેના સિદ્ધાંતો નક્કી કર્યા છે જ્યાં આવા માપદંડ અસરકારક નથી.
- આ મુસદ્દાની નીતિથી સરકારે પૂરતી સલામતી ગોઠવી દીધી છે, જે અનધિકૃત વ્યક્તિઓ દ્વારા દુરુપયોગ અને ડેટાની પહોંચ અટકાવવાનો પ્રયાસ કરે છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ મુસદ્દાની નીતિમાં જણાવાયું છે કે, ડેટા શેરિંગને ઔદ્યોગિક વિકાસ માટે પ્રોત્સાહિત કરવામાં આવશે અને તે ડેટાના નિયમન માટે વહેંચણી પદ્ધતિ પણ પ્રદાન કરશે.
- કોઈપણ ઇ-કોમર્સ, ઉદ્યોગ, ગ્રાહક સુરક્ષા, આર્થિક સુરક્ષા, રાષ્ટ્રીય સુરક્ષા અને કાયદા અમલીકરણ માટે ડેટાનો ઉપયોગ કરવા માટે સરકાર સિદ્ધાંતો ઘડશે.
- આ મુસદ્દા નીતિ કોઈપણ અનધિકૃત વ્યક્તિઓ દ્વારા ડેટાના દુરુપયોગને સુરક્ષિત રાખવા માગે છે. આ મુસદ્દો એ પ્રકાશિત કરે છે કે, સરકાર ડેટાના મહત્વને માન્ય રાખે છે.

ઇ-કોમર્સ નીતિ

- ઉદ્યોગ અને આંતરિક વેપાર પ્રમોશન (DPIIT) એ ઇ-કોમર્સ પોલિસીનો મુસદ્દો રજૂ કર્યો હતો. ઇ-કોમર્સ પોલિસી ડેટા ગોપનીયતા, લેવલ પ્લેઈંગ ફીલ્ડ્સનું મેઈન્ટેનન્સ અને સેફ્ટર-કન્ઝ્યુમર પ્રોટેક્શનથી સંબંધિત મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં લેવા અનેક નિયમન વ્યૂહરચનાને પૂર્ણ કરે છે.

નીતિ આવશ્યકતા

- ભારતમાં વપરાશકર્તાઓનો સરેરાશ ઈન્ટરનેટ વપરાશ સમય જતાં વધ્યો છે. વર્ષ 2014 માં, ભારતમાં સરેરાશ માસિક ડેટા વપરાશ વ્યક્તિ દીઠ માત્ર 0.26GB હતો જે 2017 સુધીમાં વધીને 4GB થઈ ગયો હતો. ઈન્ટરનેટ વપરાશમાં આ વધારો એટલે કે વધુ ડેટા જનરેટ થઈ રહ્યો છે. આમ, ગોપનીયતા અને ગ્રાહક સુરક્ષાને પ્રાધાન્ય આપીને વધુ નિયમનની જરૂરિયાત અનુભવાઈ છે.

LICનું ખાનગીકરણ કરવામાં નહીં આવે: કેન્દ્ર સરકાર

- કેન્દ્ર સરકારે 15 માર્ચ, 2021 ના રોજ લોકસભાને માહિતી આપી છે કે ભારતીય જીવન વીમા નિગમ (LIC) નું ખાનગીકરણ કરવામાં આવી રહ્યું નથી.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- સરકારે લોકસભામાં પ્રશ્નાવલિ દરમિયાન પૂરક પ્રશ્નના જવાબમાં આ માહિતી આપી હતી. નાણાં રાજ્યમંત્રી અનુરાગ ઠાકુરે એમ પણ કહ્યું હતું કે સરકાર પારદર્શિતા અને મૂલ્યાંકન લાવવા માટે પ્રારંભિક પબ્લિક ઓફરિંગ-આઈપીઓ લાવશે. તેમણે એમ પણ કહ્યું હતું કે આઈપીઓ એલઆઈસીમાં રોકાણ વધારશે. શેરહોલ્ડરો માટેની ટકાવારી વિશે નિર્ણય પછી લેવામાં આવશે.

પ્રારંભિક જાહેર ઓફરિંગ (IPO)

- IPOને સ્ટોક માર્કેટ લોચ પણ કહેવામાં આવે છે. તે એક જાહેર તક છે કે જ્યાં કંપનીના શેર સંસ્થાકીય રોકાણકારોને વેચાય છે.
- તે રિટેલ (વ્યક્તિગત) રોકાણકારોને પણ વેચી શકાય છે.
- આ પ્રક્રિયા દ્વારા ખાનગી કંપની જાહેર કંપનીમાં પરિવર્તિત થાય છે. આ મિકેનિઝમનો ઉપયોગ કંપનીઓ માટે નવી ઈક્વિટી મૂડી વધારવા માટે થાય છે.

ભારતીય જીવન વીમા નિગમ (LIC)

- LIC એ ભારત સરકારની માલિકીની વીમા અને રોકાણ નિગમ છે. તેની સ્થાપના 1 સપ્ટેમ્બર 1956 માં થઈ હતી.
- તેની સ્થાપના જીવન વીમા અધિનિયમ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. આ અધિનિયમ દ્વારા ભારતભરના વીમા ઉદ્યોગનું રાષ્ટ્રીયકરણ કરવામાં આવ્યું.
- રાજ્યની માલિકીની LICની રચના 245 વીમા કંપનીઓ અને પ્રોવિડન્ટ સોસાયટીના મર્જ કરીને કરવામાં આવી હતી.

NPCIએ 'UPI-Help' લોન્ચ કર્યું

- "નેશનલ પેમેન્ટ્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (NPCI)" એ BHIM UPI એપ્લિકેશન પર "UPI-Help" શરૂ કરી છે. UPI-Help વપરાશકર્તાઓ માટે BHIM અરજી પર ફરિયાદ નિવારણ પદ્ધતિ તરીકે કાર્ય કરશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ એપ્લિકેશન વપરાશકર્તાઓને બાકી વ્યવહારોની સ્થિતિ તપાસવામાં અને પ્રક્રિયા કરવામાં આવી નથી તેવા વ્યવહારોની વિરૂદ્ધ ફરિયાદો નોંધાવવામાં અથવા પૈસા લાભકર્તા સુધી પહોંચેલી નથી તેની સહાય કરવામાં મદદ કરશે.
- વપરાશકર્તાઓ વેપારી વ્યવહારો વિરૂદ્ધ ફરિયાદો પણ કરી શકે છે. હાલમાં, આ વિંડો ભારતીય સ્ટેટ બેંક, HDFC બેંક, એક્સિસ બેંક અને ICICI બેંકના ગ્રાહકો માટે BHIM એપ્લિકેશન પર ખુલી છે.
- પેટીએમ પેમેન્ટ્સ બેંક, TJSB કો-ઓપરેટીવ બેંક સહિત અન્ય ગ્રાહકો અને અન્ય ભાગ લેનાર બેંકોના ગ્રાહકો પણ પાછળથી UPI-Helpનો લાભ મેળવી શકશે.

ભારત ઇન્ટરફેસ ફોર મની (BHIM)

- > આ એક ભારતીય મોબાઇલ પેમેન્ટ એપ્લિકેશન છે. આ એપ્લિકેશન નેશનલ પેમેન્ટ્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (NPCI) દ્વારા બનાવવામાં આવી છે.
- > તે યુનિફાઇડ પેમેન્ટ્સ ઇન્ટરફેસ (UPI) પર આધારિત છે. આ એપનું નામ બી.આર. આંબેડકરના નામ પર રાખવામાં આવ્યું છે. 30 ડિસેમ્બર, 2016 ના રોજ તેની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.
- > આ એપ્લિકેશન સીધી બેંકો દ્વારા ઇ-ચુકવણીની સુવિધા આપે છે. તે UPIનો ઉપયોગ કરતી તમામ ભારતીય બેંકોને સમર્થન આપે છે અને તે ઇન્સ્ટન્ટ પેમેન્ટ સર્વિસ (IMPS) પર બનાવવામાં આવી છે.

યુનિફાઇડ પેમેન્ટ્સ ઇન્ટરફેસ (UPI)

- > તે નેશનલ પેમેન્ટ્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (NPCI) દ્વારા વિકસિત તાત્કાલિક રીઅલ-ટાઇમ પેમેન્ટ સિસ્ટમ છે. આ ઇન્ટરફેસ આંતર-બેંક વ્યવહારોને સરળ બનાવે છે. તેનું નિયમન ભારતીય રિઝર્વ બેંક દ્વારા કરવામાં આવે છે. ડિસેમ્બર 2020 સુધી, UPI પર લગભગ 207 બેંકો ઉપલબ્ધ હતી.

કેબિનેટે રૂ. 20,000 કરોડની મૂડીવાળી DFIને મંજૂરી આપી

- > નાણાં પ્રધાન નિર્મલા સીતારામણે 16 માર્ચ 2021 ના રોજ જાહેરાત કરી હતી કે વડાપ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીની અધ્યક્ષતામાં કેન્દ્રીય કેબિનેટે 20,000 કરોડ રૂપિયાની મૂડી સાથે 'ડેવલપમેન્ટ ફાઇનાન્સ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ' (DFI) સ્થાપવાની દરખાસ્તને મંજૂરી આપી દીધી છે. દેશમાં માળખાગત સુવિધાના વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા આ દરખાસ્તને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

Back to Basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- > નાણાં પ્રધાન દ્વારા 1 ફેબ્રુઆરી 2021 ના કેન્દ્રીય બજેટ 2021-2022 ના ભાષણ દરમિયાન તેની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી. આ ઘોષણા પછી, નેશનલ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પાર્થપલાઈન(NIP) હેઠળ લગભગ 7,000 પ્રોજેક્ટ્સની ઓળખ કરવામાં આવી છે. સરકારે 2020-25 સમયગાળા દરમિયાન 111 લાખ કરોડ રૂપિયાના રોકાણનો અંદાજ લગાવ્યો છે.

ડેવલપમેન્ટ ફાઇનાન્સ ઇન્સ્ટિટ્યુશન(DFI)

- > લાંબા ગાળાના નાણાં એકત્ર કરવા માટે એક વિકાસ નાણા સંસ્થાની સ્થાપના કરવામાં આવશે. 10 વર્ષના ગાળા માટે DFI પર કેટલાક કર લાભો પણ હશે.
- > DFIમાં એક વ્યવસાયિક બોર્ડનો સમાવેશ થાય છે જેમાં તેના 50 ટકા સભ્યો બિન-સત્તાવાર ડિરેક્ટર હોય છે. આ અંતર્ગત પ્રારંભિક ગ્રાન્ટ 5000 કરોડ રૂપિયા હશે.

- > પ્રારંભિક તબક્કામાં નવી સંસ્થા સરકારની માલિકીની રહેશે જ્યારે પછીના તબક્કામાં સરકારનો હિસ્સો ઘટાડીને 26 ટકા કરવામાં આવશે.

DFIનું મહત્વ

- > સરકાર DFIને સિક્યોરિટીઝ આપવાની પણ યોજના બનાવી રહી છે જે બદલામાં ભંડોળનો ખર્ચ ઘટાડવામાં મદદ કરશે. આનાથી સંસ્થાને ઘણા સ્ત્રોતોથી પ્રારંભિક મૂડી અને ભંડોળ પ્રાપ્ત કરવામાં મદદ મળશે. જેની અસર ભારતમાં બોન્ડ માર્કેટમાં પણ થશે. સંસ્થા નવા પ્રોજેક્ટ્સમાં રોકાણ કરવા વૈશ્વિક પેન્શન અને વીમા ક્ષેત્રમાંથી નાણાં એકત્રિત કરવાનો પણ પ્રયાસ કરશે.

ડિફોલ્ટરોના બેંક-ડોર પ્રવેશ પર પ્રતિબંધો

- > તાજેતરમાં સુપ્રીમ કોર્ટે ઇન્સોલ્વન્સી કાર્યવાહીના તબક્કા દરમિયાન સમાધાન અથવા વ્યવસ્થાની વિશેષ જોગવાઈનો ઉપયોગ કરીને બેંક-ડોર એન્ટ્રી કરનારા ડિફોલ્ટરો પર રોક લગાવી છે.
- > કોર્ટનો આ નિર્ણય ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેંકરપ્સી કોડ, 2016 ના મૂળ સિદ્ધાંતોની વધુ સ્પષ્ટતા કરે છે.

Back to Basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- > મર્યાદિત કંપનીના પરિસમાપનને લગતા વિવાદમાં, નેશનલ કંપની લો એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ (NCLAT) એ વર્ષ 2019 માં કહ્યું હતું કે કોઈ પણ વ્યક્તિ જે ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેંકરપ્સી કોડ, 2016 ની કલમ 29 એ હેઠળ પોતાની કંપનીના પરિસમાપન માટે બોલી લગાવે છે. તે કંપની અધિનિયમ 2013 ની કલમ 230 હેઠળ સમાધાન અને ગોઠવણ માટેની યોજના પ્રસ્તાવિત કરવા માટે પણ અયોગ્ય રહેશે.
- > કંપની એક્ટ 2013 એ એક ભારતીય કંપનીનો કાયદો છે, જે 'કંપની' ના સમાવેશ, જવાબદારી, ડિરેક્ટર અને કંપનીના વિસર્જન, વગેરેનું સંચાલન કરે છે.
- > અહીં કંપની આ કાયદા હેઠળ અથવા અગાઉના કોઈપણ કાયદા હેઠળ શામેલ કાનૂની એન્ટિટીનો સંદર્ભ આપે છે.
- > કંપની એક્ટની કલમ 230 કંપનીના પ્રમોટર્સ અથવા લેણદારોને કોઈ ગોઠવણ અથવા સમાધાનની ઓફર કરવાની મંજૂરી આપે છે, જે હેઠળ કંપનીનું દેવું ફરીથી ગોઠવી શકાય છે.

સુપ્રીમ કોર્ટનો તાજેતરનો નિર્ણય

- > સુપ્રીમ કોર્ટે NCLATના નિર્ણયને સમર્થન આપતાં જણાવ્યું હતું કે કંપની એક્ટની કલમ 230 ત્યારે જ લાગુ થશે જ્યારે કંપની તેનો સામાન્ય વ્યવસાય કરે છે અને જ્યારે IBC હેઠળ કંપની પરિસમાપનમાં આવી રહી છે ત્યારે નહીં.

સુપ્રીમ કોર્ટની દલીલ

- કંપનીને તેના ન્યાયિક વિસર્જન અથવા 'કોર્પોરેટ ડેથ'થી બચાવવા માટે તે જરૂરી છે.
- આ એક ગંભીર વિસંગતતા પેદા કરશે, જેઓ કોઈપણ પ્રકારની ઠરાવ યોજના સબમિટ કરવા અને સંપત્તિના વેચાણમાં ભાગ લેવા માટે અયોગ્ય છે, તેઓને કંપની એક્ટ 2013 ની કલમ 230 હેઠળ સમાધાન અથવા ગોઠવણની દરખાસ્ત રજૂ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે.

નિર્ણયનું મહત્વ

- કંપનીના રિઝોલ્યુશન પ્રક્રિયામાં પ્રવેગક:
 - કોઈ ઈનસોલ્વન્ટ કંપનીની પરિસમાપન પ્રક્રિયામાં પ્રમોટરોની સંડોવણી અંગે સુપ્રીમ કોર્ટે આપેલી સ્પષ્ટતા કોર્પોરેટ ઈનસોલ્વન્સી રિઝોલ્યુશન પ્રક્રિયાને વધુ તીવ્ર બનાવશે.
- સંપત્તિના ભાવમાં વધારો:
 - જેમ કે IBCનો ઉદ્દેશ કંપની માટે યોગ્ય ખરીદદાર શોધવાનો છે અને ફંડાના હુકમ ફક્ત એવા કિસ્સાઓમાં આપવામાં આવે છે કે જ્યાં કોઈ સધ્ધર યોજનાઓ રજૂ કરવામાં ન આવે. નિષ્ણાતો માને છે કે કંપનીની સંપત્તિનું મૂલ્ય વધારવા માટે ઝડપી ફંડાની પ્રક્રિયા ખૂબ મહત્વની છે.
- વિરોધાભાસી નિર્ણયોમાં સ્પષ્ટતા:
 - સુપ્રીમ કોર્ટનો આ નિર્ણય રાષ્ટ્રીય કંપની લો ટ્રિબ્યુનલ (NCLAT) ના વિવિધ બેંચો દ્વારા આપવામાં આવેલા વિરોધાભાસી ચુકાદાઓને સ્પષ્ટતા આપે છે, જેમાં સંપત્તિના મહત્તમ મૂલ્યના IBC સિદ્ધાંતને અનુસરીને કેટલાક પ્રમોટરોને પરિસમાપનના તબક્કા દરમિયાન યોજવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. કંપનીમાં બોલી લગાવવી અને કેટલાકને સમાધાન અથવા ગોઠવણની દરખાસ્તો રજૂ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી.

ઇન્સોલ્વન્સી અને બેંકરૂપી કોડ, 2016

- પરિચય:
 - આ કંપની, કંપનીઓ અને સામાન્ય લોકો વચ્ચે નાદારી સાથે સંબંધિત મુદ્દાઓને ઉકેલવા માટે આયોજિત પ્રક્રિયા પૂરી પાડે છે.
 - આમાં તમામ વ્યક્તિઓ, કંપનીઓ, મર્યાદિત જવાબદારી ભાગીદારી (LLP) અને ભાગીદારી કંપનીઓ, વગેરે શામેલ છે.
- ઉદ્દેશ:
 - નિષ્ફળ ઉદ્યોગોની ઠરાવ પ્રક્રિયાને સુવ્યવસ્થિત અને ઝડપી બનાવવી.
 - નાદારીના નિરાકરણ માટે તમામ દેવાદારો અને લેણદારોનું એક સામાન્ય પ્લેટફોર્મ સ્થાપિત કરવા માટે હાલના કાયદાકીય માળખાની જોગવાઈઓને મજબૂત બનાવવી.
 - સુનિશ્ચિત કરવું કે ભારતીય કંપનીની રીઝોલ્યુશન પ્રક્રિયા મહત્તમ 270 દિવસમાં પૂર્ણ થાય છે.

- કલમ 29A:
 - તે પ્રતિબંધિત જોગવાઈ છે, તે ખાસ કરીને એવા વ્યક્તિઓની સૂચિ બનાવે છે જે ઠરાવ અરજદાર બનવા માટે પાત્ર નથી.
 - કલમ 29A ફક્ત પ્રમોટરોને પ્રતિબંધિત કરે છે, પરંતુ પ્રમોટર્સ સાથે સંકળાયેલા / સંબંધિત લોકો પર પ્રતિબંધ પણ છે.
 - આ વિભાગ તે લોકોને અયોગ્ય ઠેરવે છે કે જેમણે કોર્પોરેટ દેકારોના પતનમાં ભૂમિકા ભજવી હતી, અથવા કંપની ચલાવવા માટે અયોગ્ય હતા.
- અદાલતી સત્તા:
 - કંપનીઓ અને મર્યાદિત જવાબદારી ભાગીદારી માટે નેશનલ કંપની લો ટ્રિબ્યુનલ (NCLAT).
 - વ્યક્તિઓ અને ભાગીદારી પેઢીઓ માટે દેવું પુનઃપ્રાપ્તિ ટ્રિબ્યુનલ (DRT).

નેશનલ કંપની લો અપીલ ટ્રિબ્યુનલ (NCLAT)

- રાષ્ટ્રીય કંપની લો ટ્રિબ્યુનલ (NCLAT) ના આદેશો સામે અપીલ સુનાવણી માટે કંપની અધિનિયમ, 2013 ની કલમ 410 હેઠળ NCLATની રચના કરવામાં આવી છે.
- તે એક અર્ધ-ન્યાયિક સંસ્થા છે જે કંપનીઓને લગતા મુદ્દાઓ સાથે કામ કરે છે.
- IBC ની કલમ 202 અને 211 અંતર્ગત ઈન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેંકરૂપી બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા (IBBI) દ્વારા પસાર કરાયેલા ઓર્ડર અને NCLAT (O) દ્વારા ઈન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેંકરૂપી કોડ, 2016ની કલમ 61 હેઠળ પસાર કરાયેલા ઓર્ડર માટે તે અપીલ ટ્રિબ્યુનલ છે.
- NCLATના કોઈપણ આદેશથી અસંતુષ્ટ કોઈપણ વ્યક્તિ સુપ્રીમ કોર્ટમાં અપીલ કરી શકે છે.

RBIએ SBI પર 2 કરોડનો દંડ ફટકાર્યો

- ભારતીય રિઝર્વ બેંક (RBI) એ 16 માર્ચ, 2021 ના રોજ જાહેરાત કરી છે કે કમિશન દ્વારા કર્મચારીઓને મહેનતાણું ચૂકવવાના નિયમોનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ ગયા પછી, ભારતની સૌથી મોટી બેંક સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા (SBI) પર 2 કરોડનો દંડ ફટકાર્યો છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- 15 માર્ચ, 2021 ના રોજ જારી કરાયેલા એક હુકમમાં રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાએ SBI પર 2 કરોડ રૂપિયાની નાણાકીય દંડ લગાવ્યો હતો. તેણે બેંકિંગ રેગ્યુલેશનની કલમ 10 (1) (B) (ii) ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરવા બદલ SBIને દંડ ફટકાર્યો છે. RBIએ કમિશન તરીકે તેના કર્મચારીઓને મહેનતાણું ચૂકવવા અંગે પણ બેંકને વિશિષ્ટ સૂચનાઓ જારી કરી હતી.

પૃષ્ઠભૂમિ

- RBIએ 2019 માં SBI પર 7 કરોડ રૂપિયાનો દંડ પણ લગાવ્યો હતો કારણ કે તે બિન-પરફોર્મિંગ એસેટ્સ (NPA)

અને છેતરપિંડીના જોખમ સંચાલનથી સંબંધિત ધોરણોનું ઉલ્લંઘન કરે છે.

ભારતીય સ્ટેટ બેંક (SBI)

- > તે એક ભારતીય બહુરાષ્ટ્રીય, જાહેર ક્ષેત્રની બેંકિંગ અને નાણાકીય સેવાઓ વૈધાનિક સંસ્થા છે. તેનું મુખ્ય મથક મુંબઈમાં છે. આ બેંક વિશ્વભરમાં 43 મી મોટી બેંક છે.
- > વર્ષ 2020 માં, તે 'વિશ્વની સૌથી મોટી નિગમો' ની ફોર્ચ્યુન ગ્લોબલ 500 ની સૂચિમાં 221 મા ક્રમે છે. ફોર્ચ્યુન ગ્લોબલ યાદીમાં પોતાનું સ્થાન પ્રાપ્ત કરનારી આ એકમાત્ર ભારતીય બેંક છે. તે રાષ્ટ્રીયકૃત બેંક અને ભારતની સૌથી મોટી બેંક છે.

દેશને સર્ક્યુલર અર્થતંત્ર તરફ લઈ જવા માટે 11 સમિતિઓની રચના કરવામાં આવી

- > કેન્દ્ર સરકારે 11 સમિતિઓની રચના કરી છે, જેની અધ્યક્ષતા સંબંધિત મંત્રાલયો, પર્યાવરણ અને વન અને મંત્રી મંત્રાલયના અધિકારીઓ અને નીતિ આયોગ કરશે. આ સમિતિઓ ભારતના રેખીય અર્થતંત્રથી પરિપત્ર અર્થવ્યવસ્થામાં પરિવર્તન માટે કામ કરશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દો

- > આ સમિતિઓ સંબંધિત કેન્દ્રિત ક્ષેત્રોમાં રેખીય અર્થવ્યવસ્થાથી સર્ક્યુલર અર્થતંત્રમાં સંક્રમણ કરવામાં મદદ કરવા માટે એક વ્યાપક ક્રિયા યોજના તૈયાર કરશે. આ સમિતિ જરૂરી પદ્ધતિઓ પણ અપનાવશે, જે તારણો અને ભલામણોના અસરકારક અમલની ખાતરી કરશે.

લક્ષિત વિસ્તારો

- > રેખીય અર્થવ્યવસ્થાથી પરિપત્ર અર્થવ્યવસ્થા તરફ જવા માટે સરકારે 11 કેન્દ્રિત ક્ષેત્રોની પસંદગી કરી છે. આ ક્ષેત્રોમાં શામેલ છે: મ્યુનિસિપલ સોલિડ કચરો અને પ્રવાહી કચરો, ઈલેક્ટ્રોનિક કચરો, સ્કેપ મેટલ (ફેરસ અને નોન ફેરસ), સોલર પેનલ્સ, જિપ્સમ, લિથિયમ-આયન બેટરી, કૃષિ કચરો, ઝેરી જોખમી ઔદ્યોગિક કચરો, વપરાયેલ તેલનો કચરો, ટાયર અને રબર રિસાયક્લિંગ અને ELV (જીવનનો અંત વાહનો).

ફેરફાર જરૂરી

- > ટકાઉ વિકાસ એ આત્મનિર્ભર ભારતની પહેલનું એક મુખ્ય તત્વ છે. તેથી, સંસાધનોના મહત્તમ ઉપયોગ માટે ભારતને વિકાસ મોડેલની જરૂર છે. આમ, હવામાન પરિવર્તન, વધતી વસ્તી, ઝડપી શહેરીકરણ અને પર્યાવરણીય પ્રદૂષણને કારણે પરિપત્ર અર્થતંત્ર તરફ આગળ વધવાની જરૂર છે.

સર્ક્યુલર અર્થતંત્ર

- > તે એક આર્થિક સિસ્ટમ છે જેનો ઉદ્દેશ કચરો ઘટાડવાનો અને ફરીથી ઉપયોગને પ્રોત્સાહન આપવાનો છે. સિસ્ટમ

ફરીથી ઉપયોગ, સમારકામ, વહેંચણી, નવીનીકરણ, ફરીથી બાંધકામ અને રિસાયક્લિંગ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. તે પ્રદૂષણ, કચરો અને કાર્બન ઉત્સર્જન પણ ઘટાડે છે.

પ્રશ્નોત્તરી

- નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 - ચાલુ ખાતું એ એક વિશિષ્ટ પ્રકારનું ખાતું છે જેમાં બચત ખાતા કરતાં ઉપાડ અને વ્યવહાર પર ઓછા પ્રતિબંધો છે, તે ડિમાન્ડ ડિપોઝિટ એકાઉન્ટ તરીકે પણ ઓળખાય છે.
 - બચત ખાતું ઉચ્ચ પ્રવાહિતાનું છે જે સામાન્ય લોકોમાં ખૂબ પ્રખ્યાત છે. જો કે, તેણે ડિજિટલ યુકવણીને પ્રોત્સાહન આપવા રોકડ ઉપાડ અને વ્યવહાર મર્યાદા સૂચવી છે.
 - રિકરિંગ ડિપોઝિટ એક ખાસ પ્રકારની ફિક્સ્ડ ડિપોઝિટ છે જ્યાં સંપૂર્ણ બચત કરવાની જરૂર નથી, તેના બદલે વ્યક્તિએ દર મહિને એક ચોક્કસ રકમ જમા કરવાની હોય છે.
 - સ્થિર થાપણ પ્રકારની થાપણો બચત ખાતા કરતા વધારે વ્યાજ મળે છે, જેમાં ડિપોઝિટનો સમયગાળો 7 દિવસથી 10 વર્ષ સુધીનો હોઈ શકે છે.
 ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

- નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 - છૂટક ફુગાવો ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક (CPI) ના આધારે ફેબ્રુઆરીમાં તે 5.03 ટકા હતો.
 - વર્ષ 2017 માં, જથ્થાબંધ ભાવ સૂચકાંક (WPI) ના આધાર વર્ષમાં વર્ષ 2004-05 થી વર્ષ 2011-12માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.
 - ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક (CPI) છૂટક ખરીદદારના પરિપ્રેક્ષ્યથી ભાવના ફેરફારોને માપે છે. તે નેશનલ સ્ટેટિસ્ટિક્સ ઓફિસ (NSO) દ્વારા જારી કરવામાં આવે છે.
 - WPI સેવાઓનાં ભાવમાં થયેલા ફેરફારને માપી શકતી નથી, જ્યારે CPIમાં સેવાઓ પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે.
 ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

3. ભારતીય જીવન વીમા નિગમ (LIC)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. LIC એ ભારત સરકારની માલિકીની વીમા અને રોકાણ નિગમ છે.
 2. તેની સ્થાપના 1 સપ્ટેમ્બર 1956 માં થઈ હતી.
 3. રાજ્યની માલિકીની LICની રચના 245 વીમા કંપનીઓ અને પ્રોવિડન્ટ સોસાયટીના મર્જ કરીને કરવામાં આવી હતી.
- ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3 (D) 1, 2, અને 3
4. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. "નેશનલ પેમેન્ટ્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (NPCI)" એ BHIM UPI એપ્લિકેશન પર 'UPI-Help' શરૂ કરી છે.
 2. BHIM UPI એપ્લિકેશન 30 ડિસેમ્બર, 2016 ના રોજ તેની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.
 3. BHIM UPI એપનું નામ બી.આર. આંબેડકરના નામ પર રાખવામાં આવ્યું છે.
- ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3 (D) 1, 2, અને 3
5. ડેવલપમેન્ટ ફાઈનાન્સ ઈન્સ્ટિટ્યુશન (DFI)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. DFIમાં એક વ્યવસાયિક બોર્ડનો સમાવેશ થાય છે જેમાં તેના 50 ટકા સભ્યો બિન-સત્તાવાર ડિરેક્ટર હોય છે. આ અંતર્ગત પ્રારંભિક ગ્રાન્ટ 5000 કરોડ રૂપિયા હશે.
 2. તાજેતરમાં કેબિનેટે રૂ. 20,000 કરોડની મૂડીવાળી DFIને મંજૂરી આપી છે.
 3. પ્રારંભિક તબક્કામાં નવી સંસ્થા સરકારની માલિકીની રહેશે જ્યારે પછીના તબક્કામાં સરકારનો હિસ્સો ઘટાડીને 26 ટકા કરવામાં આવશે.
- ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3 (D) 1, 2, અને 3
6. નેશનલ કંપની લો અપીલટ ટ્રિબ્યુનલ (NCLAT)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. રાષ્ટ્રીય કંપની લો ટ્રિબ્યુનલ (NCLAT) ના આદેશો સામે અપીલ સુનાવણી માટે કંપની અધિનિયમ, 2013 ની કલમ 410 હેઠળ NCLATની રચના કરવામાં આવી છે.
 2. તે એક અર્ધ-ન્યાયિક સંસ્થા છે જે કંપનીઓને લગતા મુદ્દાઓ સાથે કામ કરે છે.
 3. NCLATના કોઈપણ આદેશથી અસંતુષ્ટ કોઈપણ વ્યક્તિ સુપ્રીમ કોર્ટમાં અપીલ કરી શકે છે.
- ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

GUJARAT PUBLIC SERVICE COMMISSION

GPSC

LATEST EDITION

NOW AVAILABLE

GPSCની એકઝામ પેટર્ન સમજવાની એકમાત્ર માસ્ટર કી

GPSC CLASS 1/2, STI, PI, Dy. SO, Dy. MAMLATDAR, A.O., GUJ ENGINEERING SERVICE, તથા લેક્ચરર અને આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસરના પેપરોનો સમાવેશ

7700+ TOTAL QUESTIONS

અગાઉની પરીક્ષાઓના પ્રશ્નોનો સંગ્રહ

TOTAL QUESTIONS 7700+

2017 થી લઈ 2020 સુધીના પેપરોનો સમાવેશ

ICE INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

એમ્સ મોડેલ ગોલ્ડ

વધુ માહિતી માટે CALL 93753-01110

આ પુસ્તક તમામ અગ્રગણ્ય બુક સ્ટોર પર ઉપલબ્ધ

કેન્યા-સોમાલિયા વિવાદ

- પૂર્વ આફ્રિકન દેશ કેન્યાએ તેના પડોશી દેશ સોમાલિયા સાથેના દરિયાઈ સરહદ વિવાદ અંગે આંતરરાષ્ટ્રીય ન્યાય અદાલત (ICJ)ની કાર્યવાહીમાં ભાગ લેવાનો ઈનકાર કરી દીધો છે.

Back to Basics : વિરોધાભાસ

- સોમાલિયા અને કેન્યા વચ્ચે હિંદ મહાસાગરમાં દરિયાઈ સીમાના સીમાંકનને લઈને વિવાદ ચાલી રહ્યો છે. બંને પડોશીઓ વચ્ચે અસંમતિનો મુખ્ય મુદ્દો એ દિશા છે કે હિંદ મહાસાગરમાં તેમની સમુદ્રી સીમા વિસ્તૃત થવી જોઈએ.

સોમાલિયાનો પક્ષ

- દરિયાઈ સીમાનું વિસ્તરણ તે જ દિશામાં હોવું જોઈએ જેમાં સોમાલિયાની જમીનની સીમા હિંદ મહાસાગર તરફ એટલે કે દક્ષિણ-પૂર્વ તરફ જાય છે.

કેન્યાનો પક્ષ

- વિષુવવૃત્તની સમાંતર દરિયાઈ સીમા નક્કી કરવી જોઈએ.

વિવાદિત ક્ષેત્રનું મહત્વ

- આ રીતે વિવાદ દ્વારા બનાવેલો ત્રિકોણાકાર વિસ્તાર આશરે 1.6 લાખ ચોરસ કિલોમીટર લાંબો છે અને આ ક્ષેત્રમાં દરિયાઈ સંસાધનોનો વિશાળ ભંડાર પણ છે.
- આ ઉપરાંત આ વિસ્તારમાં તેલ અને ગેસના ભંડારનો પણ દાવો કરવામાં આવે છે.

આંતરરાષ્ટ્રીય ન્યાય અદાલત (ICJ)

- આંતરરાષ્ટ્રીય ન્યાય અદાલત (ICJ)ની સ્થાપના વર્ષ 1945 માં યુનાઈટેડ નેશન્સ ચાર્ટર દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને એપ્રિલ 1946 માં તેની કામગીરી શરૂ કરી હતી.
- તે હેગ (નેધરલેન્ડ) ના પીસ પેલેસ સ્થિત યુનાઈટેડ નેશન્સની મુખ્ય ન્યાયિક સંસ્થા છે.
- તે રાષ્ટ્રો વચ્ચેના કાનૂની વિવાદોને હલ કરે છે અને સંયુક્ત રાષ્ટ્રની અધિકૃત અંગો અને વિશિષ્ટ એજન્સીઓ દ્વારા ઉલ્લેખિત કાનૂની પ્રશ્નો અંગે આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદા અનુસાર સલાહ આપે છે.
- ઈન્ટરનેશનલ કોર્ટ ઓફ જસ્ટિસ (ICJ) ના નિર્ણયો બંધનકર્તા છે, જોકે કોર્ટ પાસે અમલવારી કરવાની સત્તા નથી અને ઘણીવાર એવું જોવાય છે કે દેશો કોર્ટના નિર્ણયને અવગણે છે.

મ્યાનમારથી ગેરકાયદેસર સ્થળાંતર

- તાજેતરમાં, ગૃહ પ્રધાન મંત્રાલયે નાગાલેન્ડ, મણિપુર, મિઝોરમ અને અરૂણાચલ પ્રદેશને મ્યાનમારથી ભારતમાં ગેરકાયદેસર સ્થળાંતરની તપાસ કરવા નિર્દેશ આપ્યો છે.
- આ મામલે બોર્ડર ગાર્ડિંગ ફોર્સ, આસામ રાઈફલ્સને પણ સુચના આપવામાં આવી છે.
- મ્યાનમારથી સ્થળાંતર કરનારા ઘણા રોહિંગ્યા પહેલાથી જ ભારતમાં રહે છે.
- ભારત દેશમાં પ્રવેશતા તમામ શરણાર્થીઓ ગેરકાયદેસર સ્થળાંતર કરે છે.
- એક અંદાજ મુજબ વર્ષ 2020 માં આશરે 40,000 રોહિંગ્યા શરણાર્થીઓ ભારતના વિવિધ રાજ્યોમાં વસવાટ કરી રહ્યા હતા.

Back to Basics : ગૃહ મંત્રાલયના નિર્દેશો

- રાજ્ય સરકારો પાસે 'કોઈ પણ વિદેશીને શરણાર્થીનો દરજ્જો' આપવાની સત્તા નથી અને 1951 ના સંયુક્ત રાષ્ટ્રના શરણાર્થી સંમેલન અને તેના પ્રોટોકોલ (1967) માં ભારત સહી કરનાર નથી.
- સમાન સૂચનો ઓગસ્ટ 2017 અને ફેબ્રુઆરી 2018 માં જારી કરવામાં આવ્યા હતા.

પૃષ્ઠભૂમિ

- મ્યાનમારમાં લશ્કરી બળવો અને ત્યારબાદ લોકો પર લશ્કરી ત્રાસ બાદ આ નિર્દેશન આવ્યું, જેના કારણે ઘણા લોકો ભારતમાં પ્રવેશ્યા હતા.
- 2021 માં ફેબ્રુઆરીમાં મ્યાનમારની સેનાએ દેશમાં તખ્તાપલટ કરીને દેશ પર કબજો કર્યો હતો.
- ઉત્તર-પૂર્વી રાજ્યો સરહદ પારથી લોકોને સરળતાથી પ્રવેશ પૂરો પાડે છે કારણ કે કેટલાક રાજ્યો મ્યાનમારના સરહદી વિસ્તારો સાથે સાંસ્કૃતિક જોડાણો ધરાવે છે અને ઘણાને પારિવારિક સંબંધ છે. પરિણામે, કેટલાક રાજ્યોએ મ્યાનમારથી ભાગી ગયેલા લોકોને આશ્રય આપ્યો, તેમના પ્રત્યે સંવેદના વ્યક્ત કરી છે.
- આ રાજ્યોમાં બ્રુ જેવી જાતિઓ વચ્ચે પહેલેથી જ અથડામણ થઈ ચૂકી છે. તેથી, આ પ્રકારના પ્રવાહથી આવા બનાવોમાં વધારો થશે.

તાજેતરના પ્રવાહ

- પોલીસ અધિકારીઓ અને મહિલાઓ સહિત એક ડઝનથી વધુ વિદેશી નાગરિકો મ્યાનમારથી પડોશી રાજ્ય મિઝોરમ પહોંચ્યા છે.

ભારત-મ્યાનમાર સરહદ

- ભારત અને મ્યાનમારની સરહદ 1,643 કિમી (મિઝોરમ 510 કિમી, મણિપુર 398 કિમી, અરુણાચલ પ્રદેશ 520 કિમી અને નાગાલેન્ડ 215 કિમી) ની છે અને બંને બાજુ લોકો વચ્ચે પારિવારિક સંબંધ છે.
- મ્યાનમાર સાથેની આ ચાર રાજ્યોની સરહદ વાડ વગરની છે.

મફત સંચરણ વ્યવસ્થા

- ભારત અને મ્યાનમાર વચ્ચે મફત સંચરણ વ્યવસ્થા છે.
- આ વ્યવસ્થા અંતર્ગત પહાડી જનજાતિના દરેક સભ્ય, જે ભારત કે મ્યાનમારના નાગરિક છે, અને ભારત-મ્યાનમાર બોર્ડર (IMB) ની બંને બાજુ 16 કિ.મી. તે અંદર રહે છે, સક્ષમ અધિકારી દ્વારા જાણી કરવામાં આવેલા સરહદ પાસ (એક વર્ષની માન્યતા) થી સરહદ પાર કરી શકે છે અને મુલાકાત માટે અહીં બે અઠવાડિયા સુધી રહી શકે છે.

સંયુક્ત રાષ્ટ્રની શરણાર્થી સંમેલન, 1951

- તે સંયુક્ત રાષ્ટ્રની બહુપક્ષીય સંધિ છે, જે શરણાર્થીની વ્યાખ્યા, સહી કરનાર દેશના શરણાર્થીઓ પ્રત્યેના તેમના હકો અને જવાબદારીઓની પણ જોગવાઈ પૂરી પાડે છે.
- સંધિ યુદ્ધના ગુનેગારો, આતંકવાદ સંબંધિત વ્યક્તિઓને શરણાર્થી તરીકે માન્યતા આપતી નથી.
- આ સંધિ જાતિ, ધર્મ, રાષ્ટ્રીયતા, કોઈ વિશિષ્ટ સામાજિક જૂથ સાથે જોડાણ અથવા જુદા જુદા રાજકીય મંતવ્યોના કારણે ઉત્પાદિત અને તેમના દેશ છોડી દેવાની ફરજ પાડતા લોકોના હકોનું રક્ષણ કરે છે.
- તે સંમેલન દ્વારા જાણી કરાયેલા મુસાફરીના દસ્તાવેજોના ધારકોને કેટલાક વિઝા મુક્ત મુસાફરીની જોગવાઈ છે.
- આ સંધિ 1948 ના માનવાધિકાર અંગેની સાર્વત્રિક ઘોષણા (UDHR) ની કલમ 14 દ્વારા પ્રેરિત છે. UDHR પીડિતને બીજા દેશમાં આશ્રય આપવાનો અધિકાર આપે છે.
- શરણાર્થી સંમેલનમાં પૂરા પાડવામાં આવેલ અધિકારો ઉપરાંત સંબંધિત રાજ્યમાં અધિકારો અને લાભ મેળવી શકે છે.
- 1951 ની સંધિમાં ફક્ત યુરોપના શરણાર્થીઓ શામેલ હતા તે પહેલાં, 1967 ના પ્રોટોકોલમાં તમામ દેશોના શરણાર્થીઓને આવરી લેવામાં આવ્યા છે.
- ભારત આ પરિષદનો સભ્ય નથી.

અમેરિકા ભારતનો બીજો સૌથી મોટો તેલ સપ્લાયર બન્યો

- યુ.એસ. સાઉદી અરેબિયાને પાછળ છોડી ભારતનો બીજો સૌથી મોટો તેલ સપ્લાયર દેશ બન્યો છે. ઓપેક + (OPEC +) સપ્લાય કટને વળતર આપવા માટે, રિફાઇનરોએ યુ.એસ. ફૂડટેલની સસ્તી ખરીદીને રેકોર્ડ સ્તરે વધારી દીધી છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દો

- સાઉદી અરેબિયાએ પેટ્રોલિયમ નિકાસ કરનારા દેશો અને તેના સાથીઓ (OPEC +) ના કરાર અનુસાર સ્વૈચ્છિક વધારાના 1 મિલિયન બીપીડી આઉટપુટ ઘટાડવાનો નિર્ણય લીધો છે.

ભારતની તેલ આયાત

- યુ.એસ.માંથી ભારતની તેલ આયાત ફેબ્રુઆરી 2021 માં 48% વધીને 5,45,300 બેરલ પ્રતિ દિવસ (બીપીડી) ના રેકોર્ડ સ્તર પર પહોંચી ગઈ. ફેબ્રુઆરીમાં ભારતની કુલ આયાતનો આ 14 ટકા હતો. બીજી તરફ, જાન્યુઆરી 2021 થી સાઉદી અરેબિયાથી ભારતની આયાતમાં 42 ટકાનો ઘટાડો થયો છે. તે 4,45,200 bpd ના દાયકાની નીચી સપાટીએ આવી છે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- ભારત વિશ્વનો ત્રીજો સૌથી મોટો તેલ આયાત કરનાર અને ગ્રાહક દેશ છે. વૈશ્વિક સ્તરે તેલની કિંમતમાં વધારો થવા માટે ભારતે સાઉદી અરેબિયાના સ્વૈચ્છિક કાપ તરફ ધ્યાન દોર્યું હતું.

ટોચનો સપ્લાયર

- આંકડા અનુસાર, ઈરાક ભારત માટે ટોચના તેલ વેચનારા તરીકે રહ્યો. જો કે, તેલની ખરીદી 23% ઘટીને પાંચ મહિનાના તળિયે 8,67,500 બી.પી.ડી. ઈરાક દ્વારા ઓપેકના ઉત્પાદન સોદા હેઠળની જવાબદારી પૂરી કરવા માટે ભારતીય રિફાઇનર્સને તેલના વાર્ષિક સપ્લાયમાં 2021 નો ઘટાડો કરવામાં આવ્યો છે.

ફ્વાડ સમિતિ

- તાજેતરમાં, ભારતના વડાપ્રધાને ફ્વાડ (QUAD) જૂથના પ્રતિનિધિઓના પ્રથમ સમિટને સંબોધિત કર્યું. આ બેઠકનું અમેરિકા દ્વારા વર્ચુઅલ પ્લેટફોર્મ પર આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.
- આ પહેલાં ફેબ્રુઆરી 2021 માં, ફ્વાડ પ્રધાનમંડળની બેઠકમાં ભારત-પ્રશાંત ક્ષેત્ર અને મ્યાનમારમાં સૈન્ય ટેકઓવરના મુદ્દાઓ પર ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.
- ફ્વાડ ભારત, અમેરિકા, ઓસ્ટ્રેલિયા અને જાપાન આ દેશોનું એક જૂથ છે, જેનો હેતુ ભારત-પ્રશાંત ક્ષેત્રમાં લોકતાંત્રિક દેશોના હિતોનું રક્ષણ કરવાનો છે અને વૈશ્વિક પડકારોનું સમાધાન કરવાનો છે.

મુખ્ય મુદ્દો

- કોવિડ -19, આબોહવા પરિવર્તન અને ઉભરતી તકનીકો જેવા વિષયો.

■ સંકલ્પ:

- ક્વાડ, આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદાઓના આધારે 'સ્વતંત્ર, મુક્ત અને સમૃદ્ધ' ભારત-પ્રશાંત ક્ષેત્રની ખાતરી કરવા તથા ભારત-પ્રશાંત ક્ષેત્ર અને ક્ષેત્રોમાં હાજર પડકારોનો સામનો કરવા માટે પ્રતિબદ્ધ છે.

Back to Basics : ક્વાડ વેક્સિન પાર્ટનરશીપ

- રોગચાળાને નાથવા માટે વેક્સિન સુધી 'ન્યાયસંગત' પહોંચની ખાતરી કરવા હેતુ સંમત.
- તેમના નાણાકીય સંસાધનો, ઉત્પાદન ક્ષમતા અને તાર્કિક શક્તિઓને એકત્રીત કરવાની યોજના પર સંમત.
- જાપાન, યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ અને ઓસ્ટ્રેલિયા ભારત દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી વેક્સિન મિત્રતા પહેલને આર્થિક સહાય કરશે.
- ભારતની 'વેક્સિન મિત્રતા પહેલ' (ભારતની વેક્સિન ડિપ્લોમસી) ની પ્રશંસા કરી.
- વેક્સિન મિત્રતા પહેલ પાડોશી દેશોને કોવિડ -19 રસી પૂરી પાડવા માટે ભારત દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી એક પહેલ છે.

યાદના સંબંધિત ચર્ચા

- લાઈન ઓફ એચ્યુઅલ કંટ્રોલ (LAC) પર ક્વાડ નેતાઓ દ્વારા ચીની આક્રમકતાના કેટલાક ઉદાહરણોમાંથી એક તરીકે ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.
- હોંગકોંગ, શિનજિયાંગ, તાઈવાન સ્ટ્રેટ અને ઓસ્ટ્રેલિયા પર દબાણ તથા સેનકાકુ વિવાદથી સંબંધિત અન્ય મુદ્દાઓ પર પણ ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.
- યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સના સ્થાપનો (માઈક્રોસોફ્ટ એક્સચેન્જ અને સોલર વિન્ડ્સ) પરના ચાઈનીઝ સાયબર એટેક અને ભારત, જાપાન અને ઓસ્ટ્રેલિયામાં સાયબર સુરક્ષા ઘટનાઓ અંગે પણ ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.

ભારતનો પક્ષ

- ક્વાડ તેના લોકશાહી મૂલ્યોથી એક છે અને તે ભારત-પ્રશાંત ક્ષેત્રમાં સ્થિરતાનો એક મહત્વપૂર્ણ આધારસ્તંભ બની રહેશે.
- આ જૂથને પ્રાચીન ભારતીય ફિલસૂફી 'વસુધૈવ કુટુંબકમ' નું વિસ્તરણ કહેવામાં આવે છે, જે વિશ્વને એક પરિવાર તરીકે ગણે છે.

યુ.એસ.નો પક્ષ

- ક્વાડ એક લશ્કરી જોડાણ અથવા ઉત્તર એટલાન્ટિક સંધિ સંગઠન (NATO) ની સમકક્ષ નથી, તે અર્થતંત્ર, તકનીકી, આબોહવા અને સુરક્ષા પર સહયોગ કરવાની તક છે.
- દરિયાઈ સુરક્ષા, માનવતાવાદી અને આપત્તિ પ્રતિસાદ ક્વાડ એજન્ડાના મૂળમાં છે.
- ભારત-પ્રશાંત ક્ષેત્રમાં સહયોગ માટે QUAD એક મહત્વપૂર્ણ ક્ષેત્ર બની રહ્યું છે.

ઓસ્ટ્રેલિયાનો પક્ષ

- ક્વાડ જૂથ દ્વારા સમાન વિચારધારા વાળી લોકશાહીઓનું એક નવું કાયમી અને શક્તિશાળી પ્રાદેશિક જૂથ રજૂ કરવામાં આવી શકે છે.

જાપાનનો પક્ષ

- સભ્ય દેશોના ટોચના નેતાઓની બેઠકને કારણે ક્વાડને નવી ગતિ મળી છે.
- જાપાન એક સ્વતંત્ર અને સમૃદ્ધ ભારત-પ્રશાંત ક્ષેત્ર અને કોવિડ -19 ના ઉદભવ સહિત ક્ષેત્રની શાંતિ, સ્થિરતા માટે નક્કર યોગદાન આપીને તેના સહકારને મજબૂત રીતે આગળ વધારશે.

ચીનની આશંકા

- ચીને કહ્યું છે કે દેશો વચ્ચે વિનિમય અને સહયોગ તૃતીય પક્ષને લક્ષ્યાંક બનાવવાને બદલે પરસ્પર સમજણથી થવો જોઈએ અને કોઈ પણ જૂથનો પીછો કરવાનું ટાળવું જોઈએ.
- અમેરિકા અને ચીનના ટોચના રાજદ્વારીઓ વચ્ચે માર્ચ 2021 ના અંતમાં અલાસ્કામાં બેઠક થવાની છે.
- QUADના નિખાલસતા, સમાવિષ્ટતા અને જીતનાં પરિણામોનાં સિદ્ધાંતોને ટકાવી રાખવાં જોઈએ અને એવાં કાર્યો રહેવાં જોઈએ જે પ્રાદેશિક શાંતિ, સ્થિરતા અને સમૃદ્ધિ સાથે સુસંગત હોય.

ક્વાડ

- ચતુર્ભુજ સુરક્ષા સંવાદ (QUAD- Quadrilateral Security Dialogue) અર્થાત્ ક્વાડ ભારત, યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ, જાપાન અને ઓસ્ટ્રેલિયા વચ્ચેનો અનૌપચારિક વ્યૂહાત્મક સંવાદ મંચ છે.
- તે 'મુક્ત, ખુલ્લા અને સમૃદ્ધ' ભારત-પ્રશાંત ક્ષેત્રની ખાતરી કરવા અને તેને સમર્થન આપવા માટે આ દેશોને સાથે લાવે છે.
- ક્વાડની વિભાવના સૌ પ્રથમ ઔપચારિક રીતે સૌ પ્રથમ વર્ષ 2007 માં જાપાનના પૂર્વ વડા પ્રધાન શિંજો આબે દ્વારા રજૂ કરવામાં આવી હતી, જોકે તે ચીનના દબાણ હેઠળ ઓસ્ટ્રેલિયાના પાછા હટવાને લીધે આગળ વધી શકી ન હતી.
- શિંજો આબે દ્વારા વર્ષ 2012 માં, હિંદ મહાસાગરથી પેસિફિક મહાસાગર સુધી દરિયાઈ સુરક્ષાની ખાતરી કરવા માટે ઓસ્ટ્રેલિયા, ભારત, જાપાન અને યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સને સમાવીને 'ડેમોક્રેટિક સિક્યુરિટી ડાયમંડ' (Democratic Security Diamond) સ્થાપવાનો વિચાર રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
- 'ક્વાડ' જૂથની સ્થાપના નવેમ્બર 2017 માં ભારત-પ્રશાંત ક્ષેત્રને કોઈપણ બાહ્ય શક્તિ (ખાસ કરીને ચીન) ના પ્રભાવથી મુક્ત રાખવા માટે નવી વ્યૂહરચના ઘડવા માટે કરવામાં આવી હતી અને તેની પ્રથમ બેઠક એશિયન સમિટના એક દિવસ પહેલા મળી હતી.

- ક્વાડના ચારેય દેશોમાં (જાપાન, ભારત, ઓસ્ટ્રેલિયા અને યુએસએ) દ્વારા વર્ષ 2020માં માલાબાર અભ્યાસ (Malabar Exercise)માં ભાગ લીધો.
- મલબાર અભ્યાસ ભારત, જાપાન અને યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સની નૌસેનાઓ વચ્ચે થતો એક વાર્ષિક ત્રિપક્ષીય નૌસેના અભ્યાસ છે, જેને ભારતીય તથા પ્રશાંત મહાસાગરોમાં વારંવાર આયોજિત કરવામાં આવે છે.

LGBTIQ ફ્રીડમ ઝોન

- તાજેતરમાં, યુરોપિયન સંઘના કેટલાક દેશો ખાસ કરીને પોલેન્ડ અને હંગેરીમાં LGBTIQ સમુદાય સંબંધિત લોકોના અધિકારોની સુરક્ષા માટે યુરોપિયન સંસદ દ્વારા યુરોપિયન સંઘના ક્ષેત્રને 'LGBTIQ ફ્રીડમ ઝોન' (LGBTIQ Freedom Zone) તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યું છે.
- યુરોપિયન સંઘના મોટાભાગના દેશોમાં (27માંથી 23) સમલૈંગિક લગ્નને માન્યતા આપવામાં આવે છે, જ્યારે આમાં ના 16 દેશોએ આ સંદર્ભે કાયદો ઘડ્યો છે.
- LGBTIQ માં લેસ્બિયન, ગે, બાયસેક્સ્યુઅલ, ટ્રાંસજેન્ડર, ઈન્ટરસેક્સ અને ક્યુર સમુદાયો શામેલ છે.

Back to Basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- પોલેન્ડમાં સમલૈંગિક સંબંધોને કાયદેસર માન્યતા નથી અને દેશમાં સમલૈંગિક યુગલો દ્વારા બાળકોને દત્તક લેવા પર પ્રતિબંધ છે. જોકે એકલ લોકોને બાળકોને દત્તક લેવાની છૂટ છે, પરંતુ કેટલાક એકલ સમલૈંગિક લોકો પ્રતિબંધ હોવા છતાં પણ બાળક દત્તક લેવા અરજી કરવા માટે સફળ રહ્યાં છે.
- હવે પોલેન્ડમાં એક પ્રસ્તાવ લાવવામાં આવ્યો છે, જેમાં જો કોઈ વ્યક્તિ સિંગલ સમલૈંગિક માતા અથવા પિતા તરીકે બાળકને દત્તક લેવાની અરજી કરે છે, તો તે ગુનાહિત કૃત્ય માનવામાં આવશે.
- પોલેન્ડમાં જાહેર અને ચૂંટાયેલા અધિકારીઓ દ્વારા LGBTIQ સમુદાયને નિશાન બનાવનારા ધિક્કાર પ્રવચનોને લીધે સમુદાય વિરુદ્ધ ભેદભાવ અને હિંસક હુમલાઓમાં વધારો થયો છે.
- માર્ચ 2019 થી, 100 થી વધુ પોલિશ પ્રદેશો (Polish Regions), કાઉન્ટીઝ (Counties) અને નગરપાલિકાઓ (Municipalities) દ્વારા પોતાને LGBTIQ 'વિચારધારા' (Ideology) થી મુક્ત જાહેર કરનારા પ્રદેશોના ઠરાવોને અપનાવવામાં આવ્યા છે.
- તાજેતરમાં હંગેરીયન સંસદે પણ બંધારણીય સુધારાઓ અપનાવ્યા જે LGBTIQ લોકોના હકને પ્રતિબંધિત કરે.
- હંગેરી અને પોલેન્ડ તથા યુરોપિયન કમિશન (યુરોપિયન સંઘની કારોબારી સંસ્થા) વચ્ચે ઘણાં મુદ્દાઓ પર તણાવ છે, જેમાં મોટાભાગના કાયદા શાસનના દુરુપયોગ, ન્યાયતંત્રની સ્વતંત્રતા અને લઘુમતીઓના અધિકાર વગેરે પર કેન્દ્રિત છે.
- હંગેરી અને પોલિશ અધિકારીઓ દ્વારા LGBTIQ સિદ્ધાંતોને 'વિદેશી વિચારધારા' (Foreign Ideology) તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યાં છે.

તોને 'વિદેશી વિચારધારા' (Foreign Ideology) તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યાં છે.

યુરોપીય સંઘનો સંકલ્પ

- યુરોપિયન સંઘની સંસદ દ્વારા રજૂ કરાયેલા આ પ્રસ્તાવમાં, યુરોપીય સંઘ ક્ષેત્રને 'LGBTIQ ફ્રીડમ ઝોન' તરીકે ઘોષિત કરવામાં આવ્યો છે.
- આ પ્રસ્તાવ LGBTIQ લોકોને યુરોપિયન સંઘમાં કોઈ પણ જગ્યાએ રહેવાની, અસહિષ્ણુતા, ભેદભાવ અથવા પજવણીના ડર વિના જાહેરમાં જાતીય અભિગમ અને જાતીય ઓળખ વ્યક્ત કરવાની સ્વતંત્રતા પ્રદાન કરે છે.
- આ દરખાસ્તમાં યુરોપિયન સંઘ દ્વારા અધિકારીઓથી તમામ સ્તરે સમાનતા અને મૂળભૂત અધિકારોની સુરક્ષા કરવા અને તેને પ્રોત્સાહન આપવાનો આગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં LGBTIQ વ્યક્તિઓ પણ શામેલ છે.

LGBTIQ સમુદાયના સંદર્ભમાં વૈશ્વિક દૃશ્ય

- આયર્લેન્ડ:
 - આયર્લેન્ડ દ્વારા સમલૈંગિક લગ્નને કાયદેસર બનાવ્યો. વર્ષ 1993માં આયર્લેન્ડ દ્વારા સમલૈંગિકતાને નિરાશ કરવામાં આવી હતી. બાદમાં આ એવો પ્રથમ દેશ બન્યો કે જેમાં રાષ્ટ્રીય લોકમત દ્વારા સમલૈંગિક લગ્નને મંજૂરી આપવામાં આવી.
- અમેરિકા:
 - અમેરિકાની સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સમલૈંગિક મેરેજને કાનૂની માન્યતા આપી હતી.
- નેપાળ:
 - વર્ષ 2007 માં નેપાળ દ્વારા સમલૈંગિકતાને કાયદેસર બનાવવામાં આવી હતી અને દેશનું નવું બંધારણ LGBTIQ સમુદાયને ઘણા અધિકારો આપે છે.

ભારતમાં LGBTIQ સમુદાય

- વર્ષ 2018માં નવતેજસિંહ જોહર વિ. ભારત સંઘ (Navtej Singh Johar v. Union of India) કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે આઈપીસીની કલમ 377 ને દૂર કર્યા પછી પણ LGBTIQ સમુદાય માટે એક નીતિને લાગૂ કરવાં અને આ સમુદાય માટે વધુ સારા વાતાવરણના નિર્માણમાં મોટો તફાવત છે. હજી પણ ઘણા મુદ્દાઓ છે જેનો સામનો LGBTIQ સમુદાય દ્વારા વિવિધ સ્તરે પડકાર તરીકે કરવો પડી રહ્યો છે જે નીચે મુજબ છે:
 - પરિવાર :
 - જાતીય બંધારણની ઓળખની સમસ્યાથી વિવાદ ઉભા થાય છે અને પરિવારનું વિભાજન થાય છે. માતાપિતા અને તેમના LGBTIQ બાળકો વચ્ચે વાતચીતનો અભાવ અને ગેરસમજ, કૌટુંબિક વિવાદમાં પરિણમે છે.
 - કાર્યસ્થળ પર ભેદભાવ:
 - કાર્યસ્થળ પરના ભેદભાવને લીધે LGBTIQ સમુદાયનો મોટો ભાગ સામાજિક-આર્થિક અસમાનતાથી પીડાય છે.

■ અન્યાય:

- માનવાધિકાર અને મૂળભૂત અધિકારો તમામ લોકો માટે અસ્તિત્વમાં છે, પરંતુ રાજ્યો LGBTIQ લઘુમતી સમુદાયોના હક્કોની રક્ષા કરવા અને ન્યાય અપાવવામાં મદદરૂપ થતા વિશેષ કાયદા બનાવવામાં નિષ્ફળ ગયા છે.

■ સ્વાસ્થ્યના મુદ્દાઓ:

- સમલૈંગિકતાના અપરાધિકરણના કારણે ભેદભાવની સ્થિતિનું નિર્માણ કરે છે જે LGBTIQ લોકોને વધુ સારી આરોગ્ય વ્યવસ્થા સુધી પહોંચવામાં અવરોધે છે. આ સ્થિતિ ઉપલબ્ધ આરોગ્ય સુવિધાઓ અને એચ.આય.વી નિવારણ પરીક્ષણ અને સારવાર સેવાઓ સુધી પહોંચવાની તેમની ક્ષમતાને અવરોધે છે.

■ એકાંત અને નશીલી દવાઓનો દુરુપયોગ:

- સમાજ અને કુટુંબમાં સન્માનની કમી અને ઓછા આત્મવિશ્વાસના કારણે, આ લોકો મિત્રો અને કુટુંબથી જુદા પડે છે. આ લોકો પોતાને તણાવ, અસ્વીકાર અને ભેદભાવથી મુક્ત કરવાની લાગણીને લીધે ડ્રગ્સ, દારૂ અને તમાકુના વ્યસની બની જાય છે.

સંબંધિત કાનૂની વિકાસ

■ નાઝ ફાઉન્ડેશન વિ. રાષ્ટ્રીય રાજધાની પ્રદેશ દિલ્હી સરકાર (2009):

- દિલ્હી હાઈકોર્ટ દ્વારા ધારા 377 ને ગેરબંધારણીય જાહેર કરતાં, પુખ્ત વયના લોકો વચ્ચે સંમતિને આધારે સમલૈંગિક પ્રવૃત્તિઓને કાયદેસર બનાવી છે.

■ સુરેશકુમાર કૌશલ કેસ (2013):

- સુપ્રીમ કોર્ટે દિલ્હી હાઈકોર્ટ(વર્ષ 2009)ના અગાઉના ચુકાદાને રદ કરતા એવી દલીલ કરી કે 'જાતીય લઘુમતીઓની દુર્દશા' ને કાયદાની બંધારણીયતાના એક તર્ક તરીકે ઉપયોગ કરી શકાતી નથી.

■ જસ્ટિસ કે.એસ. પુટસ્વામી વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (2017):

- સુપ્રીમ કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો હતો કે ગોપનીયતાનો મૂળભૂત અધિકાર જીવન અને સ્વતંત્રતા માટે જરૂરી છે જે ભારતીય બંધારણના આર્ટિકલ 21 હેઠળ આવે છે. તેથી, અદાલત દ્વારા એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે 'જાતીય અભિગમ એ ગુપ્તતાનું આવશ્યક લક્ષણ છે' (sexual orientation is an essential attribute of privacy).

■ નવતેજસિંહ જોહર વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (2018)

- આ વિવાદમાં સુપ્રીમ કોર્ટે સુરેશકુમાર કૌશલ કેસ (2013) માં આપેલા ચુકાદાને રદ કર્યો હતો, જેમાં સમલૈંગિકતાને ગુનાના કાર્યક્ષેત્રથી બાકાત રાખવામાં આવી હતી.

■ શફીન જહાં વિ. અસોકન કે.એમ. અને અન્ય (2018):

- સુપ્રીમ કોર્ટે જણાવ્યું છે કે સાથીદારની પસંદગી કરવી એ વ્યક્તિનો મૂળભૂત અધિકાર છે, જે સમલૈંગિક યુગલોને પણ લાગુ થઈ શકે છે.

- ટ્રાંસજેન્ડર પર્સન્સ (રાઈટ્સ પ્રોટેક્શન) બિલ, 2019 : સંસદ દ્વારા ટ્રાંસજેન્ડર પર્સન્સ (રાઈટ્સ પ્રોટેક્શન) બિલ, 2019 : પસાર કરવામાં આવ્યું, જેમાં લિંગ અને લિંગનીઓળખ જેવી સાંકડી વિચારસરણીની ટીકા કરવામાં આવી.

■ સમલૈંગિક વિવાહ:

- ફેબ્રુઆરી, 2021 માં, કેન્દ્ર સરકારે દિલ્હી હાઈકોર્ટમાં સમલૈંગિક લગ્નનો વિરોધ કરતા કહ્યું હતું કે ભારતમાં લગ્ન ત્યારે જ માન્યતા મેળવી શકાય છે જો તે 'બાયોલોજિકલ મેન' અને 'બાયોલોજિકલ વુમન' વચ્ચે હોય અને બને બાળક પેદા કરવા સક્ષમ હોય.

આગળનો માર્ગ

- LGTBIQ સમુદાયના ઉત્થાન હેતુ એક ભેદભાવ વિરોધી કાયદાની જરૂર છે જે આ સમુદાયમાં કોઈપણ પ્રકારના બળજબરીપૂર્વક પરિવર્તનનો વિરોધ કરે અને રાજ્ય અને સમાજમાં પરિવર્તન લાવવા માટે આ સમુદાયની લિંગ ઓળખ અથવા જાતીય અભિગમ સાથે સશક્તિકરણ કરવામાં મદદ કરે.
- સરકારી સંસ્થાઓ, ખાસ કરીને આરોગ્ય અને કાયદો અને વ્યવસ્થાથી સંબંધિત, LGTBIQ સમુદાયને જાહેર સેવાઓનો ઈનકાર ન થાય તે માટે સંવેદનશીલતાની જરૂર છે.

'સિનાત્રા સિદ્ધાંત'

- સેન્ટ્રલ એન્ડ ઈસ્ટર્ન યુરોપ (CEE) ના સભ્ય દેશોએ ડિવાઈડ એન્ડ રૂલ પોલિસી (Divide and Rule Policy) દ્વારા યુરોપિયન યુનિયનની એકતાને નબળી બનાવવા માટે વધતા ચાઈનીઝ આક્રમણનો સામનો કરવા માટે 'સિનાત્રા સિદ્ધાંત' સ્વીકાર્યો છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- સિનાત્રા સિદ્ધાંત બે આધારસ્તંભ પર આધારિત હશે:
- કોવિડ-19, હવામાન પરિવર્તન અને પ્રાદેશિક સંઘર્ષોના પડકારોના નિરાકરણ અંગે ચીન સાથેનો સહકાર ચાલુ રાખવો.
- પોતાના અર્થતંત્રના ટેકનોલોજિકલ ક્ષેત્રોનું રક્ષણ કરીને યુરોપિયન યુનિયનની વ્યૂહાત્મક સાર્વભૌમત્વને મજબૂત બનાવવું.

પૃષ્ઠભૂમિ

- આર્થિક લાભના બદલામાં રાજકીય તરફેણ લેવા પ્રાદેશિક પ્લેટફોર્મનો લાભ લઈને યુરોપિયન એકતાને નબળી બનાવવાની ચીનની નીતિને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવ્યું હતું. જો કે, એક નવ-વસાહતી શૈલીમાં ચીનની કેડિટ આધારિત દરખાસ્ત ઈયુના સીઈઈ સભ્યો માટે અનુકૂળ ન હતી. આ ઉપરાંત, 12 યુરોપિયન સભ્ય દેશોમાં ચીનનું રોકાણ, જે '17 + 1 ઈનિશિયેટિવ' માં ભાગ લઈ રહ્યું હતું, વર્ષ 2010

થી 2019 માં આશરે 8.6 અબજ યુરો હતું. બીજી તરફ, ફિનલેન્ડમાં સમાન સમયગાળા માટે ચીનનું રોકાણ 12 બિલિયન યુરો હતું. અને નેધરલેન્ડ્સમાં તે 10.2 બિલિયન યુરો હતું. આમ, બેઈજિંગના આર્થિક વચનો અને પરિણામો વચ્ચેની આ ગેરસમજને કારણે સીઈઈ સભ્યોને સિનાત્રા સિદ્ધાંતને અપનાવવાની ફરજ પડી.

સિનાત્રા સિદ્ધાંત (Sinatra Doctrine)

- આ સિદ્ધાંત એ નામ હતું જેને મિખાઇલ ગોર્બાચેવની સોવિયત સરકાર દ્વારા પાડોશી વારસા સંધિ રાજ્યોને તેમની આંતરિક બાબતો નક્કી કરવા માટે પરવાનગી આપવા માટે ઉપયોગ કર્યો હતો. 'સિનાત્રા સિદ્ધાંત' નામ એક ગીત પરથી લેવામાં આવ્યું હતું જેને ફ્રેન્ક સિનાત્રાએ પ્રખ્યાત બનાવ્યું હતું. આ સિદ્ધાંતનો અમલ ગોર્બાચેવની નવી રાજકીય વિચારસરણીના સિદ્ધાંતનો એક ભાગ હતો.

17 + 1 પહેલ (17+1 Initiative)

- 17 + 1 પહેલને 'ચીન અને મધ્ય તથા પૂર્વ યુરોપિયન દેશો વચ્ચે સહકાર' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. તે ચીનના વિદેશ મંત્રાલયની એક પહેલ છે. આ પહેલ ચીન અને સીઈઈના 17 દેશો વચ્ચેના વેપાર અને રોકાણ સંબંધોને પ્રોત્સાહન આપે છે.

CEE દેશો (Central and Eastern Europe-CEE)

- મધ્ય અને પૂર્વી યુરોપ (CEE) ના સભ્ય દેશોમાં શામેલ છે – બોસ્નિયા, અલ્બાનિયા, હર્ઝગોવિના, ક્રોએશિયા, બલ્ગેરિયા, એસ્ટોનીયા, ચેક રિપબ્લિક, હંગેરી, ગ્રીસ, લેટવિયા, લિથુનીયા, મોન્ટેનેગ્રો, ઉત્તરી મેસેડોનિયા, રોમાનિયા, પોલેન્ડ, સ્લોવાકિયા, સર્બિયા અને સ્લોવેનિયા.

ઈટાલી આંતરરાષ્ટ્રીય સોલર એલાયન્સમાં જોડાયું

- ભારતના વિદેશ મંત્રાલયે માહિતી આપી છે કે આંતરરાષ્ટ્રીય સોલર એલાયન્સ (International Solar Alliance-ISA) માં જોડાવા માટે ઈટાલીએ 17 માર્ચ, 2021 ના રોજ ભારત સાથે એક કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- ઈટાલીએ ISAના ફેમવર્ક કરારમાં કરવામાં આવેલા સુધારા બાદ ISA ફેમવર્ક કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા, જે 8 જાન્યુઆરી 2021 ના રોજ અમલમાં આવ્યો. આ સુધારાથી સંયુક્ત રાષ્ટ્રના તમામ સભ્યો માટે સૌર જોડાણમાં સદસ્યતા ખોલી હતી. ISA ફેમવર્ક કરાર પર ઈટાલિયન રાજદૂત વિન્સેન્ઝો ડી લુકા (Vincenzo De Luca) એ હસ્તાક્ષર કર્યા હતા.

પૃષ્ઠભૂમિ

- ભારતના વિદેશ સચિવ હર્ષવર્ધન શ્રૃંગલા એ 17 માર્ચ, 2021 ના રોજ ઈટાલીના રાજદૂત વિન્સેન્ઝો ડી લુકા સાથે મુલાકાત કરી હતી. આ બેઠક દરમિયાન, ભારતીય સચિવે આંતરરાષ્ટ્રીય સોલર એલાયન્સમાં ઈટાલીનું સ્વાગત કર્યું. આ બેઠક દરમિયાન, બંને પક્ષોએ ઈટાલીની G20ની અધ્યક્ષતા પર પણ ચર્ચા કરી. આ સમય દરમિયાન બંને દેશોએ વેકસીન મિત્રતા પહેલ અંગે પણ ચર્ચા કરી.

આંતરરાષ્ટ્રીય સોલર એલાયન્સ (ISA)

- આંતરરાષ્ટ્રીય સૌર એલાયન્સ એક એવું જોડાણ છે જેની શરૂઆત ભારતે 2015 માં કરી હતી. આ જોડાણની દરખાસ્ત પીએમ મોદીએ કરી હતી. આ જોડાણનું ઉદ્ઘાટન વર્ષ 2016 માં ફ્રાંસના રાષ્ટ્રપતિ ફ્રાન્સ્વા ઓલાંદ અને પીએમ નરેન્દ્ર મોદીએ કર્યું હતું. હાલમાં આઈએસએના 121 સભ્ય દેશો છે. તેનું મુખ્ય મથક હરિયાણાના ગુરૂગ્રામમાં છે.

ભારત "Parliamentary Friendship Groups" નું ગઠન કરશે

- ભારતીય સંસદ દ્વિપક્ષીય સંબંધોને મજબૂત બનાવવા મિત્ર રાષ્ટ્રો સાથે સંસદીય મૈત્રી જૂથ બનાવવાની દરખાસ્ત પર ચર્ચા કરી રહી છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ માહિતી લોકસભાના અધ્યક્ષ ઓમ બિરલાએ 16 માર્ચ, 2021 ના રોજ આપી હતી, જ્યારે તે સંસદમાં ઉઝબેકિસ્તાન પ્રજાસત્તાકના રાજદૂત દિલશાદ અખ્તોવ સાથે મુલાકાત કરી રહ્યા હતા. આ બેઠક દરમિયાન, લોકસભાના અધ્યક્ષે એ વાત પાર પ્રકાશ પાડ્યો કે ઉઝબેક સંસદના બંને ગૃહોમાં 'ભારત મૈત્રી સમૂહ' (India Friendship Group) ની સ્થાપના થઈ છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે, ઉઝબેકિસ્તાન માટે સંસદીય મિત્રતા જૂથ બનાવવાની દરખાસ્ત વિચારણા હેઠળ છે.

ભારત-ઉઝબેકિસ્તાન સંબંધો

- ભારત અને ઉઝબેકિસ્તાન એક ગાઠ મૈત્રીપૂર્ણ સંબંધ ધરાવે છે અને બંને દેશો વ્યૂહાત્મક ભાગીદાર પણ છે. વર્ષોથી, વેપાર, સંસ્કૃતિ, રાજકારણ, વિજ્ઞાન, સંરક્ષણ, માનવતાવાદી અને શિક્ષણ જેવા ક્ષેત્રોમાં સહકાર દ્વારા બંને દેશો વચ્ચેના સંબંધો સતત મજબૂત બન્યા છે. વડાપ્રધાન નરેન્દ્ર મોદી દ્વારા વર્ષ 2015 અને 2016 માં ઉઝબેકિસ્તાનની મુલાકાત લીધા બાદ અને ઉઝબેકિસ્તાનના રાષ્ટ્રપતિ શાવકત મીરઝિઓવની વર્ષ 2018 અને 2019 માં ભારત મુલાકાત બાદ બંને દેશો વચ્ચે વ્યૂહાત્મક ભાગીદારી પણ નવી ઉંચાઈએ પહોંચી છે.

સંસદીય કૂટનીતિ

- લોકસભાના અધ્યક્ષે ઉલ્લેખ કર્યો છે કે બંને લોકશાહી દેશો વચ્ચે સંવાદ અને શ્રેષ્ઠ વ્યવહારના વહેંચણી દ્વારા સંસદીય કૂટનીતિ મજબૂત થશે. બંને દેશો દ્વિપક્ષીય સંબંધોને મજબૂત બનાવવા માટે કામ કરી રહ્યા છે.

આર્થિક સંબંધ

- બંને દેશો કૃષિ, વેપાર, પર્યટન, આરોગ્ય અને નવીનીકરણીય ઊર્જા જેવા મુદ્દાઓ પર પણ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. આ ક્ષેત્રોમાં દ્વિપક્ષીય વેપારને પ્રોત્સાહન આપવાની મોટી સંભાવના છે.

લશ્કરી સહયોગ

- સમય જતા બંને દેશો વચ્ચે લશ્કરી સહયોગ પણ મજબૂત થઈ રહ્યો છે. ભારત-ઉઝબેકિસ્તાન સંયુક્ત સૈન્ય વ્યાયામ 'સ્ટાલિક-II' પણ સહયોગને પ્રોત્સાહન આપવા માટેનું એક સીમાચિહ્નરૂપ છે.

DUSTLIK

- DUSTLIK એ ભારતીય સૈન્ય અને ઉઝબેકિસ્તાનની સૈન્યની પ્રથમ સંયુક્ત લશ્કરી કવાયત હતી. પહેલી કવાયત 2019 માં ઉઝબેકિસ્તાનમાં યોજાઈ હતી. આ કવાયત આતંકવાદ સામે લડવા પર કેન્દ્રિત છે.

આંતરરાષ્ટ્રીય નવીનીકરણીય ઊર્જા એજન્સી (IRENA)

- વર્લ્ડ એનર્જી ટ્રાન્ઝિશન્સ આઉટલુક રિપોર્ટ, આંતરરાષ્ટ્રીય નવીનીકરણીય ઊર્જા એજન્સી-IRENA દ્વારા બહાર પાડવામાં આવે છે.
- તાજેતરના રિપોર્ટ મુજબ, કોવિડ-19 આપત્તિએ તમામ દેશો માટે તેમની અર્થવ્યવસ્થાઓમાં અશ્મિભૂત ઈઘણને નવીનીકરણીય ઊર્જા સ્ત્રોતોમાં રૂપાંતર કરવામાં વેગ આપવા માટે એક અણધારી તક પૂરી પાડી છે.

Back to Basics : IRENA વિશે

- તે એક આંતર-સરકારી સંસ્થા છે, અને પરસ્પર સહયોગ અને જ્ઞાન વધારવા, નવીનીકરણીય ઊર્જાના ટકાઉ ઉપયોગ અને તેને અપનાવવા માટે પ્રોત્સાહન આપે છે.
- તે પહેલી આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થા છે જેણે નવીનીકરણીય ઊર્જા પર વિશેષ ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યું છે, તથા ઔદ્યોગિક અને વિકાસશીલ દેશો, બંનેની જરૂરિયાતોનું સમાધાન કરે છે.
- તેની સ્થાપના 2009 માં કરવામાં આવી હતી અને તેનો કાયદો 8 જુલાઈ, 2010 ના રોજ અમલમાં આવ્યો હતો.
- તેનું વડુમથક મસદર સીટી, અબુ ધાબીમાં આવેલું છે.
- IRENA ને સંયુક્ત રાષ્ટ્રમાં નિરીક્ષકનો દરજ્જો પ્રાપ્ત છે.

ભારત-બ્રાઝિલ-દક્ષિણ આફ્રિકા (IBSA) મહિલા મંચની બેઠક

- તાજેતરમાં છઠ્ઠી ભારત-બ્રાઝિલ-દક્ષિણ આફ્રિકા (India-Brazil-South Africa- IBSA) મહિલા મંચની બેઠક મળી હતી.
- હાલમાં ભારત IBSA સંવાદ મંચનું પ્રમુખ છે.

Back to Basics : બેઠકની મુખ્ય લક્ષણિકતાઓ

- વર્ષ 2020માં આ સંદર્ભમાં યાદ કરવામાં આવ્યું:
- બેઈજિંગ ઘોષણા અને પ્લેટફોર્મ ફોર એક્શન (BDFA)ની 25 મી વર્ષગાંઠ: બેઈજિંગમાં યોજાયેલી વર્ષ 1995ની ચોથી યુનાઈટેડ નેશન્સ વર્લ્ડ વિમેન્સ કોન્ફરન્સ યુનાઈટેડ નેશન્સની અત્યાર સુધીની સૌથી મોટી સભાઓમાંની એક હતી તથા વિશ્વમાં લિંગ સમાનતા અને મહિલા સશક્તિકરણ તરફનું એક મહત્વપૂર્ણ પગલું હતું.
- ટકાઉ વિકાસ 2030 એજન્ડાને અપનાવવા માટેની 5 મી વર્ષગાંઠ : સસ્ટેઈનેબલ ડેવલપમેન્ટ ગોલ 5 નો હેતુ જાહેર અને ખાનગી ક્ષેત્રમાં મહિલાઓ સામેના તમામ પ્રકારના ભેદભાવ અને હિંસાને સમાપ્ત કરવાનો છે.
- મહિલા, શાંતિ અને સુરક્ષા પર UNSC ઠરાવ 1325 ની 20 મી વર્ષગાંઠ.
- UN WOMENની સ્થાપનાનો એક દાયકો:
- UN WOMEN જે જાતિ સમાનતા અને મહિલા સશક્તિકરણ માટે સમર્પિત સંયુક્ત રાષ્ટ્ર (United Nation)ની સંસ્થા છે, જેને વર્ષ 2020 માં તેની સ્થાપનાના 10 વર્ષ પૂર્ણ થયા.
- અન્ય દેશોને કોવિડ-19 ના પડકારોનો સામનો કરવા માટે રસી, માસ્ક, સેનિટાઈઝર, પીપીઈ કિટ્સ વગેરે પ્રદાન કરવાના ભારત સરકારના પ્રયત્નોની પ્રશંસા કરવામાં આવી હતી.

મહિલા સશક્તિકરણ માટે ભારતનો પ્રયાસ

- ભારતીય બંધારણમાં અનુચ્છેદ 14 થી 16 અંતર્ગત પુરૂષો અને મહિલાઓને સમાન અધિકાર આપવામાં આવ્યા છે.
- ભારતે વર્ષ 1980 માં સંયુક્ત રાષ્ટ્રની મહિલાઓ પ્રત્યેના તમામ પ્રકારનાં ભેદભાવ નાબૂદ માટેના સંમેલન પર હસ્તાક્ષર કર્યા અને વર્ષ 1993 માં તેને કેટલાક આરક્ષણો સાથે તેની પૃષ્ટિ કરી.
- દહેજ અને ઘરેલું હિંસા સામે રક્ષણ પૂરું પાડવા માટે, દહેજ નિષેધ અધિનિયમ, 1961 અને ઘરેલું હિંસા અધિનિયમ, 2005 દ્વારા આવી ઘટનાઓને ગુનાહિત જાહેર કરવામાં આવી છે.
- વર્ષ 2017 માં સરકારે ખાનગી ક્ષેત્રમાં માતૃત્વ લાભ અધિનિયમ હેઠળ માતૃત્વ રજાને 12 અઠવાડિયાથી વધારીને 26 અઠવાડિયા કરી દીધી છે.

- > વર્કપ્લેસ પર મહિલાઓની જાતીય સતામણી (રોકથામ, નિષેધ અને નિવારણ) અધિનિયમ, 2013, તમામ સ્ત્રીઓને જાહેર અને ખાનગી બંને ક્ષેત્રમાં કાર્યસ્થળ પર જાતીય સતામણીથી સુરક્ષિત કરે છે.
- > વર્ષ 2020 માં સુપ્રીમ કોર્ટે મહિલા અધિકારીઓને સેનામાં કાયમી કમિશન આપવાનો નિર્ણય આપ્યો હતો.
- > મહિલા આરક્ષણ બિલ પસાર કરવાનો પ્રયાસ, જેનાથી ભારતીય રાજકારણમાં તમામ સ્તરે મહિલાઓને 33% બેઠકોનું અનામત આપશે.
- > બેટી બચાવો બેટી પઢાવો, પ્રધાનમંત્રી ઉજવલા યોજના (ગરીબી રેખાના નીચેના પરિવારોથી મહિલાઓને ગેસ કનેક્શન આપવાની યોજના), વગેરે લિંગ સમાનતાને પ્રોત્સાહન આપવા સરકારની મુખ્ય યોજનાઓ છે.
- > ભારતે માનવ વિકાસ માટે કેટલાક પગલાં લીધાં છે, જ્યારે લિંગ સમાનતા પર પ્રમાણમાં ઓછા પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા છે. વર્લ્ડ ઇકોનોમિક ફોરમ દ્વારા જાહેર કરાયેલ ગ્લોબલ જેન્ડર ગેપ રિપોર્ટમાં ભારતનો ક્રમ 2018માં 108 પરથી ઘટીને 112 મા ક્રમે પહોંચ્યો છે.

ભારત-બ્રાઝિલ-દક્ષિણ આફ્રિકા સંવાદ મંચ

- **IBSA વિશે:**
 - > IBSA સંવાદ મંચ ભારત, બ્રાઝિલ, દક્ષિણ આફ્રિકા વચ્ચે સહકારને પ્રોત્સાહન આપવા માટેનો ત્રિપક્ષીય જૂથ છે.
- **રચના:**
 - > આ ત્રણ દેશોના વિદેશ મંત્રીઓ 6 જૂન, 2003માં બ્રાસિલિયામાં મળ્યા હતા અને તેનું નામ IBSA ડાયલોગ ફોરમ રાખવામાં આવ્યું હતું અને બ્રાસિલિયા ઘોષણા કરવામાં આવી.
- **મુખ્ય મથક:**
 - > IBSAનું મુખ્ય મથક અથવા કાયમી કાર્યકારી સચિવાલય નથી. તે રાજ્ય અને સરકારના વડાઓની સમિટ તરીકે ઓળખાય છે.
 - > અત્યાર સુધીમાં પાંચ IBSA લીડરશીપ સમિટનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. પાંચમું IBSA સમિટનું આયોજન વર્ષ 2011 માં પ્રીટોરિયા (દક્ષિણ આફ્રિકા) માં કરવામાં આવ્યું હતું. છઠ્ઠી IBSA સમિટનું આયોજન ભારત કરશે.
 - > IBSAના એક નવીન કાર્યમાં ગરીબી અને ભૂખમરો નાબૂદી માટે વર્ષ 2004 માં IBSA ફેસિલિટેશન ફંડની સ્થાપના કરવી છે, જેના દ્વારા ભાગીદાર વિકાસશીલ દેશોમાં વિકાસ પ્રોજેક્ટ ચલાવવામાં આવે છે.
 - > અત્યાર સુધી IBSAએ 20 ભાગીદાર વિકાસશીલ દેશોમાં SDG (પ્રથમ SDG) ની સિધ્ધિમાં ફાળો આપવાના લક્ષ્ય સાથે પીવાના પાણી, કૃષિ અને પશુધન, સૌર ઊર્જા, કચરા વ્યવસ્થાપન, આરોગ્ય વગેરે ક્ષેત્રોમાં 31 પ્રોજેક્ટ્સને ટેકો આપ્યો છે.
 - > IBSA સુવિધા ફંડને 2010 માં ન્યૂ યોર્કમાં દક્ષિણ-દક્ષિણ સહકાર માટે એમડીજી એવોર્ડથી નવાજવામાં આવ્યો હતો, જે વિશ્વના અન્ય ભાગોમાં વિકાસના અનુભવોને શેર કરવા

માટે નવીન અભિગમોનો ઉપયોગ કરવાના IBSAના કાર્યને સ્વીકારે છે.

- > IBSAMAR નામના સંયુક્ત નૌકાદળ ક્વાયત ત્રિપક્ષીય સંરક્ષણ સહયોગ IBSA નો એક મહત્વપૂર્ણ ભાગ કહેવામાં આવે છે. IBSAMARની છ આવૃત્તિઓ અત્યાર સુધી યોજવામાં આવી છે, જેની નવીનતાઓ ઓક્ટોબર 2018 માં દક્ષિણ આફ્રિકાના દરિયાકાંઠે યોજાઈ હતી.

સિંગાપોરમાં વિશ્વનું સૌથી મોટું તરતું સોલર ફાર્મ બનાવવામાં આવી રહ્યું છે

- > સિંગાપોરમાં વિશ્વનું સૌથી મોટું તરતું સોલર ફાર્મ બનાવવામાં આવી રહ્યું છે. દેશએ આ પાવર પ્લાન્ટ જળાશય પર સ્થાપિત કરવાનો નિર્ણય લીધો છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દો

- > સિંગાપોર વિશ્વભરમાં નાનામાંનો એક હોવા છતાં, તે વિશ્વના સૌથી મોટા માથાદીઠ કાર્બન ડાયોક્સાઈડ ઉત્સર્જકોમાંનું એક છે. આમ, હવામાન પલટાના મુદ્દાને ધ્યાનમાં લેવા અને ગ્રીનહાઉસ ગેસના ઉત્સર્જનને કાપવા માટે આ તરતો સોલર ફાર્મ બનાવવામાં આવી રહ્યો છે. આ પ્રોજેક્ટ સેમ્બકોર્પ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ દ્વારા બનાવવામાં આવી રહ્યો છે.

સિંગાપુરમાં નવીનીકરણીય ઊર્જા

- > નવીનીકરણીય ઊર્જા સિંગાપોર માટે એક પડકાર છે કારણ કે દેશમાં હાઈડ્રો પાવર માટે કોઈ નદીઓ નથી. પવન પણ એટલો મજબૂત નથી કે ટર્બાઈનોને ફેરવવા માટે પરવાનગી આપે છે. આમ, સિંગાપોર તરતા સોલર ફાર્મની સ્થાપના સાથે નવીનીકરણીય ઊર્જાને પ્રોત્સાહન આપવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યું છે. સિંગાપોરમાં ખૂબ ઓછી જમીન હોવાથી, તેણે તેના કિનારા અને જળાશયો પર વીજ પ્લાન્ટ સ્થાપવાનો નિર્ણય કર્યો છે.

સિંગાપુરને ભય

- > વાતાવરણમાં પરિવર્તનના પરિણામે સિંગાપોરને દરિયાની સપાટીમાં વધારો થવાનો ભય છે. તેથી, દેશ ઉત્સર્જન ઘટાડાની જરૂરિયાતથી વાકેફ છે. આ માટે, સિંગાપોર સરકારે અનેક 'ગ્રીન પ્લાન્સ' અનાવરણ કરી, જેમાં વધુ ચાર્જિંગ પોઈન્ટ્સ બનાવવા, લેન્ડફિલ્સમાં મોકલવામાં આવતા કચરાના જથ્થાને ઘટાડવા, અને ઈલેક્ટ્રિક કારોના ઉપયોગને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે વધુ વૃક્ષો વાવવા જેવા પગલાં શામેલ છે.

યુરોપિયન યુનિયન ભારતના CDRIમાં જોડાયું

- યુરોપિયન યુનિયનમાં 27 સભ્યો છે, જેઓ ભારતના 'આપત્તિ પ્રતિકારક ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર માટે જોડાણ' (Coalition for Disaster Resilient Infrastructure-CDRI) માં જોડાયા છે. CDRI ચાર્ટરના સમર્થન પછી EU આ પહેલ સાથે જોડાયો.

Back to Basics : ડિઝાસ્ટર રેસીલન્ટ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર માટે

જોડાણ

- CDRI એ દેશો, યુએન એજન્સીઓ, ખાનગી ક્ષેત્ર, બહુપક્ષીય વિકાસ બેન્કો અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓનું આંતરરાષ્ટ્રીય જોડાણ છે. આ પહેલનો હેતુ આપત્તિ-સ્થિતિસ્થાપક માળખાને પ્રોત્સાહન આપવાનો છે.
- ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર જોખમ સંચાલન, ધિરાણ અને રિકવરી મિકેનિઝમના ક્ષેત્રોમાં સંશોધન અને જ્ઞાન વહેંચણીને પ્રોત્સાહન આપવાના ઉદ્દેશથી આ પહેલ શરૂ કરવામાં આવી હતી. તે ટકાવ વિકાસને પણ ટેકો આપે છે.
- CDRI પહેલની શરૂઆત વર્ષ 2019 માં વડા પ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીએ કરી હતી. યુનાઈટેડ નેશન્સ ફ્લાઈમેટ યેન્જ સમિટમાં પહેલ શરૂ કરવામાં આવી હતી. આ પહેલ ઇકોલોજીકલ, સામાજિક અને આર્થિક માળખામાં આપત્તિ-સ્થિતિસ્થાપકતા વિકસાવવા પર કેન્દ્રિત છે. તે સભ્ય દેશોના નીતિ માળખામાં નોંધપાત્ર પરિવર્તન મેળવવા માગે છે.

યુરોપિયન યુનિયન કેમ CDRIમાં જોડાયો?

- યુરોપિયન સંઘે 18 માર્ચ, 2021 ના રોજ પોતાનું નિવેદન જારી કર્યું હતું કે વૈશ્વિક સ્તરે ભારે આબોહવાની ઘટનાઓ વધી રહી છે. કોવિડ-19 રોગચાળાએ મજબૂત આપત્તિ સજ્જતાની જરૂરિયાત પર ભાર મૂક્યો છે. તેણે ગ્રીન ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર, નવીનીકરણીય ઊર્જા, ઊર્જા અને સંસાધન કાર્યક્ષમતા, નવીકરણ પ્રોજેક્ટ્સ, મોટા પાયે રીટ્રોફિટિંગ અને પરિપત્ર અર્થતંત્રમાં રોકાણ કરવાની જરૂરિયાતને પણ મજબૂત બનાવી છે.

સ્પેને ઇચ્છામૃત્યુને કાયદેસર કરવા કાયદો પસાર કર્યો

- સ્પેનની સંસદે 18 માર્ચ, 2021 ના રોજ અસાધ્ય રોગને કાયદેસર બનાવવાનો કાયદો પસાર કર્યો. આમ, સ્પેન એવા કેટલાક દેશોમાંનો એક બની ગયો છે જે ગંભીર રીતે બીમાર દર્દીઓનું જીવન સમાપ્ત કરવા દે છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ કાયદો પસાર કરવો એ સમાજવાદી વડાપ્રધાન પેડ્રો સિન્ચેઝની સરકાર માટે પ્રાથમિકતા હતી. કાયદો જાહેર દબાણ પછી તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો, જે ઘણા ઉચ્ચ-પ્રોફાઇલ કેસને કારણે ઉભવ્યો હતો.
- આમાં સૌથી સુસ્પષ્ટ કેસ રેમન સામ્પેડ્રોનો હતો, જેનો દરજ્જો ઓસ્કર વિજેતા ફિલ્મ 'ધ સી ઇનસાઈડ' માં દર્શાવવામાં આવ્યો હતો. આમ, સંસદે કાયદાની તરફેણમાં મત આપ્યો. કાયદો 202 મતોની તરફેણમાં અને વિપક્ષમાં 141 મતો સાથે પસાર થયો હતો.

કાયદા વિશે

- સ્પેનિશ કાયદો નિષ્ક્રિય અસાપ્રયસ્યતાને મંજૂરી આપશે જેમાં તબીબી કામદારો ઈરાદાપૂર્વક જીવનને સમાપ્ત કરીને દુઃખને દૂર કરશે. આ કામ તબીબી સારવાર બંધ કરીને કરવામાં આવશે.
- આ કાયદાથી સહાયક આત્મહત્યાની પણ મંજૂરી આપવામાં આવી છે જેમાં દર્દી જીવનનો અંત લાવવાની પ્રક્રિયા હાથ ધરશે.
- આ પ્રક્રિયામાંથી પસાર થવા માટે, દર્દી સ્પેનિશ રાષ્ટ્રીય અથવા કાનૂની નિવાસી હોવો આવશ્યક છે. વિનંતી કરતી વખતે દર્દીઓ પણ 'સંપૂર્ણ જાગૃત અને સભાન' હોવા જોઈએ. વિનંતી 15 દિવસના અંતરાલ સાથે બે વાર લેખિતમાં રજૂ કરવાની રહેશે. જો જરૂરીયાતોને પૂર્ણ કરવામાં નહીં આવે, તો ડોક્ટર દ્વારા ડોક્ટરની વિનંતી નકારી શકાય. આ ઉપરાંત, વિનંતી બીજા ડોક્ટર અને મૂલ્યાંકન સંસ્થા દ્વારા માન્ય હોવી આવશ્યક છે.

પ્રશ્નોત્તરી

- તાજેતરમાં કયાં દેશે ઇચ્છામૃત્યુને કાયદેસર કરવા કાયદો પસાર કર્યો છે?

(A) ચીલી	(B) જાપાન
(C) અમેરિકા	(D) સ્પેન
- આંતરરાષ્ટ્રીય ન્યાય અદાલત (ICJ) સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 - આંતરરાષ્ટ્રીય ન્યાય અદાલત (ICJ)ની સ્થાપના વર્ષ 1941 માં યુનાઈટેડ નેશન્સ ચાર્ટર દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને એપ્રિલ 1944 માં તેની કામગીરી શરૂ કરી હતી.
 - તે હેગ (નેધરલેન્ડ) ના પીસ પેલેસ સ્થિત યુનાઈટેડ નેશન્સની મુખ્ય ન્યાયિક સંસ્થા છે.
 - ઈન્ટરનેશનલ કોર્ટ ઓફ જસ્ટિસ (ICJ) ના નિર્ણયો બંધનકર્તા છે, જોકે કોર્ટ પાસે અમલવારી કરવાની સત્તા નથી અને ઘણીવાર એવું જોવાય છે કે દેશો કોર્ટના નિર્ણયને અવગણે છે.
 ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1, અને 2	(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3,	(D) 1, 2, અને 3

3. તાજેતરમાં કયો દેશ ભારતનો બીજો સૌથી મોટો તેલ સપ્લાયર બન્યો?
- (A) કતાર (B) ઈરાન
(C) સાઉદી અરેબિયા (D) અમેરિકા

4. ચતુર્ભુજ સુરક્ષા સંવાદ (QUAD- Quadrilateral Security Dialogue) અર્થાત્ ક્વાડમાં કોનો સમાવેશ થાય છે?
1. ભારત
2. યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ
3. ઓસ્ટ્રેલિયા
4. જાપાન
- (A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

5. ભારતમાં LGBTIQ સમુદાય માટે IPCની કઈ કલમ નાબૂદ કરવામાં આવી છે?
- (A) કલમ 377 (B) કલમ 378
(C) કલમ 379 (D) કલમ 380

6. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. સિનાત્રા સિદ્ધાંત જેને મિખાઈલ ગોર્બાચેવની સોવિયત સરકાર દ્વારા પાડોશી વારસા સંધિ રાજ્યોને તેમની આંતરિક બાબતો નક્કી કરવા માટે પરવાનગી આપવા માટે ઉપયોગ કર્યો હતો.
2. 17 + 1 પહેલને 'ચીન અને મધ્ય તથા પૂર્વ યુરોપિયન દેશો વચ્ચે સહકાર' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
3. સેન્ટ્રલ એન્ડ ઈસ્ટર્ન યુરોપ (CEE) ના સભ્ય દેશોએ ડિવાઈડ એન્ડ રૂલ પોલિસી (Divide and Rule Policy) દ્વારા વધતા ચાઈનીઝ આક્રમણનો સામનો કરવા માટે 'સિનાત્રા સિદ્ધાંત' સ્વીકાર્યો છે.
- ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

7. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. તાજેતરમાં ઈટાલી આંતરરાષ્ટ્રીય સોલર એલાયન્સમાં જોડાયું છે.
2. આંતરરાષ્ટ્રીય સૌર એલાયન્સ એક એવું જોડાણ છે જેની શરૂઆત ભારતે 2015 માં કરી હતી.
3. આંતરરાષ્ટ્રીય સોલર એલાયન્સ (ISA)નું મુખ્ય મથક હરિયાણાના ગુરુગ્રામમાં છે.
4. હાલમાં આંતરરાષ્ટ્રીય સોલર એલાયન્સ (ISA)ના 121 સભ્ય દેશો છે.
- ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

8. DUSTLIK એ ભારતની કયાં દેશ સાથેની સંયુક્ત ક્વાયટ છે?
- (A) અમેરિકા (B) ફ્રાન્સ
(C) ચીન (D) ઉઝબેકિસ્તાન

9. IBSA સંવાદ મંચના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. IBSA સંવાદ મંચ ભારત, બ્રાઝિલ, દક્ષિણ આફ્રિકા વચ્ચે સહકારને પ્રોત્સાહન આપવા માટેનો ત્રિપક્ષીય જૂથ છે.
2. દેશોના વિદેશ મંત્રીઓ 6 જૂન, 2003માં બ્રાસિલિયામાં મળ્યા હતા અને તેનું નામ IBSA ડાયલોગ ફોરમ રાખવામાં આવ્યું હતું અને બ્રાસિલિયા ઘોષણા કરવામાં આવી.
3. છટ્ટી IBSA સમિટનું આયોજન ભારત કરશે.
- ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

10. હાલમાં કયાં દેશમાં વિશ્વનું સૌથી મોટું તરતું સોલર ફાર્મ બનાવવામાં આવી રહ્યું છે?
- (A) બ્રિટન (B) જાપાન
(C) નાઈજીરીયા (D) સિંગાપુર

લઘુગ્રહ 2001 FO32

- નેશનલ એરોનોટિકલ એન્ડ સ્પેસ એડમિનિસ્ટ્રેશન (નાસા) એ આગાહી કરી છે કે વર્ષ 2021 માં પૃથ્વીની નજીક પસાર થનાર લઘુગ્રહ 2001 FO32 એ સૌથી મોટો લઘુગ્રહ છે. તે 21 માર્ચે પૃથ્વીની સૌથી નજીક હશે.

Back to Basics : 2001 FO32 લઘુગ્રહ

- શોધ:
 - આની શોધ 20 વર્ષ પહેલાં થઈ હતી અને ત્યારથી વૈજ્ઞાનિકો તેનો સૂર્યની આસપાસની ભ્રમણકક્ષા પર ખૂબ જ સચોટ અભ્યાસ કરી રહ્યા છે.
 - માર્ચ 2001 માં ન્યૂ મેક્સિકોના સોકરોમાં સ્થિત 'લિંકન નેવર-અર્થ લઘુગ્રહ રિસર્ચ (લાઈનર) પ્રોગ્રામ દ્વારા તેની શોધ થઈ.
 - 1998 OR2 એ છેલ્લે ખાસ કરીને વિશાળ લઘુગ્રહ હતો જે 29 એપ્રિલ, 2020 ના રોજ પૃથ્વીની નજીકથી પસાર થયો હતો, જ્યારે 2001 FO32 1998 OR2 કરતા થોડો હળવો છે.
- ભ્રમણકક્ષા:
 - તે સૂર્યની આસપાસ ખૂબ તરંગી ભ્રમણકક્ષામાં સ્થિત છે અને 810 દિવસ (લગભગ 2 વર્ષ) માં પરિભ્રમણ પૂર્ણ કરે છે. તેની ભ્રમણકક્ષા પૃથ્વીના ભ્રમણકક્ષાના કક્ષીય તળથી 39° ઝુકેલી છે.
 - આ ભ્રમણકક્ષા આ ગ્રહથી બુધ કરતા સૂર્યની નજીક લઈ જાય છે અને તે મંગળ કરતા સૂર્યની બમણી સ્થિત છે.
- ગતિ:
 - આ લઘુગ્રહ કલાકના આશરે 1,24,000 કિલોમીટરની ઝડપે પસાર થશે, જે પૃથ્વીની સામે પસાર થતાં મોટાભાગના લઘુગ્રહ કરતા તુલનાત્મક રીતે ઝડપી છે.
- પૃથ્વીને ટકરાવવાનો કોઈ ભય નથી:
 - આ લઘુગ્રહને 'પૃથ્વીની નજીકના પદાર્થ' તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે. આ ગ્રહ પૃથ્વીથી આશરે 2 મિલિયન કિલોમીટર (પૃથ્વીથી ચંદ્રના કુલ અંતરના 51/4 ગણા) હશે.
 - ખગોળશાસ્ત્રના દૃષ્ટિકોણથી આ અંતર એટલું વધારે છે કે તેને 'સંભવિત ખતરનાક લઘુગ્રહ' તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે.
 - આગામી સદીઓમાં, પૃથ્વી માટે કોઈ ખતરનાક ખતરો નથી.
 - આગામી સંભવિત ઘટના: વર્ષ 2052 સુધી ગ્રહ પૃથ્વીની નજીક આવશે નહીં, તે સમયે તે લગભગ 2.8 મિલિયન કિ.મી. દ્વારા પસાર થશે

મહત્વ

- આ ખગોળશાસ્ત્રીઓને લઘુગ્રહના કદ અને અલ્બેડો વિશે વધુ સચોટ માહિતી (એટલે કે સપાટી કેટલી તેજસ્વી અથવા પ્રતિબિંબીત છે) વિશે વધુ માહિતી મેળવવાની તક પૂરી પાડશે

અને તેની રચના, આકાર અને તેની રચનાની સારી સમજણ માટે સમર્થ હશે.

- જ્યારે સૂર્યપ્રકાશ કોઈ ગ્રહની સપાટીને ટકરાય છે, ત્યારે તેમાં રહેલા ખનિજો ચોક્કસ તરંગલંબાઈને શોષી લે છે. સપાટી પરથી પ્રતિબિંબિત પ્રકાશના સ્પેક્ટ્રમનો અભ્યાસ કરીને ખગોળશાસ્ત્રીઓ ગ્રહની સપાટી પરના ખનિજોના રાસાયણિક 'ફિંગરપ્રિન્ટ્સ' ને માપી શકે છે.

ચરામાં અન્ય લઘુગ્રહ

- લઘુગ્રહ 2020ND:
 - 163348 (2002 NN4)
 - લઘુગ્રહ 2018 VP1
 - લઘુગ્રહ 16 Psyche
 - લઘુગ્રહ બેન્નુ

લઘુગ્રહ

- લઘુગ્રહ સૂર્યની ભ્રમણકક્ષા કરે છે અને તે સૂર્યમંડળમાં સ્થિત નાના પદાર્થો છે.
- તેઓ ધાતુઓ અને ખડકોથી બનેલા છે.
- તેમની પાસે નાની અને અંડાકાર ભ્રમણકક્ષા છે.
- લઘુગ્રહ પટ્ટો એ સૂર્યમંડળમાં ટોરસ આકારનો પ્રદેશ છે, જે લગભગ ગુરુ અને મંગળની ભ્રમણકક્ષાની વચ્ચે સ્થિત છે.

લઘુગ્રહનું વર્ગીકરણ

- મુખ્ય લઘુગ્રહ પટ્ટી:
 - મોટાભાગના લઘુગ્રહ મંગળ અને ગુરુ વચ્ચે સ્થિત લઘુગ્રહ પટ્ટીમાં જોવા મળે છે.
- ટ્રોજનસ:
 - આ લઘુગ્રહ મોટા ગ્રહ સાથે ભ્રમણકક્ષા વહેંચે છે, પરંતુ તેની સાથે ટકરાતા નથી કારણ કે તેઓ ભ્રમણકક્ષામાં લગભગ બે વિશિષ્ટ સ્થળો (L4 અને L5 લાંગ્રાજિયન પોઈન્ટ) ની આસપાસ આવે છે, જ્યાં સૂર્ય અને ગ્રહો વચ્ચે સંતુલિત ગુરૂત્વાકર્ષણ ખેંચાય છે.
 - લાંગ્રાજિયન પોઈન્ટ એ અવકાશમાં એવા બિંદુઓ છે જ્યાં સૂર્ય અને પૃથ્વી જેવા બે બોડીની ગુરૂત્વાકર્ષણ શક્તિ, આકર્ષણ અને વિકારના ક્ષેત્રો બનાવે છે. તે અવકાશયાન દ્વારા સમાન સ્થિતિમાં રહેવા માટે જરૂરી બળતણ વપરાશ ઘટાડવા માટે થઈ શકે છે.
- નીઅર અર્થ ઓર્બિટ:
 - આ પદાર્થોની પૃથ્વીની નજીક ભ્રમણકક્ષા હોય છે. લઘુગ્રહ કે જે ખરેખર પૃથ્વીના કક્ષીય માર્ગને પાર કરે છે તે પૃથ્વી પાર કરનારા તરીકે ઓળખાય છે.

સંભવિત જોખમી લઘુગ્રહ

- આનો અર્થ એ છે કે પૃથ્વીની નજીક આવવાની શક્યતા લઘુગ્રહની કેટલી સંભાવના છે.

- > ખાસ કરીને, ન્યૂનતમ ભ્રમણકક્ષા આંતરછેદ અંતર (MOID) 0.05 ખગોળશાસ્ત્રીય એકમો (લગભગ 7,480,000 કિ.મી.) અથવા ઓછા અને સંપૂર્ણ પરિમાણ (H) 22.0 (લગભગ 150 MT વ્યાસ) વાળા તમામ લઘુગ્રહને સંબંધિત જોખમી લઘુગ્રહ માનવામાં આવે છે.
- > 'ન્યૂનતમ ઓર્બિટ ઈન્ટરસેક્શન ડિસ્ટન્સ' એ બે લગભગ ઓવરલેપ લંબગોળ ભ્રમણકક્ષાઓ વચ્ચેના ન્યૂનતમ અંતરની ગણતરી માટે એક પદ્ધતિ છે.
- > એસ્ટ્રોનોમિકલ યુનિટ એ પૃથ્વી અને સૂર્ય વચ્ચેનું અંતર છે અને તે લગભગ 150 મિલિયન કિ.મી. છે.
- > સંપૂર્ણ પરિમાણ એ કોઈપણ તારાની તેજસ્વીતાનું એક માપ છે, એટલે કે, દરેક સમયે તારા દ્વારા ઉત્સર્જિત થતી કુલ ઉર્જાની માત્રા.

પાવર ટ્રાન્સમિશન કેબલ્સને મોનિટર કરવા માટેની નવી તકનીક

- > તાજેતરમાં IIT મદ્રાસ સંશોધનકારોએ પ્રમાણિત કર્યું છે કે રેમન થર્મોમેટ્રી ઓવર ફાઇબર ઓપ્ટિક કેબલનો ઉપયોગ કરીને પાવર ટ્રાન્સમિશન કેબલ પર નજર રાખી શકાય છે.
- > ઓપ્ટિકલ ફાઇબરનો ઉપયોગ સંશોધકો દ્વારા કરવામાં આવે છે જે ઓપ્ટિકલ કમ્યુનિકેશન સ્થાપિત કરવા માટે ઈલેક્ટ્રિકલ કેબલ્સમાં જડિત છે.

Back to Basics : રમન થર્મોમેટ્રી

- > તે એક થર્મલ તકનીક છે જેમાં રમન સ્કેટરિંગ અસાધારણ ઘટનાનો ઉપયોગ માઇક્રોઇલેક્ટ્રોનિક્સ સિસ્ટમમાં સ્થાનિક તાપમાન નક્કી કરવા માટે થાય છે.
- > જ્યારે પ્રકાશ કોઈ ઓબ્જેક્ટ પર ફેલાવે છે, ત્યારે તેને બે અંકુશ કહેવામાં આવે છે, સ્ટોક્સ અને એન્ટી-સ્ટોક્સ બેન્ડ, અનુક્રમે, મૂળ પ્રકાશમાં ઊંચું અને ઓછું આવર્તન જોવા મળે છે.
- > બે બેન્ડની સંબંધિત તીવ્રતાનો અભ્યાસ કરવાથી, કોઈ પદાર્થ છૂટાછવાટા પ્રકાશના તાપમાનનો અંદાજ લગાવી શકાય છે.
- > રમન સ્કેટરિંગના એન્ટિ-સ્ટોક્સ બેન્ડનું તાપમાન ઓબ્જેક્ટના તાપમાન પર આધારિત છે, આમ આપણે એન્ટી સ્ટોક્સના વિખરાયેલા પ્રકાશની તીવ્રતાને માપીને તાપમાનનો અંદાજ લગાવી શકીએ છીએ.
- > કંડક્ટર દ્વારા વહેતું કોઈપણ વર્તમાન, જૌલે હીટિંગ ઈફેક્ટને કારણે તાપમાનમાં વધારાનું કારણ બનશે. તેથી, જ્યારે વિદ્યુત કેબલ્સ દ્વારા વર્તમાન વહે છે ત્યારે ઈલેક્ટ્રિકલ કેબલ્સની ગરમીમાં ફેરફાર થાય છે.
- > જૌલ હીટિંગ (રેજિસ્ટિવ અથવા ઓહમિક હીટ તરીકે પણ ઓળખાય છે) તે પ્રક્રિયાનું વર્ણન કરે છે જ્યાં ઈલેક્ટ્રિકલ પ્રવાહ ગરમીમાં ફેરવાય છે અને પ્રતિકાર દ્વારા વહે છે.

ઓપ્ટિકલ ફાઇબર તકનીક

- > ઓપ્ટિકલ ફાઇબરનો ઉપયોગ કરીને, વાયરનું તાપમાન માત્ર એક જગ્યાએ જ નહીં, પણ વિતરિત રીતે પણ માપી શકાય છે. આ હાંસલ કરવા માટે, પ્રકાશનું પલ્સ ઓપ્ટિકલ ફાઇબરમાં એમ્બેડ થાય છે અને બેકસ્કેટર્ડ રેડિયેશન જોવા મળે છે.
- > ઓપ્ટિકલ રેસા ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા સંયુક્ત ગ્લાસ / ક્વાર્ટઝ તંતુઓથી બનેલા છે.
- > દરેક ફાઇબરમાં કોર અને ક્લેડિંગ હોય છે.
- > જ્યારે પ્રકાશના રૂપમાં સંકેત યોગ્ય કોણ પર ફાઇબરના એક છેડા પર નિર્દેશિત થાય છે, ત્યારે તે ફાઇબરની લંબાઈના આંતરિક આંતરિક પ્રતિબિંબ સાથે બીજા છેડેથી બહાર નીકળી જાય છે.
- > એક માધ્યમની અંદર કુલ આંતરિક પ્રતિબિંબ (જેમ કે પાણી અથવા કાચની સપાટીની આસપાસ) એ પ્રકાશના કિરણનું કુલ પ્રતિબિંબ છે.
- > પ્રકાશ દરેક તબક્કામાં આંતરિક પ્રતિબિંબથી પસાર થાય છે, તેથી પ્રકાશ સંકેતની તીવ્રતામાં કોઈ ઘટાડો થતો નથી.
- > બેકસ્કેટર્ડ રેડિયેશનનો સમય એ બેકસ્કેટરમાં પ્રકાશ કેટલા અંતરનો અંદાજ પૂરો પાડે છે.
- > બેકસ્કેટર એ આવર્તન, કણો અથવા સંકેતોનું પ્રતિબિંબ છે જેમાંથી તેઓ આવે છે.
- > તે વિતરિત માપ પ્રદાન કરે છે કારણ કે તે પલ્સ ફાઇબરની લંબાઈ સાથે ફેલાય છે.
- > તે 10 કિલોમીટર સુધી જઈ શકે છે.

મહત્વ

- વાસ્તવિક તાપમાન માપન:
- > રમન થર્મોમેટર ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ ઓપરેટરોને 10 કિલોમીટરથી વધુના તાપમાનના વાસ્તવિક માપનું પરિણામ પ્રાપ્ત કરવાની મંજૂરી આપે છે.
- આર્થિક અને રીઅલ-ટાઇમ:
- > ઈલેક્ટ્રિક વાયરના તાપમાનને માપવા માટેની વૈકલ્પિક પદ્ધતિઓ ખૂબ બોજારૂપ થર્મલ કેમેરાનો ઉપયોગ કરે છે. ટીમે બનાવેલી વર્તમાન પદ્ધતિ આર્થિક છે જે રીઅલ-ટાઇમ માહિતી પ્રદાન કરવામાં સક્ષમ છે.
- > થર્મલ કેમેરા ઈન્ફ્રારેડ લાઇટના વિવિધ સ્તરો શોધી અને તેને કબજે કરીને તાપમાન શોધી કાઢે છે.

રમન અસર

- > પ્રખ્યાત ભૌતિકવિજ્ઞાની સર ચંદ્રશેખર વેંકટ રમને વર્ષ 1928 માં રમણ અસર અથવા રમણ સ્કેટરિંગને સ્પેક્ટ્રોસ્કોપી ઘટના તરીકે શોધી કાઢ્યું હતું.
- > વર્ષ 1930 માં સર ચંદ્રશેખર વેંકટ રમણને આ નોંધપાત્ર શોધ માટે નોબેલ પુરસ્કાર એનાયત કરાયો, જે વિજ્ઞાનના ક્ષેત્રે ઉત્કૃષ્ટ કામગીરી માટે ભારતનો પહેલો નોબેલ પુરસ્કાર હતો.

- > રમણ અસર એ પ્રકાશની તરંગલંબાઈમાં પરિવર્તન છે જે ત્યારે થાય છે જ્યારે પ્રકાશની કિરણો પરમાણુઓ દ્વારા વિચ્છેદિત થાય છે. જ્યારે પ્રકાશનો કિરણ રાસાયણિક સંયોજનના ધૂળ મુક્ત, પારદર્શક નમૂનામાંથી પસાર થાય છે ત્યારે પ્રકાશનો આ કિરણ અન્ય દિશાઓમાં બદલાઈ જાય છે.
- > વિચ્છેદિત પ્રકાશનો મોટાભાગનો ભાગ યથાવત તરંગ લંબાઈ છે. જો કે, તરંગલંબાઈનો એક નાનો ભાગ ડિફ્રેક્શન પ્રકાશથી અલગ પડે છે, જે રમન પ્રભાવની હાજરીનું પરિણામ છે.

ઇસરોએ ધ્વનિ રોકેટ RH-560 લોન્ચ કર્યું

- > ભારતીય અવકાશ સંશોધન સંગઠન (ઇસરો) એ 12 માર્ચ 2021 ના રોજ RH-560 ધ્વનિ રોકેટ લોન્ચ કર્યું હતું. આ રોકેટ તટસ્થ પવનો અને પ્લાઝ્મા ગતિશીલતામાં 'એટિટ્યુડિનલ વિવિધતાઓ' નો અભ્યાસ કરવા માટે લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > RH-560 રોકેટ સતીશ ધ્વનિ સેન્ટર (SDSC) શ્રીહરીકોટા રેંજ (SHAR) થી લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું. ઇસરોએ જણાવ્યું હતું કે અવાજ કરનારા રોકેટ્સ એક કે બે તબક્કાના નક્કર પ્રોપેલેન્ટ રોકેટ્સ છે. આ રોકેટનો ઉપયોગ ઉપલા વાતાવરણીય ક્ષેત્રોની તપાસ અને અવકાશ સંશોધન કરવા માટે થાય છે.
- > આ રોકેટ્સ સરળતાથી પરવડે તેવા પ્લેટફોર્મ તરીકે પણ સેવા આપશે જે લોન્ચ કરેલ વાહનો અને ઉપગ્રહોમાં ઉપયોગ માટે નવા ઘટકો અથવા પેટા સિસ્ટમોના પ્રોટોટાઇપ્સનું પરીક્ષણ અથવા સાબિત કરી શકે છે. ઇસરોએ વર્ષ 1965 થી સ્વદેશી રીતે નિર્માણમાં આવેલા ધ્વનિ રોકેટ બનાવવાનું કરવાનું શરૂ કર્યું.

GISAT-1

- > ઇસરોએ તાજેતરમાં જાહેરાત કરી હતી કે તેણે 28 માર્ચ, 2021 ના રોજ પૃથ્વી નિરીક્ષણ ઉપગ્રહ લોન્ચ કરવાની યોજના બનાવી છે જે સરહદોની નજીક રીઅલ-ટાઇમ છબીઓ પ્રદાન કરશે. આ કુદરતી આપત્તિઓનું ઝડપી નિરીક્ષણ પણ સક્ષમ કરશે. GISAT-1 નામના ઉપગ્રહને શ્રીહરીકોટા અવકાશ મથકથી એક 'GSLV-F10 રોકેટ' દ્વારા લોન્ચ કરવામાં આવ્યો હતો.

એમેઝોનીયા -1

- > 2021 ફેબ્રુઆરી મહિનામાં ઇસરોએ શ્રીહરીકોટા અવકાશયાનથી ધ્રુવીય સેટેલાઇટ લોન્ચ વાહન (PSLV-C51) ની સાથે 18 સહ-પેસેન્જર ઉપગ્રહો સાથે બ્રાઝિલના એમેઝોનીયા -1 નામનો પ્રાથમિક ઉપગ્રહ લોન્ચ કર્યો હતો.

આર્મી મોબાઇલ ઇન્ટિગ્રેટેડ નેટવર્ક ટર્મિનલ (MINT) સિસ્ટમ ખરીદશે

- > ભારતીય સેના મેડ ઇન ઇન્ડિયા 'મોબાઇલ ઇન્ટિગ્રેટેડ નેટવર્ક ટર્મિનલ (MINT)' સિસ્ટમ ખરીદવા જઈ રહી છે, જે સરકારના આત્મનિર્ભર ભારત અભિયાનને મોટો પ્રોત્સાહન આપે છે. MINT સિસ્ટમ આત્મ-નિર્ભર ભારત અભિયાન મુજબ ભારતીય સૈન્યની ઓપરેશનલ સંદેશાવ્યવહાર ક્ષમતાને વધારશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > સંરક્ષણ મંત્રાલયે પ્રકાશ પાડ્યો કે ભારતીય સેના DAP 2020 ની મેક II કેટેગરી હેઠળ MINT સિસ્ટમ ખરીદવાની તૈયારીમાં છે. સિસ્ટમ એ એક પોર્ટેબલ, લાઇટવેઇટ, અત્યાધુનિક ઇન્ટિગ્રેટેડ કોમ્યુનિકેશન્સ સોલ્યુશન છે જેમાં સેટેલાઇટ બેકહોલ અને વાયરલેસ એક્સેસ સિસ્ટમ્સનો સમાવેશ થાય છે જે ઓડિઓ, વિડિઓ અને ડેટા પ્રદાન કરે છે.

'મેક-2' કેટેગરી

- > 'મેક-2' કેટેગરીમાં સિસ્ટમ્સ, ઉપકરણો, પ્લેટફોર્મ્સના પ્રોટોટાઇપ વિકાસ શામેલ છે. આવા પ્રોજેક્ટ્સ 'ઉદ્યોગ દ્વારા નાણાં પૂરા પાડવામાં આવે છે'. આ પ્રોજેક્ટ્સમાં પેટા-સિસ્ટમ્સ અથવા પેટા-એસેમ્બલીઓ અથવા વિકાસશીલ સિસ્ટમ્સના ઘટકો શામેલ હોઈ શકે છે. પ્રોજેક્ટની આ કેટેગરી આયાત અવેજી અને નવીન ઉકેલો પર કેન્દ્રિત છે. આ કેટેગરી હેઠળના પ્રોટોટાઇપ વિકાસ હેતુ ઓ માટે, સરકારનું ભંડોળ પૂરું પાડવામાં આવતું નથી.

Buy (Indian-IDDMM)

- > તે ભારતીય વિકેતા પાસેથી ઉત્પાદનોના સંપાદનનો ઉલ્લેખ કરે છે જેમણે 50 ટકા સ્વદેશી સામગ્રી સાથે સ્વદેશી રીતે ડિઝાઇન, વિકાસ અને ઉત્પાદન કર્યું છે.

INS જલાશ્વ અંજુઆન બંદરે પહોંચ્યું

- > ભારતીય નૌકાદળ જહાજ જલાશ્વ (INS જલાશ્વ) 14 માર્ચ 2021 ના રોજ કોમોરોસમાં અંજુઆન બંદર પહોંચ્યું. જહાજમાં 1000 મેટ્રિક ટન ચોખાનું માલ વહન કરવામાં આવ્યું હતું.

Back to Basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- > ભારતના ઉપરાષ્ટ્રપતિ વૈકેયા નાયડુએ ઓક્ટોબર 2019 ના મહિનામાં તેમની કોમોરોસ મુલાકાત દરમિયાન કરેલા વચનને ધ્યાનમાં રાખીને ખાદ્ય સહાય તરીકે 1000 મેટ્રિક ટન ચોખાની આ માલ કોમોરોસમાં રવાના કરવામાં આવ્યો હતો.

ભારત-મેડાગાસ્કર સહકાર

- > કોમ્પોરોસને માલ સોંપ્યા પછી, INS જલાશ્વ એહલા બંદર પર 1000 મેટ્રિક ટન ચોખા અને HCQના 1,00,000 ગોળીઓની બીજી ડિલિવરી પહોંચાડવા જશે. ભારતના વિદેશ પ્રધાન એસ.કે. જયશંકરના વચન મુજબ પહોંચાડવામાં આવશે. તેમણે આ પ્રતિબદ્ધતા વ્યક્ત કરી હતી પછી મેડાગાસ્કરે દક્ષિણમાં મેડાગાસ્કરના દક્ષિણના દુષ્કાળ ના દુષ્કાળને કારણે માનવતાવાદી સંકટને પહોંચી વળવા ભારતીય પક્ષ તરફથી મદદ માંગી હતી.

INS જલાશ્વ

- > હાલમાં તે ભારતીય નૌસેનામાં કાર્યરત છે. આ જહાજ 2005 માં યુ.એસ. થી 90 મિલિયન ડોલરમાં ખરીદ્યું હતું. જૂન 2007 માં આ જહાજ શરૂ થયું હતું. તે એકમાત્ર ભારતીય નૌકા જહાજ છે જે યુ.એસ. પાસેથી ખરીદવામાં આવ્યું છે. તે ઈસ્ટર્ન નેવલ કમાન્ડ હેઠળ વિશાખાપટ્ટનમ પર આધારિત છે.

પૂર્વી નૌસેના કમાન્ડ

- > તે ભારતીય નૌકાદળના ત્રણ કમાન્ડ લેવલની રચનાઓમાંથી એક છે. તે આંધ્રપ્રદેશના વિશાખાપટ્ટનમમાં આવેલું છે. આ આદેશ સ્તર બંગાળની ખાડી, હિંદ મહાસાગરના ભાગો અને ભારતના પૂર્વ કાંઠે નૌકા સ્થાપનો માટે જવાબદાર છે. આ કમાન્ડની સ્થાપના માર્ચ 1968 માં કરવામાં આવી હતી.

KRAS અને MRSAM મિસાઇલોની પ્રથમ બેચ રજૂ કરી

- > કલ્યાણી રાફેલ એડવાન્સ સિસ્ટમ્સ (KRAS), જે ભારતના કલ્યાણી ગ્રુપ અને ઈઝરાયેલના રાફેલ એડવાન્સ ડિફેન્સ સિસ્ટમ્સ વચ્ચેનો એક સંયુક્ત ઉપક્રમ છે, જેને મધ્યમ-રેન્જ સરફેસ-ટુ-એર મિસાઇલ (MRSAM) કીટની પ્રથમ બેચ બહાર પાડવામાં આવી છે. આ મિસાઇલ ભારતીય સેના અને ભારતીય વાયુસેના માટે શરૂ કરવામાં આવી હતી.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > MRSAM મિસાઇલના લોન્ચે નજીકના ભવિષ્યમાં 1000 થી વધુ MRSAM મિસાઇલ કીટ ભારતને પહોંચાડવા માટે KRASની પ્રતિબદ્ધતા પણ છે. ત્યારબાદ આ મિસાઇલ સેક્શનને ભારત ડાયનામિક્સ લિમિટેડ (BDL) ને આગળ અને ભવિષ્યના એકીકરણ માટે મોકલવામાં આવશે. કલ્યાણી ગ્રૂપે કંપનીમાં એન્જિનિયરિંગ શ્રેષ્ઠતા સાથે 'અત્યાધુનિક ટેકનોલોજી' નો ઉપયોગ કર્યો છે.

KRAS

- > તે ભારતની ખાનગી ક્ષેત્રની એમએસએમઈ છે જેમાં અદ્યતન ઉત્પાદન ક્ષમતા અને સુવિધાઓ શામેલ છે, જે ખાસ કરીને

અત્યાધુનિક શસ્ત્ર પ્રણાલીના એસેમ્બલી, એકીકરણ અને પરીક્ષણને ધ્યાનમાં રાખવા માટે સમર્પિત છે. KRAS ભારતીય વાયુ સેનામાં મુખ્ય ઈન-સર્વિસ હવા સંરક્ષણ મિસાઇલ સિસ્ટમ્સની જાળવણી અને સમારકામની કામગીરી પણ કરે છે.

મધ્યમ રેન્જની સરફેસ ટુ એર મિસાઇલ (MRSAM)

- > MRSAMને સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO) એ ઈઝરાયેલ એરોસ્પેસ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ (IAI) ના સહયોગથી વિકસાવવામાં આવી હતી. આ મિસાઇલને ઓગસ્ટ, 2019 માં ભારતમાં પહોંચાડવામાં આવી હતી. આ મિસાઇલ ભારતીય સશસ્ત્ર દળોને મધ્યમ શ્રેણીના ઘણા હવાઈ જોખમો સામે હવાઈ સંરક્ષણ ક્ષમતા પ્રદાન કરે છે. MRSAM શસ્ત્ર પ્રણાલીમાં કમાન્ડ એન્ડ કંટ્રોલ સિસ્ટમ, એક ટ્રેકિંગ રડાર, મોબાઇલ લોન્ચર સિસ્ટમ અને મિસાઇલો શામેલ છે. મોબાઇલ લોન્ચર સિસ્ટમનો ઉપયોગ આઠ કેનિસ્ટેરાઈઝ્ડ મિસાઇલોને પરિવહન અને લોન્ચ કરવા માટે થાય છે. તે 4.5 મીટર લાંબી છે અને તેનું વજન 276 કિલો છે.

રશિયાએ બૈકાલ સરોવરમાં વિશાળ ટેલીસ્કોપ તૈનાત કરી

- > રશિયન વૈજ્ઞાનિકોએ 13 માર્ચ, 2021 ના રોજ વિશ્વની સૌથી મોટી અંડરવોટર ટેલિસ્કોપમાંથી એકને લોન્ચ કરી છે. આ અંડરવોટર ટેલિસ્કોપ બૈકાલ સરોવરમાં તૈનાત કરાઈ હતી.

Back to Basics : ડીપ અંડરવોટર ટેલિસ્કોપ (Deep**Underwater Telescope)**

- > વર્ષ 2015 થી ઉંડા પાણીની આ ટેલિસ્કોપનું નિર્માણ ચાલી રહ્યું હતું. આ ટેલિસ્કોપને ન્યુટ્રિનો (neutrino)નામના સૌથી નાના જાણીતા કણોનું નિરીક્ષણ કરવા માટે બનાવવામાં આવી છે. આ ટેલિસ્કોપનું 'બૈકાલ-જીવીડી' (Baikal-GVD) નામ રાખવામાં આવ્યું છે. આ બૈકાલ સરોવરના કાંઠેથી ચાર કિલોમીટરના અંતરે 750-1300 મીટરની ઉંડાઈમાં ડૂબેલ છે.

ટેલિસ્કોપનો હેતુ

- > બૈકાલ ટેલીસ્કોપ આઈસ ક્યુબની પ્રતિસ્પર્ધી છે, જે દક્ષિણ ધ્રુવ પર સ્થિત અમેરિકન સંશોધન સ્ટેશન પર એન્ટાર્કટિક બરફના નીચે એક વિશાળ ન્યુટ્રિનો વેધશાળા છે.

બૈકાલ સરોવર (Lake Baikal)

- > તે રશિયાના દક્ષિણ સાઈબિરીયામાં સ્થિત એક સરોવર છે. આ સરોવર ઉત્તર પશ્ચિમમાં ઈરાકુત્સ્ક ઓબ્લાસ્ટ અને દક્ષિણ-પૂર્વમાં બુરીયાત ગણરાજ્યની વચ્ચે સ્થિત છે. તે વિશ્વમાં વોલ્યુમના હિસાબે તાજા પાણીનું સૌથી મોટું સરોવર છે. તેમાં વિશ્વના તાજા સપાટીના પાણીનો 22 થી 23% સમાવેશ થાય છે.

- > આ સરોવરમાં ઉત્તર અમેરિકાના ગ્રેટ લેક્સની તુલનામાં વધારે પાણી છે. આ સરોવર 1,642 મીટરની મહત્તમ ઊંડાઈ સાથે વિશ્વનું સૌથી ઊંડુ સરોવર પણ છે.
- > તે વિશ્વનું સૌથી જૂનું સરોવર પણ છે. સપાટી ક્ષેત્રના સંદર્ભમાં, તે વિશ્વભરમાં સાતમું સૌથી મોટું સરોવર છે. આ સરોવર છોડ અને પ્રાણીઓની અનેક જાતોનું ઘર છે. બૈકાલ સરોવરની પૂર્વ તરફનો વિસ્તાર ટ્રાંસબૈકાલિયા અથવા ટ્રાંસબૈકાલ પણ કહેવામાં આવે છે. વર્ષ 1996 માં, યુનેસ્કો દ્વારા બૈકાલ સરોવરને વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટ તરીકે નિયુક્ત કરાયું હતું.

ભારત-યુ.એસ.એ US India Artificial Intelligence Initiative લોન્ચ કર્યું

- > ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ સાયન્સ એન્ડ ટેકનોલોજી (DST) એ 18 માર્ચ, 2021 ના રોજ જાહેરાત કરી કે, ‘ઈન્ડો-યુએસ સાયન્સ એન્ડ ટેકનોલોજી ફોરમ (Indo-US Science and Technology Forum – IUSSTF)’ એ ‘યુએસ ઈન્ડિયા આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ ઈનિશિએટિવ’ (US India Artificial Intelligence Initiative) લોન્ચ કર્યું છે. આ પહેલ બંને દેશોની પ્રાથમિકતા વાળા મહત્વપૂર્ણ ક્ષેત્રોમાં આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ સહયોગ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિભાગે આ પહેલ શરૂ કરવાની સાથે બંને દેશો વચ્ચે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી ભાગીદારી વધારવાની જરૂરિયાત પર ભાર મૂક્યો હતો. આ ભાગીદારી બંને દેશોની સમસ્યાઓને હલ કરવામાં અને વિકાસના અવરોધોને દૂર કરવામાં મદદ કરશે. ભારત અને અમેરિકાની વચ્ચે આ ભાગીદારી ખુલ્લાપણા, પારદર્શિતા અને પારસ્પરિકતાના વહેંચાયેલા મૂલ્યો પર આધારિત છે.

યુ.એસ. ઈન્ડિયા આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ ઈનિશિએટિવ (USIAI)

- > USIAI આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ માટે પડકારો, તકો, વિકાસ સહકાર અને અવરોધો પર ચર્ચા કરવા એક મંચ તરીકે કામ કરશે. આ આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ નવીનીકરણને સક્ષમ કરશે. આ પહેલ AI વર્કફોર્સના વિકાસ માટેના વિચારો વહેંચવામાં પણ મદદ કરશે.

- > તે મુખ્ય હિતધારકોને તેમના અનુભવો શેર કરવા અને નવી તકો ઓળખવા માટેની તક પણ પ્રદાન કરશે. આ ભાગીદારીથી સંશોધન અને વિકાસ જેવા ક્ષેત્રોને પણ લાભ થશે. USIAI બંને દેશોના એક મંચ તરીકે કાર્ય કરશે, જે ઉભરતા AI પરિદ્રશ્યો પર ચર્ચા કરશે. તે આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ વર્કફોર્સના વિકાસના પડકારો દૂર કરવામાં પણ મદદ કરશે. તે ટેકનોલોજી, સંશોધન, માળખાગત સુવિધાઓ અને કાર્યબળ પડકારોને ઓળખવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. આ પહેલ યુ.એસ. અને ભારતના હિસ્સેદારોને એકસાથે લાવવા માટે તાલમેલ નિર્માણ કરવામાં મદદ કરશે.

ગતિશીલ બ્લેકહોલ

- > તાજેતરમાં, વૈજ્ઞાનિકોએ પ્રથમ ગતિશીલ સુપરમેસીવ બ્લેક હોલ શોધી કાઢ્યું છે, જે આપણા સૂર્ય કરતા લગભગ ત્રણ મિલિયન ગણો મોટો છે.
- > આ બ્લેકહોલ તેની ગેલેક્સી (J0437 + 2456) ની અંદર ફરતો હતો જે પૃથ્વીથી લગભગ 228 મિલિયન પ્રકાશ વર્ષ દૂર છે.

Back to Basics : વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલા

અધ્યયન

- > વૈજ્ઞાનિકોએ કેન્દ્રમાં સુપરમેસીવ બ્લેકહોલથી ખૂબ દૂર સ્થિત 10 તારાવિશ્વોનો અભ્યાસ કર્યો, એવી અપેક્ષા કે આ બ્લેકહોલ્સનો વેગ તેમના રહેણાંક તારાવિશ્વોના વેગ સમાન હશે.
- > તેમના અધ્યયનનું મુખ્ય કેન્દ્ર અભિવૃદ્ધિ ડિસ્ક (Accretion Disk- એક સર્પાકાર સમૂહ કે જે બ્લેકહોલ દ્વારા આખરે લાવવામાં આવે છે તેની આસપાસની એક સર્પાકાર સમૂહ) ની અંદરના પાણી પર હતું.
- > જ્યારે અભિવૃદ્ધિ ડિસ્ક (પાણીવાળી) બ્લેકહોલની ફરતે ભ્રમણ કરે છે, ત્યારે આ લેસર પ્રકાશનું બીમ ઉત્પન્ન કરે છે, જેને મેઝર કહેવામાં આવે છે. આ મેઝર બ્લેકહોલ વેગને ખૂબ જ સચોટ રીતે જણાવી શકે છે.

મૂવિંગ સુપરમેસીવ બ્લેકહોલ વિશે

- > વૈજ્ઞાનિકોએ જે 10 બ્લેકહોલનો અભ્યાસ કર્યો છે, તેમાંથી ગેલેક્સી J0437 + 2456 ની મધ્યમાં માત્ર એક બ્લેકહોલ અસામાન્ય વેગ પર ગતિ કરી રહ્યો હતો, જે તેની ગેલેક્સી

જેવા ગતિએ આગળ વધી રહ્યો ન હતો.

- > આ બ્લેકહોલના નિર્ભેગ કદથી લોકો અવકાશમાં આસપાસ તરતા ઓબ્જેક્ટ્સના વિરૂદ્ધ તારાવિશ્વોની મધ્યમાં સ્થિર વસ્તુઓ તરીકે કલ્પના કરવા માટે પ્રેરણા આપે છે.
- > તે તેની ગેલેક્સીની અંદર આશરે 1,10,000 માઈલ માઈલની ઝડપે ફરે છે.

ગતિના સંબંધિત કારણો

- > બે સુપરમેસીવ બ્લેકહોલનું વિલીનીકરણ: વૈજ્ઞાનિકોએ જણાવ્યું હતું કે બ્લેકહોલ જે અવલોકન કરવામાં આવ્યો છે તે બે બ્લેકહોલના મર્જર પછી આ અવસ્થામાં ઝડપી ગતિશીલ થયો હોઈ શકે છે.
- > બીજું, વધુ ઉત્તેજક સિદ્ધાંત એ દ્વિસંગી બ્લેકહોલ સિસ્ટમ છે જ્યાં એક નહીં પણ બે સુપરમેસીવ બ્લેકહોલ્સ અસ્તિત્વમાં હોઈ શકે છે, જે વર્ણચાયેલ ગુરૂત્વાકર્ષણ કેન્દ્રવાળી તારાવિશ્વોમાં અસ્તિત્વ ધરાવે છે.
- > નવો શોધાયેલ ગતિશીલ બ્લેકહોલ મેઝરને ઉત્સર્જિત કરી શકશે નહીં, તે રેડિયો એન્ટેના નેટવર્ક દ્વારા શોધી શકાય છે.

બ્લેક હોલ

- > બ્લેકહોલ્સ એ અવકાશમાં છિદ્ર છે જ્યાં ગુરૂત્વાકર્ષણનું દબાણ એટલું વધારે છે કે અહીંથી પ્રકાશનું સંક્રમણ થતું નથી.
- > આ કલ્પનાને વર્ષ 1915 માં આલ્બર્ટ આઈન્સ્ટાઈને માન્ય કરી હતી, પરંતુ બ્લેકહોલ શબ્દનો ઉપયોગ સૌ પ્રથમ અમેરિકન ભૌતિકશાસ્ત્રી જહોન વ્હીલર દ્વારા 1960 ના દાયકાના મધ્યમાં કરવામાં આવ્યો હતો.
- **બ્લેકહોલની સામાન્ય રીતે બે શ્રેણીઓ છે:**
 - > પ્રથમ કેટેગરી – બ્લેકહોલ જેનો સમૂહ દસ સૌર માસથી લઈને એક સોલાર માસ (એક સોલર માસ આપણા સૂર્યના સમૂહ જેટલો છે). તેઓ મોટા પાયે તારાની સમાપ્તિ બાદ રચાય છે.
 - > બીજી કેટેગરી સુપરમેસીવ બ્લેકહોલની છે. પૃથ્વી છે તે સૂર્યમંડળના સૂર્ય કરતા કરોડો ગણો મોટો હોય છે.
 - > ઈવેન્ટ હોરાઈઝન ટેલિસ્કોપ પ્રોજેક્ટના વૈજ્ઞાનિકોએ એપ્રિલ 2019માં બ્લેકહોલની પ્રથમ છબી (વધુ સચોટ) પ્રકાશિત કરી.
 - > ઈવેન્ટ હોરાઈઝન ટેલિસ્કોપ એ વિશ્વના જુદા જુદા ભાગોમાં સ્થિત 8 રેડિયો ટેલિસ્કોપ્સ (અવકાશમાંથી રેડિયો તરંગો શોધવા માટે વપરાયેલી ટેલિસ્કોપ) નો જૂથ છે.

- > જ્યારે બે બ્લેકહોલ્સ એકબીજાની ભ્રમણકક્ષા કરે છે અને એક સાથે ભળી જાય છે ત્યારે ગુરૂત્વાકર્ષણ તરંગો રચાય છે.

BDL ભારતીય સેનાને એન્ટી ટેન્ક ગાઈડ મિસાઈલો સપ્લાય કરશે

- > સંરક્ષણ મંત્રાલયે ભારત ડાયનેમિક્સ લિમિટેડ (BDL) સાથે 1,188 કરોડના સોદા પર હસ્તાક્ષર કર્યા છે. આ સોદા બાદ, BDL ભારતીય સૈન્યને 4,960 મિલિન-2T એન્ટી-ટેન્ક ગાઈડેડ મિસાઈલ્સ સપ્લાય કરશે. સંરક્ષણ મંત્રાલયે આ મિસાઈલો માટે માર્ચ 2016 માં BDL સાથે કરાર કર્યો હતો.

Back to Basics : મિલિન -2T ATGM

- > તે 1,850 મીટરની રેન્જ સાથે ટેન્કમ હથિયાર ATGM છે. આ મિસાઈલો BDL દ્વારા ફાન્સના MBDA મિસાઈલ સિસ્ટમ્સના લાઈસન્સ હેઠળ બનાવવામાં આવી છે. આ વોરહેડમાં ફોરવર્ડ ચાર્જ અને રીઅર ચાર્જ હોય છે જે પ્લાસ્ટ શિલ્ડથી અલગ પડે છે. આ મિસાઈલોને ત્રણ વર્ષમાં ભારતીય સેનામાં સામેલ કરવામાં આવશે.

મિસાઈલ સુવિધાઓ

- > આ મિસાઈલોને ગ્રાઉન્ડ અને વાહન આધારિત બંને પ્રકેપકોથી છોડી શકાય છે. આ મિસાઈલ વાંધાજનક અને રક્ષણાત્મક કામગીરી માટે એન્ટી ટેન્કની ભૂમિકામાં ગોઠવી શકાય છે.

મદદ

- > આ પગલાથી સરકારના 'મેક ઈન ઈન્ડિયા' કાર્યક્રમને મજબૂત બનાવવામાં મદદ મળશે. આ મિસાઈલોના ઈન્ડક્શનથી સશસ્ત્ર દળોની ઓપરેશનલ સજ્જતા વધશે. આ પ્રોજેક્ટ સંરક્ષણ ઉદ્યોગની સંભાવના પણ દર્શાવશે.

ભારતમાં સંરક્ષણ ઉદ્યોગ

- > મેક ઈન ઈન્ડિયા અને આત્મનિર્ભર ભારત કાર્યક્રમો અંતર્ગત સરકાર હવે દેશના સંરક્ષણ હાર્ડવેરના વધુ ઉત્પાદન માટે ભારતીય ખાનગી ક્ષેત્રને દબાણ કરી રહી છે. તે ભારતને તેની શસ્ત્ર આયાત અને બિલ ઘટાડવામાં મદદ કરી રહ્યું છે. આ પહેલ ભારતને સંરક્ષણ ઉત્પાદન કેન્દ્રમાં પણ પરિવર્તિત કરી રહી છે. આ ઉદ્દેશ્ય સાથે, ઉત્તર ભારત અને દક્ષિણ ભારતમાં બે ઔદ્યોગિક કોરિડોરની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

પ્રશ્નોત્તરી

1. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. બ્લેકહોલ્સ એ અવકાશમાં છિદ્ર છે જ્યાં ગુરૂત્વાકર્ષણનું દબાણ એટલું વધારે છે કે અહીંથી પ્રકાશનું સંક્રમણ થતું નથી.

2. આ કલ્પનાને વર્ષ 1915 માં આલ્બર્ટ આઈન્સ્ટાઈને માન્ય કરી હતી

3. બ્લેકહોલ શબ્દનો ઉપયોગ સૌ પ્રથમ અમેરિકન ભૌતિકશાસ્ત્રી જહોન વીલર દ્વારા 1960 ના દાયકાના મધ્યમાં કરવામાં આવ્યો હતો.

4. તાજેતરમાં, વૈજ્ઞાનિકોએ પ્રથમ ગતિશીલ સુપરમેસીવ બ્લેક હોલ શોધી કાઢ્યું છે, જે આપણા સૂર્ય કરતા લગભગ ત્રણ બિલિયન ગણો મોટો છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

2. લઘુગ્રહ 2001 FO32ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. નેશનલ એરોનોટિકલ એન્ડ સ્પેસ એડમિનિસ્ટ્રેશન (નાસા) એ આગાહી કરી છે કે વર્ષ 2021 માં પૃથ્વીની નજીક પસાર થનાર લઘુગ્રહ 2001 FO32 એ સૌથી મોટો લઘુગ્રહ છે.

2. તે 21 જૂનના રોજ પૃથ્વીની સૌથી નજીક હશે.

3. માર્ચ 2001 માં ન્યૂ મેક્સિકોના સોકરોમાં સ્થિત 'લિંકન નેવર-અર્થ લઘુગ્રહ રિસર્ચ (લાઈનર) પ્રોગ્રામ' દ્વારા તેની શોધ થઈ.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3 (D) 1, 2, અને 3

3. તાજેતરમાં કોણે પ્રમાણિત કર્યું છે કે રેમન થર્મોમેટ્રી ઓવર ફાઈબર ઓપ્ટિક કેબલનો ઉપયોગ કરીને પાવર ટ્રાન્સમિશન કેબલ પર નજર રાખી શકાય છે?

- (A) IIT મદ્રાસ (B) IIT બોમ્બે
(C) IIT કાનપુર (D) IIT ગુહાટી

4. GISAT-1 નામના ઉપગ્રહને શ્રીહરીકોટા અવકાશ મથકથી કયાં રોકેટ દ્વારા લોંચ કરવામાં આવ્યો હતો?

- (A) GSLV-F07 (B) GSLV-F09
(C) GSLV-F10 (D) GSLV-F11

5. એમેઝોનીયા-1 નામના ઉપગ્રહને શ્રીહરીકોટા અવકાશ મથકથી કયાં રોકેટ દ્વારા લોંચ કરવામાં આવ્યો હતો?

- (A) PSLV-C46 (B) PSLV-C47
(C) PSLV-C50 (D) PSLV-C51

6. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતીય સેના DAP 2020 ની મેક-II કેટેગરી હેઠળ MINT સિસ્ટમ ખરીદવાની તૈયારીમાં છે.

2. 'મેક-2' કેટેગરીમાં સિસ્ટમ્સ, ઉપકરણો, પ્લેટફોર્મ્સના પ્રોટોટાઈપ વિકાસ શામેલ છે.

3. Buy (Indian-IDD) ભારતીય વિકેતા પાસેથી ઉત્પાદનોના સંપાદનનો ઉલ્લેખ કરે છે જેમણે 50 ટકા સ્વદેશી સામગ્રી સાથે સ્વદેશી રીતે ડિઝાઈન, વિકાસ અને ઉત્પાદન કર્યું છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3 (D) 1, 2, અને 3

7. કલ્યાણી રાફેલ એડવાન્સ્ડ સિસ્ટમ્સ (KRAS) એ ભારત અને બીજા કયાં દેશનું સંયુક્ત સાહસ છે?

- (A) અમેરિકા (B) ફ્રાન્સ
(C) ઈઝરાયેલ (D) રશિયા

8. ટેલિસ્કોપ 'બૈકાલ-જીવીડી' (Baikal-GVD) કયાં દેશનું છે?

- (A) અમેરિકા (B) ફ્રાન્સ
(C) ચીન (D) રશિયા

પ્રોજેક્ટ 'RE-HAB'

- પાઈલોટ પ્રોજેક્ટ 'RE-HAB' (મધમાખીઓનો ઉપયોગ કરીને હાથી-માનવ હુમલા ઘટાડવા) ની શરૂઆત કર્ણાટકમાં કરવામાં આવી છે, જે માનવ-હાથીના સંઘર્ષની ઘટનાઓને ઘટાડવા જંગલો અને ગામોના પરિઘમાં મધમાખી બોક્સ લગાવવા પર ભાર મૂકે છે.
- આ વિસ્તાર 'નાગરહોલ નેશનલ પાર્ક અને ટાઈગર રિઝર્વ' ના પરિઘ પર સ્થિત છે, જે માનવ-હાથી સંઘર્ષ ક્ષેત્ર તરીકે ચિહ્નિત થયેલ છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દો

- માનવ વસાહતોમાં હાથીઓના હુમલાઓને નિષ્ફળ બનાવવા માટે 'મધમાખીઓ દ્વારા બાંધવામાં આવેલી વાડ' બનાવવાનો કાર્યક્રમ છે.

લાભ

- મધમાખી દ્વારા બાંધવામાં આવેલ વાડ દ્વારા હાથીઓને નુકસાન પહોંચાડ્યા વિના રોકી શકાય છે.
- ખાઈ ખોદવી અથવા વાડ બાંધવી જેવા અન્ય વિવિધ પગલાં ની તુલનામાં તે ખૂબ જ ખર્ચ અસરકારક છે.
- આ પહેલ દ્વારા મધનું ઉત્પાદન અને ખેડૂતોની આવકમાં વધારો થશે.

અમલીકરણ એજન્સી

- આ પ્રોજેક્ટ ખાદી અને ગ્રામ ઉદ્યોગ કમિશન (KIC) ની પહેલ છે.
- તે ખાદી અને ગ્રામ ઉદ્યોગ કમિશન (KIC)ના નેશનલ હની મિશનનું પેટા મિશન છે.

હની મિશન

- ખાદી અને ગ્રામ ઉદ્યોગ કમિશન (KVIC)એ ખેડૂતોને જાગૃતિ, તાલીમ અને મધમાખી બોક્સ પ્રદાન કરવા માટે રાષ્ટ્રીય હની મિશનની શરૂઆત કરી છે.
- આ મિશનની શરૂઆત ઓગસ્ટ 2017 માં 'મીઠી ક્રાંતિ' હેઠળ કરવામાં આવી હતી.
- મધમાખી ઉછેર અને તેનાથી સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓને પ્રોત્સાહન આપવા માટે વર્ષ 2016 માં 'મીઠી ક્રાંતિ' ની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.

નાગરહોલ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન

- તે રાજીવ ગાંધી રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન તરીકે પણ ઓળખાય છે.
- આની સ્થાપના વર્ષ 1955 માં વન્યપ્રાણી અભ્યારણ તરીકે કરવામાં આવી હતી અને 1988 માં રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન તરીકે

અપગ્રેડ કરવામાં આવ્યું હતું અને વર્ષ 1999 માં 'પ્રોજેક્ટ ટાઈગર' અંતર્ગત 37મા ટાઈગર રિઝર્વ તરીકે ઘોષણા કરવામાં આવી હતી.

- ભારતમાં વાઘના 51 રિઝર્વ છે.
- વર્ષ 2021 માં આ સૂચિમાં તાજેતરના રિઝર્વ ઉમેરવામાં આવ્યાં છે તે તમિલનાડુનું 'શ્રીવિલિપુથુર મેઘમલાઈ ટાઈગર રિઝર્વ' છે.

સ્થાન

- આ પાર્ક પશ્ચિમ ઘાટમાં સ્થિત છે અને નીલગિરી બાયોસ્ફિયર રિઝર્વનો ભાગ છે.

નદીઓ

- નાગરહોલ નદી આ ઉદ્યાનમાંથી વહે છે, જે કબીની નદી સાથે જોડાય છે. કબીની નદી નાગરહોલ અને બાંદીપુર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનની વચ્ચેની સીમા બનાવે છે.

વનસ્પતિ

- વનસ્પતિમાં મુખ્યત્વે સાગ અને ગુલાબનાં ઝાડ સહિત ભેજવાળા પાનખર જંગલો છે.

પ્રાણીઓ

- એશિયન હાથી, ચિતલ (સ્પોટેડ હરણ), ભારતીય માઉસ હરણ, ગૌર, પટ્ટાવાળી નેક મંગૂઝ, ગ્રે લંગુર, બોનેટ મેકાક, એશિયન જંગલી કૂતરો, ચિત્તો, વાળ, સુસ્તીવાળો રીંછ.

ખાદી અને ગ્રામ ઉદ્યોગ આયોગ

- KVIC એ ખાદી અને ગ્રામ ઉદ્યોગ કમિશન એક્ટ, 1956 હેઠળ સ્થાપિત એક વૈધાનિક સંસ્થા છે.
- KVICએ ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં અન્ય એજન્સીઓ સાથે સંકલન કરીને ખાદી અને અન્ય ગામોના ઉદ્યોગોના વિકાસ માટેની કાર્યક્રમોની રચના, પ્રચાર, સંસ્થા અને અમલીકરણ હાથ ધરે છે.
- તે સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગ મંત્રાલય હેઠળ કાર્ય કરે છે.

ઉર્જા કાર્યક્ષમતા એન્ટરપ્રાઇઝ (E3) પ્રમાણપત્ર કાર્યક્રમ

- તાજેતરમાં, ઉર્જા મંત્રાલયે બ્રિક મેન્યુફેક્ચરિંગ સેક્ટર માટે 'એનર્જી એફિશિયન્સી એન્ટરપ્રાઇઝ (E3) પ્રમાણપત્ર પ્રોગ્રામ' (Energy Efficiency Enterprise (E3) Certifications Programme for the Brick Manufacturing Sector) શરૂ કર્યો છે.
- E3 પ્રમાણપત્ર યોજનાનો ઉદ્દેશ આ ક્ષેત્રમાં ઉર્જા કાર્યક્ષમતાની સંભવિતતાનું વધુ દોહન કરવાનો છે.

Back to Basics : ઉર્જા કાર્યક્ષમતા એન્ટરપ્રાઇઝ (E3)**પ્રમાણપત્ર પ્રોગ્રામ વિશે**

- > E3 પ્રમાણપત્ર એ ઈટ ઉદ્યોગ પર કેન્દ્રિત એક માન્ય પ્રક્રિયા છે. આ પ્રમાણપત્ર બ્યુરો ઓફ એનર્જી એફિશિયન્સી દ્વારા આપવામાં આવશે.
- > ઉર્જા-કાર્યક્ષમ ઉત્પાદનને અપનાવતા ઈટ ઉત્પાદકોની ઓળખ કરવાની અને ગ્રાહકોને આવા E3 સર્ટિફિકેટ્સ મેન્યુફેક્ચરિંગ યુનિટ્સમાંથી ઈટો ખરીદવા માટે પ્રોત્સાહિત કરવાની પહેલ છે.
- > આ પ્રમાણપત્ર તે ઈટ ઉત્પાદન ઉદ્યોગોને આપવામાં આવશે, જેઓ યોજનામાં નિર્દિષ્ટ લઘુત્તમ ચોક્કસ ઉર્જા વપરાશના માપદંડને પૂર્ણ કરે છે.
- > આ એન્ટરપ્રાઇઝ ઉર્જા-મૈત્રીપૂર્ણ ઈટ ઉત્પાદન પ્રક્રિયા અને ટેકનોલોજી અને ઓછી ગીચતાવાળી ઈટો (છિદ્રિત અથવા છિદ્રાળુ ઈટો) નું ઉત્પાદન અપનાવીને E3 પ્રમાણપત્ર માટે પાત્ર હોઈ શકે છે.
- > E3 ઉદ્યોગ માટે E3 પ્રમાણપત્ર અપનાવવું હાલમાં સ્વૈચ્છિક છે.

ઈટ ઉત્પાદન ક્ષેત્ર

- > ગ્રોસ ડોમેસ્ટિક ઉત્પાદનમાં ફાળો: ઈટ ક્ષેત્રનો દેશના જીડીપીમાં આશરે 0.7% હિસ્સો છે, જે 10 મિલિયનથી વધુ કામદારોને, તેમજ પરિવહન અને બાંધકામ જેવા અન્ય આર્થિક ક્ષેત્રોને મોસમી રોજગાર પૂરો પાડે છે.
- **બજારનું કદ:**
 - > ભારત વિશ્વનો બીજો સૌથી મોટો ઈટ ઉત્પાદક દેશ છે અને E20 પ્રમાણપત્ર કાર્યક્રમ દ્વારા આગામી 20 વર્ષમાં આ માંગ ત્રણથી ચાર વખત થવાની ધારણા છે.
- **ઉર્જા વપરાશ:**
 - > ઈટ ઉત્પાદન ઉદ્યોગ વાર્ષિક આશરે 45-50 મિલિયન ટન કોલસો વાપરે છે, જે દેશના કુલ ઉર્જા વપરાશના 5-15% છે.
 - > ઈટ ક્ષેત્રે સ્ટીલ અને સિમેન્ટ પછી ઉર્જા કાર્યક્ષમતા માટે ભારતીય ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રની બીજી સૌથી મોટી ક્ષમતા છે.

E3 સર્ટિફિકેશનના ફાયદા

- E3 પ્રમાણપત્રના અમલીકરણને નીચેના ફાયદા થશે:
 - > ઈટ ઉત્પાદન પ્રક્રિયામાં ઉર્જા બચત.
 - > ઈટોની ગુણવત્તામાં સુધારો.
 - > ઘરોની કિંમતમાં ઘટાડો.
 - > વધુ સારી થર્મલ આરામદાયક સુવિધા અને સુધારેલી ઈન્સ્યુલેશન પ્રોપર્ટીને કારણે આવા મકાનોના માલિકોને ઉર્જા બચત.
 - > આ દર વર્ષે 7 મિલિયન ટન તેલ અને કાર્બન મોનોક્સાઇડ (CO) ની ઉર્જા બચત સમાન છે, અને વર્ષ 2030 સુધીમાં, 7500 ઈટ ઉત્પાદન એકમો દ્વારા E3 પ્રમાણપત્ર અપનાવવાની સાથે, આશરે 25 મિલિયન ટનની બચત.

પ્રદેશનું આધુનિકીકરણ:

- > E3 પ્રમાણપત્ર યોજના બજારમાં ઉપલબ્ધ ફાયદાઓનો ઉપયોગ કરીને ગ્રાહકોની માંગને પહોંચી વળતાં ઈટ ક્ષેત્રના આધુનિકીકરણને ઝડપી બનાવવા તેમજ આત્મનિર્ભર ભારતની દ્રષ્ટિને સેવા આપવા માંગે છે.

ECBC પાલન:

- > ઉર્જા કાર્યક્ષમ ઈટો ઉર્જા સંરક્ષણ બિલ્ડિંગ કોડ-ECBCની આવશ્યકતાઓને પૂર્ણ કરવામાં ઉપયોગી થશે.

ઉર્જા કાર્યક્ષમતા બ્યુરો

- > બ્યુરો એ ઉર્જા સંરક્ષણ અધિનિયમ, 2001 ની જોગવાઈ ઓ હેઠળ વર્ષ 2002 માં સ્થાપના પાવર મંત્રાલય હેઠળની વૈધાનિક સંસ્થા છે.
- > ઉર્જા કાર્યક્ષમતા અને સંરક્ષણના ક્ષેત્રમાં આ નીતિઓ અને કાર્યક્રમોનો અમલ કરવો ફરજિયાત છે.
- > તે ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાના ઉર્જા સરપ્લસને ઘટાડવાના પ્રાથમિક ઉદ્દેશ સાથે નીતિઓ અને વ્યૂહરચના વિકસાવવામાં સહાય કરે છે.

મુખ્ય કાર્યક્રમો:

- > રાજ્ય ઉર્જા કાર્યક્ષમતા સૂચકાંક, પ્રદર્શન અને વ્યવસાયિક આયોજન, ધોરણો અને લેબલિંગ પ્રોગ્રામ, ઉર્જા સંરક્ષણ બિલ્ડિંગ કોડ વગેરે.

ઉર્જા સંરક્ષણ બિલ્ડિંગ કોડ

- > આ કોડ નવા વ્યવસાયિક ઈમારતોમાં ન્યૂનતમ ઉર્જા પ્રદર્શન ધોરણો સેટ કરવા માટે વર્ષ 2007 માં વિકસાવવામાં આવ્યો હતો.
- > ઈમારતો ઉર્જા સંસાધનોના નોંધપાત્ર પ્રમાણનો વપરાશ કરે છે અને આ ઈમારતોના ઉર્જા વપરાશને ઘટાડવા માટે ECBC એ એક આવશ્યક નિયમનકારી સાધન છે.
- > ECBC નવા વ્યવસાયિક ઈમારતો માટે 100 KW ના સંયુક્તભાર સાથે અથવા 120 KVA (કિલોવોલ્ટ-એમ્પીયર) અને તેનાથી વધુની સંમિશ્રિત માંગ સાથે ન્યૂનતમ ઉર્જા ધોરણ સેટ કરે છે.
- > BEEએ બિલ્ડિંગ્સ માટે સ્વૈચ્છિક સ્ટાર રેટિંગ પ્રોગ્રામ પણ બનાવ્યો છે જે બિલ્ડિંગના વાસ્તવિક પ્રભાવ (બિલ્ડિંગના તેના ક્ષેત્રમાં ઉર્જાના ઉપયોગની દ્રષ્ટિએ KWH / ચોરસ. મી / વર્ષમાં વ્યક્ત કરેલ) પર આધારિત છે.

હુરન ઇન્ડિયા વેલ્થ રિપોર્ટ 2020

- > હુરન ઇન્ડિયા વેલ્થ રિપોર્ટ, 2020 16 માર્ચ, 2020 ના રોજ બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો. આ અહેવાલમાં ભારતમાં 'ન્યૂ મિડલ ક્લાસ' નામની નવી ઘર કેટેગરીની ઓળખ કરવામાં આવે છે, જેમાં વાર્ષિક સરેરાશ 20 લાખ રૂપિયાની બચત થાય છે.

Back to Basics : નવો મધ્યમ વર્ગ

- > આ અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે આ મકાનોમાં પ્રાથમિક રહેણાંક મિલકત અને ઓટોમોબાઇલ્સ જેવી ભૌતિક સંપત્તિઓ માટે મોટી ફાળવણી છે. આ અહેવાલ મુજબ, ભારતમાં આવા પરિવારોની કુલ સંખ્યા 6,33,000 છે.

અહેવાલની વિશેષતા

- > આ અહેવાલમાં વધુમાં જણાવાયું છે કે, ભારતભરમાં આશરે, 4,12,000 કરોડપતિ ઘરો છે જેની સંપત્તિ 7 કરોડ રૂપિયા છે. આ અહેવાલ મુજબ હુરન રિયલિસ્ટર્સમાં 1000 કરોડ રૂપિયાની સંપત્તિ છે. 'ભારતીય મધ્યમ વર્ગ' ની વાર્ષિક આવક રૂપિયા 2.5 લાખથી વધુ છે, જ્યારે તેમની કુલ સંપત્તિ 7 કરોડ રૂપિયાથી ઓછી છે. ભારતમાં 5,64,000 પરિવારો 'ભારતીય મધ્યમ વર્ગ' વર્ગમાં છે.

શ્રીમંત ઘરો

- > હુરન અહેવાલમાં ભારતમાં શ્રીમંત ઘરોના બે વ્યાપક ભાગોને વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા છે. પ્રથમ 'નીચલો વિભાગ' છે જેમાં વળતરની આવક, સ્થિર થાપણો, સ્થાવર મિલકત અને ઇક્વિટી રોકાણ આવકના પ્રાથમિક સ્ત્રોત તરીકે કામ કરતા પરિવારોનો સમાવેશ થાય છે. બીજો વિભાગ એ 'ઉપરનો ભાગ' છે જેમાં આવકના સ્ત્રોતોમાં વારસાગત મિલકત, પ્રાથમિક વ્યવસાયિક આવક, સ્થાવર મિલકત સંપત્તિ અને ઇક્વિટી રોકાણ પોર્ટફોલિયોનો સમાવેશ થાય છે.

આત્મનિર્ભર રોકાણકાર મિત્ર પોર્ટલ

- > વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલયના ઉદ્યોગ અને આંતરિક વેપાર સંવર્ધન વિભાગ (DPIIT) દ્વારા 'આત્મનિર્ભર રોકાણકાર મિત્ર' પોર્ટલની શરૂઆત કરવામાં આવી રહી છે.

Back to Basics : પોર્ટલ વિશે

- > આ પોર્ટલ, સ્થાનિક રોકાણકારોને ટેકો અને સુવિધા આપવા, માહિતી પ્રસારિત કરવા તથા સુવિધા આપવા માટે કરવામાં આવી છે.
- > આ વ્યવસાયો માટે જરૂરી મંજૂરીઓ, લાઇસન્સ અને મંજૂરીઓ વિશે માહિતી પ્રદાન કરશે.
- > તે કેન્દ્રીય મંત્રાલયો, ઉદ્યોગ સંગઠનો, રાજ્ય વિભાગો જેવા એક જ પ્લેટફોર્મ પર વિવિધ રોકાણકારોને વિભિન્ન હિસ્સેદારો સાથે જોડાવા માટે પણ મદદ કરશે.
- > આ પ્રોજેક્ટ 'ઇન્વેસ્ટ ઇન્ડિયા' એજન્સી હેઠળ શરૂ કરવામાં આવ્યો છે, જેને 2009 માં ભારત સરકારના વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલય, ઉદ્યોગ પ્રમોશન અને આંતરિક વેપાર વિભાગ હેઠળ બિન-લાભકારી સાહસ તરીકે સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી.

ઓરુનુદોઈ યોજના

- > ડિસેમ્બર 2020 માં અસમ સરકાર દ્વારા શરૂ કરાયેલી, ઓરુનુદોઈ યોજના રાજ્યની સૌથી લોકપ્રિય યોજનાઓમાંની એક છે.

Back to Basics : યોજના વિશે

- > આ યોજના હેઠળ, અસમના ગરીબ પરિવારોની મહિલા સભ્યોને 830 રૂપિયા માસિક સહાય આપવામાં આવે છે.
- > ડાયરેક્ટ બેનિફિટ ટ્રાન્સફર (Direct Benefit Transfer-DBT) સ્કીમ હોવાથી, ટેકાની રકમ સીધી પરિવારના મહિલા વડાના ખાતામાં મોકલવામાં આવે છે, કારણ કે તે પરિવારની મુખ્ય કેરટેકર છે.
- > આ યોજના 'ગરીબ અને જરૂરિયાતમંદ પરિવારો' ને તેમના પૈસા ઇચ્છા પ્રમાણે ખર્ચ કરવા માટે એક વિકલ્પ પ્રદાન કરે છે.

પાત્રતા:

- > આ યોજનાનો લાભ મેળવવા માટે, ફક્ત આસામની કાયમી રહેવાસી મહિલાઓ દ્વારા જ અરજીઓ કરી શકાશે, અને અરજદારના સંપૂર્ણ પરિવારની આવક પ્રતિ વર્ષ 2 લાખ રૂપિયાથી ઓછી હોવી જોઈએ.
- > યોજના અંતર્ગત, અપંગ સભ્યો, છૂટાછેડા / વિધવા / અલગ / અપરિણીત મહિલાવાળા પરિવારોને વિશેષ પસંદગી આપવામાં આવી છે. આ અંતર્ગત, રાષ્ટ્રીય ખાદ્ય સુરક્ષા અધિનિયમ (NFSA)ની સુરક્ષાથી વંચિત તથા જેમની પાસે રેશનકાર્ડ નથી તેવા ગરીબ પરિવારોને પ્રાથમિક પ્રાધાન્ય આપવામાં આવે છે.
- > મહિલા સભ્યો વગરના પરિવારો, સાંસદો, ધારાસભ્યો (ભૂતપૂર્વ અને વર્તમાન), પંચાયતી રાજ સંસ્થાઓના સભ્યો અને શહેરી સ્થાનિક સંસ્થાઓના સભ્યો, સરકારી અધિકારીઓ અને સહકારી મંડળના કર્મચારીઓને આ યોજનામાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યા છે.
- > ફોર બ્લિલર, યાંત્રિક બોટ, ટ્રેક્ટર અથવા રેક્રિજરેટર્સ, એસી અને વોશિંગ મશીન, અથવા 15 વીઘાથી વધુ ખેતીની જમીન ધરાવતા ઘરો આ યોજનાનો લાભ મેળવવા માટે પાત્ર નથી.

ઉડાન 4.1

- > 'આઝાદી કા અમૃત મહોત્સવ' (ભારત@75) ની શરૂઆતમાં નાગરિક ઉડયન મંત્રાલયે (MoCA) ઉડાન 4.1 યોજના અંતર્ગત આશરે 392 રૂટની દરખાસ્ત કરી હતી.

Back to Basics : ઉડાન 4.1

- > ઉડાન 4.1 મુખ્યત્વે નાના વિમાની મથકો, ખાસ કરીને હેલિકોપ્ટર અને સમુદ્ર-વિમાન માર્ગોને કનેક્ટ કરવા પર કેન્દ્રિત છે.
- > સાગરમાલા એરલાઇન્સ સેવા અંતર્ગત કેટલાક નવા રૂટ સૂચવવામાં આવ્યા છે.

- > સાગરમાલા સી-પ્લેન સેવા બંદરો, શિપિંગ અને જળમાર્ગ મંત્રાલય હેઠળ સંભવિત એરલાઈન્સ ઓપરેટરો સાથેનો મહત્વાકાંક્ષી પ્રોજેક્ટ છે, જે ઓક્ટોબર 2020 માં શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉડાન યોજના

- > નાગરિક ઉડયન મંત્રાલય હેઠળ પ્રાદેશિક જોડાણ યોજના તરીકે વર્ષ 2016માં 'ઉડે દેશ કા આમ નાગરિક' (ઉડાન) યોજના શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- > ઉડાન યોજના દેશમાં પ્રાદેશિક ઉડયન બજારના વિકાસ તરફ એક નવીન પગલું છે.
- > આ યોજનાનો ઉદ્દેશ પ્રાદેશિક માર્ગો પર આર્થિક અને આર્થિક રીતે સપ્રધર અને નફાકારક ફ્લાઈટ્સ રજૂ કરવાનો છે, જેથી નાના શહેરોમાં પણ સામાન્ય માણસ માટે સસ્તી ફ્લાઈટ્સ શરૂ કરી શકાય.
- > આ યોજનામાં હાલના એરસ્ટ્રિપ્સ અને એરપોર્ટ્સના પુનર્જીવન દ્વારા દેશના બિન-સેવા આપતા અને ઓછા ઉપયોગમાં લેવાતા એરપોર્ટને કનેક્ટિવિટી આપવાની કલ્પના છે. આ યોજના 10 વર્ષના સમયગાળા માટે ચલાવવામાં આવશે.
- > ઓછા ઉપયોગમાં લેવાતા હવાઈમથકો એવા છે જ્યાં એક દિવસમાં એકથી વધુ ફ્લાઈટ ઉડતી નથી, જ્યારે બિન-સેવા આપતા એરપોર્ટ એવા છે કે જ્યાંથી કોઈ ફ્લાઈટ ભારે રૂટ પર વાળવામાં આવતી નથી.
- > કેન્દ્રિય, રાજ્ય સરકારો અને વિમાનમથક સંચાલકો દ્વારા બિન-સેવા આપતા અને ઓછી-ઉપયોગી હવાઈમથકોને સસ્તી ફ્લાઈટ્સ પૂરી પાડવા માટે પસંદ કરેલી એરલાઈન્સને નાણાકીય પ્રોત્સાહન આપવામાં આવે છે.
- > ઉડાન યોજના અંતર્ગત 5 હેલીપોર્ટ્સ અને 2 વોટર એરોડ્રોમ સહિત અત્યાર સુધી 325 રૂટ અને 56 એરપોર્ટને કાર્યરત કરવામાં આવ્યા છે.

ઉડાન 1.0

- > આ તબક્કા હેઠળ, 5 એરલાઈન્સ કંપનીઓને 70 વિમાનમથકોને 128 ફ્લાઈટ રૂટ પૂરા પાડવામાં આવ્યા હતા (36 નવા બનાવેલા ઓપરેશનલ એરપોર્ટ સહિત).

ઉડાન 2.0

- > વર્ષ 2018 માં, નાગરિક ઉડયન મંત્રાલયે આવા 73 એરપોર્ટની જાહેરાત કરી હતી જ્યાં કોઈ સેવા આપવામાં આવતી ન હતી અથવા તેમના દ્વારા આપવામાં આવતી સેવા ખૂબ ઓછી હતી.
- > ઉડાન યોજનાના બીજા તબક્કા હેઠળ પ્રથમ વખત યોજનામાં હેલિપેડ પણ ઉમેરવામાં આવ્યા હતા.

ઉડાન 3.0

- > પર્યટન મંત્રાલયના સમન્વયમાં ઉડાન 3.0 અંતર્ગત પર્યટક માર્ગોનો સમાવેશ.

- > જલીય હવાઈમથકને કનેક્ટ કરવા માટે વોટર જેટનો સમાવેશ.
- > ફ્લાઈટની ત્રિજ્યામાં ઉત્તર-પૂર્વ ક્ષેત્રના ઘણા રૂટ લાવવા.

ઉડાન 4.0

- > વર્ષ 2020 માં, દેશના દૂરના વિસ્તારોમાં જોડાણ વધારવા માટે પ્રાદેશિક જોડાણ યોજના 'ઉડે દેશ કા આમ નાગરિક' (ઉડાન) ની ચોથી આવૃત્તિ હેઠળ 78 નવા રૂટને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
- > મિનિકોય, કવરત્તી અને લક્ષદ્વીપના અગતિ ટાપુઓને ઉડાન 4.0 હેઠળ નવા માર્ગો સાથે જોડવાની યોજના છે.

MPLADS પ્રોગ્રામ

- > તાજેતરમાં, ગોવાના ગ્રામ પંચાયતોમાં 'સંસદના સ્થાનિક ક્ષેત્ર વિકાસ યોજના (Members of Parliament Local Area Development Scheme- MPLADS)' ના ભંડોળનું વિતરણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > હાલમાં MPLADS ભંડોળ યોજના (કોવિડ-19 રોગચાળોને કારણે) જે અંતર્ગત રોગચાળો સ્થગિત થાય તે પહેલાં પૂર્વનિર્ધારિત ભંડોળ ફાળવવાનું હતું.

Back to Basics : MPLAD વિશે

- > MPLAD એ સેન્ટ્રલ સેક્ટર સ્કીમ છે જેની જાહેરાત ડિસેમ્બર 1993 માં કરવામાં આવી હતી.
- > શરૂઆતમાં તે ગ્રામીણ વિકાસ મંત્રાલય હેઠળ અમલમાં મૂકાયો હતો, જે ઓક્ટોબર 1994 માં આંકડા અને કાર્યક્રમ અમલીકરણ મંત્રાલયમાં સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવ્યો હતો.

કાર્ય કરવાની પદ્ધતિ

- > MPLADS હેઠળ, સંસદસભ્ય-સાંસદોને દર વર્ષે 2.5 કરોડના બે હપ્તામાં રૂ. 5 કરોડની રકમ વિતરણ કરવામાં આવે છે. MPLADS હેઠળ ફાળવવામાં આવેલી રકમ નોન-લેપ્સેબલ છે.
- > લોકસભાના સાંસદોને તેમના લોકસભા મત વિસ્તારના જિલ્લા અધિકારીઓના પ્રોજેક્ટ્સમાં આ રકમ ખર્ચ કરવાની ભલામણ કરવામાં આવે છે, જ્યારે આ રકમ રાજ્યસભા સંસદસભ્યો દ્વારા જે પ્રદેશમાંથી ચૂંટવામાં આવે છે તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.
- > રાજ્યસભા અને લોકસભાના નામાંકિત સભ્યો દેશમાં ક્યાંય પણ કામ કરવાની ભલામણ કરી શકે છે.

પ્રાથમિક પ્રોજેક્ટ્સ

- > આ પ્રોજેક્ટ્સમાં પીવાના પાણીની સુવિધા, પ્રાથમિક શિક્ષણ, જાહેર આરોગ્ય સફાઈ અને રસ્તાઓનું નિર્માણ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

- સ્વચ્છ ભારત અભિયાન, સુગમ્ય ભારત અભિયાન, સુગમ્ય ભારત અભિયાન, રેઈન વોટર હાર્વેસ્ટિંગ દ્વારા જળ સંરક્ષણ અને સંસદ આદર્શ ગ્રામ યોજના વગેરે યોજનાઓના અમલીકરણમાં જૂન, 2016થી MPLADS ફંડનો ઉપયોગ પણ કરવામાં આવ્યો છે.

ટીકા

- અમલીકરણ ક્ષતિઓ:
 - નાણાકીય ગેરવહીવટ અને કૃત્રિમ ફુગાવાના ઉદાહરણો, જે ભારતના નિયંત્રક અને ઓડિટર-જનરલ દ્વારા ખર્ચવામાં આવ્યા છે તે ભારતના કેગ દ્વારા ચિહ્નિત કરાયા છે.
- કોઈ કાનૂની સમર્થન નથી:
 - આ યોજના કોઈપણ કાયદાકીય કાયદા દ્વારા નિયમન કરાઈ નથી, તેના બદલે તેનો અમલ પૂર્વ સરકારની ઈચ્છાશક્તિ પર નિર્ભર છે.
- દેખરેખ અને નિયમન:
 - આ યોજના વિકાસમાં ભાગીદારીને પ્રોત્સાહન આપવા માટે શરૂ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ ભાગીદારીના સ્તરને માપવા માટે કોઈ સૂચક ઉપલબ્ધ નથી.
- સંઘવાદનું ઉલ્લંઘન:
 - સંસદસભ્યોનું નિયંત્રણ સ્થાનિક સ્વાયત્ત સંસ્થાઓના ક્ષેત્ર પર થાય છે જે બંધારણના ભાગ IX અને IX-A નું ઉલ્લંઘન છે.
- સત્તાના સિદ્ધાંતને અલગ પાડવાનો સંઘર્ષ:
 - સંસદના સભ્યોની કારોબારી કાર્યોમાં દખલ વધી રહી છે.

બંધારણીયતા પર ચર્ચા

- બંધારણની કામગીરીની સમીક્ષા કરવા માટે રાષ્ટ્રીય કમિશન, 2002:
 - પંચે MPLADS યોજનાને તાત્કાલિક ધોરણે બંધ કરવાની ભલામણ કરી હતી કે તે કેન્દ્ર અને રાજ્ય વચ્ચે સંઘીયતા અને સત્તાના વિતરણની દ્રષ્ટિએ તર્કસંગત નથી.
- બીજા વહીવટી સુધારા આયોગનો અહેવાલ 'ગવર્નન્સમાં નીતિશાસ્ત્ર', 2005:
 - અહેવાલમાં જણાવ્યા અનુસાર, આ યોજના સત્તાના વિભાજનની કલ્પનાને ગંભીર અસર કરે છે, કારણ કે વિધાનસભા સીધી કારોબારી સત્તા અને ભૂમિકાઓ ધારે છે.
 - વર્ષ 2010 માં સુપ્રીમ કોર્ટનો નિર્ણય: સુપ્રીમ કોર્ટની પાંચ જજોની ખંડપીઠે ચુકાદો આપ્યો છે કે આ કેસમાં સાંસદની ભૂમિકા ભલામણકારી છે અને વાસ્તવિક કાર્ય દ્વારા, સત્તાના વિભાજનની વિભાવનાનો ભંગ થતો નથી. પંચાયતો અને નગરપાલિકાઓ જે કારોબારીનો ભાગ છે.

'ગ્રામ ઉજલા યોજના' શરૂ કરાઈ

- ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં સસ્તી એલઈડી બલ્બ પ્રદાન કરવા માટે ભારતે 19 માર્ચ 2021 ના રોજ ગ્રામ ઉજલા યોજના શરૂ કરી છે. આ યોજના કેન્દ્રીય પ્રધાન રાજ કુમાર સિંહે શરૂ કરી હતી.

Back to Basics : 'ગ્રામ ઉજલા યોજના'

- 'ગ્રામ ઉજલા યોજના' એ મહત્વાકાંક્ષી યોજના છે જે ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં વિશ્વના સૌથી સસ્તા એલઈડી બલ્બ પ્રદાન કરશે. ભારતમાં આવી પહેલી યોજના છે.
- તે આ વિસ્તારોમાં 10 રૂપિયામાં એલઈડી બલ્બ પ્રદાન કરશે. આ યોજના સરકારના ટેકો અથવા સબસિડી લઈને આવતી નથી. યોજના અંતર્ગત, સરકાર દ્વારા સંચાલિત એનર્જી એફિશિયન્સી સર્વિસીસ લિમિટેડની પેટાકંપની કન્વર્જન્સ એનર્જી સર્વિસીસ લિમિટેડ (CBSL) દ્વારા બલ્બ આપવામાં આવે છે. આ યોજનામાં ગ્રામીણ વિસ્તારમાં આશરે 600 મિલિયન એલઈડી 10 રૂપિયામાં વહેંચવાની દરખાસ્ત છે.
- આ યોજના ગ્રામીણ ગ્રાહકો માટે અગ્નિથી પ્રકાશિત અને કોમ્પેક્ટ ફ્લોરોસન્ટ લેમ્પ (CFL) બલ્બને પણ પાછું ખેંચવાની દરખાસ્ત કરે છે. બલ્બ જમા કરાવ્યા પછી, ગ્રાહકોને 7-વોટ અને 12-વોટના એલઈડી બલ્બ 7 વર્ષની વોરંટિ સાથે મળશે.

આયોજનનો પ્રથમ તબક્કો

- પ્રથમ તબક્કામાં, આ યોજના બિહારના આરા જિલ્લામાંથી શરૂ કરવામાં આવી હતી. આ તબક્કામાં આરા (બિહાર), વિજયવાડા (આંધ્રપ્રદેશ), વારાણસી (ઉત્તરપ્રદેશ), નાગપુર (મહારાષ્ટ્ર) અને પશ્ચિમ ગુજરાતમાં લગભગ 15 મિલિયન એલઈડી બલ્બનું વિતરણ કરવામાં આવશે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- વર્ષ 2014માં, Unnat Jyoti by Affordable Lighting for All (Ujala) યોજના દ્વારા એલઈડી બલ્બના ભાવ આશરે 310 રૂપિયાથી ઘટાડીને 70 રૂપિયા કરવામાં આવ્યા હતા.

આયોજનનું મહત્વ

- ભારત હાલમાં મૂલ્યના આધારે વિશ્વભરમાં બીજા નંબરનું એલઈડી માર્કેટ છે. તેથી, આ યોજના 9,428 મેગાવોટની પીક પાવર માંગને ટાળવામાં મદદ કરશે.

2025 સુધીમાં ભારતનો ફિન્ટેક ઉદ્યોગ 150-160 અબજ ડોલર

સુધી પહોંચશે: FICCI-BCG રિપોર્ટ

- ફેડરેશન ઓફ ઈન્ડિયન ચેમ્બર્સ ઓફ કોમર્સ એન્ડ ઈન્ડસ્ટ્રી (FICCI) અને બોસ્ટન કન્સલ્ટિંગ ગ્રુપ (BCG) એ 'ઈન્ડિયા ફિન્ટેક: એ 100 અબજ ડોલરનો અવસર' રિપોર્ટ જાહેર કર્યો છે.

- > આ અહેવાલમાં બીસીજી અને FICCI દ્વારા કરાયેલા અભ્યાસના તારણો પર પ્રકાશ પાડ્યો છે.

ભારતમાં ફિન્ટેક ઉદ્યોગ

- > ભારતમાં ફિન્ટેક ઉદ્યોગ ઝડપથી વિકસી રહ્યો છે. ફિન્ટેક કંપનીઓ નાણાકીય સેવાઓ ઉદ્યોગના વિવિધ ક્ષેત્રમાં તેમના વ્યવસાયિક મોડેલોની નવી વ્યાખ્યા આપી રહી છે. તેઓ સેવા વિતરણમાં સુધારો કરવામાં પણ મદદ કરી રહ્યાં છે અને ડિજિટલ નાણાકીય સમાવેશમાં પણ ફાળો આપી રહ્યા છે.
- > ભારતના ગતિશીલ ફિન્ટેક ઉદ્યોગમાં 2100 થી વધુ ફિન્ટેક કંપનીઓ છે, જેમાંથી છેલ્લાં 5 વર્ષમાં 67% કંપનીઓ સ્થાપવામાં આવી છે. આ ઉદ્યોગનું કુલ મૂલ્ય 50-60 અબજ ડોલર છે. આ ઉદ્યોગના વિકાસને રોગચાળાની અસર થઈ નથી.

ભારતીય ફિન્ટેકનું આંતરરાષ્ટ્રીયકરણ

- > આ અહેવાલમાં ભારતીય ફિન્ટેકના આંતરરાષ્ટ્રીયકરણની થીમ પણ શામેલ છે. BCG-FICCIએ ફિન્ટેક ઉદ્યોગની બહુરાષ્ટ્રીય મહત્વાકાંક્ષાઓની સમજણ વિકસાવવા માટે 'બીસીજી-ફિક્કી ફિન્ટેક સર્વે 2021' નું આયોજન કર્યું. આ સર્વે મુજબ 39% ભારતીય ફિન્ટેક કંપનીઓની ભારતની બહાર હાજરી છે, જ્યારે 73% ફિન્ટેક કંપનીઓ વિસ્તરણની તકો પર વિચાર કરી રહી છે.

પર્યટન વાહન સંચાલકો માટે સરકારે નવી યોજનાની જાહેરાત કરી

- > માર્ગ પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલયે પ્રવાસનને પ્રોત્સાહન આપવા અને રાજ્યની આવક વધારવાના હેતુથી નવી યોજનાની જાહેરાત કરી છે. આ નવા નિયમો 'ઓલ ઈન્ડિયા ટૂરિસ્ટ વિકલ ઓથોરિટી એન્ડ પરમિટ રૂલ્સ, 2021' તરીકે જાણીતા થશે. આ નવી યોજનાની જાહેરાત ભારતમાં મુસાફરી અને પ્રવાસના વધારાને ધ્યાનમાં રાખીને કરવામાં આવી હતી.

મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > યોજના હેઠળ, આ નવા નિયમો 1 એપ્રિલ, 2021 થી અમલમાં આવશે. આ યોજના હેઠળ, કોઈપણ પર્યટન વાહન સંચાલક ઓનલાઈન મોડમાં 'ઓલ ઈન્ડિયા ટૂરિસ્ટ ઓથોરિટી ઝેશન અથવા પરમિટ' મેળવવા માટે અરજી કરી શકે છે. મંત્રાલયે પ્રકાશ પાડ્યો કે આવી અરજી રજૂ થયાના 30 દિવસની અંદર, સંબંધિત દસ્તાવેજો અને ફી સબમિટ કર્યા પછી પરવાનગી આપવામાં આવશે. જો કે, હાલની પરમિટ્સ તેમની માન્યતા સુધી અમલમાં રહેશે. મંત્રાલયે સૂચિત નિયમો પર્યટક મુસાફરોના વાહનો માટે અવિરત ગતિવિધિ પૂરી પાડવા સાથે સુસંગત છે.
- > આ નિયમોને પરિવહન વિકાસ પરિષદની 39 મી અને 40 મી બેઠક પછી સૂચિત કરવામાં આવ્યા છે.

મદદ

- > પર્યટક વાહન સંચાલકો અને પરમિટો માટેના નિયમોના આ નવા નિયમો ભારતના રાજ્યોમાં પર્યટનને પ્રોત્સાહિત કરવામાં મદદ કરશે. તે રાજ્ય સરકારોની આવક વધારવામાં પણ મદદ કરશે.

પરિવહન વિકાસ પરિષદ

- > આ કાઉન્સિલ એક સર્વોચ્ચ સંસ્થા છે જે સરકારને માર્ગ અને માર્ગ પરિવહન સંબંધિત બાબતો પર સલાહ આપે છે. આ પરિષદના અધ્યક્ષ તરીકે કેન્દ્રીય માર્ગ પરિવહન અને હાઈવે પ્રધાન કાર્ય કરે છે.

પ્રશ્નોત્તરી

1. પ્રોજેક્ટ 'RE-HAB' સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 1. આ પ્રોજેક્ટ માનવ-હાથીના સંઘર્ષની ઘટનાઓને ઘટાડવા જંગલો અને ગામોના પરિઘમાં મધમાખી બોક્સ લગાવવા પર ભાર મૂકે છે.
 2. પ્રોજેક્ટ 'RE-HAB' ની શરૂઆત કર્ણાટકમાં કરવામાં આવી છે
 3. આ પ્રોજેક્ટ ખાદી અને ગ્રામ ઉદ્યોગ કમિશન (KIC) ની પહેલ છે.
 ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1, અને 2	(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3,	(D) 1, 2, અને 3
2. ઉર્જા કાર્યક્ષમતા એન્ટરપ્રાઈઝ (E3) પ્રમાણપત્ર કાર્યક્રમના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 1. E3 પ્રમાણપત્ર એ ઈટ ઉદ્યોગ પર કેન્દ્રિત એક માન્ય પ્રક્રિયા છે.
 2. આ પ્રમાણપત્ર બ્યુરો ઓફ એનર્જી એફિશિયન્સી દ્વારા આપવામાં આવશે.
 3. આ પ્રમાણપત્ર તે ઈટ ઉત્પાદન ઉદ્યોગોને આપવામાં આવશે, જેઓ યોજનામાં નિર્દિષ્ટ લઘુત્તમ ચોક્કસ ઉર્જા વપરાશના માપદંડને પૂર્ણ કરે છે.
 ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1, અને 2	(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3	(D) 1, 2, અને 3

3. આત્મનિર્ભર રોકાણકાર મિત્ર પોર્ટલના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલયના ઉદ્યોગ અને આંતરિક વેપાર સંવર્ધન વિભાગ (DPIIT) દ્વારા 'આત્મનિર્ભર રોકાણકાર મિત્ર' પોર્ટલની શરૂઆત કરવામાં આવી રહી છે.
2. આ પોર્ટલ, સ્થાનિક રોકાણકારોને ટેકો અને સુવિધા આપવા, માહિતી પ્રસારિત કરવા તથા સુવિધા આપવા માટે કરવામાં આવી છે.
3. આ પ્રોજેક્ટ 'ઈન્વેસ્ટ ઈન્ડિયા' એજન્સી હેઠળ શરૂ કરવામાં આવ્યો છે

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

4. ઓરુનુદોઈ યોજના વિશે નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. અસમ સરકાર દ્વારા શરૂ કરાયેલી, ઓરુનુદોઈ યોજના રાજ્યની સૌથી લોકપ્રિય યોજનાઓમાંની એક છે.
2. આ યોજના હેઠળ, અસમના ગરીબ પરિવારોની મહિલા સભ્યોને 830 રૂપિયા માસિક સહાય આપવામાં આવે છે.
3. આ યોજનાનો લાભ મેળવવા માટે, ફક્ત આસામની કાયમી રહેવાસી મહિલાઓ દ્વારા જ અરજીઓ કરી શકાશે, અને અરજદારના સંપૂર્ણ પરિવારની આવક પ્રતિ વર્ષ 2 લાખ રૂપિયાથી ઓછી હોવી જોઈએ.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

5. ઉડાન યોજનાના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. નાગરિક ઉડ્ડયન મંત્રાલય હેઠળ પ્રાદેશિક જોડાણ યોજના તરીકે વર્ષ 2016માં 'ઉડે દેશ કા આમ નાગરિક' (ઉડાન) યોજના શરૂ કરવામાં આવી હતી.
2. આ યોજના 10 વર્ષના સમયગાળા માટે ચલાવવામાં આવશે.
3. મિનિકોય, કવરત્તી અને લક્ષદ્વીપના અગત્તિ ટાપુઓને ઉડાન 4.0 હેઠળ નવા માર્ગો સાથે જોડવાની યોજના છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

6. MPLADS પ્રોગ્રામના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. MPLAD એ સેન્ટ્રલ સેક્ટર સ્કીમ છે જેની જાહેરાત ડિસેમ્બર 1993 માં કરવામાં આવી હતી.
2. શરૂઆતમાં તે ગ્રામીણ વિકાસ મંત્રાલય હેઠળ અમલમાં મૂકાયો હતો, જે ઓક્ટોબર 1994 માં આંકડા અને કાર્યક્રમ અમલીકરણ મંત્રાલયમાં સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવ્યો હતો.
3. MPLADS હેઠળ, સંસદસભ્ય-સાંસદોને દર વર્ષે 2.5 કરોડના બે હપ્તામાં રૂ .5 કરોડની રકમ વિતરણ કરવામાં આવે છે.
4. MPLADS હેઠળ ફાળવવામાં આવેલી રકમ નોન-લેક્ષેબલ છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

7. 'ગ્રામ ઉજાલા યોજના'ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. 'ગ્રામ ઉજાલા યોજના' એ મહત્વાકાંક્ષી યોજના છે જે ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં વિશ્વના સૌથી સસ્તા એલઈડી બલ્બ પ્રદાન કરશે.
2. પ્રથમ તબક્કામાં, આ યોજના બિહારના આરા જિલ્લામાં થી શરૂ કરવામાં આવી હતી.
3. આ યોજનામાં ગ્રામીણ વિસ્તારમાં આશરે 600 મિલિયન એલઈડી 10 રૂપિયામાં વહેંચવાની દરખાસ્ત છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

8. 2025 સુધીમાં ભારતનો ફિન્ટેક ઉદ્યોગ 150-160 અબજ ડોલર સુધી પહોંચશે આ અહેવાલ કોના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો?

1. બોસ્ટન કન્સલ્ટિંગ ગ્રુપ (BCG)
 2. ફેડરેશન ઓફ ઈન્ડિયન ચેમ્બર્સ ઓફ કોમર્સ એન્ડ ઈન્ડસ્ટ્રી (FICCI)
- (A) ફક્ત 1 (B) ફક્ત 2
(C) બંને 1 અને 2 (D) એક પણ નહિ

ભાદર ડેમ: ગુજરાત

- તાજેતરમાં, સેન્ટ્રલ વોટર કમિશન (CWC) ની ડેમ સેફ્ટી ઓર્ગેનાઇઝેશન દ્વારા ભાદર ડેમના જળદ્વારને બદલવાની ભલામણ કરવામાં આવી છે જેને 2015 ના ફલેશ પુરથી નુકસાન થયું હતું.

Back to Basics : ભાદર ડેમ

- ભાદર ડેમ રાજકોટમાં સ્થિત છે અને શેત્રુંજી ડેમ પછી સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારમાં બીજો સૌથી મોટો ડેમ છે.
- ભાદર ડેમ ગુજરાતના સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારમાં ભાદર નદી પર સ્થિત છે.

ભાદર નદી

- ભાદર નદી એ ગુજરાતની કાઠિયાવાડ (સૌરાષ્ટ્ર) દ્વીપકલ્પની એક મુખ્ય નદી છે.
- ભાદર નદી રાજકોટ જિલ્લાના જસદણ તાલુકામાંથી સમુદ્ર સપાટીથી 261 મીટરની ઊંચાઈથી ઉદ્ભવે છે.
- તે સૌરાષ્ટ્ર પ્રદેશમાંથી વહે છે અને છેવટે નવીબંદર (પોરબંદર) થઈને અરબી સમુદ્રમાં જોડાય છે.
- આ નદીની કુલ લંબાઈ 198 કિ.મી. છે. છે.

ફલેશ પૂર

- ફલેશ પૂર અથવા અચાનક પૂરનો અર્થ પૂરની ઘટનાઓ છે જ્યાં વરસાદના થોડા કલાકો દરમિયાન (અથવા પછી) જળ સ્તર નોંધપાત્ર રીતે વધે છે.
- ફલેશ પૂર એ ખૂબ ઊંચી તેજ સાથે ટૂંકા ગાળાની ઉચ્ચ સ્થાનિક ઘટનાઓ છે. વરસાદની શરૂઆત અને ઉચ્ચ પૂરની ઘટના વચ્ચેનો સમયગાળો સામાન્ય રીતે છ કલાકથી ઓછો હોય છે.
- નબળી ગટર લાઈનો અથવા પાણીના કુદરતી પ્રવાહમાં અવરોધ ધરાવતા અવરોધોને કારણે પૂરની સ્થિતિ વધુ વણસી શકે છે.

સેન્ટ્રલ વોટર કમિશન (CWC)

- સેન્ટ્રલ વોટર કમિશન એ જળ સંસાધન ક્ષેત્રે ભારતનું એક અગ્રણી તકનીકી સંગઠન છે અને હાલમાં તે જળશક્તિ મંત્રાલય હેઠળ કાર્યરત છે.
- રાજ્ય સરકારો સાથે પરામર્શ કરીને સિંચાઈ, પૂર વ્યવસ્થાપન, વીજ ઉત્પાદન, સંશોધન વગેરે હેતુ માટે દેશભરમાં જળ સંસાધનોના નિયંત્રણ, સંરક્ષણ, વિકાસ અને ઉપયોગ માટેની યોજનાઓ વિકસાવવા, શરૂ કરવા, સંકલન માટે આયોગ જવાબદાર છે.

શેત્રુંજય હિલ્સ રિઝર્વ ફોરેસ્ટ એરિયામાં આગ

- તાજેતરમાં જ ગુજરાતના શેત્રુંજય હિલ્સ રિઝર્વ ફોરેસ્ટ એરિયામાં આગ લાગી છે. ભાવનગર પ્રાદેશિક વન વિભાગમાં આ વન વિસ્તાર એશિયાટિક સિંહોનું ઘર છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- ભાવનગર પ્રાદેશિક વન વિભાગના અધિકારીઓએ જણાવ્યું હતું કે પાલિતાણા તાલુકાના કંજરદા ગામના મહેસૂલ વિસ્તારમાં આગ લાગી હતી. બાદમાં તે શેત્રુંજય ડુંગર રિઝર્વ ફોરેસ્ટમાં ફેલાઈ હતી.

શેત્રુંજય

- આ ટેકરીઓ ગુજરાતના ભાવનગર જિલ્લાના પાલિતાણા શહેરમાં સ્થિત છે. આ ટેકરીઓ શેત્રુંજી નદીના કાંઠે આવેલી છે અને જૈન લોકો તેને પવિત્ર ટેકરીઓ માને છે. તેની ઉંચાઈ દરિયા સપાટીથી 1,616 ફૂટ ઊંચાઈએ છે. આ ટેકરીઓ દક્ષિણમાં ખંભાતના અખાત અને ઉત્તરમાં ભાવનગર શહેરથી ઘેરાયેલી છે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- શેત્રુંજયની જૈન ટેકરી પર 865 મંદિરો છે. જ્યારે ઋષભદેવે પહાડ પર પોતાનો પહેલો ઉપદેશ આપ્યો ત્યારે આ પર્વતોને પવિત્ર કરવામાં આવ્યા હતા. ઋષભદેવ જૈન ધર્મના પ્રથમ તીર્થંકર હતા.

શેત્રુંજી નદી

- તે ગુજરાતમાં પૂર્વ વહેતી નદી છે. આ નદી ગીરના પહાડોની ઈશાન દિશામાંથી નીકળે છે. આ નદીની મહત્તમ લંબાઈ 227 કિલોમીટર છે.

સંગે જવાળામુખી

- તાજેતરમાં એકવાડોર સ્થિત સંગે જવાળામુખીમાં વિસ્ફોટ થયા પછી, તેમાંથી નીકળેલા રાખના વાદળો આકાશમાં 8,500 મીટર (લગભગ 28, 890 ફૂટ) ની ઉંચાઈએ પહોંચી ગયાં.

Back to Basics : સંગે જવાળામુખી વિશે

- સંગે જવાળામુખી ઈકવાડોરની સાથે-સાથે વિશ્વમાં સૌથી વધુ સક્રિય જવાળામુખીઓમાંથી એક છે.
- સંગે એ ઍડિઝના ઉત્તરીય જવાળામુખી ક્ષેત્રમાં સ્થિત દક્ષિણી મિશ્રિત જવાળામુખી (લાવા અને રાખના વૈકલ્પિક સ્તરોથી બનેલો એક જવાળામુખી) છે. તે 5230 મીટર ઉંચો છે.

- > ઍડિઝ એ વિશ્વની સૌથી લાંબી પર્વતમાળા (પાણીથી ઉપર) છે અને તેમાં વિશ્વના કેટલાક ઉચ્ચતમ શિખરો આવેલાં છે.
- > સંગે નેશનલ પાર્ક ઍન્ડિઝ પર્વતની પૂર્વ ભાગમાં ઇક્વાડોરના મધ્ય ભાગમાં સ્થિત છે. તે એક વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટ છે.

વિસ્ફોટ

- > આ જ્વાળામુખી ફાટવાનો સૌથી જૂનો કિસ્સો વર્ષ 1628 માં નોંધાયો હતો. વર્ષ 1728 થી વર્ષ 1916 વચ્ચે તથા ફરીથી વર્ષ 1934 થી આજ સુધી સતત વત્તા-ઓછા પ્રમાણમાં વિસ્ફોટના કેસો જોવા મળ્યા હતા.

એક્વાડોરના અન્ય પ્રમુખ જ્વાળામુખી

- > ઇક્વાડોર, પેસિફિક રિમના 'રીંગ ઓફ ફાયર' ક્ષેત્રનો ભાગ છે અને આ દેશમાં આઠ જ્વાળામુખી છે, જેમ કે કોટોપેક્સી (5,897 મી.), કેમ્બે (5,790 મી.), પિચિંચા (4,784 મી.), વગેરે.

જ્વાળામુખી વિસ્ફોટ

- **પરિચય:**
 - > જ્વાળામુખી ક્રિયા અંતર્ગત પૃથ્વીના આંતરિક ભાગમાં મેગ્મા અને ગેસના બનવાથી લઈને ભૂ-સપાટીની નીચે તથા ઉપર લાવાના દેખાવાથી તથા ઠંડી અને નક્કર બનવા સુધીની તમામ પ્રક્રિયાઓ શામેલ છે.
 - > આનું સૌથી સામાન્ય પરિણામ વસ્તીનું સ્થળાંતર છે, કારણ કે લાવાના પ્રવાહને ટાળવા માટે ઘણી વાર મોટી સંખ્યામાં લોકોને ભાગવાની ફરજ પડે છે.
- **પ્રકારો :**
 - > જ્વાળામુખી પ્રવૃત્તિ અને જ્વાળામુખી ક્ષેત્રોને સામાન્ય રીતે છ મુખ્ય પ્રકારોમાં વહેંચવામાં આવે છે:
- **આઈસલેન્ડિક (Icelandic):**
 - > આમાં પીગળેલા બેસાલ્ટ લાવા લાંબી અને સમાંતર તિરાડો (Parallel Fissure) દ્વારા વહે છે. આ પ્રકારનો પ્રવાહ વારં વાર લાવા પ્લેટોની રચના કરે છે.
- **હવાઈયન (Hawaiian):**
 - > તે આઈસલેન્ડિક જ્વાળામુખી જેવો જ હોય છે. તેમ છતાં, તેમાં જ્વાળામુખીના કેસ્ટ અને પ્રાદેશિક તિરાડોમાંથી પ્રવાહી લાવાનો પ્રવાહ વહે છે, તેથી શિલ્ડ જ્વાળામુખીનું નિર્માણ થાય છે, જે એકદમ વિશાળ હોય છે અને મંદ ઢોળાવ ધરાવે છે.
- **સ્ટ્રોમ્બોલિયન (Strombolian):**
 - > આમાં ગરમ વાયુઓના મધ્યમ વિસ્ફોટનો સમાવેશ થાય છે જે ચક્રીય અથવા લગભગ સતત નાનાં વિસ્ફોટમાં અગ્નિ થી પ્રકાશિત લાવાને ગંઠાના રૂપમાં બહાર કાઢે છે.
 - > આ રીતના ટૂંકા અંતરાલના સતત વિસ્ફોટોને કારણે ઇટાલીના ઉત્તર-પૂર્વ કાંઠાથી દૂર સ્ટ્રોમ્બોલી ટાપુ પર સ્થિત સ્ટ્રોમ્બોલી જ્વાળામુખીને 'ભૂમધ્ય સમુદ્રનું લાઈટહાઉસ' કહેવામાં આવે છે.

- **વલ્કનિયન (Vulcanian):**
 - > તેનું નામ સ્ટ્રોમ્બોલી નજીક વલ્કેનો દ્વીપ દ્વારા પ્રેરિત છે, આ જ્વાળામુખીમાં સામાન્ય રીતે જ્વાળામુખીની રાખથી ભરેલા ગેસના વિસ્ફોટ હોય છે. આ મિશ્રણ ઠંડા, અશાંત વાદળોનું નિર્માણ કરે છે જે ઝડપથી ઉપર જાય છે અને વળાંકવાળા આકારમાં ફેલાય છે.

- **પિલિયન:**
 - > તે એવા વિસ્ફોટોનો સંદર્ભ આપે છે, જે પાયરોક્લાસ્ટિક પ્રવાહ ઉત્પન્ન કરે છે, આ ગરમ ગેસ અને જ્વાળામુખી પદાર્થનું ગાઢ મિશ્રણ હોય છે.
 - > આ વિસ્ફોટો દ્વારા પેદા થતી દ્રવીય મિશ્રણ (fluidized slurries) હવા કરતાં ભારે હોય છે, પરંતુ તેમાં ઓછી સ્નિગ્ધતા હોય છે અને તે ઊંચા વેગ સાથે ઢોળાવ નીચે પડે છે, પરિણામે તે અત્યંત વિનાશક બને છે.
- **પિયોનીયન:**
 - > તે તીવ્ર જ્વાળામુખી વિસ્ફોટનો એક પ્રકાર છે. આ પ્રકારના વિસ્ફોટમાં, ગેસ ધરાવતા મેગ્મામાંથી મુક્ત થતાં વાયુઓ ઝડપથી વિસ્ફોટ કરે છે, જેના દ્વારા મેગ્મા બહાર આવે છે.

હિંદ મહાસાગરમાં જુનોમ મેપિંગ

- > રાષ્ટ્રીય સમુદ્ર વિજ્ઞાન સંસ્થાન (National Institute of Oceanography- NIO)એ હિંદ મહાસાગરમાં પ્રકારનો પ્રથમ જેનોમ મેપિંગ (જેનોમ મેપિંગ) પ્રોજેક્ટ શરૂ કરવાની યોજના છે.
- > હિંદ મહાસાગર એ વિશ્વનો ત્રીજો સૌથી મોટો જળસંગ્રહ છે અને તેમાં પૃથ્વીની સપાટી પરના લગભગ 20% પાણીનો સમાવેશ થાય છે.

Back to Basics : ઉદ્દેશ્ય

- > હિંદ મહાસાગરમાં સુક્ષ્મસજીવોના જુનોમ મેપિંગ માટે નમૂનાઓ એકત્રિત કરવાં.
- > હવામાન પરિવર્તન અને પોષક તત્વોમાં ઘટાડો અને વધતા પ્રદૂષણ માટે બાયોકેમિસ્ટ્રી તથા સમુદ્રની પ્રતિક્રિયાને સમજવી.

પ્રોજેક્ટ ખર્ચ અને અવધિ

- > આ પ્રોજેક્ટની કુલ કિંમત 25 કરોડ રૂપિયા છે અને તેને પૂર્ણ થવા માટે ત્રણ વર્ષનો સમય લાગશે.

પ્રોજેક્ટ વિશે

- > NIOના વૈજ્ઞાનિકો અને સંશોધનકારોની એક ટીમ સિંધુ સાધના (Sindhu Sadhana) નામના જહાજ દ્વારા આ સંશોધન પ્રોજેક્ટ પર હિંદ મહાસાગરમાં 10,000 સમુદ્રી માઈલથી વધુનું અંતર કાપીને 90 દિવસ વિતાવશે જેથી સમુદ્રના આંતરિક ભાગની કામગીરીને જાણી શકાય.

- > તેઓ હિંદ મહાસાગરનું ભ્રમણ કરીને ભારતના પૂર્વ કાંઠેથી શરૂ કરીને ઓસ્ટ્રેલિયા, પોર્ટ લૂઈસ (મોરિશિયસ) અને ભારતના પશ્ચિમ કાંઠે પાકિસ્તાનની સરહદ સુધીની મુસાફરી કરશે.

જીનોમ સંગ્રહ

- > સંશોધનકારો સમુદ્રના જુદા જુદા ભાગોથી લગભગ 5 કિ.મી. ની સરેરાશ ઊંડાઈ પર નમૂનાઓ એકત્રિત કરશે.
- > જનીન મેપિંગ જેમ મનુષ્ય પાસેથી એકત્રિત રક્તના નમૂનાઓ પર કરવામાં આવે છે, તેવી જ રીતે, વૈજ્ઞાનિકો સમુદ્રમાં મળતાં બેક્ટેરિયા, સૂક્ષ્મજીવાણુઓનો નકશો બનાવશે.
- > તેમાં રહેલા પોષક તત્વો અને સમુદ્રના જુદા જુદા ભાગોમાં તેમની અવલોક્યતા ડિઓક્સિસરીબોઝ ન્યુક્લિક એસિડ (DNA) અને રિબોન્યુક્લીક એસિડ (RNA) ના મેપિંગ દ્વારા શોધી કાઢવામાં આવશે.

ટ્રેસ ધાતુઓનો અભ્યાસ

- > મહાસાગરોને કેડમિયમ અથવા કોપર ટ્રેસ મેટલ્સ છે (Trace Metal)ની સપ્લાય ખંડ રન-ઓફ, વાતાવરણીય જુબાની, હાઈડ્રોથર્મલ પ્રવૃત્તિઓ વગેરે દ્વારા થાય છે.
- > આ ધાતુઓ દરિયાની ઉત્પાદકતા માટે જરૂરી છે.
- > દરિયાઈ બાયોટા(Marine Biota)ની સાથે-સાથે ટ્રેસ ધાતુઓની ક્રિયાપ્રતિક્રિયાઓને ‘પોષક રિસાયકલિંગ અને મહાસાગરોની ઉત્પાદકતાની એકંદર સમજ’ માટે જાણવી મહત્વપૂર્ણ છે.
- > દરિયાઈ જીવન પ્રત્યેની તેમની પ્રતિક્રિયાઓ ઉપરાંત, ટ્રેસ ધાતુઓના આઈસોટોપિક સ્વરૂપોનો ઉપયોગ દરિયાઈ પરિભ્રમણ માટે જવાબદાર પાણીના દ્રવ્યમાનની ગતિ શોધી કાઢવા અને જૈવિક, જીઓ-કેમિકલ, ઇકોસિસ્ટમની પ્રક્રિયાઓ અને ખાદ્ય જાળોનું વિશ્લેષણ કરવા માટેના એક ઉપકરણના રૂપમાં કરવામાં આવે છે.
- > NIOના આ પ્રોજેક્ટથી ટ્રેસ ધાતુઓના વિષયમાં હિંદ મહાસાગરના અપેક્ષિત વિસ્તારોમાંથી નવી માહિતી મળી શકે છે.

લાભ

- ઇકોસિસ્ટમને સમજવા માટે:
 - > આ પ્રોજેક્ટ વૈજ્ઞાનિકોને હિંદ મહાસાગરના ઇકોસિસ્ટમની આંતરિક કામગીરી સમજવામાં મદદ કરશે.
- પરિવર્તનનાં પરિબલોને સમજવા માટે:
 - > આ સંશોધન વૈજ્ઞાનિકોને મહાસાગરોમાં RNA અને DNAમાં થયેલા ફેરફારોને નિયંત્રિત અને અસર કરનારા વિવિધ પરિબલોને ઓળખવામાં મદદ કરશે.
- ખનિજ સાંદ્રતાને ઓળખવામાં:
 - > મહાસાગરોમાં નાઈટ્રેટ, સલ્ફેટ્સ, સિલિકેટ્સ જેવા સૂક્ષ્મ પોષકતત્વ અને આયર્ન ઓર, જસત અને કેડમિયમ અથવા તાંબુ જેવી ધાતુઓની હાજરીનું પરીક્ષણ કરવા.

- > જીનોમ મેપિંગ વાતાવરણીય કાર્બન ડાયોક્સાઈડની સાથે સૂક્ષ્મસજીવોની પ્રતિક્રિયા તેમજ એ ઉપસ્થિતિને દર્શાવશે જેના લીધે તેનું રૂપાંતરણ થયું છે.
- > આનાથી દરિયાના કયા ભાગમાં ખનિજ અથવા તત્વનું પ્રમાણ વધારે છે તે શોધવામાં મદદ થશે.
- > વૈજ્ઞાનિકો ત્યારબાદ કોઈ ચોક્કસ ખનિજ અથવા તત્વની અતિશયતા અથવા ઉણપ માટે પ્રેરક પરિબલો સાથેના વ્યવહાર અને નિવારણના સંભવિત ઉકેલો સૂચવશે.

માનવ લાભ

- > ભવિષ્યમાં હિંદ મહાસાગરનો ઉપયોગ માનવ લાભ માટે કરવા માટે DNA અને RNA પુલોનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે.
- બાયોટેકનોલોજીની એપ્લિકેશનમાં વૃદ્ધિ:
 - > જિનોમ મેપિંગ થી એન્ટિ-કેન્સર ટ્રીટમેન્ટ, કોસ્મેટિક્સ વગેરે જેવા વ્યવસાયિક બાયોટેકનોલોજીઓની એપ્લિકેશનમાં વૃદ્ધિ થઈ શકે છે.
- સંરક્ષણ પ્રયત્નોનું ઓપ્ટિમાઇઝેશન:
 - > આ મહાસાગરની આનુવંશિક સ્તરની શોધખોળથી વર્ગીક / વર્ગીકરણ વિજ્ઞાન (Taxonomy) અને અનુકૂલન ક્ષમતામાં નવી અંતરદર્ષિ પેદા થશે જે તેના સંરક્ષણ પ્રયત્નોમાં મદદ કરી શકે છે.

જીનોમ

- > કોઈપણ જીવના ડીએનએ (અથવા RNA વાયરસમાં RNA) માં હાજર બધા જનીનોનો ક્રમ જીનોમ (Genome) કહેવામાં આવે છે.
- > દરેક જીનોમમાં સંબંધિત સજીવ બનાવવા અને જાળવવા માટે જરૂરી બધી માહિતી શામેલ હોય છે.
- > મનુષ્યના સંપૂર્ણ જીનોમની એક નકલમાં 30 અબજથી વધુ DNA પાયા જોડાયેલાં હોય છે.

જીનોમ મેપિંગ

- > એક જીનનું સ્થાન અને જિન વચ્ચેનું અંતર ઓળખવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતી વિવિધ પ્રકારની તકનીકોને જીનોમ મેપિંગ (Genome Mapping) કહેવામાં આવે છે.
- > જૈવ પ્રૌદ્યોગિકી વિભાગ (DBT) જાન્યુઆરી 2020 માં હુમન જિનોમ પ્રોજેક્ટ (Human Genome Project) દ્વારા પ્રેરિત મહત્વાકાંક્ષી ‘ જિનોમ ઈન્ડિયા પ્રોજેક્ટ ’ (Genome India Project) લૌચ્ય કર્યું. આ પ્રોજેક્ટનું લક્ષ્ય સમગ્ર ભારતમાંથી 10,000 નાગરિકોના આનુવંશિક નમૂનાઓ એકત્રિત કરવાનું છે, જેથી સંદર્ભ જીનોમ બનાવી શકાય.

રાષ્ટ્રીય મહાસાગર સંસ્થા

- રાષ્ટ્રીય મહાસાગર સંસ્થા વિશે:
 - > તે મલ્ટી-ડિસ્પ્લેનરી સમુદ્રવિજ્ઞાન સંશોધન સંસ્થા છે વિજ્ઞાન અને વૈજ્ઞાનિક અને ઔદ્યોગિક સંશોધન પરિષદ (CSIR), નવી દિલ્હીની ઘટક પ્રયોગશાળાઓમાંથી એક છે.
- મુખ્ય મથકો અને અન્ય કેન્દ્રો:
 - > આ કેન્દ્રનું મુખ્ય મથક 'ડોના પૌલા' (ગોવા) માં છે અને ત્રણ પ્રાદેશિક કચેરીઓ કોચી (કેરળ), મુંબઈ (મહારાષ્ટ્ર) અને વિશાખાપટ્ટનમ (આંધ્રપ્રદેશ) માં સ્થિત છે.
- સ્થાપન:
 - > જેની સ્થાપના વર્ષ 1960 ના ઇન્ટરનેશનલ ઇન્ડિયન ઓશન અભિયાન હેઠળ (International Indian Ocean Expedition) જાન્યુઆરી 1, 1966માં થઈ હતી.
- સંશોધન ક્ષેત્ર:
 - > આ સંસ્થાનું મુખ્ય કાર્ય હિંદ મહાસાગરની દરિયાઈ લાક્ષણિકતાઓની તપાસ અને સમજણ છે.
 - > આ સંસ્થા સમુદ્રવિજ્ઞાનની જૈવિક, રાસાયણિક, ભૂસ્તરશાસ્ત્ર અને ભૌતિક લાક્ષણિકતાઓ તેમજ સમુદ્ર એન્જિનિયરિંગ, દરિયાઈ ઉપકરણો અને દરિયાઈ પુરાતત્વવિદ્યા વિષયક સંશોધનને લગતી શાખાઓમાં સંશોધન કરે છે.

મુલ્લાપેરિયાર ડેમ

- > તાજેતરમાં સુપ્રીમ કોર્ટે મુલ્લાપેરિયાર ડેમ સુપરવાઈઝરી કમિટીને ડેમના સુરક્ષા સંબંધિત મુદ્દાઓ પર સૂચના જારી કરવાનો આદેશ આપ્યો છે.
- > સુપ્રીમ કોર્ટે વર્ષ 2014 માં મુલ્લાપેરિયાર ડેમને લગતા તમામ મુદ્દાઓ પર ધ્યાન રાખવા માટે એક સ્થાયી સુપરવાઈઝરી કમિટીની રચના કરી. આ ડેમ તામિલનાડુ અને કેરળ વચ્ચે વિવાદનું કારણ છે.

Back to Basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- > કેરળના ઈડુક્કી જિલ્લાના રહેવાસીઓએ મુલ્લાપેરિયાર ડેમના પાણીના સ્તરને 130 ફુટ ઘટાડવા માટે એક અરજી કરી હતી, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ચોમાસાના સમયગાળામાં વૃદ્ધિને કારણે રાજ્યના આ પ્રદેશમાં ભૂકંપ (ભૂકંપ) અને પૂર (પૂર) નું જોખમ છે.
- > અરજદારે કહ્યું કે ડેમની સલામતી નિરીક્ષણ અને સર્વેક્ષણના મામલામાં સુપરવાઈઝરી કમિટીની પ્રવૃત્તિ 'સુસ્ત' બની ગઈ છે.
- > તેણે તેની જવાબદારી સ્થાનિક અધિકારીઓની પેટા સમિતિ પર મૂકી હતી.

- > છેલ્લા છ વર્ષથી ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટેશન સ્કીમ, સિક્યુરિટી સિસ્ટમ વગેરે ફાઈનલ થયા નથી.

તમિલનાડુનો પક્ષ

- > તમિલનાડુ એ ડેમના નિયમ વક (Rule Curve)ને અંતિમ સ્વરૂપ આપવાના વિલંબ માટે કેરળને દોષી બનાવ્યું.
- > નિયમ વક એક ડેમમાં તેના પાણીના સંગ્રહ સ્તરમાં વધઘટ નક્કી કરે છે. ડેમનો ગેટ ખોલવાનો કાર્યક્રમ નિયમ વક પર આધારિત હોય છે.
- > તે ડેમની 'મુખ્ય સુરક્ષા' તંત્રનો એક ભાગ છે.
- > પૂર જેવી કટોકટીની સ્થિતિમાં ડેમનું શટર ખોલવાનું ટાળવા માટે નિયમ વક સ્તર નક્કી કરવામાં આવે છે. આ ચોમાસા દરમિયાન ડેમમાં પાણીની સપાટીને નિયંત્રણમાં રાખવામાં મદદ કરે છે.
- > કેરળએ આ ડેમ દ્વારા તમિલનાડુના વિકાસ કામોમાં સતત વિક્ષેપ પાડવાનું કાર્ય કર્યું છે.
- > તમિલનાડુ, કેરળના એ વિસ્તારો માટેનો ડેટા મેળવવા માટે અસમર્થ છે જે આ ડેમના પાણીના પ્રવાહ હેઠળ આવે છે, જેના કારણે આ વિસ્તારોમાં ન તો ક્યારેય રસ્તા બનાવવામાં આવ્યા અને ન તો વીજ પુરવઠો પૂરો કરવામાં આવ્યો છે, જ્યારે તમિલનાડુએ તેના માટે ચૂકવણી કરી છે.

કેરળનો પક્ષ

- > કેરળનો આરોપ છે કે તમિલનાડુએ વર્ષ 1939 માં 'અપ્રચલિત' ગેટ ઓપરેશન શિડ્યુલ અપનાવ્યું હતું.

સુપ્રીમ કોર્ટનો નિર્ણય

- > મુલ્લાપેરિયાર ડેમ પર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નિયુક્ત સુપરવાઈઝરી કમિટીને વક નિયમ આપવામાં નિષ્ફળ જવા પર તમિલનાડુના મુખ્ય સચિવ 'વ્યક્તિગત જવાબદાર' રહેશે અને આ વિષયમાં 'યોગ્ય પગલાં લેવામાં આવશે'.
- > સુપરવાઈઝરી સમિતિને ત્રણ મુખ્ય સુરક્ષા મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં લેવા પગલાં ભરવા તથા ચાર સપ્તાહમાં એક અનુપાલન અહેવાલ રજૂ કરવા સૂચના આપવામાં આવી હતી.

મુખ્ય મુદ્દાઓ:

- > દેખરેખ અને ડેમના સાધનોની જાળવણી.
- > નિયમ વકને અંતિમરૂપ આપવું.
- > ગેટ ઓપરેટિંગ શેડ્યુલને વ્યવસ્થિત કરવું.

કારણ:

- > ત્રણ મુખ્ય મુદ્દાઓ સીધા ડેમની સલામતી સાથે સંબંધિત છે અને તેની અસર આસપાસના વિસ્તારોમાં રહેતા લોકો પર પડશે.

મુલ્લાપેરિયાર ડેમ

- > લગભગ 123 વર્ષ જૂનો મુલ્લાપેરિયાર ડેમ કેરળના ઈડુક્કી જિલ્લામાં મુલ્લાયાર અને પેરિયાર નદીઓના સંગમ પર સ્થિત છે.

- > આ ડેમની લંબાઈ 365.85 મીટર અને ઉંચાઈ 53.66 મીટર છે.
- > આ દ્વારા તમિલનાડુ રાજ્ય તેના પાંચ દક્ષિણ જિલ્લાઓ માટે પીવાના પાણી અને સિંચાઈની જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરે છે.
- > બ્રિટીશ શાસન દરમિયાન 999 વર્ષ માટે કરવામાં આવેલ એક કરાર મુજબ, તેની જાળવણી તમિલનાડુને સોંપવામાં આવી હતી.
- > આ ડેમનું લક્ષ્ય છે કે પશ્ચિમ તરફ વહેતી પેરિયાર નદી ના પાણીને તામિલનાડુમાં વર્ષા આચ્છાદિત ક્ષેત્રોમાં પૂર્વ દિશા તરફ વળવું.

પેરિયાર નદી

- > પેરિયાર નદી 244 કિમીની લંબાઈ સાથે કેરળ રાજ્યની સૌથી લાંબી નદી છે.
- > તે 'કેરળની જીવાદોરી' (Lifeline of Kerala) તરીકે પણ ઓળખાય છે કારણ કે તે કેરળ રાજ્યની બારમાસી નદીઓમાં ની એક છે.
- > તે એક બારમાસી નદી સિસ્ટમ છે જે આખા વર્ષ દરમિયાન પ્રવાહના કેટલાક ભાગોમાં સતત વહે છે.
- > પેરિયાર નદી પશ્ચિમી ઘાટની શિવગિરિ ટેકરીમાંથી નીકળે છે અને 'પેરિયાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન' (Periyar National Park) પાસે થઈને વહે છે.
- > પેરિયારની મુખ્ય ઉપનદીઓ મુથિરાપુઝા, મુલ્લાયાર, ચેરુથોની, પેરિનજંકુટ્ટી છે.

સીબકથોર્ન પ્લાન્ટેશન

- > તાજેતરમાં હિમાચલ પ્રદેશ સરકારે રાજ્યના ઠંડા રણ વિસ્તારોમાં સીબકથોર્ન (Seabuckthorn) ના છોડ લગાવવાનો નિર્ણય લીધો છે.

Back to Basics : સીબકથોર્ન પ્લાન્ટેશન વિશે

- > તે એક જાડી હોય છે જે નારંગી-પીળાં રંગના ખાદ્ય બોરનું ઉત્પાદન કરે છે.
- > ભારતમાં, આ છોડ હિમાલયના ક્ષેત્રમાં ટ્રી લાઈનથી ઉપર જોવા મળે છે. સામાન્ય રીતે લદાખના સૂકા વિસ્તારો અને સ્પીતીના ઠંડા રણ વિસ્તારોમાં.
- > હિમાચલ પ્રદેશમાં તેને સ્થાનિક રીતે છર્મા (Chharma) કહેવામાં આવે છે જે લાહૌલ અને સ્પીતી તથા કિન્નોરના કેટલાક ભાગોમાં ઉગે છે.
- > હિમાચલ પ્રદેશ, લદાખ, ઉત્તરાખંડ, સિક્કિમ અને અરુણાચલ પ્રદેશમાં એક મોટો ભાગ આચ્છાદિત છે .
- > સીબકથોર્ન પ્લાન્ટેશન (Seabuckthorn Plantation) માં ઘણા ઇકોલોજીકલ, ઔષધીય અને આર્થિક લાભ છે.

ઇકોલોજીકલ લાભો

- > સીબકથોર્નનો પ્લાન્ટ જમીનને કમ્પેક્ટેડ રાખવામાં મદદ કરે છે જે જમીનના ઘોવાણને અટકાવે છે, નદીઓમાં કાંપની તપાસ કરે છે અને ફૂલોની જૈવવિવિધતા (Biodiversity) ના સંરક્ષણમાં મદદ કરે છે.
- > લાહૌલ ખીણમાં જ્યાં મોટી સંખ્યામાં વિલો ટ્રી (Willow Trees) જંતુના હુમલાને કારણે નાશ થઈ રહ્યાં છે, આ સખત જાડી સ્થાનિક ઇકોલોજીની રક્ષા માટે એક સારો વિકલ્પ છે.
- > શુષ્ક પ્રદેશોમાં આ જાડી સારી ઉગે છે, ખાસ કરીને હિમાલયના હિમનદીઓમાં જ્યાં પાણીનો પ્રવાહ ઓછો અને પ્રકાશની માત્રા વધુ પડોંચે છે, ત્યારે તેનું મહત્વ અત્યંત વધી જાય છે.

ઔષધીય લાભો

- > સ્થાનિક ચિકિત્સાના રૂપમાં સીબકથોર્નનો ઉપયોગ પેટ, હૃદય અને ત્વચા રોગોની સારવારમાં વ્યાપકપણે થાય છે.
- > તેના ફળો અને પાંદડા વિટામિન, કેરોટિનોઇડ્સ (Carotenoids) અને ઓમેગા ફેટી એસિડ (Omega Fatty Acids) થી ભરપૂર હોય છે . તે ઉચ્ચ ઉંચાઈ સુધી પહોંચવામાં સૈનિકોની મદદ કરી શકે છે .
- > પાછલા કેટલાક દાયકાઓમાં વૈશ્વિક વૈજ્ઞાનિક સંશોધન દ્વારા તેના ઘણા પરંપરાગત ઉપયોગોને સમર્થન મળ્યું છે .

આર્થિક લાભ

- > સીબકથોર્નનું વ્યાવસાયિક મહત્વ પણ છે, કારણ કે તેનો ઉપયોગ રસ, જામ, પોષક કેપ્સ્યુલ્સ વગેરે બનાવવામાં બનાવવામાં થાય છે.
- > તે બળતણ અને ઘાસચારાનો મહત્વપૂર્ણ સ્ત્રોત છે.
- > તેમ છતાં ઉદ્યોગોને કાચા માલ તરીકે જંગલી સીબકથોર્નની સતત સપ્લાય કરવી શક્ય નથી, તેમ છતાં, તેની સતત સપ્લાય જાળવવા માટે મોટા પાયે ખેતી થવી જોઈએ, આવું ચીનમાં કરવામાં આવે છે.

ભારતમાં ઠંડું રણ

- > ભારતનું ઠંડું રણ હિમાલયમાં આવેલું છે જે ઉત્તરમાં લદાખથી દક્ષિણમાં કિન્નોર (હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય) સુધી ફેલાયેલું છે.
- > આ પ્રદેશમાં ખૂબ ઓછો વરસાદ પડે છે અને ખૂબ ઉંચાઈ (સમુદ્ર સપાટીથી 3000-5000 મીટરની સપાટી ઉપર) જેવી કે કઠોર આબોહવાની પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં છે, જે તેના વાતાવરણમાં ઠંડી વધારે છે.
- > આ ક્ષેત્રમાં હિમ તોફાન, હિમવર્ષા અને હિમપ્રપાતનાં બનાવો સામાન્ય છે.

- > અહીંની જમીન ખૂબ ફળદ્રુપ નથી અને આબોહવાની પરિસ્થિતિ ખૂબ જ ટૂંકા સીઝનમાં લેન્ડસ્કેપ્સનું નિર્માણ કરે છે.
- > આ પ્રદેશમાં પાણીના સંસાધનો ઓછા છે.

ટ્રી લાઇન

- > ટ્રી લાઇન નિવાસસ્થાનની એ શ્રેણી છે જેના પર વૃક્ષો વૃદ્ધિ કરવામાં સક્ષમ છે. આ ઉંચાઈ અને ઉંચા અક્ષાંશ પર જોવા મળે છે.
- > ટ્રી લાઇનથી આગળ વૃક્ષો પર્યાવરણીય પરિસ્થિતિઓને સહન કરી શકતા નથી. (સામાન્ય રીતે ઠંડા તાપમાન, વધુ પડતો સ્નોપેક અથવા ભેજનો અભાવ).

પ્રશ્નોત્તરી

1. ભાદર નદી સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 1. ભાદર નદી રાજકોટ જિલ્લાના જસદણ તાલુકામાંથી સમુદ્ર સપાટીથી 261 મીટરની ઊંચાઈથી ઉદ્ભવે છે.
 2. ભાદર નદી રાજકોટ જિલ્લાના જસદણ તાલુકામાંથી સમુદ્ર સપાટીથી 261 મીટરની ઊંચાઈથી ઉદ્ભવે છે.
 3. તે સૌરાષ્ટ્ર પ્રદેશમાંથી વહે છે અને છેવટે નવીબંદર (પોરબંદર) થઈને અરબી સમુદ્રમાં જોડાય છે.
 ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3
2. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 1. શેત્રુંજય ટેકરીઓ ગુજરાતના ભાવનગર જિલ્લાના પાલિતાણા શહેરમાં સ્થિત છે.
 2. શેત્રુંજય ટેકરીઓ ઉંચાઈ દરિયા સપાટીથી 1,616 ફુટ ઊંચાઈએ છે.
 3. શેત્રુંજય ટેકરીઓ દક્ષિણમાં ખંભાતના અખાત અને ઉત્તરમાં ભાવનગર શહેરથી ઘેરાયેલી છે.
 ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3 (D) 1, 2, અને 3
3. તાજેતરમાં દેશમાં સંગે જવાળામુખીનો વિસ્ફોટ થયો હતો?

(A) ઈન્ડોનેશિયા (B) જાપાન
(C) ચીલી (D) ઈક્વાડોર

4. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 1. રાષ્ટ્રીય સમુદ્ર વિજ્ઞાન સંસ્થાન (National Institute of Oceanography- NIO)એ હિંદ મહાસાગરમાં પ્રકારનો પ્રથમ જેનોમ મેપિંગ (જેનોમ મેપિંગ) પ્રોજેક્ટ શરૂ કરવાની યોજના છે.
 2. હિંદ મહાસાગર એ વિશ્વનો ત્રીજો સૌથી મોટો જળસંગ્રહ છે અને તેમાં પૃથ્વીની સપાટી પરના લગભગ 20% પાણીનો સમાવેશ થાય છે.
 3. રાષ્ટ્રીય મહાસાગર સંસ્થા મલ્ટી-ડિસ્પ્લેનરી સમુદ્રવિજ્ઞાન સંશોધન સંસ્થા છે વિજ્ઞાન અને વૈજ્ઞાનિક અને ઔદ્યોગિક સંશોધન પરિષદ (CSIR), નવી દિલ્હીની ઘટક પ્રયોગશાળાઓમાંથી એક છે.
 4. રાષ્ટ્રીય મહાસાગર સંસ્થાનું મુખ્ય મથક 'ડોના પૌલા' (ગોવા) માં છે અને ત્રણ પ્રાદેશિક કચેરીઓ કોચી (કેરળ), મુંબઈ (મહારાષ્ટ્ર) અને વિશાખાપટ્ટનમ (આંધ્રપ્રદેશ) માં સ્થિત છે.
 ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4
5. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 1. મુલ્લાપેરિયાર ડેમ કેરળના ઈડુક્કી જિલ્લામાં મુલ્લાયાર અને પેરિયાર નદીઓના સંગમ પર સ્થિત છે.
 2. બ્રિટીશ શાસન દરમિયાન 999 વર્ષ માટે કરવામાં આવેલ એક કરાર મુજબ, તેની જાળવણી તમિળનાડુને સોંપવામાં આવી હતી.
 3. તે 'કેરળની જીવાદોરી' (Lifeline of Kerala) તરીકે પણ ઓળખાય છે કારણ કે તે કેરળ રાજ્યની બારમાસી નદીઓમાંની એક છે.
 4. પેરિયાર નદી પશ્ચિમી ઘાટની શિવગિરિ ટેકરીમાંથી નીકળે છે અને 'પેરિયાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન' (Periyar National Park) પાસે થઈને વહે છે.
 ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

કથકલી ઉસ્તાદ ગુરૂચેમનચેરી કુન્દીરમન નાયર

- તાજેતરમાં જ પ્રખ્યાત કથકલી નૃત્યાંગ ગુરૂ ચેમનચેરી કુન્દીરમન નાયરનું કેરળના કોઝિકોડમાં 105 વર્ષની વયે અવસાન થયું.
- તેમણે ભારતીય શાસ્ત્રીય નૃત્યોને કેરળમાં લોકપ્રિય બનાવવામાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવી હતી.

Back to Basics : ગુરૂચેમનચેરી કુન્દીરમન નાયર વિશે

- જન્મ:**
- ગુરૂ ચેમનચેરી કુન્દીરમન નાયરનો જન્મ 16 જૂન, 1916 ના રોજ થયો હતો.
- કથકલીમાં ફાળો:**
- તે કથકલીની કલ્લાદીકોડન શૈલીના નિષ્ણાત હતા.
- કલ્લાદિકોડન શૈલીની શરૂઆત ચાથુ પન્નીકર સન દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને તે કથકલીની ત્રણ મુખ્ય શૈલીઓમાં થી એક છે, જ્યારે અન્ય બે શૈલીઓ વેદાથુ અને કપલિંગદુ છે.
- કલ્લાદિકોડન શૈલીના ત્રણ પાસાઓમાં નૃત્ત (નૃત્યની લય તેના મૂળ સ્વરૂપમાં), નૃત્ય (અભિવ્યક્ત ઘટક એટલે કે મુદ્રાઓ અથવા હરકતો) અને નાટ્ય (નૃત્યનું નાટકીય તત્વ, એટલે કે પાત્રોનું અનુકરણ) ને સમાન મહત્વ આપે છે.
- સ્ટેજ પર ભગવાન કૃષ્ણ અને સુદામાનું ચિત્રણ જેને કુચેલ તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે, (મોટાભાગે દક્ષિણ ભારતમાં) તેમનું સૌથી લોકપ્રિય પ્રદર્શન છે.
- પુરસ્કારો / સન્માન:**
- ગુરૂ ચેમનચેરીને વર્ષ 2017 માં પદ્મશ્રીથી નવાજવામાં આવ્યા હતા.

કથકલી

- કથકલી એ ભારતના આઠ શાસ્ત્રીય નૃત્યોમાંનું એક છે.
- તે નૃત્ય, સંગીત અને અભિનયનું મિશ્રણ છે. આ નૃત્યમાં વાર્તાઓનું નાટકીયકરણ શામેલ છે, જે મોટાભાગે ભારતીય મહાકાવ્યોથી લેવામાં / રૂપાંતરીત કરવામાં આવ્યું છે.
- સામાન્ય રીતે કરવામાં આવતી ભૂમિકાઓમાં રાજાઓ, દેવતાઓ અને રાક્ષસો શામેલ છે.
- કથકલીમાં, એક ગાયક કથા સંભળાવે છે (કથન કરે છે) અને તાલવાદક વાદ્ય યંત્ર વગાડે છે.
- કથકલીમાં હેવી મેક-અપ અને સુંદર ડ્રેસ (વિસ્તૃત માર્ક, વિશાળ સ્કર્ટ અને મોટા હેડબેન્ડ્સ અથવા હેડડ્રેસ) નો ઉપયોગ શામેલ છે.

- વિવિધ માનસિક સ્થિતિઓને દર્શાવવા / સૂચવવા માટે ચહેરા પર વિવિધ રંગોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, ઉદાહરણ તરીકે લીલો – નમ્રતા, કાળો – દુષ્ટતા અને બુરાઈનું સંયોજન.

ભારતના આઠ શાસ્ત્રીય નૃત્યો

- ભરતનાટ્યમ (તમિલનાડુ)
- કથક (ઉત્તર ભારત)
- કથકલી (કેરળ)
- મોહિનીઅટ્ટમ (કેરળ)
- કુચીપુડી (આંધ્રપ્રદેશ)
- ઓડિસી (ઓડિશા)
- સત્રીયા (આસામ)
- મણિપુરી (મણિપુર)

સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી

- તાજેતરમાં, ગુજરાતના નર્મદા જિલ્લાના કેવડિયામાં સ્થિત સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી (વર્ષ 2018 માં ઉદઘાટનથી લઈને અત્યારસુધી) ની મુલાકાત લેનારા પ્રવાસીઓની સંખ્યા 50 લાખને વટાવી ગઈ છે.
- 31 ઓક્ટોબર, 2020 માં ગુજરાતમાં ભારતની પહેલી સી પ્લેન સેવા (First Seaplane Service) શરૂ થઈ હતી. તે અમદાવાદના સાબરમતી રિવરફ્રન્ટ (Sabarmati Riverfront) ને કેવડિયામાં સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી (Statue of Unity) સાથે જોડે છે.

Back to Basics : સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી વિશે

- સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટીનું નિર્માણ સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલના સન્માનમાં કરવામાં આવ્યું છે. સ્વતંત્ર ભારતમાં 560 રજવાડાઓને એક કરવા માટેનો શ્રેય સરદાર પટેલને જાય છે, તેથી આ પ્રતિમાનું નામ સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી રાખવામાં આવ્યું છે.
- સરદાર પટેલની 143 મી જન્મજયંતિ નિમિત્તે 31 ઓક્ટોબર, 2018 ના રોજ તેનું ઉદઘાટન કરવામાં આવ્યું હતું.
- સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી વિશ્વની સૌથી ઉંચી (182 મીટર) પ્રતિમા છે. તે ચાઈનાની સ્પ્રિંગ ટેમ્પલ બુદ્ધ પ્રતિમા (Spring Temple Buddha statue) કરતા 23 મીટર ઉંચી છે અને યુએસમાં સ્ટેચ્યુ ઓફ લિબર્ટી (93 મીટર લાંબી) ની ઉંચાઈથી લગભગ બમણી છે.
- જાન્યુઆરી 2020 માં તેને શાંઘાઈ સહયોગ સંગઠન

(Shanghai Cooperation Organisation- SCO) ની આઠ અજાયબીઓમાં શામેલ કરી હતી.

■ સ્થાન:

➤ તે નર્મદા નદી કે જે સાતપુરા અને વિંધ્ય પર્વતમાળાઓ વચ્ચે વહે છે, ના સાધુ બેટ ટાપુ (Sadhu Bet island) પર સ્થિત છે.

■ ડિઝાઇન:

➤ સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટીની ડિઝાઇન પદ્મ ભૂષણ એવોર્ડ પ્રાપ્ત કરનાર શિલ્પકાર રામ વી. સુતાર દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને આ પ્રતિમાનું જટિલ કાંસ્ય ક્લેડીંગનું કામ ચીની ફાઉન્ડ્રી, જિઆંગ્શી ટોકીન કંપની (Jiangxi Toqine Company-JTQ) દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.

સરદાર વલ્લભ ભાઈ પટેલ

■ જન્મ:

➤ સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલનો જન્મ 31 ઓક્ટોબર, 1875 ના રોજ ગુજરાતના નડિયાદમાં થયો હતો .

■ સિક્કિઓ:

➤ સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ ભારતના પ્રથમ ગૃહ પ્રધાન અને નાયબ વડાપ્રધાન બન્યા.

■ તેઓ ભારતીય બંધારણ સભાની નીચેની સમિતિઓના વડા હતા:

➤ મૂળભૂત અધિકાર અંગેની સલાહકાર સમિતિ.
➤ વિચરતી અને આદિજાતિ અને બાકાત ક્ષેત્રો પર નિયુક્ત સમિતિ.

➤ પ્રાંતીય બંધારણ સમિતિ.

➤ રાષ્ટ્રીય સ્વતંત્રતા ચળવળમાં ખેડા સત્યાગ્રહ (1918) અને બારડોલી સત્યાગ્રહ (1928) ના મુદ્દાઓ પર ખેડૂતોને એકઠા કરવા.

➤ બારડોલીની મહિલાઓએ વલ્લભભાઈ પટેલને ‘સરદાર’ ની પદવી આપીને સન્માન કરવામાં આવ્યું, જેનો અર્થ ‘પ્રમુખ કે નેતા’ છે.

➤ ભારતીય રજવાડાઓને ભારતીય સંઘમાં એકીકરણ માટે રાજી કરવા તથા આ કાર્યમાં મહત્વની ભૂમિકા નિભાવવા માટે સરદાર પટેલ ‘ભારતના આયર્ન મેન’ (Iron Man of India) તરીકે ઓળખાય છે.

➤ તેમણે ભારતીય લોકોને ભારતને અગ્રણી ભારત (શ્રેષ્ઠ ભારત) બનાવવા માટે એક થવાની વિનંતી કરી.

➤ આ વિચારધારા હાલમાં આત્મનિર્ભર ભારત પહેલ (Atmanirbhar Bharat Initiative) ના રૂપમાં પ્રતિબિંબિત થઈ છે જે ભારતને આત્મનિર્ભર બનાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે.

➤ સરદાર પટેલને આધુનિક અખિલ ભારતીય સેવાઓ સ્થાપવા માટે ‘ભારતના સિવિલ સર્વન્ટ્સના આશ્રયદાતા સંત’ (Patron Saint of India’s Civil Servants) ની રૂપમાં પણ ઓળખવામાં આવે છે.

■ મૃત્યુ:

➤ સરદાર પટેલનું અવસાન 15 ડિસેમ્બર, 1950 ના રોજ બોમ્બે (હાલના મુંબઈ) માં થયું હતું.

પ્રશ્નોત્તરી

1. સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી વિશે નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 1. સરદાર પટેલની 143 મી જન્મજયંતિ નિમિત્તે 31 ઓક્ટોબર, 2018 ના રોજ તેનું ઉદ્ઘાટન કરવામાં આવ્યું હતું.
 2. સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી વિશ્વની સૌથી ઉંચી (182 મીટર) પ્રતિમા છે.
 3. સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટીની ડિઝાઇન પદ્મ ભૂષણ એવોર્ડ પ્રાપ્ત કરનાર શિલ્પકાર રામ વી. સુતાર દ્વારા કરવામાં આવી હતી ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1, અને 2	(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3,	<u>(D) 1, 2, અને 3</u>
2. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 1. કથકલી એ ભારતના આઠ શાસ્ત્રીય નૃત્યોમાંનું એક છે.
 2. કથકલીમાં, એક ગાયક કથા સંભળાવે છે (કથન કરે છે) અને તાલવાદક વાદ્ય યંત્ર વગાડે છે.
 3. કથકલીમાં હેવી મેક-અપ અને સુંદર ડ્રેસ (વિસ્તૃત માસ્ક, વિશાળ સ્કર્ટ અને મોટા હેડબેન્ડ્સ અથવા હેડડ્રેસ) નો ઉપયોગ શામેલ છે. ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1, અને 2	(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3,	<u>(D) 1, 2, અને 3</u>

એન્જિનિયરિંગ ઉમેદવારો માટે ગણિત અને ભૌતિકશાસ્ત્ર ફરજિયાત નથી: AICTE

- તકનીકી શિક્ષણ માટેની અખિલ ભારતીય પરિષદ (AICTE) એ શૈક્ષણિક વર્ષ 2021-22 માટે મંજૂરી પ્રક્રિયા માર્ગદર્શિકા બહાર પાડી છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- AICTEની હેન્ડબુક આને પ્રકાશિત કરે છે; ભૌતિકશાસ્ત્ર, રસાયણશાસ્ત્ર અને ગણિત એ યાંત્રિક ઈજનેરી જેવા મુખ્ય પ્રવાહના ઈજનેરી માટે મહત્વપૂર્ણ વિષયો બનવાનું ચાલુ રાખશે. જો કે ટેક્સટાઈલ એન્જિનિયરિંગ, કૃષિ અથવા બાયોટેકનોલોજી જેવા પ્રવાહો માટે, વિદ્યાર્થીઓને વર્ગ 12 માં આ ત્રણ વિષયોનો અભ્યાસ ન કરવાનો વિકલ્પ આપવામાં આવશે. જેઓ આ વિષયોની પસંદગી કરતા નથી, તેઓએ કોલેજમાં બ્રિજ કોર્સ દ્વારા અરજી કરવાની રહેશે.

નિયમ વિશે

- આ નિયમ 2021-22 શૈક્ષણિક વર્ષથી લાગુ કરવામાં આવશે. આ નિયમ મુજબ, જે વિદ્યાર્થીઓ ટેક્સટાઈલ એન્જિનિયરિંગ વગેરે જેવા કેટલાક ઈજનેરી અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ મેળવવા ઇચ્છતા હોય, તેઓ ભૌતિકશાસ્ત્ર, રસાયણશાસ્ત્ર, જીવવિજ્ઞાન, ગણિત, ઇલેક્ટ્રોનિક્સ અને આઈટી, કમ્પ્યુટર વિજ્ઞાન સાથે કોઈપણ ત્રણ વિષયો લઈ 10 + 2 પાસ કરે છે.

તકનીકી શિક્ષણ માટેની અખિલ ભારતીય પરિષદ (AICTE)

- તકનીકી શિક્ષણ માટે AICTE એક વૈધાનિક સંસ્થા અને રાષ્ટ્રીય સ્તરની કાઉન્સિલ છે. તે ઉચ્ચ શિક્ષણ વિભાગ હેઠળ કામ કરે છે. આ કાઉન્સિલની સ્થાપના નવેમ્બર 1945 માં કરવામાં આવી હતી. તે અગાઉ સલાહકાર મંડળ હતું.

ફ્વાડ દેશો એશિયામાં 1 અબજ રસી મોકલશે

- ભારતના વિદેશ સચિવએ 12 માર્ચ, 2020 ના રોજ જણાવ્યું હતું કે યુએસ, ભારત, ઓસ્ટ્રેલિયા અને જાપાનના નેતાઓ એશિયા અને ભારત-પેસિફિકમાં 1 અબજ કોરોનાવાયરસ રસીના નાણા, ઉત્પાદન અને વિતરણ માટે સંમત થયા છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- 'ફ્વાડ' જૂથનો હેતુ દક્ષિણપૂર્વ એશિયા અને સમગ્ર વિશ્વમાં ચીનની વધતી જતી રસીકરણ મુત્સદ્દીગીરીનો સામનો કરવા વૈશ્વિક રસીકરણને વિસ્તૃત કરવાનું છે.

- ફ્વાડ ગ્રુપના ચાર દેશોમાંથી, ભારત વિશ્વભરમાં રસી ઉત્પાદક સૌથી મોટું છે. જૂથ વચ્ચેના આ સહયોગથી ભારતના 1.4 અબજ લોકો માટે રસીના ઉત્પાદન પર અસર થશે નહીં. આમ, યુ.એસ., જાપાન અને ઓસ્ટ્રેલિયાની મદદથી ભારતની વિશાળ રસી ઉત્પાદન ક્ષમતાનો વિસ્તાર કરવામાં આવશે.

આ જૂથ કેવી રીતે સહકાર આપશે?

- આ કરાર અંતર્ગત ભારત તેની ઉત્પાદન ક્ષમતાનો ઉપયોગ યુએસ રસી બનાવવા માટે કરશે. આ માટે ધિરાણ આંતરરાષ્ટ્રીય વિકાસ નાણાકીય નિગમ અને જાપાન બેંક. બીજી બાજુ, ઓસ્ટ્રેલિયા તાલીમ માટે નાણાં આપશે.

યતુર્બુજ સુરક્ષા સંવાદ(ફ્વાડ)

- તે એશિયન નાટો તરીકે જોવામાં આવે છે. તે જાપાન, યુએસએ, ભારત અને ઓસ્ટ્રેલિયા વચ્ચેનો અનૌપચારિક વ્યૂહાત્મક મંચ છે. તે અર્ધ-નિયમિત સમિટનું આયોજન કરે છે. જાપાનના તત્કાલીન વડા પ્રધાન શિંજો આબે દ્વારા 2007 માં તેની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી. સંયુક્ત લશ્કરી કવાયતો દ્વારા આ સમાંતર હતું.

મહત્વ

- આ જૂથના ચારેય સભ્ય દેશોનો હેતુ ભારત-પ્રશાંત ક્ષેત્રને મુક્ત અને સમાવિષ્ટ બનાવવાનો છે. આ જૂથ ફેલાવો અને આતંકવાદ જેવા સામાન્ય પડકારોનો સામનો કરે છે. તેના સભ્યો ઉત્તર કોરિયાના પરમાણુ અને મિસાઈલ કાર્યક્રમોને રોકવામાં સહકાર આપે છે.

ફ્વાડની જરૂરિયાત

- ભારત અને ભૂટાન જેવા તેના પડોશીઓની સરહદો પર ચીનના આક્રમક ચાલને કારણે ફ્વાડને ચીની ચાલ સામે લડવું પડ્યું. પૂર્વ સમુદ્ર અને દક્ષિણ ચાઈના સમુદ્ર વિસ્તારોમાં વેપાર અને નેવિગેશન અંગે ચિંતા ઉભા કરવામાં આવી રહી છે.

પીએમ મોદી યોથા વૈશ્વિક આયુર્વેદ મહોત્સવને સંબોધન કરશે

- વડા પ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીએ 12 માર્ચ, 2021 ના રોજ વર્ચુઅલ મોડમાં યોથા વૈશ્વિક આયુર્વેદ મહોત્સવને સંબોધન કર્યું હતું.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ પ્રસંગે વડા પ્રધાને આયુર્વેદમાં વધતી વૈશ્વિક હિત પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો. તેમણે વિશ્વભરના આયુર્વેદ પર કામ કરતા લોકોના પ્રયત્નોની પણ પ્રશંસા કરી હતી.

- > સાકલ્યવાદી માનવશાસ્ત્ર તરીકે આયુર્વેદના મહત્વને દર્શાવતા, તેમણે કોવિડ -19 રોગચાળાની વચ્ચે આયુર્વેદિક ઉત્પાદનોની માંગ સતત કેવી રીતે વધી રહી છે તે પ્રકાશિત કર્યું હતું.
- > તેમણે કહ્યું, રોગચાળાની આ હાલની સ્થિતિ આયુર્વેદ અને પરંપરાગત દવાઓ માટે વિશ્વભરમાં વધુ લોકપ્રિય બનવાનો યોગ્ય સમય છે. તેમણે આયુર્વેદની લોકપ્રિયતા અને તકોનો લાભ લેવા પણ જણાવ્યું હતું.

યોથો વૈશ્વિક આયુર્વેદ મહોત્સવ

- > આ કાર્યક્રમમાં પૂર્ણ, સમાંતર સત્રો, પરિસંવાદો, વર્ચ્યુઅલ પ્રદર્શનો અને વર્ચુઅલ નેટવર્કિંગ જેવા લાઇવ સત્રોનો સમાવેશ કરવામાં આવશે. આ ઇવેન્ટ આયુર્વેદના ક્ષેત્રમાંથી સંસ્થાઓ, સંસ્થાઓ, વ્યક્તિઓ અને વૈધાનિક સંસ્થાઓને મળવા, વહેંચણી, જાણવાની અને એક સાથે વૃદ્ધિ માટેનું મંચ પૂરા પાડે છે.

થીમ

- > આ કાર્યક્રમ અંતર્ગત આંતરરાષ્ટ્રીય આયુર્વેદ સેમિનારનું આયોજન 'Strengthening Host Defence System – Ayurveda A Potential Promise' થીમ હેઠળ કરવામાં આવ્યું છે. 'Globalizing Ayurveda – Scope, Challenges and Solutions' થીમ હેઠળ આંતરરાષ્ટ્રીય ડેલિગેટ એસેમ્બલીનું આયોજન કરવામાં આવશે.

ભારત ક્રિપ્ટોકરન્સી પર પ્રતિબંધ લગાવી શકે છે

- > ભારત ક્રિપ્ટોકરન્સી પર પ્રતિબંધ લગાવી શકે છે. નવા નિયમો હેઠળ ભારતમાં કોઈપણ જે ક્રિપ્ટોકરન્સીનો વેપાર કરે છે તેને આવી ડિજિટલ સંપત્તિ રાખવા બદલ સજા અથવા દંડ થઈ શકે છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > જે ખરડો સૂચવવામાં આવશે તે ક્રિપ્ટોકરન્સી સામે વિશ્વની સૌથી કડક નીતિઓમાંથી એક હશે. આ બિલ ક્રિપ્ટો-અસ્કયામતોના પ્લેસિંગ, ઈસ્યુ, ખાણકામ, વેપાર અને સ્થાનાંતરણને ગુનાહિત બનાવશે. બિલ ક્રિપ્ટોકરન્સી ધારકોને ફંડચામાં મૂકવા માટે છ મહિના સુધીનું પ્રદાન કરશે. છ મહિના પછી, દંડ લાદવામાં આવશે. જો આ બિલ કાયદો બની જાય છે, તો ભારત પ્રથમ મોટી અર્થવ્યવસ્થા બનશે, જે ક્રિપ્ટોકરન્સીને ગેરકાયદેસર બનાવશે. તેમ છતાં ચીને ક્રિપ્ટોક્યુરન્સીઝના ખાણકામ અને વેપાર પર પ્રતિબંધ મૂક્યો છે, પરંતુ તેણે ક્રિપ્ટોકરન્સીને રાખવા બદલ દંડ લાદ્યો નથી.

વિશ્વવ્યાપીમાં બિટકોઇન વ્યવહાર

- > બિટકોઇન એ વિશ્વની સૌથી મોટી ક્રિપ્ટોકરન્સી છે. 13 માર્ચ, 2021 ના રોજ, બિટકોઇન 60,000 ડોલરની વિક્રમી સપાટીને સ્પર્શ્યો. આ વોલ્યુમ પાછલા વર્ષો કરતા બમણું હતું. ટેસ્લા સીઈઓ એલન મસ્ક જેવા ઉચ્ચ પ્રોફાઇલ સમર્થકોના ટેકાથી તેની ચૂકવણીની સ્વીકૃતિ વધી છે. ભારતમાં ટ્રાન્ઝેક્શનનું પ્રમાણ વધવા છતાં ભારત સરકાર દેશમાં ક્રિપ્ટોકરન્સીના ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ પર વિચાર કરી રહી છે. ભારતમાં આશરે 8 મિલિયન રોકાણકારો 100 અબજ રૂપિયાનું રોકાણ કરી રહ્યા છે.

ક્રિપ્ટોકરન્સી

- > તે એક ડિજિટલ એસેટ છે જે વિનિમયના માધ્યમ તરીકે કાર્ય કરે છે જ્યાં વ્યક્તિગત સિક્કોની માલિકીના રેકોર્ડ્સ કોમ્પ્યુટરાઈઝ્ડ ડેટાબેસના રૂપમાં કોઈ પુસ્તકમાં સંગ્રહિત થાય છે. આ રેકોર્ડ્સ ટ્રાન્ઝેક્શન રેકોર્ડ્સને સુરક્ષિત કરવા માટે મજબૂત ક્રિપ્ટોગ્રાફીનો ઉપયોગ કરીને સંગ્રહિત કરવામાં આવે છે.

2021 ના ગ્રેમી એવોર્ડ વિજેતાઓની જાહેરાત કરવામાં આવી

- > 14 માર્ચ, 2021 ના રોજ, લોસ એન્જલસમાં કોવિડ-19 રોગચાળા વચ્ચે, 63મો ગ્રેમી એવોર્ડ્સ, 2021, યોજાયો હતો.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > આ એવોર્ડ સમારોહ મેઘન થે સ્ટાલિયન અને હેરી સ્ટાઈલને અર્પણ કરવામાં આવ્યો. આ એવોર્ડ શોમાં, બેયોંસે એક ઈતિહાસ રચ્યો હતો, જે 28 ગ્રેમી એવોર્ડ જીતનાર એકમાત્ર મહિલા કલાકાર બની હતી. આ ઉપરાંત, તેને આ વર્ષે સૌથી વધુ નોમિનેશન્સ (9) મળ્યા હતા.

વિજેતા

- > 'Record of the Year' બિલી ઓલિશને 'Everything I Wanted' માટે એનાયત કરાયો હતો, જ્યારે ટેલર સ્વિફ્ટના 'Folklore' આલ્બમને 'આલ્બમ ઓફ ધ યર' એવોર્ડ આપવામાં આવ્યો હતો. ડર્નેસ્ટ એમિલ II, 'એચઆર અને ટાયરા થોમસ દ્વારા' I Can't Breathe એ 'સોંગ ઓફ ધ યર' એવોર્ડથી નવાજવામાં આવ્યો. હેરી સ્ટાઈલને 'વોટરમેલન' માટે શ્રેષ્ઠ પોપ સોલો પર્ફોર્મન્સથી નવાજવામાં આવ્યો હતો. લેડી ગાગા અને એરિયાના ગ્રાંડેની 'Rain on Me'ને બેસ્ટ પોપ ડ્યૂઓ / ટ્રુપ પર્ફોર્મન્સ માટે એનાયત કરાયો હતો.

ગ્રેમી એવોર્ડ

- રેકોર્ડિંગ એકેડેમી દ્વારા એવોર્ડ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. તે સંગીત ઉદ્યોગમાં સિદ્ધિઓનું સન્માન કરે છે. તે ચાર મોટા વાર્ષિક અમેરિકન મનોરંજન એવોર્ડ છે. અન્ય ત્રણ એવોર્ડમાં એકેડેમી એવોર્ડ (ફિલ્મ), ટોની એવોર્ડ (થિયેટર અને બ્રોડવે) અને એમી એવોર્ડ (ટેલિવિઝન) નો સમાવેશ થાય છે.

જમ્મુ-કાશ્મીર PMAY-U અંતર્ગત 2 લાખ રૂપિયાની વ્યાજ મુક્ત લોન આપશે

- જમ્મુ-કાશ્મીર એડમિનિસ્ટ્રેટિવ કાઉન્સિલે હાઉસિંગ અને અર્બન ડેવલપમેન્ટ વિભાગના 2 લાખ રૂપિયા સુધીની વ્યાજ મુક્ત લોન આપવાના પ્રસ્તાવને મંજૂરી આપી દીધી છે. નાયબ રાજ્યપાલ મનોજ સિંહાના નેતૃત્વમાં મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- મંજૂરી બાદ શહેરી આવાસ વિહોણા અને આર્થિક રીતે નબળા વર્ગના લાભાર્થીઓને 2 લાખ રૂપિયા આપવામાં આવશે. આ લોન પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના-અર્બન (PMAY-U-પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના-અર્બન) યોજનાના કન્સ્ટ્રક્શન-BLC ઘટક હેઠળ આપવામાં આવશે. આ વ્યાજ મુક્ત લોન 10 વર્ષના સમયગાળા માટે આપવામાં આવશે. તેમાં છ મહિનાની મુલતવી પણ શામેલ છે. આ લોનની રકમ 2500 રૂપિયાના માસિક હપ્તા દ્વારા ચુકવી શકાય છે.

મહત્વ

- સરકાર દ્વારા અપાયેલી વ્યાજમુક્ત લોન લાભાર્થીઓને વધારાના લાભ પૂરા પાડશે. એકંદરે, લાભ રૂ. 1.66 લાખની આર્થિક સહાયથી વધુ થશે જે PMAY-Uના લાભાર્થીઓને પહેલેથી જ પૂરા પાડવામાં આવેલ છે. આ મંજૂરી સાથે, યોજનાના લાભાર્થીઓ હવે તેમના આવાસ એકમો બનાવવા માટે રૂપિયા 3.66 લાખનો લાભ મેળવી શકે છે.

બાળપણમાં ઓટીઝમને ઓળખવા માટે રેટિના સ્કેન તકનીક વિકસાવી

- હોંગકોંગના વૈજ્ઞાનિકે એક પદ્ધતિ વિકસાવી છે જે મશીન લર્નિંગ અને આર્ટિફિશિયલ ઇન્ટેલિજન્સનો ઉપયોગ કરે છે, અને બાળકોના રેટિનાને બાળપણના ઓટીઝમને શોધી શકે છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ નવી તકનીક છ વર્ષ સુધીના બાળકોના રેટિનાને સ્કેન કરી શકે છે અને ઓટીઝમના જોખમને ઓળખવામાં મદદ કરે છે. આ તકનીકીનું વ્યાપારી સંસ્કરણ વર્ષ 2021 ના અંત સુધીમાં વિકસિત કરવામાં આવશે.

નવી ટેકનોલોજી વિશે

- આ નવી તકનીક નવા કમ્પ્યુટર સોફ્ટવેર સાથે ઉચ્ચ-રીઝોલ્યુશન કેમેરાનો ઉપયોગ કરે છે. સોફ્ટવેર આંખમાં રક્ત વાહિનીઓ અને ફાઇબર લેયર જેવા પરિબળોના સંયોજનનું વિશ્લેષણ કરે છે જે બાળકોમાં ઓટીઝમના જોખમને ઓળખવામાં મદદ કરી શકે છે. એકવાર ઓટીઝમનું જોખમ ઓળખી કાઢ્યા પછી, સારવારના વધુ સારા કાર્યક્રમો સમયસર લાગુ કરી શકાય છે.

ઓટીઝમ વિશે

- તે વિકાસલક્ષી અવ્યવસ્થા છે જેમાં અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિ સામાજિક ક્રિયાપ્રતિક્રિયા અને સંદેશાવ્યવહાર મુશ્કેલીઓનો અનુભવ કરે છે. પ્રતિબંધક અને પુનરાવર્તિત વર્તન આમાં મુખ્ય લક્ષણ છે. સામાન્ય રીતે બાળકના પ્રથમ ત્રણ વર્ષ દરમિયાન ઓટીઝમના લક્ષણોની ઓળખ કરવામાં આવે છે. ઓટીઝમના લક્ષણો ધીરે ધીરે વિકસે છે. આ અવ્યવસ્થા આનુવંશિક અને પર્યાવરણીય પરિબળોના સંયોજન સાથે સંકળાયેલી છે. 2015 સુધીમાં, વિશ્વવ્યાપી આશરે 24.8 મિલિયન લોકો ઓટીઝમથી પ્રભાવિત હતા. આ ડિસઓર્ડર સ્ત્રીઓ કરતાં પુરુષોમાં વધારે જોવા મળે છે.

ભવાની દેવી ઓલિમ્પિક્સમાં ફ્વોલિફાય થનારી પ્રથમ ભારતીય તલવારબાજ બની

- 27 વર્ષીય ભારતીય તલવારબાજ ભવાની દેવીએ ઇતિહાસ રચ્યો છે, જે ઓલિમ્પિક મહિલા વ્યક્તિગત તલવારબાજ માટે ફ્વોલિફાય થનારી પ્રથમ ભારતીય બની છે.
- 14 માર્ચ, 2021 ના રોજ, તેમને 'એડજસ્ટ ઓફિશિયલ રેન્કિંગ રેન્કિંગ' પદ્ધતિ દ્વારા ટોક્યો ઓલિમ્પિક્સમાં સ્થાન આપવામાં આવ્યું. હવે તે ટોક્યો ઓલિમ્પિક્સમાં ભાગ લેશે, જે 23 જુલાઈ, 2021 થી 8 ઓગસ્ટ 2021 સુધી યોજાશે.

Back to Basics : ભવાની દેવી

- તેમનું પૂરું નામ ચડલવાડા આનંદ સુંદરરામ ભવાની દેવી છે. તેનો જન્મ 27 ઓગસ્ટ 1993 માં થયો હતો.
- ભવાની દેવીને ગોસ્પોર્ટ્સ ફાઉન્ડેશન દ્વારા રાહુલ દ્રવિડ એથલેટ્સ માર્ગદર્શક કાર્યક્રમ હેઠળ સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે. ભવાની દેવીને સ્પોર્ટ્સ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા (SAI) ના પ્રશિક્ષક સાગર લગુ દ્વારા થેલેસરીના SAI તાલીમ કેન્દ્રમાં તાલીમ આપવામાં આવી છે.

સિદ્ધિઓ

- ભવાની દેવીએ 2009 માં મલેશિયામાં યોજાયેલ કોમનવેલ્થ ચેમ્પિયનશીપમાં બ્રોન્ઝ મેડલ જીત્યો હતો.
- 2010 માં, તેણે થાઈલેન્ડમાં ઇન્ટરનેશનલ ઓપનમાં બ્રોન્ઝ મેડલ જીત્યો હતો.

- > તેણે ફિલિપાઈન્સમાં 2010 ના કેડેટ એશિયન ચેમ્પિયનશીપ પણ જીતી હતી.
- > 2014 માં, તેણે ફિલિપાઈન્સમાં અંડર 23 કેટેગરીમાં એશિયન ચેમ્પિયનશીપમાં સિલ્વર મેડલ જીત્યો અને આ ચંદ્રક મેળવનારી પ્રથમ ભારતીય બની હતી.
- > તે કેનબરામાં સિનિયર કોમનવેલ્થ ફ્રેન્સીંગ ચેમ્પિયનશીપમાં ગોલ્ડ મેડલ જીતનાર પ્રથમ ભારતીય પણ બની છે. સપ્ટેમ્બર 2020 સુધીમાં, તે 37.0 પોઈન્ટ સાથે 45 મા ક્રમે છે.

ટોક્યો ઓલિમ્પિક્સ

- > ટોક્યો ઓલિમ્પિક્સ 23 જુલાઈથી 28 ઓગસ્ટ, 2021 સુધી યોજાશે. 2020 માં પ્રથમ વખત ઓલિમ્પિક્સનું આયોજન થવાનું હતું, પરંતુ COVID-19 રોગચાળાને લીધે રમતો મુલતવી રાખવામાં આવી હતી.

ભારતીય રેલ્વેએ ચિનાબ બ્રિજની કમાન પૂર્ણ કરી

- > 14 માર્ચ, 2021 ના રોજ, ઈજનેરોએ ચિનાબ પુલની નીચલી કમાન પૂર્ણ કરી છે. આ બ્રિજને ભારતીય રેલ્વેનો એન્જિનિયરિંગ માર્વેલ કહેવામાં આવે છે. ચિનાબ પુલનો ઉપરનો કમાન ભાગ બનાવવામાં આવી રહ્યો છે અને ટૂંક સમયમાં પૂર્ણ થશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > આ પુલ ચિનાબ નદી ઉપર બનાવવામાં આવી રહ્યો છે. આ નદીનો મધ્ય ભાગ 467 મીટર છે. તે નદીના તળથી 359 મીટરની ઊંચાઈ પર બનાવવામાં આવી રહી છે.
- > આ પુલ દિલ્હીના કુતુબ મીનારથી પણ ઊંચો છે, જેની ઊંચાઈ 72 મીટર છે. અને તે પેરિસના એફિલ ટાવર કરતા પણ ઊંચો છે, જે 324 મીટર ઊંચાઈએ છે.
- > નદી ઉપરના પુલ કમાનો બાંધકામની નવી પદ્ધતિ દ્વારા કેબલ કારનો ઉપયોગ કરીને બનાવવામાં આવી રહ્યા છે.
- > 20 MT અને 37 MTની ક્ષમતાવાળી બે કેબલ કાર ખાસ બાંધવામાં આવેલા ઊંચા ટાવર સાથે જોડાયેલી છે જે પાયલોન તરીકે ઓળખાય છે. આ પુલના નિર્માણમાં 3,27,051 MT સ્ટ્રક્ચરલ સ્ટીલનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે.

ચિનાબ બ્રિજ

- > તે ભારતીય રેલ્વેનો સ્ટીલ અને કોન્ક્રીટ આર્ચ દ્વારા જમ્મુ-કાશ્મીરના રિયાસી જિલ્લામાં કુકરી અને કેરી વચ્ચે બાંધવામાં આવેલ કમાનદાર પુલ છે.
- > આ પુલનો આધાર નવેમ્બર 2017 માં પૂર્ણ થયો હતો, ત્યારબાદ મુખ્ય કમાનનું નિર્માણ શરૂ થયું. ડેકની ઊંચાઈ નદીના તળથી 359 મીટર ઉપર છે. આ પુલની કુલ લંબાઈ 1,315 મીટર છે.

NGT દ્વારા મેઘાલયમાં ગેરકાયદેસર ખાણકામ અટકાવવા સમિતિની રચના

- > નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ (NGT) એ 15 માર્ચ 2021 ના રોજ એક મોનિટરિંગ કમિટીની રચના કરી છે, જેમાં મેઘાલયમાં અનિયમિત અને ગેરકાયદેસર ખાણકામ અટકાવવા 12 સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દો

- > NGT અધ્યક્ષ ન્યાયમૂર્તિ આદર્શ કુમાર ગોયલની અધ્યક્ષતાવાળી ખંડપીઠે સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે રાજ્યના અધિકારીઓ 'પબ્લિક ટ્રસ્ટ સિદ્ધાંત' મુજબ દુર્લભ પ્રાકૃતિક સંસાધનોના સંરક્ષણ માટે કામ કરવા માટે બંધાયેલા છે. ટ્રિબ્યુનલે એમ પણ જણાવ્યું હતું કે, મોનિટરિંગ કાયમ માટે ચાલુ ન રહી શકે, તેથી કાર્ય એક્ટિવિટીવ અધિકારીઓને સોંપવાની જરૂર છે.

ઓવરસાઇટ કમિટી

- > તેની અધ્યક્ષતા પર્યાવરણ અને વન મંત્રાલયના અધિક સચિવ કરશે.
- > શિલ્લોંગના પર્યાવરણ અને વન મંત્રાલયના પ્રાદેશિક અધિકારીઓ આ સમિતિના સભ્ય સચિવો તરીકે કામ કરશે.
- > સભ્ય સચિવ સમિતિની કામગીરી સાથે સંકલન કરશે અને સમિતિના નિર્ણયો મુજબ દૈનિક મુદ્દાઓને સોદા કરશે. આ સમિતિ પરિસ્થિતિનો અહેવાલ લેવા અને ભવિષ્યની કાર્યવાહીની યોજના બનાવવા માટે એક મહિનાની અંદર બેઠક કરશે.
- > સમિતિ સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયનું પાલન આગળ ધપાવશે. આ સમિતિ ટ્રિબ્યુનલને પણ અવેજાનિક અને અનિયમિત માઈનિંગ બંધ કરવા આદેશ કરશે. તે દૂષિત પ્રવાહો અને નદીઓના કાયાકલ્પ માટે જરૂરી પગલાં લઈ શકે છે.

બોરિસ જહોનસન ભારતની મુલાકાતે આવશે

- > યુનાઈટેડ કિંગડમના વડા પ્રધાન બોરિસ જહોનસન એપ્રિલ 2021 માં ભારતની મુલાકાતે આવશે. આ અગાઉ તેઓ મુખ્ય મહેમાન તરીકે ભારતના પ્રજાસત્તાક પર્વની ઉજવણી માટે જાન્યુઆરી 2021 માં ભારતની મુલાકાતે આવ્યા હતા, પરંતુ કોવિડ -19 મામલાને કારણે યુનાઈટેડ કિંગડમની તેમની યાત્રા રદ કરી દીધી હતી.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > બ્રિટિશ સરકારે એ પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે વડાપ્રધાનની મુલાકાતને ધ્યાનમાં રાખીને આ વિસ્તારમાં બ્રિટિશ વિમાનને તેનાત કરવામાં આવશે.

- > આ મુલાકાત દરમિયાન, બ્રિટિશ સરકાર યુનાઈટેડ કિંગડમ માટે તકો વધારવા અને ભારત-પ્રશાંત ક્ષેત્રમાં ચીનના પ્રભાવનો સામનો કરવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે. બ્રિટિશ વડા પ્રધાન ભારત-યુકે સંબંધોને મજબૂત બનાવવા અને ચીનનો સામનો કરવા માટે મોટી મુલાકાત કરશે.

બ્રિટન-ચીન સંબંધો

- > COVID-19 રોગચાળો અને વિવાદિત હોંગકોંગ નેશનલ સિક્યુરિટી એક્ટ જેવા મુદ્દાઓને કારણે યુકે અને ચીન વચ્ચેના સંબંધોમાં તણાવ પેદા થયો છે.
- > યુકે દ્વારા 5G નેટવર્કમાં ચીનની સક્રિય ભૂમિકાને નકારી કાઢવા પછી સંબંધો તંગ બન્યા છે. દક્ષિણ ચીન સમુદ્રમાં 'ફ્વીન એલિજાબેથ એરક્રાફ્ટ કેરિયર' તરીકે ઓળખાતા બ્રિટિશ વિમાનની જમાવટને કારણે આ સંબંધ વધુ તંગ બની શકે છે.

ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટર્ડને બચાવવા અંગે સુપ્રીમ કોર્ટના સૂચન

- > ભારતની સુપ્રીમ કોર્ટે વિવેચનાત્મક રીતે જોખમમાં મુકેલી ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ પર પોતાનું સૂચન આપ્યું છે, ત્યારબાદ વીજળીની લાઈનથી મૃત્યુ પામેલા પક્ષીઓની સંખ્યામાં વધારો થયો છે. આ ઇલેક્ટ્રિક લેન ગુજરાત અને રાજસ્થાન રાજ્યોમાં ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટર્ડના પ્રાકૃતિક આવાસમાંથી પસાર થાય છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દો

- > મુખ્ય ન્યાયાધીશ શરદ એ. બોબડેની આગેવાનીવાળી બેંચ એ તપાસ કરશે કે પક્ષીઓને બચાવવા માટે ઓવરહેડ પાવર લાઈનોને ભૂગર્ભ કેબલ લાઈનો સાથે બદલી શકાય છે.
- > અદાલતે એક વૈકલ્પિક મિકેનિઝમ પણ શોધી કાઢ્યું છે જેમાં પક્ષીઓને પાવર લાઈનથી દૂર રાખવા માટે ફ્લાઈટ બર્ડ ડાઈવર્ટર્સ લગાવી શકાય છે, પરંતુ આ ખર્ચની અસરકારક પદ્ધતિ નથી.
- > આ કેસમાં એટર્ની જનરલ કે.કે. વેણુગોપાલ ઉર્જા મંત્રાલય માટે હાજર થયા અને કહ્યું કે માત્ર ઓછી વોલ્ટેજ લાઈનો બદલી શકાય છે, પરંતુ ઉચ્ચ વોલ્ટેજ કેબલ નહીં.

ગ્રેટ ભારતીય બસ્ટાર્ડ

- > ભારતીય બસ્ટર્ડનું વૈજ્ઞાનિક નામ એડીયોટીસ નિગ્રિસેપ્સ છે. આ પક્ષી ભારતીય ઉપખંડમાં જોવા મળે છે. તે એક વિશાળ પક્ષી છે, તે દેખાવમાં શાહમૃગ જેવા છે. તે સૌથી ભારે ઉડતા પક્ષીઓમાંનું એક છે.
- > આ પક્ષી એક સમયે ભારતીય ઉપખંડના સુકા મેદાનોમાં સામાન્ય હતું. પરંતુ તેણે તેની સંખ્યા 2011 માં ઘટાડીને 250 કરી દીધી હતી જે આગળ વધીને 2018 માં 150 થઈ ગઈ છે. આ પક્ષીને ભારતના 1972 ના વન્યપ્રાણી સંરક્ષણ અધિનિયમ હેઠળ 'વિવેચનાત્મક જોખમમાં મૂકાયેલા' તરીકે સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે.

નોકિયા નવા 5G રેડિયો સોલ્યુશન્સનો વિકાસ કરશે

- > ફિનિશ ટેલિકોમ ઇક્વિપમેન્ટ ઉત્પાદક નોકિયાએ 16 માર્ચે જાહેરાત કરી હતી કે તેણે નવા ફ્લાઉડ-આધારિત 5G રેડિયો સોલ્યુશન્સ વિકસાવવા માઈક્રોસોફ્ટ, એમેઝોન વેબ સર્વિસિસ અને ગૂગલ સાથે ભાગીદારી કરી છે. આ સોલ્યુશન તેની પોતાની રેડિયો એક્સેસ નેટવર્ક (RAN) તકનીકથી વિકસિત કરવામાં આવશે.

Back to Basics : રેડિયો એક્સેસ નેટવર્ક (RAN)

- > RAN એ મોબાઈલ ટેલિકમ્યુનિકેશન્સ સિસ્ટમનો એક ભાગ છે. આ સિસ્ટમ રેડિયો એક્સેસ તકનીકનો અમલ કરે છે. કમ્પ્યુટર, મોબાઈલ ફોન અથવા ડિવાઈસમાં જેમ કે રિમોટ-કંટ્રોલ મશીનથી RAN થાય છે. તે કોર નેટવર્ક સાથે જોડાણ પણ પ્રદાન કરે છે. RAN કાર્યક્ષમતા સામાન્ય રીતે સિલિકોન ચિપ્સ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવે છે જે બંને મુખ્ય નેટવર્ક્સ અને વપરાશકર્તા ઉપકરણોમાં થાય છે.

RAN ના ઉદાહરણો

- રેડિયો એક્સેસ નેટવર્કના કેટલાક ઉદાહરણોમાં આ શામેલ છે:
 - > GRAN - GSM રેડિયો એક્સેસ નેટવર્ક
 - > GERAN - આ GRAN જેવું જ છે, પરંતુ તેમાં EDGE પેકેટ રેડિયો સેવાઓ શામેલ છે
 - > UTRAN - UMTS રેડિયો એક્સેસ નેટવર્ક

RANની સુવિધાઓ

- > એક જ હેન્ડસેટ અથવા ફોનને એક સાથે અનેક રેડિયો એક્સેસ નેટવર્કથી કનેક્ટ કરી શકાય છે. આ સુવિધા માટે સક્ષમ કરેલ હેન્ડસેટ્સને ડ્યુઅલ-મોડ હેન્ડસેટ્સ કહેવામાં આવે છે.

ભારતની હથિયારોની આયાત ઘટી: SIPRI

- > તાજેતરમાં વૈશ્વિક સંસ્થા સ્ટોકહોમ ઇન્ટરનેશનલ પીસ રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યુટ (Stockholm International Peace Research Institute-SIPRI) દ્વારા જાહેર કરેલા અહેવાલ અનુસાર, ભારત હથિયાર આયાતમાં વર્ષ 2011-2015 અને વર્ષ 2016 થી 2020 વચ્ચે એક તૃતીયાંશ (લગભગ 33%) ઘટાડો થયો છે.

Back to Basics : ભારત વિશેષ માહિતી

- બીજો સૌથી મોટો આયાતકાર:
 - > ભારત વિશ્વનો શસ્ત્રોનો સાઉદી અરેબિયા પછી બીજા નંબરનો આયાત કરનાર દેશ છે.

- **ભારતમાં શસ્ત્રો સપ્લાયર:**
- રશિયા બંને સમયગાળામાં (વર્ષ 2011-2015 અને 2016-2020) ભારતનો સૌથી મોટો હથિયાર સપ્લાયર દેશ છે. જોકે, ભારતને શસ્ત્ર આયાતમાં રશિયાનો હિસ્સો 70% થી ઘટીને 49% થયો છે.
- વર્ષ 2016-20 દરમિયાન ભારતને સૌથી વધુ શસ્ત્ર સપ્લાય કરનારના રૂપમાં ફ્રાન્સ અને ઈઝરાઈલ અનુક્રમે બીજા અને ત્રીજા ક્રમે હતાં. ભારતની હથિયારોની આયાતમાં ફ્રાન્સ અને ઈઝરાઈલનો હિસ્સો અનુક્રમે 709% અને 82% વધ્યો છે.
- ભારતને શસ્ત્રોના પુરવઠામાં, યુ.એસ. 2016-20 ના સમયગાળામાં ચોથા સ્થાને હતું, જ્યારે 2011-15ના સમયગાળામાં તે બીજા ક્રમે હતું.
- **ભારતની નિકાસ:**
- વર્ષ 2016-20 દરમિયાન વૈશ્વિક હથિયારોની નિકાસમાં ભારતનો હિસ્સો 0.2% હતો, જેથી તે વિશ્વનો 24 મો સૌથી મોટો શસ્ત્ર નિકાસકાર બની ગયો.
- જે વર્ષ 2011-15ના સમયગાળાની તુલનામાં નિકાસમાં 200% થી વધુનો વધારો દર્શાવે છે.
- આ સમયગાળા દરમિયાન ભારતના લશ્કરી સાધનોના ટોચના પ્રાપ્તકર્તા મ્યાનમાર, શ્રીલંકા અને મોરેશિયસ હતા.
- **ભવિષ્યના વલણો:**
- પાકિસ્તાન-ચીન થી વધતા જોખમો અને સ્થાનિક સંરક્ષણ ઉત્પાદનમાં વિલંબને કારણે આગામી વર્ષોમાં ભારતની હથિયારોની આયાત વધારશે.

આયાત ઘટવાના કારણો

- ભારતનો આત્મનિર્ભરતા પર ભાર: આ અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે આ ઘટાડા પાછળનું કારણ ભારતનો સંરક્ષણ ઉત્પાદનમાં આત્મનિર્ભર બનાવવાનો પ્રયાસ છે.
- આ ઉપરાંત સશસ્ત્ર દળો માટે મૂડી ખર્ચની 60% કરતા વધારે ફાળવણી સ્થાનિક ઉત્પાદિત શસ્ત્રો અને પ્લેટફોર્મ માટે કરવામાં આવી છે.
- અગાઉ સરકારે 101 સંરક્ષણ ઉપકરણોની નકારાત્મક આયાતની સૂચિ જાહેર કરી હતી અને પ્લેટફોર્મ આ નકારાત્મક સૂચિમાં સમાવિષ્ટ વસ્તુઓનું ઉત્પાદન કરવાની તક આપશે.
- જટિલ ખરીદ પ્રક્રિયા: ભારતીય હથિયારોની આયાતમાં ઘટાડો મુખ્યત્વે તેની જટિલ પ્રાપ્તિ પ્રક્રિયાઓને કારણે આવ્યો છે, જે રશિયન શસ્ત્રો પરની નિર્ભરતા ઘટાડવાના પ્રયત્નો સાથે જોડાયેલા છે.
- **આંતરરાષ્ટ્રીય પરિવહન:**
- વર્ષ 2016-20 ના સમયગાળા દરમિયાન ટોચના પાંચ વૈશ્વિક હથિયાર નિકાસ કરતા દેશોમાં યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ, રશિયા, ફ્રાન્સ, જર્મની અને ચીન હતા.
- મોટા હથિયારોનું આંતરરાષ્ટ્રીય સ્થાનાંતરણ 2011-15 અને 2016-20 ની વચ્ચે સમાન સ્તરે રહ્યું હતું.
- આ સમયગાળા દરમિયાન યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ, ફ્રાન્સ અને જર્મનીમાં શસ્ત્રોની નિકાસમાં નોંધપાત્ર વધારો થયો હતો, જ્યારે રશિયા અને ચીનની શસ્ત્રોની નિકાસમાં ઘટાડો થયો હતો.

- રશિયન નિકાસમાં ભારતની આયાતમાં ઘટાડાનાં કારણે ઘટાડો થયો છે.
- ભલેને પછી રશિયાએ વર્ષ 2011-15 અને વર્ષ 2016-20 દરમિયાન ચીન, અલ્જેરિયા અને ઈજિપ્તને તેના શસ્ત્ર પુરવઠામાં વધારો કર્યો હોય પરંતુ તેનાથી રશિયાથી ભારતને થતી શસ્ત્રોની સપ્લાયમાં ઘટાડો આવ્યો ન હતો.
- આ સમયગાળા દરમિયાન, મધ્ય-પૂર્વ (ખાસ કરીને સાઉદી અરેબિયા) ના દેશોમાં શસ્ત્રોની આયાતમાં વધારો થયો.

સ્ટોકહોમ આંતરરાષ્ટ્રીય શાંતિ સંશોધન સંસ્થા

- તે એક આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થા છે જે યુદ્ધ, શસ્ત્રાગાર, શસ્ત્ર નિયંત્રણ અને નિ:શસ્ત્રકરણમાં સંશોધન માટે સમર્પિત છે.
- તેની સ્થાપના વર્ષ 1966 માં સ્ટોકહોમ (સ્વીડન) માં થઈ હતી.
- તે નીતિ ઉત્પાદકો, સંશોધકો, મીડિયા અને જાગૃત નાગરિકોને પારદર્શક સ્ત્રોતોના આધારે ડેટા, ડેટા વિશ્લેષણ અને ભલામણો પ્રદાન કરે છે.

કેન્દ્રીય મોટર વાહન (પાંચમો સુધારો) નિયમ, 2021

- **તાજેતરમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવેલા આ નિયમો અનુસાર:**
- વાહનોમાં ખામીઓ સ્વેચ્છાએ જાહેર ન કરવા બદલ વાહન ઉત્પાદકો પર 1 એપ્રિલથી 1 કરોડ રૂપિયા સુધીનો દંડ લાદવામાં આવી શકે છે.
- છ લાખથી વધુ ટુ-વ્હીલર્સ, એક લાખથી વધુ ફોર વ્હીલર્સ અને ત્રણ લાખથી વધુ થ્રી વ્હીલર્સ અને ફ્વોર્ડ્રી સાયકલને (Quadricycles) પરત લેવાં પર 1 કરોડ રૂપિયા સુધીનો દંડ થઈ શકે છે.
- 6,000 ટુ-વ્હીલર્સને પરત લેવાં માટે, ઉત્પાદકે 10 લાખ રૂપિયા સુધીની ચુકવણી કરવી પડશે.
- ટુ-વ્હીલર્સની વાર્ષિક 3,000 યુનિટનું વેચાણવાળા વાહનોના સંદર્ભમાં જો 20% વાહન માલિકો દ્વારા એક સરખી સમસ્યાની જાણ કરવામાં આવે તો, સરકાર તમામ વાહનોને પાછા ખેંચવાનો આદેશ કરશે.
- 6,000 યુનિટના વાર્ષિક વેચાણવાળા વાહનોના કિસ્સામાં, જો વેચાયેલા કુલ વાહનોના 11% થી 30% વાહનોમાં એક સરખી ફરિયાદ મળી આવે તો, બધા વાહનો પાછા ખેંચવામાં આવશે.
- પેસેન્જર બસો અને ટ્રકો માટે, આ સંદર્ભમાં વાર્ષિક વેચાણના 3%ની મર્યાદા નક્કી કરવામાં આવી છે.

રેલ્વેનું ખાનગીકરણ થવું જોઈએ નહીં: વિરોધ

- વિરોધી પક્ષો દ્વારા, છેલ્લા સાત વર્ષોમાં, મોદી સરકાર દ્વારા રેલવેનું 'ખાનગીકરણ' કરવાના તમામ પ્રયાસો કરવા પર આકરી ટીકા કરવામાં આવી.

Back to Basics : ચિંતાઓ

- વિપક્ષી નેતાઓનું કહેવું છે કે વિવિધ રેલ્વે ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરનું ખાનગીકરણ કરવાથી ફક્ત કોર્પોરેટોને ફાયદો થશે અને રેલવે માટે આવકનું નુકસાન થશે.
- જેનાથી રેલવે પણ એર ઈન્ડિયા અને ઈન્ડિયન એરલાઈન્સ જેવી સ્થિતિમાં પહોંચી જશે. રેલવેના ખાનગીકરણનો અર્થ ભાડામાં વધારો પણ છે.
- વળી, ખાનગીકરણનો અર્થ હંમેશા કાર્યક્ષમતામાં સુધારો થતો નથી. લગભગ બે દાયકા પહેલા કેટરિંગ સેવાઓનું ખાનગીકરણ કરવામાં આવ્યું હતું, મુસાફરોની હજી પણ ફરિયાદો રહે છે.

વિવેક દેવરોય કમિટીની ભલામણો

- વિવેક દેવરોય કમિટીની ભારતીય રેલ્વે માટે સંસાધનો એકત્રિત કરવા અને રેલ્વે બોર્ડનું પુનર્ગઠન કરવાની રીતો સૂચવવા માટે રચના કરવામાં આવી હતી. આ સમિતિએ રોલિંગ સ્ટોક એટલે કે વેગન અને કોચનું ખાનગીકરણ કરવાની ભલામણ કરી હતી.

રેલ્વેનું ખાનગીકરણ

- લાભ:
- સાઈ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર:
- રેલ્વેના ખાનગીકરણથી વધુ સાડુ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર મળશે, જેથી મુસાફરોને વધુ સારી સુવિધા મળશે.
- ઉંચા ભાડા અને સેવા-ગુણવત્તાનું સંતુલન:
- આ પગલાથી પ્રતિસ્પર્ધામાં વધારો થશે અને સેવાઓની ગુણવત્તામાં એકંદરે વધારો થશે.
- અકસ્માતોમાં ઘટાડો:
- જાળવણી ખાનગી માલિકી સાથે વધુ સારી રહેશે. ખાનગીકરણના સમર્થકો માને છે કે આનાથી અકસ્માતોની સંખ્યામાં ઘટાડો થશે, પરિણામે લાંબા ગાળે સલામત મુસાફરી અને ઉંચી નાણાકીય બચત થશે.

ગેરલાભ

- લાભકારી ક્ષેત્રોમાં મર્યાદિત વિસ્તરણ :
- ભારતીય રેલ્વે સરકારી હોવાનો એક ફાયદો એ છે કે તે બિનનફાકારક હોવાને લીધે દેશવ્યાપી કનેક્ટિવિટી પ્રદાન કરે છે. ખાનગીકરણમાં આ શક્ય નથી કારણ કે તે ઓછા ચાલતા રૂટ્સને સમાપ્ત કરશે, તેથી કનેક્ટિવિટીને નકારાત્મક અસર કરશે. હકીકતમાં, આ દેશના કેટલાક ભાગોને વધુ દુર્ગમ બનાવશે અને ખાનગીકરણ આ ક્ષેત્રોને વિકાસની પ્રક્રિયાથી બાકાત રાખશે.

- ભાડુ:
- ખાનગી સાહસો સીધા નફા આધારિત હોય છે. તેથી, તે માનવું સ્વાભાવિક છે કે ભારતીય રેલ્વેમાં નફો મેળવવાનો સૌથી સહેલો રસ્તો ભાડામાં વધારો કરવો છે. આથી, રેલ્વે સેવા ઓછી આવકવાળા જૂથની પહોંચથી દૂર રહેશે. આમ, તે ભારતીય રેલ્વેના ભેદભાવ વિના તમામ આવક જૂથના લોકોને સેવા પૂરી પાડવાના મૂળ હેતુની હાર હશે.

- જવાબદારી:
- ખાનગી કંપનીઓ વ્યવહારમાં અણધારી હોય છે અને તેમની શાસન પદ્ધતિઓને વિગતવાર શેર કરતી નથી. આવા કિસ્સામાં, કોઈ ચોક્કસ એન્ટિટીને જવાબદાર ગણવું મુશ્કેલ બનશે.

'વર્લ્ડ એર ક્વોલિટી રિપોર્ટ 2020

- 'વર્લ્ડ એર ક્વોલિટી રિપોર્ટ 2020' શીર્ષકથી જાહેર આ રિપોર્ટ એક સ્વિસ સંસ્થા આઈક્વુએર (IQAir) દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.
- વૈશ્વિક શહેરોનો રેન્કિંગ અહેવાલ 106 દેશોના PM2.5 ડેટા પર આધારિત છે, જે જમીન પર સ્થિત મોનિટરિંગ સ્ટેશનો દ્વારા માપવામાં આવે છે, જેમાંથી મોટાભાગના મોનિટરિંગ સ્ટેશનો સરકારી એજન્સીઓ દ્વારા સંચાલિત હોય છે.

Back to Basics : ભારતીય શહેરોમાં વાયુ પ્રદૂષણ

- દિલ્હી, વિશ્વની સૌથી પ્રદૂષિત રાજધાની : જોકે દિલ્હીની હવાની ગુણવત્તામાં વર્ષ 2019 થી 2020 સુધીમાં લગભગ 15 ટકાનો સુધારો થયો છે. સુધારો થયો હોવા છતાં, દિલ્હી વિશ્વનું 10 મો સૌથી પ્રદૂષિત શહેર અને ટોચની પ્રદૂષિત રાજધાનીના રૂપમાં ટોચના સ્થાને છે.
- ભારત, વિશ્વભરના ટોચના 30 સૌથી પ્રદૂષિત શહેરોમાંથી 22 શહેરો સાથે, સૌથી વધુ પ્રદૂષિત શહેરોની રેન્કિંગમાં ટોચ પર છે.
- અહેવાલ મુજબ, ચીઝના ઝિંજિયાંગ શહેર પછી ગાઝિયાબાદ વિશ્વનું બીજું સૌથી પ્રદૂષિત શહેર છે.
- ટોચના 10 પ્રદૂષિત શહેરોની યાદીમાં આઠ ભારતીય શહેરો છે – બુલંદશહેર, બિસરખ જલાલપૂર, નોઈડા, ગ્રેટર નોઈડા, કાનપુર, લખનઉ (બધા ઉત્તર પ્રદેશમાં), રાજસ્થાનનું મિવાડી તથા દિલ્હી.
- ભારતમાં વાયુ પ્રદૂષણના મુખ્ય સ્ત્રોતોમાં પરિવહન, રસોઈ માટે બાયોફ્યુઅલ સળગાવવું, વીજળી ઉત્પાદન, ઉદ્યોગ, બાંધકામ, કચરો કમ્બેશન અને કૃષિ-કચરાના સમયાંતરે કમ્બેશન વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

વૈશ્વિક પરિદ્રશ્ય

- ભારત, વર્ષ 2019 ના વિપરીત, વર્ષ 2020 માં વિશ્વનો ત્રીજો સૌથી પ્રદૂષિત દેશ છે. વર્ષ 2019 દરમિયાન ભારતની હવાની ગુણવત્તા, ઝેરીમાં સૌથી વધારે પાંચમા ક્રમે હતી.

- > વર્ષ 2020 માં બાંગ્લાદેશ અને પાકિસ્તાનમાં 5ના સરેરાશ ભારતની તુલનામાં વધુ ખરાબ હતું.
- > આ નવીનતમ અહેવાલમાં ચીનને 11 મો ક્રમ આપવામાં આવ્યો છે.
- > મોનિટરિંગ થયેલા 106 દેશોમાંથી, ફક્ત 24 દેશોએ 5 પર વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશનની વાર્ષિક માર્ગદર્શિકા પૂરી કરી હતી.

આગળનો માર્ગ

- > તેમ છતાં દિલ્હી સહિત અનેક શહેરોમાં લોકડાઉનના કારણે હવાની ગુણવત્તામાં મામૂલી સુધારો થયો છે, છતાં પણ હવાના પ્રદૂષણની આરોગ્ય અને અર્થવ્યવસ્થા પર હાનિકારક અસરો જોખમી સ્થિતિમાં છે.
- > તેથી, સરકારો તથા શહેરો માટે ટકાઉ અને સ્વચ્છ ઊર્જા સ્ત્રોતોને પ્રાધાન્ય આપવું, ચાલવું, સાયકલ ચલાવવું અને સુલભ જાહેર પરિવહનને પ્રોત્સાહિત કરવું જેવા વિકલ્પો ઓછા ખર્ચે, સક્રિય અને કાર્બન-તટસ્થ પરિવહનને પ્રોત્સાહન કરવું યોગ્ય રહેશે.
- > સ્વચ્છ ઊર્જા અને શુદ્ધ પરિવહન માટે પરિવર્તનને ઝડપી કરવાથી ફક્ત લોકોની જિંદગી બચી શકે છે, પરંતુ આરોગ્ય સંબંધિત ખર્ચમાં નાટકીયરૂપે ઘટાડો થાય છે.

ભારતની 'એક્ટ ઇસ્ટ પોલિસી'

- > તાજેતરમાં કેન્દ્રીય નોર્થ ઇસ્ટર્ન ક્ષેત્રના વિકાસ રાજ્યમંત્રી (DoNER) એ કહ્યું હતું કે કનેક્ટિવિટી એક્ટ એસ્ટ પોલિસીનો એક મહત્વપૂર્ણ ઘટક છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > નવેમ્બર 2014 માં ઘોષિત થયેલી 'એક્ટ ઇસ્ટ પોલિસી', 'લુક ઇસ્ટ પોલિસી'નું અદ્યતન સ્વરૂપ છે.
- > તે વિવિધ સ્તરે વિશાળ એશિયા-પેસિફિક ક્ષેત્ર સાથે આર્થિક, વ્યૂહાત્મક અને સાંસ્કૃતિક સંબંધોને પ્રોત્સાહન આપવાની રાજદ્વારી પહેલ છે.
- > આ નીતિ હેઠળ દ્વિપક્ષીય, પ્રાદેશિક અને બહુપક્ષીય સ્તરો પર સંપર્ક, વેપાર, સંસ્કૃતિ, સંરક્ષણ અને લોકો-લોકો વચ્ચેના સંપર્કમાં વધારો કરવા દક્ષિણ-પૂર્વ એશિયન દેશો સાથે ગાઢ અને ટકાઉ સંપર્કને વધારવા માટે પ્રોત્સાહન આપે છે.

લક્ષ્ય

- > આર્થિક સહકાર, સાંસ્કૃતિક સંબંધોને પ્રોત્સાહિત કરવા તથા એક સક્રિય અને વ્યવહારિક અભિગમ અપનાવીને ભારત-પેસિફિક ક્ષેત્રમાં સ્થિત દેશો સાથે વ્યૂહાત્મક સંબંધો વિકસાવીને ઉત્તર-પૂર્વ ક્ષેત્રના આર્થિક વિકાસમાં સુધારો કરવો કે જે દક્ષિણ-પૂર્વ એશિયાનું પ્રવેશદ્વાર છે.

લુક ઇસ્ટ પોલિસી

- > વ્યૂહાત્મક ભાગીદાર સોવિયત યુનિયન (કોલ્ડ વોર, 1991ના અંતમાં) ના પ્રભાવમાંથી ઉભરવા માટે, ભારતે યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ અને દક્ષિણ-પૂર્વ એશિયામાં તેના સાથી દેશો સાથેના તેના સંબંધોને મજબૂત બનાવવાનો પ્રયાસ કર્યો.
- > આ પ્રયત્નોમાં વર્ષ 1992 માં ભારતના પૂર્વ વડાપ્રધાન પી.વી. નરસિંહ રાવે લુક ઇસ્ટ પોલિસી ની શરૂઆત કરી કારણકે દક્ષિણ-પૂર્વ એશિયા ક્ષેત્ર સાથેના ભારતના સંબંધોને વ્યૂહાત્મક બનાવવા અને પ્રાદેશિક શક્તિ તરીકે 'પીપલ્સ રિપબ્લિક ઓફ ચાઇના'ના વ્યૂહાત્મક પ્રભાવને સંતુલિત રજૂ કરી હતી.

લુક ઇસ્ટ પોલિસી અને એક્ટ ઇસ્ટ પોલિસી વચ્ચેનો તફાવત

- **લુક ઇસ્ટ પોલિસી:**
 - > લુક ઇસ્ટ પોલિસીમાં 'દક્ષિણ-પૂર્વ એશિયન દેશોના સંઘ' (આસિયાન) અને તેમના આર્થિક સંકલન પર કેન્દ્રિત કરવામાં આવ્યું.
 - > ભારત વર્ષ 1996 માં આસિયાનના એક સંવાદ ભાગીદાર અને વર્ષ 2002 માં શિખર સ્તરીય વાટાઘાટોનો ભાગીદાર બન્યું.
 - > વર્ષ 2012 માં આ સંબંધ વ્યૂહાત્મક ભાગીદારીમાં ફેરવાયો.
 - > 1992 માં, જ્યારે ભારતે લુક ઇસ્ટ પોલિસી શરૂ કરી, ત્યારે આસિયાન સાથે ભારતનો વેપાર 2 અબજ ડોલર હતો. વર્ષ 2010 માં આસિયાન સાથે મુક્ત વેપાર કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા પછી, વેપાર વધીને 72 અબજ ડોલર (2017-18) થયો છે.
 - > ભારત 'પૂર્વ એશિયા સમિતિ' (EAS), 'આસિયાન પ્રાદેશિક મંચ' (ARF) વગેરે જેવા કેટલાય પ્રાદેશિક મંચમાં પણ સક્રિય ભાગ લેનાર છે.
- **એક્ટ ઇસ્ટ પોલિસી:**
 - > 'એક્ટ ઇસ્ટ' પોલિસી એશિયન દેશોના આર્થિક એકીકરણ અને પૂર્વ એશિયન દેશો સાથે સુરક્ષા સહયોગ પર કેન્દ્રિત છે.
 - > ભારતના વડાપ્રધાને 'એક્ટ ઇસ્ટ પોલિસી' અંતર્ગત 4C પર પ્રકાશ પાડ્યો છે.
 - > સંસ્કૃતિ (Culture)
 - > વાણિજ્ય (Commerce)
 - > કનેક્ટિવિટી (Connectivity)
 - > ક્ષમતા નિર્માણ (Capacity Building)
 - > સુરક્ષા ભારતની 'એક્ટ ઇસ્ટ પોલિસી' નું એક મહત્વપૂર્ણ પરિમાણ છે.
 - > દક્ષિણ ચીન સમુદ્ર અને હિંદ મહાસાગરમાં વધતા ચીની હસ્તક્ષેપના સંદર્ભમાં ભારત દ્વારા નેવિગેશનની સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત કરવી અને હિંદ મહાસાગરમાં તેની ભૂમિકા સ્પષ્ટ કરવી એ 'એક્ટ ઇસ્ટ' પોલિસીનું મુખ્ય લક્ષણ છે.
 - > ભારત 'ફ્વાડ' નામના ભારત-પ્રશાંત ક્ષેત્ર આધારિત અનૌપચારિક જૂથ દ્વારા પણ આવા પ્રયાસો કરી રહ્યું છે.

કનેક્ટિવિટી વધારવા માટેની પહેલ

- > ભારત અને બાંગ્લાદેશ વચ્ચે અગરતલા-અખૌરા રેલ્વે લિંક.
- > આંતર-મોડેલ પરિવહન લિંક્સ અને બાંગ્લાદેશના માધ્યમથી આંતરદેશીય જળમાર્ગ.
- > કલાદાન મલ્ટીમોડલ ટ્રાંઝિટ ટ્રાન્સપોર્ટ પ્રોજેક્ટ અને મ્યાનમાર અને થાઈલેન્ડ સાથે ઉત્તર પૂર્વને જોડતો ત્રિપક્ષીય હાઈવે પ્રોજેક્ટ.
- > 'ભારત-જાપાન એક્ટ ઇસ્ટ ફોરમ' હેઠળ વિવિધ માર્ગ અને પુલ પ્રોજેક્ટ્સ અને હાઈડ્રો ઇલેક્ટ્રિક પાવર પ્રોજેક્ટ્સનું આધુનિકીકરણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > 'ઈન્ડિયા-જાપાન એક્ટ ઇસ્ટ ફોરમ' અંતર્ગત વર્ષ 2017 માં સ્થાપિત કરવામાં આવેલ હતી જેનો ઉદ્દેશ્ય ભારતની 'એક્ટ ઇસ્ટ પોલિસી' અને જાપાનની 'ફ્રી એન્ડ ઓપન ઇન્ડો-પેસિફિક સ્ટ્રેટેજી' હેઠળ ભારત-જાપાન સહયોગ હેતુ એક પ્લેટફોર્મ પ્રદાન કરવું એ છે.
- > આ મંચ, ભારતના ઉત્તર-પૂર્વ ક્ષેત્રના આર્થિક આધુનિકીકરણ માટેના વિશિષ્ટ પ્રોજેક્ટ્સને ઓળખશે, જેમાં કનેક્ટિવિટી, વિકાસલક્ષી માળખાગત સુવિધાઓ, ઔદ્યોગિક જોડાણ અને પર્યટન, સંસ્કૃતિ અને રમતગમત સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા લોકોમાં સંપર્ક જેવા પરિબળોનો સમાવેશ થાય છે.

અન્ય પહેલ

- > રોગચાળા દરમિયાન આસિયાન દેશોને દવા / તબીબી પુરવઠોના રૂપમાં વિસ્તૃત સહાય.
- > એશિયન દેશોના સહભાગીઓ માટે IITમાં 1000 પીએચડી ફેલોશિપની ઓફર સાથે શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવી છે.
- > ભારત શિક્ષણ, જળ સંસાધનો, આરોગ્ય, વગેરે ક્ષેત્રોમાં તળિયાના સમુદાયોના વિકાસમાં સહાય આપવા માટે કંબોડિયા, લાઓસ, મ્યાનમાર અને વિયેતનામમાં ઝડપી અસર પ્રોજેક્ટ્સનો અમલ કરી રહ્યાં છે.
- > 'ક્વિક ઇમ્પેક્ટ પ્રોજેક્ટ્સ' (QIPs) એ ઓછા ખર્ચ વાળા નાના-નાના પ્રોજેક્ટ્સ છે જે ટૂંકા સમયગાળાની અંદર આયોજિત અને અમલમાં મૂકવામાં આવે છે.

Mobile Seva Appstore – ભારતનો પહેલો સ્વદેશી વિકસિત એપ સ્ટોર

- > ઇલેક્ટ્રોનિક્સ અને આઈટીમંત્રી રવિશંકર પ્રસાદે રાજ્યસભાને લેખિત જવાબમાં કહ્યાં છે કે ભારતે પોતાનું પહેલું સ્વદેશી રૂપથી વિકસિત એપ સ્ટોર 'મોબાઈલ સેવા એપ સ્ટોર' (Mobile Seva Appstore) વિકસાવ્યું છે. આ એપ સ્ટોર કેટલાય ડોમેન્સ અને સાર્વજનિક સેવાઓ કેટેગરીઝમાં કેટલાક 965 લાઈવ એપને હોસ્ટ કરે છે. આ ભારતીય એપ સ્ટોર પ્રારંભિક તબક્કે મફતમાં ઉપલબ્ધ થશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > મંત્રીએ વધુમાં જણાવ્યું હતું કે, સરકાર જ્યાં ખાનગી ખેલાડીઓને એક્સ હોસ્ટ કરવા માટે પ્રોત્સાહિત કરી રહી છે, ત્યારે તે તેના પોતાના મોબાઈલ એપ સ્ટોરને વિકસાવવા અને મજબૂત કરવામાં રસ દાખવી રહી છે. આ જવાબ મંત્રી દ્વારા આ સવાલ પર આપવામાં આવ્યો હતો કે શું ભારતના પોતાના ડિજિટલ સ્ટોરની ગેરહાજરી અને Google અને Appleના બાહ્ય એપ સ્ટોર્સ પરની નિર્ભરતા ભારતના ડિજિટલ ઇકોસિસ્ટમ માટે મુશ્કેલી ઉભી કરી રહી છે અથવા મંત્રાલય પોતાનું ડિજિટલ સ્ટોર ઉભું કરી શકે તે વિચારણા કરી રહ્યાં છે.

મોબાઈલ એપ્લિકેશનનો સૌથી મોટો વપરાશકાર

- > મંત્રીએ એમ પણ કહ્યાં હતું કે મોબાઈલ એપ્લિકેશનનો સૌથી મોટો વપરાશકાર ભારત છે. આ ઉપરાંત, ઇન્ડિયા એપ્લિકેશન માર્કેટ સ્ટેટિસ્ટિક્સ રિપોર્ટ 2021 મુજબ, Android પર લગભગ 5 ટકા એપ્લિકેશન ભારતીય એપ ડેવલપર્સની છે.

મોબાઈલ સેવા (Mobile Seva)

- > તે એક નવીન પહેલ છે જે ઇલેક્ટ્રોનિક્સ અને માહિતી ટેકનોલોજી મંત્રાલય દ્વારા લોન્ચ કરાયેલી છે. તેને સેન્ટર ફોર ડેવલપમેન્ટ ઓફ એડવાન્સ કમ્પ્યુટિંગ (CDAC) દ્વારા લાગુ કરવામાં આવી છે. તે તમામ કેન્દ્રીય, રાજ્ય અને સ્થાનિક સરકારી વિભાગો અને એજન્સીઓને SMS, USSD, IVRS, મોબાઈલ એપ્લિકેશન જેવી સેવાઓ આપવામાં સક્ષમ બનાવે છે. તે એક કેન્દ્રીય રૂપથી હોસ્ટ ફ્લાઉડ આધારિત મોબાઈલ પ્લેટફોર્મ છે જે ભારતભરમાં મોબાઈલ ડિવાઈસીસ દ્વારા સેવાઓ પ્રદાન કરવાની મંજૂરી આપે છે.

Mobile Seva AppStore

- > તે એક મોબાઈલ એપ્લિકેશન હોસ્ટિંગ પ્લેટફોર્મ છે જે ભારત સરકારની માલિકીનું છે. આ એપ સ્ટોર ભારતીય મોબાઈલ એપ્લિકેશન ડેવલપર્સ માટે હોસ્ટિંગ પ્લેટફોર્મ પ્રદાન કરવા માટે બનાવવામાં આવ્યું છે. તે ભારતનો પહેલો સ્વદેશી રીતે વિકસિત એપ સ્ટોર છે જેમાં કેન્દ્ર, રાજ્ય અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોના મંત્રાલયો અને વિભાગો શામેલ છે. પ્લેટફોર્મ પર, સરકારી વિભાગો અથવા ખાનગી વિકાસકર્તાઓ આરોગ્ય, શિક્ષણ, કૃષિ, ઓનલાઈન ચુકવણી, નાણાકીય, ચૂંટણી સેવાઓ, સમાજ કલ્યાણ, પરિવહન, ખોરાક અને ઉર્જા સંબંધિત સરકારી અને અન્ય જાહેર સેવાઓની ડિલિવરી માટે તેમની મોબાઈલ એપ્લિકેશન હોસ્ટ કરી શકે છે.

ડો. હર્ષ વર્ધનને 'Stop TB Partnership Board' ના અધ્યક્ષ તરીકે નિયુક્ત કરાયા

- > કેન્દ્રીય આરોગ્ય મંત્રી ડો. હર્ષ વર્ધનની 18 માર્ચ, 2021 ના રોજ "Stop TB Partnership Board"ના અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.
- > આ નિમણૂક ભારત દ્વારા ક્ષય રોગ (ટીબી) નાબૂદી માટેના તેમના ઉત્કૃષ્ટ યોગદાનને માન્યતા આપવા માટે કરવામાં આવી હતી. તેઓ જુલાઈ 2021 થી ત્રણ વર્ષની મુદત માટે આ વૈશ્વિક સંસ્થામાં સેવા આપશે.

Back to Basics : Stop TB Partnership

- > તે એક આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થા છે જે દેશોને ટીબી સામે લડવા માટે ગોઠવવાનું કામ કરે છે. તે એક 'ટીબી મુક્ત વિશ્વ' ની દ્રષ્ટિ સાથે કાર્ય કરે છે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- > સ્ટોપ ટીબી પાર્ટનરશીપની સ્થાપના સન્ 2000 માં થઈ હતી. તેને ક્ષય રોગ નાબૂદ કરવાની કામગીરી સોંપવામાં આવી છે. આ સંસ્થાની સ્થાપના 1998 માં લંડનમાં આયોજિત ક્ષય રોગચાળા અંગેના એડહોક સમિતિના પ્રથમ સત્રની બેઠક બાદ થઈ હતી. આ સંસ્થાએ એમ્સ્ટર્ડમ ઘોષણા દ્વારા મંત્રીસ્તરીય પ્રધાનમંડળથી સહયોગી કાર્યવાહીનું આહ્વાન કર્યું છે. તેમાં આંતરરાષ્ટ્રીય, બિન-સરકારી અને સરકારી સંસ્થાઓ સહિત 1500 ભાગીદાર સંસ્થાઓ છે. તે સ્વિટ્ઝર્લેન્ડના જિનીવામાં સ્થિત છે.

ટીબી સામે ભારતની પ્રતિબદ્ધતા

- > ભારતે 2025 સુધીમાં ટીબીને નાબૂદ કરવા પ્રતિબદ્ધતા જાહેર કરી છે. ભારતની સમય મર્યાદા 2030ની વૈશ્વિક સમય મર્યાદાથી પાંચ વર્ષ આગળ છે. સરકારે વર્ષ 2017-2025 માટે ટીબી નાબૂદી માટે રાષ્ટ્રીય વ્યૂહાત્મક યોજનાને પણ આગળ વધારી છે.

'યોગ્ય દિશા' અભિયાન

- > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર વિકાસ કાર્યક્રમ (UNDP) એ ગ્રામીણ ભારતમાં મહિલાઓની આજીવિકા અને ઉદ્યોગસાહસિકતાને લગતા મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં લેવા 'રાઈટ ડાયરેક્શન' અભિયાન શરૂ કર્યું છે.
- > આ અભિયાનમાં એવા મુદ્દાઓ અને અવરોધોની રૂપરેખા બનાવવામાં આવી છે કે જે ગ્રામીણ ભારતમાં મહિલાઓની રોજગાર અને આજીવિકા સુધી પહોંચવામાં અવરોધ ઉભો કરે છે. મહિલાઓ વધુ આત્મનિર્ભર બનવામાં મદદ કરી શકે તેવા સાહસો સ્થાપવા પર ભાર મૂકવામાં આવશે.

- > 'રાઈટ ડાયરેક્શન' અભિયાન એ યુનાઈટેડ નેશન્સ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ (UNDP) અને 'IKEA ફાઉન્ડેશન' વચ્ચેના પાંચ વર્ષનો સહયોગ છે અને દેશના પાંચ રાજ્યો / કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોમાં કુશળતા અને માર્ગદર્શન જેમકે દિલ્હી, હરિયાણા, કર્ણાટક, મહારાષ્ટ્ર અને તેલંગાણામાં કૌશલ અને પરામર્શ સેવાઓના માધ્યમથી લગભગ 10 લાખ મહિલાઓને રોજગાર અને આજીવિકાની તકો સુધી પહોંચ પ્રાપ્ત કરવા સક્ષમ બનાવશે. UNDP સંયુક્ત રાષ્ટ્રના વૈશ્વિક વિકાસનું એક નેટવર્ક છે. તેનું મુખ્ય મથક ન્યુ યોર્કમાં છે UNDP ગરીબી નિવારણ, અસમાનતાને ઓછી કરવા હેતુ લગભગ 70 દેશોમાં કાર્ય કરે છે.

'એલ્યુમિનિયમ-એર બેટરી'

- > સરકારની માલિકીની ઈન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ દ્વારા ઈઝરાયલના એક બેટરી ટેકનોલોજી સ્ટાર્ટઅપ ફિન્જીની સાથે એક સંયુક્ત સાહસ શરૂ કરવાનું નક્કી કર્યું છે.
- > આ હેઠળ ઈલેક્ટ્રિક વાહનો અને અચલ સંગ્રહ માટે એલ્યુમિનિયમ-એર ટેકનોલોજી (Aluminium-Air Technology) આધારિત બેટરી સિસ્ટમ વિકસિત કરવામાં આવશે અને હાઈડ્રોજન સ્ટોરેજ માટેના ઉકેલોની શોધ કરવામાં આવશે.

Back to Basics : 'એલ્યુમિનિયમ-એર બેટરી'

- > એલ્યુમિનિયમ-એર બેટરી હવામાં હાજર ઓક્સિજનનો ઉપયોગ કરે છે, આ ઓક્સિજન દ્વારા એલ્યુમિનિયમ હાઈડ્રોક્સાઈડના વિલયનથી પ્રતિક્રિયા થવા પર એલ્યુમિનિયમનું ઓક્સિજનેશન થાય છે અને વિદ્યુત ઉત્પન્ન થાય છે.

લાભ

- > ભારતમાં હાલમાં ઈલેક્ટ્રિક વાહનો માટે લિથિયમ આયન બેટરી વ્યાપકપણે ઉપયોગમાં લેવાય છે, 'એલ્યુમિનિયમ-એર બેટરી' ઓછી કિંમત અને વધારે ઉર્જા કાર્યક્ષમતાને લીધે લિથિયમ આયન બેટરીનો વિકલ્પ હોઈ શકે છે.
- > આ બેટરીઓ, સંપૂર્ણ ચાર્જ થયા પછી, ઈલેક્ટ્રિક વાહનો માટે 400 કિ.મી. અથવા તેથી વધુની મુસાફરી કરવા સક્ષમ બનાવશે, જ્યારે વર્તમાન લિથિયમ આયન બેટરી ફક્ત 150-200 કિ.મી.ની સરેરાશ પ્રદાન કરે છે.
- > એલ્યુમિનિયમ-એર બેટરીમાં એલ્યુમિનિયમ પ્લેટ, સમય જતાં, એલ્યુમિનિયમ ટ્રાઈહાઈડ્રોક્સાઈડમાં રૂપાંતરિત થાય છે અને એલ્યુમિનિયમ ટ્રાઈહાઈડ્રોક્સાઈડમાંથી એલ્યુમિનિયમ ફરીથી મેળવી શકાય છે અને ઔદ્યોગિક ઉપયોગ માટે વેચી શકાય છે.

પડકારો

- > એલ્યુમિનિયમ-એર બેટરી લિથિયમ-આયન બેટરીની જેમ ફરીથી રિચાર્જ કરી શકાતી નથી. તેથી, એલ્યુમિનિયમ-એર બેટરી સંચાલિત વાહનોના મોટા પાયે ઉપયોગ માટે મોટા સ્તરે બેટરી સ્વેપિંગ સ્ટેશનોની જરૂર પડશે.

ભારતમાં ઇલેક્ટ્રિક વાહનોના પ્રસાર માટે આ તકનીકનું**મહત્વ**

- > હાલમાં, ભારત, ઇલેક્ટ્રિક વાહનો માટે લિથિયમ આયન બેટરીની આયાત માટે મોટાભાગે ચીન પર નિર્ભર છે. લિથિયમ-આયન બેટરીનો એક વ્યવહારૂ વિકલ્પ અને બેટરીઓના સ્થાનિક ઉત્પાદનને પ્રોત્સાહિત કરવાથી ભારતમાં ઉર્જા સંગ્રહની વધતી જતી માંગને પહોંચી વળવામાં મદદ મળશે.

‘ગ્લોબલ હંગર ઇન્ડેક્સ’ની કાર્યપ્રણાલી અને ડેટા ચોકસાઈ પર સરકારનું પ્રશ્નાર્થ ચિહ્ન

- > તાજેતરમાં સરકારે ‘વૈશ્વિક ભૂખમરા સૂચકાંક’ / ગ્લોબલ હંગર ઇન્ડેક્સ (GHI) રિપોર્ટની કાર્યપ્રણાલી અને ડેટા ચોકસાઈ પર પ્રશ્ન કર્યો. સરકારે આરોપ લગાવ્યો છે કે રિપોર્ટમાં રેન્કિંગ નક્કી કરતી વખતે તંદુરસ્ત બાળકોની પણ તેમાં ગણતરી કરવામાં આવી હતી.
- > સરકાર અહેવાલનું સંકલન કરતી બિન-સરકારી સંસ્થા ‘વેલ્ટ હંગર હિલ્ફે’ (Welt Hunger Hilfe) માટે સરકારે તેની કાર્યક્ષમતા, ડેટાની ચોકસાઈ અને નમૂના માપ (sample size) વિશે તેમની શંકા વ્યક્ત કરી છે. હજી સુધી NGO દ્વારા આ અંગે કોઈ પ્રતિક્રિયા આપવામાં આવી નથી.

Back to Basics : સંબંધિત કેસ

- > ‘ગ્લોબલ સ્ટારવેશન ઇન્ડેક્સ’ ના છેલ્લા અહેવાલમાં, ભારતને નેપાળ, બાંગ્લાદેશ અને મ્યાનમાર જેવા દેશોની નીચે સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે, જ્યારે ભારત વિશ્વના ટોચના 10 ખોરાક ઉત્પાદક દેશોમાં સ્થાન મેળવે છે.
- > ભારતને 107 દેશોના સૂચકાંકમાં 94 મા ક્રમ પર મુકવામાં આવ્યું છે.

‘ગ્લોબલ હંગર ઇન્ડેક્સ’(GHI)

- > ‘વૈશ્વિક ભૂખમરા સૂચકાંક’ અથવા ‘ગ્લોબલ હંગર ઇન્ડેક્સ’ (GHI) એક કર્મચારીઓ દ્વારા સમીક્ષા બાદ પ્રકાશિત (Peer-Reviewed Publication) અહેવાલ છે.
- > તેને દર વર્ષે વેલ્ટ હંગર હિલ્ફે (Welt Hunger Hilfe) તથા કન્સર્ન વર્લ્ડવાઈડ (Concern Worldwide) દ્વારા સંયુક્ત રીતે રજૂ કરવામાં આવે છે.
- > તે વૈશ્વિક, પ્રાદેશિક અને રાષ્ટ્રીય સ્તરે ‘ભૂખમરા’ની પરિસ્થિતિને સંબોધિત કરે છે.

GHI માં દેશોને રેન્ક કેવી રીતે આપવામાં આવે છે ?

- > ‘વૈશ્વિક ભૂખમરા સૂચકાંક’ ની ગણતરી એક એવા સૂત્ર પર આધારિત છે જેમાં ભૂખમરાના ત્રણ પરિમાણો શામેલ છે – અપૂરતી કેલરીવાળો ખોરાક, બાળ કુપોષણ અને બાળ મૃત્યુ દર
- GHI ના ચાર ઘટક સૂચકાંકોના પ્રમાણે છે :
 - > નીચે આપેલા જી.એચ.આઈ. ના ચાર ઘટક સૂચકાંકો છે.
 - > અલ્પ પોષણ (UNDERNOURISHMENT) : અલ્પ પોષણ વસ્તીનો એવો ભાગ જે અપૂરતી કેલરી લે છે તેને દર્શાવે છે.
 - > બાળ નબળાઈ (CHILD WASTING) : પાંચ વર્ષથી ઓછી વયના એ બાળકો આવે છે જેનું વજન તેની લંબાઈના પ્રમાણમાં ઓછું હોય છે, તે તીવ્ર કુપોષણને પ્રતિબિંબિત કરે છે.
 - > બાળકોમાં ઠીંગણાપણું (CHILD STUNTING): પાંચ વર્ષથી ઓછી વયના એવા બાળકો કે જેની લંબાઈ ઉંમરના પ્રમાણમાં ઓછી છે. તે લાંબા સમયગાળાના કુપોષણને પ્રતિબિંબિત કરે છે.
 - > બાળ મૃત્યુ દર (CHILD MORTALITY) : પાંચ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળકોનો મૃત્યુદર. તે અંશતઃ, અપૂરતા પોષણ અને બિનઆરોગ્યપ્રદ વાતાવરણના ઘાતક મિશ્રણને પ્રતિબિંબિત કરે છે.

‘ગ્લોબલ સ્ટારવેશન ઇન્ડેક્સ’ ની ગણતરી

- > ગ્લોબલ હંગર ઇન્ડેક્સ (GHI) માં 0 થી 100 ના સ્કેલ પર દેશોની રેન્કિંગ કરવામાં આવે છે, જેમાં ‘0’ શ્રેષ્ઠ પ્રદર્શન (ભૂખમરાથી મુક્ત) અને ‘100’ સૌથી ખરાબ પ્રદર્શનને સૂચવે છે.
- > 10 થી નીચેના સ્કોર્સ ‘ભૂખનું નીચું સ્તર’ સૂચવે છે; 20 થી 34.9 સુધીનો સ્કોર્સ ‘તીવ્ર સ્તરે ભૂખમરો’ સૂચવે છે; 35 થી 49.9 સુધીનો સ્કોર્સ ‘ભૂખમરાનું જોખમી સ્તર’ બતાવે છે અને 50 કે તેથી વધુનો સ્કોર્સ ‘ભૂખમરાનું ચિંતાજનક સ્તર’ સૂચવે છે.

અહેવાલના મુખ્ય તારણો

- > ભારતમાં, પાંચ વર્ષથી ઓછી વયના ઠીંગણા શિશુઓ, એટલે કે જેની લંબાઈના પ્રમાણમાં તેનું વજન ઓછું છે, જેની સંખ્યા વિશ્વમાં સૌથી વધુ છે, આ એવી સ્થિતિ જે તીવ્ર કુપોષણને પ્રતિબિંબિત કરે છે.
- > રિપોર્ટમાં ભારતને 27.2 પોઈન્ટ મળ્યા છે અને તેને ‘ગંભીર કેટેગરી’ માં મૂકવામાં આવ્યું છે.
- > દક્ષિણ, પૂર્વ અને દક્ષિણ-પૂર્વ એશિયા પ્રદેશોમાં, ભારત કરતાં ફક્ત તિમોર-લેસ્ટે, અફઘાનિસ્તાન અને ઉત્તર કોરિયાની સ્થિતિ ખરાબ છે.
- > ભારતમાં ‘ચાઈલ્ડ સ્ટંટિંગ’ દર 37.4% છે.
- > દેશમાં ચાઈલ્ડ વેસ્ટિંગ દર 17.3% છે.
- > ભારતમાં કુપોષણ દર 14% છે અને બાળ મૃત્યુદર 3.7% છે.

પૂર્વ રાજસ્થાન કેનાલ પ્રોજેક્ટ

- > તાજેતરમાં, રાજસ્થાનના મુખ્યમંત્રીએ પૂર્વી રાજસ્થાન નહેર પ્રોજેક્ટ— ERCP ને રાષ્ટ્રીય પ્રોજેક્ટનો દરજ્જો આપવાની માંગ કરી છે.
- > રાષ્ટ્રીય પ્રોજેક્ટનો દરજ્જો મેળવનારા આ પ્રોજેક્ટનો મુખ્ય ફાયદો એ થશે કે પ્રોજેક્ટની પૂર્ણતા માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા 90% રકમ પ્રદાન કરવામાં આવશે.
- > ERCPની અંદાજિત કિંમત આશરે 40,000 કરોડ છે.

Back to Basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- > રાજ્યના જળ સંસાધન વિભાગના જણાવ્યા મુજબ, રાજસ્થાનમાં કુલ ભૌગોલિક ક્ષેત્રફળ 342.52 લાખ હેક્ટર છે, જે સમગ્ર દેશના ભૌગોલિક ક્ષેત્રનો 10.4% છે. ક્ષેત્રની દ્રષ્ટિએ તે ભારતનું સૌથી મોટું રાજ્ય છે. દેશમાં ઉપલબ્ધ કુલ સપાટીના 1.16% અને ભૂગર્ભ જળના 1.72% અહીં મળી આવે છે.
- > રાજ્યના જળ સંસ્થાઓ પાસે ફક્ત ચંબલ નદીના તટમાં જ સરપ્લસ પાણી ઉપલબ્ધ છે પરંતુ કોટા બેરેજની આસપાસનો વિસ્તાર મગર અભયારણ્ય તરીકે સુરક્ષિત હોવાથી તેના પાણીનો સીધો ઉપયોગ કરી શકાતો નથી.
- > ERCPનો ઉદ્દેશ મુખ્ય ફિડર ચેનલોમાં વિવિધ માળખાં અને પાણી પુરવઠાની સહાયથી આંતર-બેસિન જળ સ્થાનાં તરણ ચેનલોને જોડતી જળ ચેનલોનું નેટવર્ક બનાવવાનું છે જે રાજસ્થાનનો 23.17% વિસ્તાર આવરી લેશે જે રાજ્યની 41.13% વસ્તી ધરાવે છે.

પૂર્વ રાજસ્થાન કેનાલ પ્રોજેક્ટ વિશે

- > ERCPનો ઉદ્દેશ્ય રાજ્યના દક્ષિણપૂર્વ રાજ્યોમાં વહેતા ચંબલ નદી અને તેની સહાયક નદીઓ (કુન્નુ, પાર્વતી, કાલિસિંધ) માં વરસાદી મોસમ દરમિયાન ઉપલબ્ધ સરપ્લસ પાણીનો ઉપયોગ કરવાનો છે જ્યાં પીવાના પાણી અને સિંચાઈ માટે પાણીનો અભાવ છે.
- > ERCP વર્ષ 2051 સુધીમાં પૂર્ણ કરવાની યોજના છે જેમાં દક્ષિણ અને દક્ષિણપૂર્વ રાજસ્થાનમાં માનવ અને પશુધન માટે પીવાનું પાણી અને ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિઓ માટેની પાણીની જરૂરિયાતો પૂરી કરવામાં આવે છે.
- > રાજસ્થાનના 13 જિલ્લાઓમાં પીવાનું પાણી અને 26 જુદા જુદા મોટા અને મધ્યમ પ્રોજેક્ટ્સ દ્વારા 2.8 લાખ હેક્ટર જમીન સિંચાઈ માટે પાણી આપવાની દરખાસ્ત છે.
- > 13 જિલ્લાઓમાં ઝાલાવાડ, બારણ, કોટા, બુંદી, સવાઈ માધોપુર, અજમેર, ટોંક, જયપુર, કરૌલી, અલવર, ભરતપુર, દૌસા અને ધૌલપુરનો સમાવેશ થાય છે.

લાભ

- > મહત્વપૂર્ણ જમીનવાળા વિસ્તારોમાં સિંચાઈની સુવિધા ઉપલબ્ધ રહેશે.

- > તેનાથી રાજ્યના ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં ભૂગર્ભ જળના ટેબલમાં સુધારો થશે.
- > આનાથી લોકોની સામાજિક અને આર્થિક સ્થિતિમાં સકારાત્મક બદલાવ આવશે.
- > આ પ્રોજેક્ટ ખાસ કરીને દિલ્હી મુંબઈ ઔદ્યોગિક કોરિડોર (DMIC) પર ભાર મૂકે છે, એવી કલ્પના છે કે તે સ્થાયી પાણીના સ્ત્રોતોને પ્રોત્સાહન આપશે જે આ ક્ષેત્રના ઉદ્યોગોના વિકાસમાં મદદ કરશે.
- > તેનાથી રાજ્યમાં રોકાણ અને આવકમાં વધારો થશે.

ચંબલ નદી

- > તે ભારતની સૌથી ઓછી પ્રદૂષિત નદીઓમાંની એક છે.
- > તેનું મૂળ વિંધ્યા પર્વત (ઈન્દોર, મધ્યપ્રદેશ) ની ઉત્તરી ઢાળ પર સ્થિત સિંગાર ચોરી શિખર છે. અહીંથી તે લગભગ 346 કિ.મી. મધ્યપ્રદેશમાં ઉત્તર દિશા રાજસ્થાનમાં પ્રવેશ કરે ત્યાં સુધી. રાજસ્થાનમાં આ નદીની કુલ લંબાઈ 225 કિમી છે. જે આ રાજ્યની ઉત્તર-પૂર્વ દિશામાં વહે છે.
- > ઉત્તર પ્રદેશમાં આ નદીની કુલ લંબાઈ લગભગ 32 કિ.મી. છે.
- > તે વરસાદી પાણી ભરેલી નદી છે, જેનો બેસિન વિંધ્યા પર્વતમાળાઓ અને અરવલ્લીથી ઘેરાયેલ છે. ચંબલ અને તેની ઉપનદીઓ ઉત્તર પશ્ચિમ મધ્યપ્રદેશના માલવા ક્ષેત્રમાં વહે છે.
- > રાજસ્થાનમાં હદોતી પઠાર મેવાડ મેદાનની દક્ષિણ-પૂર્વમાં ચંબલ નદીના ઉપરના ભાગમાં સ્થિત છે.
- > ઉપનદીઓ: બનાસ, કાલી સિંધ, ક્ષિપ્રા, પાર્વતી વગેરે.
- > ચંબલ નદીના મોટા પાવર પ્રોજેક્ટ્સ / ડેમ: ગાંધી સાગર ડેમ, રાણા પ્રતાપ સાગર ડેમ, જવાહર સાગર ડેમ અને કોટા બેરેજ.
- > રાષ્ટ્રીય ચંબલ અભયારણ્ય, ઉત્તર ભારતના 'ગંભીર જોખમમાં મૂકાયેલા' ઘેરિયાલ, લાલ તાજવાળા છત કાયબા અને નાશપ્રાય ગંગા ડોલ્ફિન (રાષ્ટ્રીય જળચર પ્રાણી) ના સંરક્ષણ માટે ચંબલ નદી બેસિનના ક્ષેત્રમાં 5,400 ચોરસ કિ.મી. ત્રિકોણાકાર રાજ્યમાં ફેલાયેલું (રાજસ્થાન, મધ્યપ્રદેશ અને ઉત્તરપ્રદેશ) એક સુરક્ષિત ક્ષેત્ર છે.

ભારતીય કંપનીઓ ફિનલેન્ડ સાથે 5G અને 6G તકનીકીઓ વિકસાવવા સહયોગ કરશે

- > ભારતીય માહિતી ટેકનોલોજી કંપનીઓ જેવી કે વિપ્રો અને ટેક મહિન્દ્રા ફિનલેન્ડની કંપનીઓ સાથે ભારત અને અન્ય બજારોમાં ઉપયોગ માટે 5G અને 6G તકનીકી વિકસાવવા સહયોગ કરશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > નોકિયાએ 5G એપ્લિકેશનને વિસ્તૃત કરવા માટે ભારતના ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં કામ શરૂ કરી દીધું છે. આ જાહેરાત 16

માર્ચ 2021 ના રોજ ભારતીય વડાપ્રધાન અને ફિનલેન્ડના વડા પ્રધાન દ્વારા વર્ચુઅલ સમિટ યોજવા બાદ કરવામાં આવી હતી.

ભારત-ફિનલેન્ડ સહયોગ

- > ફિનલેન્ડ 2G, 3G અને 4G જેવી તકનીકીઓમાં અગ્રેસર છે. તેથી, ભારતીય ટેક કંપનીઓ વિપ્રો અને ટેક મહિન્દ્રા ફિનલેન્ડમાં કંપનીઓ અને સંસ્થાઓ સાથે 5G ટેકનોલોજી અને 6G તકનીકોના વિકાસ અને સહયોગ માટે કામ કરી રહી છે.

ભારત-ફિનલેન્ડ વર્ચુઅલ સમિટ

- > ભારતના વડા પ્રધાન નરેન્દ્ર મોદી અને ફિનલેન્ડના વડા પ્રધાન સના મારિન વર્ચુઅલ સમિટમાં હાજરી આપી હતી, જે દરમિયાન તેઓ નવીનતા, સંશોધન અને વિકાસ, ઉર્જા, સ્વચ્છ ટેકનોલોજી, વેપાર અને રોકાણ ક્ષેત્રે ચાલુ સહકારની સમીક્ષા કરી હતી. બંને પક્ષો 'કૃત્રિમ બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરીને ક્વોન્ટમ કમ્પ્યુટર્સના સંયુક્ત વિકાસમાં ચાલુ સહકાર' પર સહમત થયા. આ ક્વોન્ટમ કમ્પ્યુટરનો વિકાસ ભારતીય વિજ્ઞાન, શિક્ષણ અને સંશોધન સંસ્થા, પૂના અને ફિનલેન્ડની અલ્ટો યુનિવર્સિટીના સહયોગથી કરવામાં આવી રહ્યો છે. સામાજિક પડકારોનો સામનો કરવા માટે તેનો વિકાસ કરવામાં આવી રહ્યો છે. બંને દેશો ભાવિ આઈસીટી, ક્વોન્ટમ ટેકનોલોજી અને ક્ષેત્રો પર પણ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે.

પોષણ પખવાડિયું 16 થી 31 માર્ચ સુધી ઉજવવામાં આવી રહ્યું છે

- > મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય 16 માર્ચથી 31 માર્ચ, 2021 સુધી પોષણ પખવાડિયાની ઉજવણી કરી રહ્યું છે. મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ અથવા સમાજ કલ્યાણ વિભાગ એ રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોમાં પોષણ પખવાડિયા માટે નોડલ વિભાગ છે.

Back to Basics : પોષણ પખવાડિયું 2021

- > આ પખવાડિયાના મુખ્ય કેન્દ્રો એ છે કે ફૂડ વનીકરણનો ઉપયોગ કરીને પોષક પડકારોને પહોંચી વળવા અને પોષણ પંચાયતોનું આયોજન કરવું. આ અંતર્ગત, આયુષ મંત્રાલય હેઠળ કાર્યરત રાષ્ટ્રીય ઔષધિય છોડ પ્લાન્ટ દરેક આંગણવાડી કેન્દ્રોમાં પોષણયુક્ત સમૃદ્ધ છોડના 4 નમૂનાઓનું વિતરણ કરશે. આ પોષક પડકારો સામે લડવામાં મદદ કરશે.
- > તેના વિતરણની દેખરેખ સ્થાનિક પંચાયત અને ડીએમ અથવા ડીસી કરશે. મંત્રાલય કુપોષણના ફેલાવા અને તેના પરિણામો, ફૂડ વનીકરણ, પોષણ બગીચો, એસએએમ બાળકોની ઓળખ અને તેના સંચાલન સહિતના મુદ્દાઓ પર જાગૃતિ અભિયાન પણ કરશે.

પોષણ અભિયાન

- > પોષણ અભિયાન 8 માર્ચ 2018 ના રોજ વડા પ્રધાન શ્રી નરેન્દ્ર મોદી દ્વારા શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ મિશન એકંદરે પોષક પરિણામોને સુધારવા માગે છે. તે વ્યક્તિગત અને સમુદાય સ્તરે વર્તનમાં પરિવર્તન લાવે છે જેથી મિશનના ઈચ્છિત લક્ષ્યો પ્રાપ્ત કરી શકાય.

પોષણ મહિનો

- > સપ્ટેમ્બર 2020 ના મહિનામાં પોષણ મહિનો ઉજવવામાં આવ્યો. આ પોષણ-સઘન જન યજ્ઞવળ આધારિત ઈવેન્ટ દરમિયાન પોષણ બગીચાની સ્થાપનાએ વેગ મેળવ્યો હતો. ત્યારબાદ, લગભગ 10.87 લાખ વૃક્ષારોપણની ઝુંબેશનું આયોજન રસોડું બગીચાના રૂપમાં કરવામાં આવ્યું હતું. તેનું આયોજન આંગણવાડી કક્ષાએ કરાયું હતું.

નવી વાહન સ્કેપિંગ નીતિ

- > કેન્દ્રીય માર્ગ પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રી નીતિન ગડકરીએ 18 માર્ચ, 2021 ના રોજ લોકસભામાં વાહન સ્કેપિંગ નીતિ રજૂ કરી હતી, જે 1 એપ્રિલ, 2021 થી અમલમાં આવશે.
- > 1 ફેબ્રુઆરી 2021 ના રોજ બજેટ સ્પીચ 2021-2022 દરમિયાન નાણાં પ્રધાન નિર્મલ સીતારામન દ્વારા આની પ્રથમ જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દો

- > કેન્દ્રીય માર્ગ પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રીશ્રીએ પ્રકાશ પાડ્યો કે 51 લાખ લાઈટ મોટર વાહનો કે જે 20 વર્ષથી વધુ જુના છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે, 34 લાખ લાઈટ મોટર વાહનો 15 વર્ષથી વધુ જૂનાં છે જ્યારે આશરે 51 લાખ લાઈટ મોટર વાહનો 20 વર્ષથી વધુ જૂનાં છે. તેમના કહેવા મુજબ, 17 લાખ મધ્યમ અને ભારે વ્યાવસાયિક વાહનો 15 વર્ષથી વધુ જૂનાં છે.

વાહન સ્કેપિંગ નીતિ

- > કેન્દ્રીય મંત્રીએ પ્રકાશ પાડ્યો કે આ સ્કેપિંગ નીતિ વાહનોના ઉત્સર્જનને ઘટાડીને ઓટોમોબાઈલ ક્ષેત્રમાં પરિવર્તન લાવશે.
- > આ નીતિ અયોગ્ય, જૂના અને પ્રદૂષિત વાહનોને ઉપયોગથી બાકાત રાખવા માટે ઈકોસિસ્ટમ બનાવવાના હેતુથી રજૂ કરવામાં આવી હતી.
- > આ નીતિ હેઠળ, ખાનગી વાહનોને 20 વર્ષ પછી સ્વયંસંચાલિત કેન્દ્રો પર માવજત પરીક્ષણ કરવું પડશે. બીજી બાજુ, વ્યાપારી વાહનોને 15 વર્ષ પછી માવજત પરીક્ષણ કરવું પડશે. જો વાહન ત્રણ વખત તંદુરસ્તી પરીક્ષણમાં પાસ થવામાં નિષ્ફળ જાય, તો માલિક તેને રસ્તા પર ચલાવી શકશે નહીં.

નીતિનું મહત્વ

- > આ નીતિ પર્યાવરણને અનુકૂળ, બળતણ કાર્યક્ષમ વાહનોને પ્રોત્સાહિત કરવામાં મદદ કરશે. આમ, તે વાહનોના પ્રદૂષણ અને તેલ આયાત બિલને ઘટાડશે. તેનાથી રસ્તાની સલામતીમાં પણ સુધારો થશે.
- > આ હેઠળ સ્ટીલ, પ્લાસ્ટિક અને કોપર જેવી રિસાયકલ સામગ્રીનો ફરીથી ઉપયોગ કરી શકાય છે. આમ, વાહનના એકંદર ખર્ચમાં ઘટાડો થશે.
- > એકવાર જુના વાહનો દૂર થયા બાદ નવા વાહનોના વેચાણમાં વેગ મળશે જે દેશના ઓટોમોબાઈલ ઉદ્યોગને વેગ આપશે. તે વાહનોની બળતણ કાર્યક્ષમતામાં વધારો કરશે અને રોકાણ આકર્ષિત કરશે.

કૃત્રિમ પ્રકાશસંશ્લેષણ કાર્બન કેપ્ચર માટે ઉકેલો પ્રદાન કરશે

- > જવાહરલાલ નહેરૂ સેન્ટર ફોર એડવાન્સ સાયન્ટિફિક રિસર્ચના વૈજ્ઞાનિકોની ટીમે એક પદ્ધતિ શોધી કાઢી છે જે પ્રકાશસંશ્લેષણની જેમ કાર્ય કરે છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દો

- > વાતાવરણમાંથી વધુ કાર્બન ડાયોક્સાઈડ ગ્રહણ કરવા માટે કૃત્રિમ પ્રકાશસંશ્લેષણની પદ્ધતિ વિકસાવવામાં આવી છે. આ પદ્ધતિ સોલાર એનર્જીનો ઉપયોગ કરે છે અને કબજે કરેલા કાર્બન ડાયોક્સાઈડને કાર્બન મોનોક્સાઈડ (CO) માં ફેરવે છે. બદલામાં, કાર્બન મોનોક્સાઈડનો ઉપયોગ આંતરિક કમ્બર્શન એન્જિન માટેના બળતણ તરીકે થઈ શકે છે.

કૃત્રિમ પ્રકાશસંશ્લેષણ સિસ્ટમ

- > વૈજ્ઞાનિકોની ટીમે ઈન્ટિગ્રેટેડ ઉત્પ્રેરક પ્રણાલીની રચના અને નિર્માણ કર્યું છે જે મેટલ-ઓર્ગેનિક સ્ટ્રક્ચર (MOF-808) પર આધારિત છે. સિસ્ટમમાં ફોટોસેન્સિટાઈઝર હોય છે. ફોટોસેન્સાઈઝર સોલર પાવર અને કેટાલેટીક હબનો ઉપયોગ કરી શકે છે. આ બદલામાં કાર્બન ડાયોક્સાઈડ ઘટાડે છે.

ફોટોસેન્સિટાઈઝર

- > ફોટોસેન્સાઈઝર એ પરમાણુ છે જે પ્રકાશને શોષી લે છે અને ઈલેક્ટ્રોનને ઘટના પ્રકાશથી નજીકના પરમાણુમાં સ્થાનાં તરિત કરે છે. આને રાસાયણિક રૂપે રૂથેનિયમ બાયપીરિડિલ કોમ્પ્લેક્સ ([Ru(bpy)₂Cl₂]) કહેવામાં આવે છે. તેમાં રેનીયમ કાર્બોનીલ કોમ્પ્લેક્સ ([Re (CO) 5Cl]) તરીકે ઓળખાતું ઉત્પ્રેરક ભાગ પણ છે.

ભારત સરકાર વિદેશમાં મહિલા હેલ્પલાઇન કેન્દ્રો સ્થાપશે

- > રાજ્યસભામાં પૂરક પ્રશ્નના જવાબમાં કેન્દ્રીય મહિલા અને બાળ વિકાસ પ્રધાન સ્મૃતિ ઈરાનીએ કહ્યું છે કે કેન્દ્ર સરકાર ટૂંક સમયમાં વિદેશમાં એક મહિલા હેલ્પલાઇન કેન્દ્ર બનાવશે જે પરેશાનીમાં વિદેશમાં રહેતા નાગરિકોની સંભાળ લેશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > આ મહિલા હેલ્પલાઇન કેન્દ્રો વિદેશ મંત્રાલયની સહાયથી અન્ય દેશોમાં સ્થાપિત કરવામાં આવી રહ્યા છે.
- > વિશ્વવ્યાપી ભારતીય મહિલાઓની સલામતી સુનિશ્ચિત કરવા માટે આ કરવામાં આવી રહ્યું છે.
- > કેન્દ્રીય મંત્રીએ એ પણ માહિતી આપી હતી કે સરકારે બાળ કોના માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટે NIMHANS સાથે કામ કરવાનું નક્કી કર્યું છે અને સંવાદ(SAMVAD) પ્રોજેક્ટ શરૂ કર્યો છે. પ્રોજેક્ટ તકલીફમાં રહેલા બાળકોને માનસિક સહાય પૂરી પાડે છે. એસિડ એટેક પીડિતને યોગ્ય વળતર મળે તે માટે કેન્દ્રએ NALSA અને ગૃહ મંત્રાલય સાથે સહયોગ પણ કર્યો છે.

NIMHANS-સરકારી સંબંધો

- > મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય નિમ્ન દ્વારા સંચાલિત સંવાદ પ્રોજેક્ટને નાણાં પૂરાં પાડે છે. આ પ્રોજેક્ટ તસ્કર બાળકો, નિરાધાર અને અનાથ બાળકોને માનસિક સહાય પૂરી પાડે છે.

પ્રોજેક્ટ સંવાદ

- > આ પ્રોજેક્ટને 'નબળા સંજોગો અને રોગમાં બાળકો માટે સપોર્ટ, હિમાયત અને માનસિક સ્વાસ્થ્યના હસ્તક્ષેપો' કહેવામાં આવે છે. આ પ્રોજેક્ટ જૂન 2021 માં શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. પંચાયતી રાજ મંત્રાલયના સહયોગથી તેને ચલાવવામાં આવી રહ્યું છે. પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટેના આ પ્રોજેક્ટની કુલ કિંમત 56 કરોડ છે. અત્યાર સુધીમાં, કુલ 41000 જવાનો સંભાળ અને સુરક્ષાની જરૂરિયાતવાળા બાળકોના સંપર્કમાં આવ્યા છે.

NIMHANS

- > NIMHANS એટલે 'નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ મેન્ટલ હેલ્થ એન્ડ ન્યુરો-સાયન્સિસ'. તે બેંગલુરુમાં સ્થિત એક મુખ્ય તબીબી સંસ્થા છે. તે માનસિક આરોગ્ય અને ન્યુરોસાયન્સ શિક્ષણનું શિર્ષક કેન્દ્ર છે. તે સ્વાસ્થ્ય અને આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય હેઠળ કાર્ય કરે છે.

યુનેસ્કો જળ સંરક્ષણ કાર્યક્રમમાં USO India સાથે જોડાયું

- યુનાઈટેડ નેશન્સ એજ્યુકેશનલ, સાયન્ટિફિક એન્ડ કલ્ચરલ ઓર્ગેનાઈઝેશન (યુનેસ્કો) USO India અને ટૂનઝ મીડિયા ગ્રુપમાં વિદ્યાર્થીઓ માટે જળ સંરક્ષણ જાગૃતિ કાર્યક્રમમાં જોડાયો છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- જળ સંરક્ષણ કાર્યક્રમ માટે, વિદ્યાર્થીઓએ એનિમેશન વિડિઓઝ બનાવી છે જેનું 22 માર્ચ, 2021 ના રોજ વિશ્વ જળ દિવસ નિમિત્તે અનાવરણ કરવામાં આવશે. તેનું અનાવરણ 'H2Ooooh! – Waterwise Program' ના ભાગ રૂપે કરવામાં આવશે.
- આ કાર્યક્રમ નેશનલ મિશન ફોર ક્લીન ગંગા, વોટર ડાયજેસ્ટ મેગેઝિન, યુનાઈટેડ સ્કૂલ ઓર્ગેનાઈઝેશન ઈન્ડિયા (USO ઈન્ડિયા) અને ટૂનઝ મીડિયા ગ્રુપની ભાગીદારીમાં યોજવામાં આવ્યો છે.

H2Ooooh! – Waterwise Program

- યુનેસ્કો નવી દિલ્હી દ્વારા સપ્ટેમ્બર 2020 માં આ જળ સંરક્ષણ કાર્યક્રમની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.
- આ કાર્યક્રમ ભારતમાં સ્કૂલનાં બાળકો માટે શરૂ કરાયો હતો.
- આ કાર્યક્રમ 6 થી 14 વર્ષની વય જૂથના બાળકોને ભારતમાં વધતા જતા પાણીના સંકટ સંબંધમાં વાર્તા વિચારો અને કાર્ટૂન રજૂ કરવા પ્રોત્સાહિત કરે છે. પ્રોગ્રામને ત્રણ તબક્કામાં વહેંચવામાં આવ્યો છે.
- તેનો ઉદ્દેશ સર્જનાત્મકતાને પ્રોત્સાહન આપવાનો અને શાળાના વિદ્યાર્થીઓમાં જળસંગ્રહ અને ટકાઉ ઉપયોગ વિશે જાગૃતિ લાવવાનો છે. આ કાર્યક્રમની શરૂઆત થયા પછી, ભારતભરની 43 શાળાઓના આશરે 17,000 વિદ્યાર્થીઓ આ કાર્યક્રમમાં જોડાયા છે.

પ્રથમ તબક્કો

- આ મિશનના પ્રથમ તબક્કા હેઠળ, શાળાઓએ અંગ્રેજી તેમજ હિન્દીમાં 24 એનિમેશન વિડિઓઝનું સ્ક્રિનિંગ રાખ્યું હતું. વર્ગ –1 થી આઠમના વિદ્યાર્થીઓ માટે પાણીના વિવિધ મુદ્દાઓ પર વિડિઓઝ બનાવવામાં આવ્યા હતા. આ વિડિઓઝ મૂળ યુનેસ્કો વેનિસ દ્વારા વિકસાવવામાં આવી હતી. પાછળથી યુનેસ્કો નવી દિલ્હી ઓફિસ દ્વારા તેનું હિન્દીમાં ભાષાંતર કરવામાં આવ્યું.

બીજો તબક્કો

- બીજો તબક્કો ડિસેમ્બર 2020 માં લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો. આ તબક્કા દરમિયાન, શાળાઓમાં ટોચના વિચારો લેવા માટે એક સ્પર્ધા શરૂ કરવામાં આવી હતી. ક્વોલિફાયર રાઉન્ડમાં કુલ 2000 વિદ્યાર્થીઓએ ભાગ લીધો હતો, તેમાં

થી 93 વિદ્યાર્થીઓને ટૂનઝ મીડિયા દ્વારા તાલીમ લેવા પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા.

IIT બોમ્બેની ઉર્જા સ્વરાજ યાત્રા બસ

- કેન્દ્રીય શિક્ષણ પ્રધાન રમેશ પોખરીયલ 'નિશાંક' 'એનર્જી સ્વરાજ યાત્રા' બસમાં સવાર હતા, જે IIT બોમ્બેના પ્રોફેસર ડો. ચેતન સોલંકી દ્વારા બનાવવામાં આવી છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- 'ઉર્જા સ્વરાજ યાત્રા' બસ સોલાર એનર્જી પર ચાલે છે. તેમાં વર્ક-કમ-રહેણાંક એકમ શામેલ છે.
- પ્રોફેસરો સોલાર એનર્જીના ઉપયોગ અંગે જાગૃતિ લાવવા વર્ષ 2020 થી આ બસમાં મુસાફરી કરી રહ્યા છે.
- આ યાત્રા 2030 સુધી ચાલુ રહેશે. આ સફર દરમિયાન, શિક્ષણ પ્રધાને પ્રકાશિત કર્યું હતું કે, આ પ્રોજેક્ટ 'રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ' ની અનુરૂપ છે. પ્રધાને એમ પણ કહ્યું હતું કે આ બસ 100 ટકા સૌર ઉર્જા અપનાવવા માટે જન ચળવળ ઉભી કરવાના ઉદ્દેશ્યથી બનાવવામાં આવી છે.

'ઉર્જા સ્વરાજ યાત્રા બસ' બસ

- આ બસ મુસાફરોને દરરોજની બધી પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે નહાવા, રાંધવા, સૂવું, કામ કરવું, મીટિંગ અને તાલીમ આપવા દે છે. આ બસ 3.2 KW સોલાર પેનલથી સજ્જ છે. તેની ક્ષમતા 6 KWHની બેટરી સ્ટોરેજ છે.

ઉર્જા સ્વરાજ યાત્રા

- 'ઉર્જા સ્વરાજ યાત્રા' ની કલ્પના 'ગાંધીવાદી વિચારધારા' પર આધારિત આબોહવા પરિવર્તન ઘટાડવા અને ઉર્જા સ્થિરતાને સુનિશ્ચિત કરવા માટે છે. હવામાન પલટો એ એક કટોકટી બની ગઈ છે જેને ઘટાડવા માટે જાહેર પ્રયત્નોની જરૂર છે. હવામાન પરિવર્તનની સમસ્યા હલ કરવા અને લોકોમાં જાગૃતિ લાવવા ઉર્જા સ્વરાજ આંદોલન શરૂ કરાયું હતું.

ડો.ચેતનસિંહ સોલંકી

- ડો.સોલંકીએ સોલાર એનર્જી અપનાવવા અંગે જાગૃતિ લાવવા વર્ષ 2020 માં 'ઉર્જા સ્વરાજ યાત્રા' મિશન (ઉર્જા સ્વરાજ યાત્રા) ની શરૂઆત કરી છે. તે IIT બોમ્બેમાં પ્રોફેસર છે, જેમણે વર્ષ 2030 સુધીમાં ઘરે નહીં જવાનું વચન આપ્યું હતું. 2020-2030 દરમિયાન તેઓએ સોલાર બસમાં રહેવાની અને મુસાફરી કરવાનું વચન આપ્યું છે. મધ્યપ્રદેશના મુખ્યમંત્રી શિવરાજસિંહ ચૌહાણ દ્વારા તાજેતરમાં જ તેમને મધ્યપ્રદેશની સોલાર એનર્જીનો બ્રાન્ડ એમ્બેસેડર બનાવવામાં આવ્યો હતો.

શ્રમ મંત્રાલય અને BECILએ સર્વે કરવા માટે કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા

- મજૂર અને રોજગાર મંત્રાલય હેઠળ કાર્યરત લેબર બ્યુરોએ બ્રોડકાસ્ટ એન્જિનિયરિંગ કન્સલ્ટન્ટ્સ ઈન્ડિયા લિમિટેડ (BECIL) સાથે કરાર કર્યો છે, જે અંતર્ગત મજૂર અને તકનીકી અને માનવ શક્તિ બ્યુરોની સહાય પૂરી પાડવામાં આવશે

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દો

- BECILનો આ સમર્થન સ્થળાંતર કામદારોની સાથે ઓલ ઈન્ડિયા ત્રિમાસિક સ્થાપના આધારિત રોજગાર સર્વે (AQEES) કરવામાં મદદ કરશે. કરારમાં 'આઈટી-સક્ષમ સર્વે' ની શરૂઆતની નિશાની છે, જેમાં બ્યુરો દ્વારા સર્વેક્ષણો BECIL દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવતી તકનીક સાથે એકીકૃત કરવામાં આવશે. આના દ્વારા સર્વેક્ષણ પૂર્ણ કરવામાં 30-40% જેટલો સમય ઘટાડવામાં મદદ મળશે.

બ્રોડકાસ્ટ એન્જિનિયરિંગ કન્સલ્ટન્ટ્સ ઈન્ડિયા લિમિટેડ (BECIL)

- તે ભારત સરકારનો જાહેર ક્ષેત્રની અન્ડરટેકિંગ (PSU) છે. તે ભારતભરમાં પ્રસારણ ઈજનેરી અને માહિતી તકનીક સેવાઓ પ્રદાન કરે છે. તે મલયલા મનોરમા અને ટાઈમ્સ ટીવી જેવી ચેનલોને સલાહ સલાહ પ્રદાન કરે છે.

લેબર બ્યુરો

- તે શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલય હેઠળ એક જોડાયેલ ઓફિસ છે. આ ઓફિસની સ્થાપના 1 ઓક્ટોબર, 1946 માં થઈ હતી.
- બ્યુરો સંગ્રહ, સંકલન, વિશ્લેષણ અને મજૂરના આંકડાનું પ્રસારણ કરે છે. તેની બે મુખ્ય પાંખો શિમલા અને ચંદીગઢ માં સ્થાપિત છે તેમજ ચેન્નાઈ, અમદાવાદ, કોલકાતા અને કાનપુરમાં ચાર પ્રાદેશિક કચેરીઓ છે.
- તેણે મુંબઈમાં પેટા પ્રાદેશિક કચેરીની સ્થાપના પણ કરી છે. 1931 માં, આ બ્યુરોની સ્થાપના 'રોયલ કમિશન ઓન લેબર' ના નેતૃત્વ હેઠળ કરવામાં આવી હતી, જેણે શ્રમ આંકડાઓના વ્યવસ્થિત સંગ્રહની જરૂરિયાત પર ભાર મૂક્યો હતો.

આંતરરાષ્ટ્રીય સુખાકારી દિવસ 20 માર્ચ 2021 ના રોજ ઉજવવામાં આવ્યો

- આંતરરાષ્ટ્રીય સુખાકારી દિવસ 20 માર્ચ, 2021 ના રોજ મનાવવામાં આવ્યો. લોકોના જીવનમાં ખુશીના મહત્વને દર્શાવવા માટે આ દિવસ દર વર્ષે વિશ્વભરમાં ઉજવવામાં આવે છે.

- વર્ષ 2021 માં, આ દિવસની થીમ છે: 'સુખ બધા માટે, કાયમ માટે' (Happiness for All, Forever).

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દો

- આ દિવસ સુખાકારીને માનવના જીવનની સૌથી મહત્વપૂર્ણ જરૂરિયાત તરીકે ઓળખે છે. તે માનવોના સર્વાંગી કલ્યાણ સાથે સંકળાયેલ છે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- વર્ષ 2013 માં, સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા યુનાઈટેડ નેશન્સ ડેની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.
- કોલકાતામાં મધર ટેરેસાના અનાથાલયોમાં ઉછરેલા યુએનના સલાહકાર જેમે ઈલીઅને ઘણા વર્ષોના પ્રચાર પછી દિવસની ઉજવણી શરૂ કરી હતી. તેમને તેમના અનાથાશ્રમ અને જીવનના અન્ય અનુભવો દ્વારા વૈશ્વિક અસમાનતાને સમાપ્ત કરવા પ્રેરણા મળી હતી.
- આ દિવસને ધ્યાનમાં રાખવાનો ઠરાવ 12 જુલાઈ, 2012 ના રોજ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. આ દિવસ નિમિત્તે ઠરાવ ભુતાન દ્વારા શરૂ કરાયો હતો. ભુતાને 1970 ના દાયકાથી 'રાષ્ટ્રીય આવક' કરતા 'રાષ્ટ્રીય સુખ' ના મહત્વ પર ભાર મૂક્યો હતો.

આયુષ નિકાસ પ્રમોશન કાઉન્સિલની સ્થાપના કરવામાં આવશે

- વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ પ્રધાન પિયુષ ગોયલે સંસદને માહિતી આપી હતી કે આયુષ નિકાસ પ્રમોશન કાઉન્સિલ (EPC) ની સ્થાપના કરવા આયુષ મંત્રાલય હોદ્દેદારો સાથે પરામર્શ કરી રહ્યાં છે. સરકાર કાઉન્સિલની સ્થાપનામાં શામેલ હશે તે કાર્યવાહીના પગલાઓની પણ શોધ કરી રહી છે.

મુખ્ય મુદ્દાઓ

- મંત્રીએ કહ્યું કે, "ફેડરેશન ઓફ ઈન્ડિયન ચેમ્બર્સ ઓફ કોમર્સ એન્ડ ઈન્ડસ્ટ્રી (FICCI)" ને કોમર્સ અને ભારતીય ઉદ્યોગ વિભાગના સભ્યો સાથે સંકલન કરવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું છે.
- આયુષ મંત્રાલયે ભારતીય તબીબી પદ્ધતિ અને હર્બલ ઉત્પાદનોના વ્યવસાયિક વર્ગીકરણ, ગુણવત્તા નિયંત્રણ અને માનકીકરણને વિસ્તૃત કરવા માટે એક ટાસ્ક ફોર્સની રચના કરી છે. ટાસ્ક ફોર્સ દ્વારા આપવામાં આવેલી ભલામણોની હાલની સરકાર તપાસ કરી રહી છે.

HS કોડ

- મંત્રીએ એ પણ પ્રકાશિત કર્યું કે આયુર્વેદ, હોમિયોપેથીક, સિદ્ધ, યુનાની સિસ્ટમ, સોવા રિગપા, ઔષધીય વનસ્પતિ ઉત્પાદનો અને હર્બલ ઉત્પાદનોના મોટાભાગના ઉત્પાદનો ચોક્કસ HS કોડ હેઠળ ઓળખાતા નથી. આમ, ભાવ અને

ગુણવત્તાની સ્પર્ધાત્મકતા પ્રાપ્ત કરવા માટે આયુષ માટે HS કોડના માનકકરણ માટે સરકાર અનેક પગલા લઈ રહી છે જેનાથી નિકાસને વેગ મળશે.

- > HS કોડ 'ઈન્ટરનેશનલ હાર્મોનાઇઝ્ડ કમોડિટી ડિસ્ક્રિપ્શન એન્ડ કોડિંગ સિસ્ટમ' છે. આ કોડ સહભાગી દેશોને કસ્ટમ ડ્યુટીના હેતુ માટે સામાન્ય ધોરણે વેપારીનું વર્ગીકરણ કરવાની મંજૂરી આપે છે.

આ કાઉન્સિલ બનાવવાનું કારણ

- > આયુષ ઉત્પાદનો વિશ્વભરમાં લોકપ્રિયતા મેળવી રહ્યા છે, જેના કારણે આયુષ ઉત્પાદનોની નિકાસમાં પણ વધારો થયો છે. આમ, ભારત અને વિશ્વની વધતી માંગને પહોંચી વળવા આયુષ ક્ષેત્રને પ્રોત્સાહન આપવાની જરૂર છે. આમ, આયુષ ઉત્પાદનોના નિકાસ સંબંધિત પાસાઓને સંચાલિત કરવા નિકાસ પ્રમોશન કાઉન્સિલની સ્થાપના કરવામાં આવી રહી છે.

પ્રશ્નોત્તરી

1. ગ્રેમી એવોર્ડ વિજેતાઓના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. 'Record of the Year' બિલી ઓલિશને 'Everything I Wanted' માટે એનાયત કરાયો હતો
2. ટેલર સ્વિફ્ટના 'Folklore' આલ્બમને 'આલ્બમ ઓફ ધ યર' એવોર્ડ આપવામાં આવ્યો હતો.
3. લેડી ગાગા અને એરિયાના ગ્રાંડેની 'Rain on Me'ને બેસ્ટ પોપ ડ્યૂઓ / ગ્રુપ પર્ફોર્મન્સ માટે એનાયત કરાયો હતો.
4. હેરી સ્ટાઈલને 'વોટરમેલન' માટે શ્રેષ્ઠ પોપ સોલો પર્ફોર્મન્સથી નવાજવામાં આવ્યો હતો.
- ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

2. જમ્મુ-કાશ્મીર PMAY-U અંતર્ગત કેટલા રૂપિયાની વ્યાજ મુક્ત લોન આપશે?
- (A) 1 લાખ (B) 2 લાખ
(C) 3 લાખ (D) 4 લાખ

3. ભવાની દેવીના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. તાજેતરમાં ભવાની દેવી ઓલિમ્પિક્સમાં ક્વોલિફાય થનારી પ્રથમ ભારતીય તલવારબાજ બની.
2. ભવાની દેવીએ 2009 માં મલેશિયામાં યોજાયેલ કોમનવેલ્થ ચેમ્પિયનશીપમાં બ્રોન્ઝ મેડલ જીત્યો હતો.
3. 2010 માં, તેણે થાઈલેન્ડમાં ઈન્ટરનેશનલ ઓપનમાં બ્રોન્ઝ મેડલ જીત્યો હતો.
4. 2014 માં, તેણે ફિલિપાઈન્સમાં અંડર 23 કેટેગરીમાં એશિયન ચેમ્પિયનશીપમાં સિલ્વર મેડલ જીત્યો અને આ ચંદ્રક મેળવનારી પ્રથમ ભારતીય બની હતી.
- ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

5. રેડિયો એક્સેસ નેટવર્ક (RAN)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. કમ્પ્યુટર, મોબાઈલ ફોન અથવા ડિવાઈસમાં જેમ કે રિમોટ-કંટ્રોલ મશીનથી RAN થાય છે.
2. તે કોર નેટવર્ક સાથે જોડાણ પણ પ્રદાન કરે છે.
3. એક જ હેન્ડસેટ અથવા ફોનને એક સાથે અનેક રેડિયો એક્સેસ નેટવર્કથી કનેક્ટ કરી શકાય છે.
- ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3 (D) 1, 2, અને 3

6. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. ભારત વિશ્વનો શસ્ત્રોનો સાઉદી અરેબિયા પછી બીજા નંબરનો આયાત કરનાર દેશ છે.
2. તાજેતરમાં વૈશ્વિક સંસ્થા સ્ટોકહોમ ઈન્ટરનેશનલ પીસ રિસર્ચ ઈન્સ્ટિટ્યુટ દ્વારા જાહેર કરેલા અહેવાલ અનુસાર, ભારત હથિયાર આયાતમાં વર્ષ 2011-2015 અને વર્ષ 2016 થી 2020 વચ્ચે એક તૃતીયાંશ (લગભગ 33%) ઘટાડો થયો છે.
3. સ્ટોકહોમ આંતરરાષ્ટ્રીય શાંતિ સંશોધન સંસ્થાની સ્થાપના વર્ષ 1966 માં સ્ટોકહોમ (સ્વીડન) માં થઈ હતી.
- ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

7. 'વર્લ્ડ એર ક્વોલિટી રિપોર્ટ 2020'ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. વૈશ્વિક શહેરોનો રેન્કિંગ અહેવાલ 106 દેશોના PM2.5 ડેટા પર આધારિત છે
2. ભારત, વિશ્વભરના ટોચના 30 સૌથી પ્રદૂષિત શહેરોમાંથી 22 શહેરો સાથે, સૌથી વધુ પ્રદૂષિત શહેરોની રેન્કિંગમાં ટોચ પર છે.
3. ભારત, વર્ષ 2019 ના વિપરીત, વર્ષ 2020 માં વિશ્વનો ત્રીજો સૌથી પ્રદૂષિત દેશ છે.
4. આ નવીનતમ અહેવાલમાં ચીનને 11 મો ક્રમ આપવામાં આવ્યો છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

8. ભારતના વડાપ્રધાને 'એક્ટ ઇસ્ટ પોલિસી' અંતર્ગત 4C પર પ્રકાશ પાડ્યો છે આ 4C અંતર્ગત નીચેનામાંથી કયાં કયાં છે?

1. સંસ્કૃતિ (Culture)
2. વાણિજ્ય (Commerce)
3. કનેક્ટિવિટી (Connectivity)
4. ક્ષમતા નિર્માણ (Capacity Building)

- (A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

9. Mobile Seva AppStore વિશે નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તે એક મોબાઇલ એપ્લિકેશન હોસ્ટિંગ પ્લેટફોર્મ છે જે ભારત સરકારની માલિકીનું છે.
2. તે એક નવીન પહેલ છે જે ઇલેક્ટ્રોનિક્સ અને માહિતી ટેકનોલોજી મંત્રાલય દ્વારા લોન્ચ કરાયેલી છે.
3. તેને સેન્ટર ફોર ડેવલપમેન્ટ ઓફ એડવાન્સ કમ્પ્યુટિંગ (CDAC) દ્વારા લાગુ કરવામાં આવી છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

10. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તાજેતરમાં ડો. હર્ષ વર્ધનને 'Stop TB Partnership Board' ના અધ્યક્ષ તરીકે નિયુક્ત કરાયા છે.
2. સ્ટોપ ટીબી પાર્ટનરશીપની સ્થાપના સન્ 2000 માં થઈ હતી.
3. Stop TB Partnership Boardની સ્થાપના 1998 માં લંડનમાં આયોજિત ક્ષય રોગચાળા અંગેના એડહોક સમિતિના પ્રથમ સત્રની બેઠક બાદ થઈ હતી.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

11. 'એલ્યુમિનિયમ-એર બેટરી'ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. ઇન્ડિયન ઓઇલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ દ્વારા ઇઝરાયલના એક બેટરી ટેકનોલોજી સ્ટાર્ટઅપ ફિનજીની સાથે એક સંયુક્ત સાહસ શરૂ કરવાનું નક્કી કર્યું છે.
2. એલ્યુમિનિયમ-એર બેટરી હવામાં હાજર ઓક્સિજનનો ઉપયોગ કરે છે
3. 'એલ્યુમિનિયમ-એર બેટરી' ઓછી કિંમત અને વધારે ઉર્જા કાર્યક્ષમતાને લીધે લિથિયમ આયન બેટરીનો વિકલ્પ હોઈ શકે છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

12. ગ્લોબલ હંગર ઇન્ડેક્સ (GHI)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તેને દર વર્ષે વેલ્ટ હંગર હિલ્ફ (Welt Hunger Hilfe) તથા કન્સર્ન વર્લ્ડવાઇડ (Concern Worldwide) દ્વારા સંયુક્ત રીતે રજૂ કરવામાં આવે છે.
2. 'વૈશ્વિક ભૂખમરા સૂચકાંક' ની ગણતરી એક એવા સૂત્ર પર આધારિત છે જેમાં ભૂખમરાના ત્રણ પરિમાણો શામેલ છે – અપૂરતી કેલરીવાળો ખોરાક, બાળ કુપોષણ અને બાળ મૃત્યુ દર
3. ભારતને 107 દેશોના સૂચકાંકમાં 94 મા ક્રમ પર મુકવામાં આવ્યું છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

13. ચંબલ નદીના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તેનું મૂળ વિંધ્યા પર્વત (ઈન્દોર, મધ્યપ્રદેશ) ની ઉત્તરી ઢાળ પર સ્થિત સિંગાર ચોરી શિખર છે.
2. રાજસ્થાનમાં આ નદીની કુલ લંબાઈ 225 કિમી છે. જે આ રાજ્યની ઉત્તર-પૂર્વ દિશામાં વહે છે.
3. તેની ઉપનદીઓ બનાસ, કાલી સિંધ, ક્ષિપ્રા, પાર્વતી વગેરે છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

14. ભારતીય કંપનીઓ કયાં દેશ સાથે 5G અને 6G તકનીકીઓ વિકસાવવા સહયોગ કરશે?

- (A) અમેરિકા (B) જાપાન
(C) ફિનલેન્ડ (D) દક્ષિણ કોરિયા

15. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. પોષણ પખવાડિયું 16 થી 31 માર્ચ સુધી ઉજવવામાં આવી રહ્યું છે
2. મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ અથવા સમાજ કલ્યાણ વિભાગ એ રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોમાં પોષણ પખવાડિયા માટે નોડલ વિભાગ છે.
3. પોષણ અભિયાન 8 માર્ચ 2018 ના રોજ વડા પ્રધાન શ્રી નરેન્દ્ર મોદી દ્વારા શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

16. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. સંવાદ પ્રોજેક્ટને 'નબળા સંજોગો અને રોગમાં બાળકો માટે સપોર્ટ, હિમાયત અને માનસિક સ્વાસ્થ્યના હસ્તક્ષેપો' કહેવામાં આવે છે.
2. સંવાદ પ્રોજેક્ટ જૂન 2021 માં શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. પંચાયતી રાજ મંત્રાલયના સહયોગથી તેને ચલાવવામાં આવી રહ્યું છે.
3. NIMHANS એટલે 'નેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ મેન્ટલ હેલ્થ એન્ડ ન્યુરો-સાયન્સિસ'.
4. NIMHANS બેંગલુરુમાં સ્થિત એક મુખ્ય તબીબી સંસ્થા છે. NIMHANS માનસિક આરોગ્ય અને ન્યુરોસાયન્સ શિક્ષણનું શિર્ષક કેન્દ્ર છે.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

17. જળ સંરક્ષણ જાગૃતિ કાર્યક્રમના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. જળ સંરક્ષણ કાર્યક્રમ માટે, વિદ્યાર્થીઓએ એનિમેશન વિડિઓઝ બનાવી છે જેનું 22 માર્ચ, 2021 ના રોજ વિશ્વ જળ દિવસ નિમિત્તે અનાવરણ કરવામાં આવશે.
2. તેનું અનાવરણ 'H2Ooooh! - Waterwise Program' ના ભાગ રૂપે કરવામાં આવશે.
3. યુનેસ્કો નવી દિલ્હી દ્વારા સપ્ટેમ્બર 2020 માં આ જળ સંરક્ષણ કાર્યક્રમની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.
4. આ કાર્યક્રમ 6 થી 14 વર્ષની વય જૂથના બાળકોને ભારતમાં વધતા જતા પાણીના સંકટ સંબંધમાં વાર્તા વિચારો અને કાર્ટૂન રજૂ કરવા પ્રોત્સાહિત કરે છે.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

18. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. 'ઉર્જા સ્વરાજ યાત્રા' બસ સોલાર એનર્જી પર ચાલે છે. તેમાં વર્ક-કમ-રહેણાંક એકમ શામેલ છે.
2. 'ઉર્જા સ્વરાજ યાત્રા' બસ IIT બોમ્બેના પ્રોફેસર ડો. ચેતન સોલંકી દ્વારા બનાવવામાં આવી છે.
3. આ બસ 3.2 KW સોલાર પેનલથી સજજ છે. તેની ક્ષમતા 6 KWHની બેટરી સ્ટોરેજ છે.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3, (D) 1, 2, અને 3

19. લેબર બ્યુરોના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તે શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલય હેઠળ એક જોડાયેલ ઓફિસ છે.
2. આ ઓફિસની સ્થાપના 1 ઓક્ટોબર, 1946 માં થઈ હતી.
3. બ્યુરો સંગ્રહ, સંકલન, વિશ્લેષણ અને મજૂરના આંકડાનું પ્રસારણ કરે છે.
4. 1931 માં, આ બ્યુરોની સ્થાપના 'રોયલ કમિશન ઓન લેબર' ના નેતૃત્વ હેઠળ કરવામાં આવી હતી, જેણે શ્રમ આંકડાઓના વ્યવસ્થિત સંગ્રહની જરૂરિયાત પર ભાર મૂક્યો હતો.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

20. આંતરરાષ્ટ્રીય સુખાકારી દિવસના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. આંતરરાષ્ટ્રીય સુખાકારી દિવસ 20 માર્ચ, 2021 ના રોજ મનાવવામાં આવ્યો.
2. વર્ષ 2021 માં, આ દિવસની થીમ છે: 'સુખ બધા માટે, કાયમ માટે' (Happiness for All, Forever).
3. વર્ષ 2013 માં, સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા યુનાઈટેડ નેશન્સ ડેની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.
4. કોલકાતામાં મધર ટેરેસાના અનાથાલયોમાં ઉછરેલા યુએનના સલાહકાર જેમે ઈલીઅને ઘણા વર્ષોના પ્રચાર પછી દિવસની ઉજવણી શરૂ કરી હતી.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1, 2, અને 3 (B) ફક્ત 2, 3, અને 4
(C) ફક્ત 1, 3, અને 4 (D) 1, 2, 3, અને 4

સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાની લેટેસ્ટ માહિતી અને ફ્રી મટીરિયલ્સ
તેમજ રેગ્યુલર કન્ટ અફેર્સ મેળવવા માટે
નીચે આપેલા અમારા
Social Media Icon પર Click કરો.

JOIN OUR WHATSAPP GROUP
joinicerajkot.com

JOIN OUR TELEGRAM
t.me/icerajkotofficial

YouTube
ICE RAJKOT

Instagram
ICE RAJKOT

Facebook
like | comment | share
ICE RAJKOT

twitter
ICE RAJKOT